

T. H. 43
1599/11

XXV. 3. 18.

868
1942

ПРЕДОСВОБОЖДЕНСКИ ПЕРИОДИЧЕНЬ ПЕЧАТЬ

ИЗБОРЪ И БЕЛЕЖКИ

отъ

д-ръ СТОЙКО СТОЙКОВЪ

ХЕМУСЪ

а. д. за книгопечтане и издателство — София

ГИИЗ

1509/11

ПЕЧАТНИЦА Р. МЛАДЕНОВЪ — УЛ. СОЛУНЪ 19 — СОФИЯ

БЪЛГАРСКИЯТЪ ПЕРИОДИЧЕНЪ ПЕЧАТЪ ПРЕДИ ОСВОБОЖДЕНИЕТО

Периодичниятъ печатъ е една отъ най-характерните прояви на новото време. Той заема важно място въ духовния живот както на отделния човѣкъ, така и на цѣли обществени групировки, изразява лични или колективни вкусове, настроения и желания, сочи пжтища, по които тѣ могатъ да се осъществяватъ, и рисува личните, обществените и народните идеали въ даденъ исторически моментъ.

Периодичниятъ печатъ цели да съобщава за всички прояви въ разните области на живота — той задоволява една отъ насаждните нужди на човѣка: да биде осведоменъ за всичко, що се върши около него. Въобще може да се каже, че периодичниятъ печатъ е единствениятъ вѣренъ изразителъ на духовните прояви на всѣки народъ или на всѣка негова политическа, социална, религиозна или културна група въ даденъ моментъ. Той е единъ отъ най-важните извори за проучване близкото минало, защото въ него, сравнително най-обективно, може да се проследи развитието на всѣки общественъ въпросъ, на всѣка политическа, вѣрска или социална борба въ цѣлата ѝ непосрѣдна пълнота и въ всичките ѝ етапи.

Специално за насъ е отъ голѣмо значение да проучимъ внимателно българскиятъ предосвобожденски периодичниятъ печатъ, защото той ни разкрива една отъ най-съѣтливите страници въ близкото наше минало, възстановява това минало предъ очите ни и ни дава възможностъ да го разберемъ пълно и всестранно.

Периодичниятъ печатъ е рожба на новото време. Далечни негови предходници сѫ разните писмени съобщения, римските *Acta diurna* (издавани по времето на Юлий Цезаръ съ съобщения за военни походи, разни политически новини и

правителствени разпоредби), търговските писма, посланията, ръкописните вестници. Откритието на книгопечатането къмъ сръдата на XV. вѣкъ слага истинска основа на периодичния печатъ, защото отваря неограничени възможности за неговото бързо и евтино разпространение. Обаче, сжцинските вестници, т. е. вестниците въ днешния смисъл на думата, се появяватъ въ западните европейски земи къмъ края на XVI. и началото на XVII. вѣкъ; едновременно съ тѣхъ се явяватъ и списанията. Отначало вестниците служатъ само да разпространяватъ новини и съобщения, които предаватъ суло, но по-късно започватъ и да ги обсъждатъ. Политическите и икономическите въпроси и събития, разглеждани отъ различни становища, получаватъ разни освещения и така печатътъ става факторъ: започва да влияе върху разбиранията и схващанията както на отдѣлни люди, така и на цѣли обществени слоеве — става изразител и творецъ на общественото мнение.

На Балканския полуостровъ периодичниятъ печатъ — това мощно срѣдство за култура и напредъкъ — поради ненавистта на турците къмъ всичко ново и поради общата културна изостаналостъ на християнското население, се явява сравнително късно — едва къмъ края на двадесетъ години отъ миналия вѣкъ. При това първи правителствата полагатъ грижи за него, защото виждатъ, колко голѣма сила крие той въ себе си; първите балкански вестници сѫ официални държавни издания. Презъ 1829 г. въ Букурещъ започва да излиза Влашкиятъ официаленъ вестникъ Социгейoul Rumâneska, а въ Яшъ — Молововскиятъ Albin Rumâniaská. Презъ 1831 г. Турското правителство основава въ Цариградъ свой официаленъ органъ на френски езикъ Мопитеур Ottomape, който отъ 1832 г. има и турско издание Такими вакаи. Сърбите започватъ да издаватъ официаленъ вестникъ Новине српске въ Крагуевацъ презъ 1832 г., а гърците презъ 1834 г. въ Атина — Сотиръ. Единствени българите, поставени при най-неблагоприятни културни и политически условия, лишени отъ органи, които да се грижатъ за тѣхния напредъкъ, закъсняватъ съ дванадесетина години; презъ 1842 г. въ Смирна, по частенъ починъ, излиза

първото българско списание Люbosловие, а четири години следъ него, пакъ по частенъ починъ, въ Лайпцигъ излиза и първиятъ български вестникъ Български орелъ.

Българите бързо схващатъ, какво мощно срѣдство за пропаганда и борба е периодичниятъ печатъ и, въпрѣки многобройните прѣчки, презъ 60-тѣ и 70-тѣ години на миналия вѣкъ по броя на периодичните си издания надминаватъ повечето отъ съседи си. Единъ новъ факторъ за духовно развитие започва широките си въздействия и скоро дава резултати; успѣшниятъ завършекъ на черковната борба, разширението на просвѣтата и подготовката за самостоятеленъ животъ — всички тия придобивки до голѣма степень се дължатъ нему.

Българскиятъ периодиченъ печатъ преди Освобождението може да се характеризира най-добре, ако се разгледа по видъ, по място на издание и по време на издание.

1. Списания и вестници. Периодичните издания споредъ вида си се дѣлятъ на две голѣми групи: списания и вестници.

Списанията излизатъ въ по-дълъгъ промеждутъкъ отъ време — обикновено единъ месецъ — и нѣматъ тѣсноактуалния характеръ на вестника. Тѣ сѫ сбирки отъ статии, които разглеждатъ предимно научно-просвѣтни и литературни въпроси; главната имъ цель е да поттикнатъ умственото и нравственото развитие на българския читателъ. Едни отъ списанията иматъ енциклопедиченъ характеръ (Любословие, Знание), други — общопросвѣтъ (Български книжици), трети — филологически (Мирозрение), литературенъ (Братски трудъ), или чисто наученъ (Периодическо списание, Читалище). Поуката или науката, която даватъ предосвобожденските ни списания, има предимно филологически, исторически и въобще хуманитаренъ характеръ. Единствено Знание застъпва приложните науки, които могатъ да бѫдатъ отъ полза въ практическия животъ. Списанията не сѫ много обикнати отъ срѣдния български читателъ, защото единъ отъ въпросите, които тѣ разглеждатъ, сѫ му недостъпни, а други не го занимаватъ. Това личи отъ

тъхния брой (отъ 86 периодични издания само 28 сж списания) и отъ продължителността имъ (отъ 28 списания 20 не завършватъ първата си годишнина, 1 излиза 1 год., 3 — 2 год., 1 — 3 год., 2 — 5 год., 1 — 11 год.).

Вестниците, въ сравнение съ списанията, излизатъ по-често — обикновено единъ или два пъти въ седмицата — и иматъ по-актуално съдържание: занимаватъ се съ обществено-политическите въпроси на момента. Едни отъ вестниците иматъ предимно осведомителенъ характеръ — предаватъ новини и съобщения безъ да взематъ отношение къмъ тъхъ (Цариградски вестникъ), други пъкъ сж предимно идеини — по всѣки вѣрски или политico-общественъ въпросъ заематъ ясно опредѣлено становище (България, Съветникъ, Свобода, Знаме), а трети обединяватъ въ себе си първите два вида (въ тая купчина сж повечето наши предосвобожденски вестници). Както вече споменахъ, българскиятъ читателъ предпочита вестника предъ списанието; той е за него по-достъпенъ и по-занимливъ. По брой вестниците сж повече отъ списанията (отъ 86 периодични издания 58 сж вестници) и излизатъ по-продължително време (отъ 58 вестника 31 не завършватъ първата си годишнина, 6 излизатъ 1 год., 10—2 год., 3—3 год., 6—4 год., 1—6 год., 1—7 год., 1—9 год., 1—10 год., 1—12 год., 1—13 год.).

Тукъ трѣбва да отбележа, че подѣлбата на периодичните издания на списания и вестници не е абсолютна; нѣма рѣзка граница между тъхъ нито по външни белези (форматъ, периодичность), нито по съдържание.

2. Домашенъ и емигрантски печатъ. За характера и съдържанието на едно периодично издание голѣмо значение има и мѣстото, кѫдето то излиза. При списанията, които иматъ предимно научно-просвѣтенъ характеръ, мѣстото не е отъ такова първостепенно значение, каквото е при вестниците, въ които се засѣгатъ най-актуалните и най-важните обществени и политически въпроси. Споредъ мѣстото на излизане българскиятъ периодиченъ печатъ се дѣли на домашенъ и емигрантски, или на печатъ въ предѣлитъ на Турската дѣржава и вѣнъ отъ тѣхъ.

Условията, при които се развива домашниятъ ни периодиченъ печатъ, сж крайно неблагоприятни. Преди всичко не е на лице първата и най-важна предпоставка — свободата. Всички издания сж подложени на строга цензура, която не допуска никаква критика на управлението, никаква свобода на словото и на мисълта. Цензураната се отнася крайно подозрительно къмъ всѣка проява и често за най-невинни статии конфискува и спира изданията. Затова домашниятъ ни печатъ е доста предпазливъ; въ по-голѣмата си част той е предимно информационенъ, засѣга училищно-просвѣтни, културни и вѣрски въпроси, избѣгва чисто политическите новини и се вѣздържа да критикува явно действията на правителството. Той само изнася произволитъ и жестокоститъ на мѣстните власти, повежда борба срещу гърци, иска гражданска и вѣрска правдини, моли централната власт да се намѣси и да тури край на беззаконията. Центъръ на домашния ни печатъ е Цариградъ — главното политическо и културно срѣдище въ Турската империя. Отъ 86 периодични издания 31 принадлежатъ на домашния ни печатъ; отъ тѣхъ 25 излизатъ въ Цариградъ, 3 въ Русе, по едно — въ Смирна, Одринъ и Солунъ.

Емигрантскиятъ ни печатъ е поставенъ при сравнително по-добри условия. Преди всичко ползва се съ много по-голѣма свобода, може открыто да разглежда политическите и обществените въпроси, които вѣлнуватъ българина. Той рисува ярко и правдиво непоносимото тегло на българския народъ, изнася неговите справедливи искания и се старае да осведомява чуждото обществено мнение за всичко, че става въ българските земи (Дунавски лебедъ, Народностъ и Възраждане печататъ статии на френски езикъ, Свобода и Балканъ иматъ и ромънски издания). Нашиятъ емигрантски печатъ открыто подкрепя емиграцията въ нейните планове да срине робството, преповѣдва пламенно революцията като единственъ изходъ изъ непоносимото положение. Турското правителство е виждало влиянието на емигрантския периодиченъ печатъ и се е стараело да го унищожи; по дипломатически путь то спира

Българска дневница, Свобода и нѣкои други вестници. Главно срѣдище на емигрантския ни печатъ е Ромъния — отъ 55 емигрантски издания, 46 излизатъ въ нея (23 — въ Букурещъ, 15 — въ Браила, 5 — въ Болградъ, 2 — въ Плоещъ, 1 — въ Гюргево); отъ останалиятъ 2 излизатъ въ Сърбия (Бѣлградъ), 5 — въ Австроунгария (3 — въ Виена, 1 — въ Нови Садъ, 1 — въ Прага), 1 — въ Германия (Лайпцигъ) и 1 — въ Русия (Москва).

И тая подъѣла на периодичния ни печатъ не е абсолютна, що се отнася до духъ и съдѣржание; настроенията и целите, както на емигрантския така и на домашния печатъ, сѫ еднакви — разликата е само въ срѣдствата, които се мѣнятъ съ огледъ на обстоятелствата и възможностите.

3. Периоди въ предосвобожденския пе-
чатъ. Българските периодични издания — главно вестници —
могатъ да бѫдатъ разглеждани още и споредъ времето,
презъ което излизатъ; въ него се различаватъ три периода.

Първият периодъ трае отъ сръдата на четиридесетъ години отъ миналия въвъ до къмъ края на петдесетъ — това е време, презъ което се създава периодичниятъ ни печатъ, време на Любословие, Мирозрение, Българ книжици, Цариградски вестникъ, Българска дневница. Списанията разглеждатъ общопросвѣтни въпроси, а вестниците сѫ предимно информационни — ограничаватъ се само да даватъ новини, да изтъкватъ произволни на мѣстни духовни и свѣтски власти и да искатъ намѣса на Цариградъ.

Презъ втория периодъ, който обхваща времето на 60-те години, домашниятъ ни печатъ достига пълния си разцвѣтъ. Главна негова тема е черковниятъ въпросъ — борбата за вѣрски правдии и духовна свобода. Презъ тоя периодъ печатътъ е чинителъ въ обществения ни животъ, открыто и всестранно разглежда отдѣлните мигове отъ черковната борба, сочи срѣдства, съ които тя може да се изведе до щастливъ край и сплотява българите въ едно. Най-важни издания презъ тоя периодъ сѫ вестниците: България, Съветникъ, Гайда, Турция и Македония, начио периодично печатъ за

Третиятъ периодъ въ нашия периодиченъ печатъ за

почва откъмъ края на 60-тѣ години отъ миналия вѣкъ и трае до Освобождението. Презъ него се развива и добива първостепенно значение емигрантскиятъ печатъ. Последниятъ сочи пороците на Турската държава, отрича всички опити за миренъ животъ въ нейните граници, изоставя на страна училищните, вѣрските и просветните въпроси и открыто поддържа, че първиятъ въпросъ, който независно трѣбва да бѫде решенъ, е политическиятъ — политическата свобода е първото условие за напредъка на българския народъ, а революцията е единствениятъ путь, по който тя може да се постигне. Вестниците презъ този периодъ Дунавска зора, Народност, Свобода, Знаме. Възраждане влияятъ върху съвращенията и настроенията не само на емиграцията, но и на българите въ предѣлите на Турската държава.

Въ нашия предосвобожденски периодиченъ печатъ има нѣколко основни теми, които вече бѣгло засенхахме при характеристиката му съ огледъ на видъ, място и време, но на които трѣбва да се спремъ още малко. Тѣ сѫ:

Обща просвѣта и училища. Това е основната тема на всички списания и на по-голѣмата часть отъ вестниците. Съ нея българскиятъ печатъ постоянно се занимава, тя е за него винаги интересна и нова. Нашите предосвобожденски вестници, повечето отъ които сѫ сжевременно и учители, правилно схващатъ, че образованiето и възпитанието сѫ сложни и важни въпроси, които трѣбва да занимаватъ всѣки българинъ, та за това имъ отдѣлятъ много място. Лишени отъ централно ржководство, българските училища сѫ общински или частни, и уредбата имъ е въ зависимост отъ подготовката и способностите на учителите. Чувствуvalа се е нужда отъ единност въ обучението и затова вестниците се пълнятъ съ статии и съ дописки, въ които се разглеждатъ програмите и успѣха на разните училища. Основаватъ се даже и специални списания като Ржководитель на основното учение, Педагогическа книжица, които се посветяватъ всецѣло на училищни въпроси.

Черковниятъ въпросъ е друга голѣма тема,

която не слиза отъ колоните главно на домашния ни печатъ презъ 60-тѣ години, понеже отъ нея се интересуватъ всички българи. Дейците отъ черковната борба правилно схващатъ, какво мощно срѣдство е печатътъ. Тѣ го използватъ най-широко; чрезъ него обединяватъ силите си, поставятъ открыто исканията си и подлагатъ на обществена критика всички възможни решения. Основаватъ даже вестници, като Съветникъ (органъ на българските делегати въ Цариградъ), България (органъ на унититѣ), които се занимаватъ само съ него. Едни отъ вестниците и списанията (Цариградски вестникъ, Съветникъ, Време, Български книжици) сѫ по-сдѣржани въ борбата и нападките, но други (България, Гайда, Турция, Македония) сѫ безогледни и се отличаватъ съ сильно полемичния си тонъ. Въ черковната борба взематъ участие и нѣкои емигрантски вестници като Българска дневница, Дунавски лебедъ и Българска пчела.

Политическото освобождение е главна тема въ емигрантския печатъ. Подхваната плахо въ първите броеве на Дунавски лебедъ, тя се слага съ цѣлата си пълнота въ Народностъ, Дунавска зора, Свобода, Знаме, Възраждане и Български гласъ, кѫдето открито се заявява, че политическата свобода е първото условие за напредъка на българския народъ и че революциите е единственото срѣдство, съ което тя може да се добие.

Важенъ проблемъ, свързанъ съ просвѣтното движение, е въпросътъ за книжовния ни езикъ. Съ него теоритически се занимаватъ предимно списанията до срѣдата на 60-тѣ години. Практически, обаче, той се решава много по-рано — още когато се създава периодичниятъ ни печатъ. Докато Фотиновъ въ Любословие поддържа, че новобългарскиятъ книжовенъ езикъ трѣбва да се изгради върху черковнославянския, въпрѣки че самъ употребя смѣсенъ черковнославянско-народенъ езикъ, Богословъ въ Български орелъ и Цариградски вестникъ пише на народенъ езикъ, като изоставя теорията. По него трѣватъ всички вестници и така, въпрѣки недоволството на нѣкои граматици, печатътъ, безъ много шумъ, разрешава

този въпросъ практически съ огледъ на целта си: да въздействува на българския народъ.

Печатътъ разрешава задоволителено сѫщо и въпроса за правописа, като избира срѣденъ путь — полуэтимологиченъ, полуфонетиченъ и полуисториченъ. Опитите на Ив. Добровски въ Мирозрение и на П. Р. Славейковъ въ първите броеве на Гайда да въведатъ фонетиченъ правопис не успѣватъ — навикътъ се оказа по-силенъ.

Отъ всичко, казано до сега, ясно изпъква грамадното значение на нашия предосвобожденски печатъ; той е единъ отъ най-главните чинители за културното и политическото възраждане на българския народъ. Трѣбва да се отбележи още и ролята му въ развоia на нашата литература. Съ много оригинални и преводни художествени творби, които редовно печата, той насаждда интересъ и любовъ къмъ литературата, а съ критиката си, на която подлага всички печатни издания, спомага правилно да бѫдатъ оценени постиженията на нашите поети и писатели и така чертае пътища въ литературния развой. Важно е сѫщо да се отбележи, че всички литературни дейци сѫ здраво свързани съ периодичния печатъ — сами участватъ въ изграждането му.

За да добиемъ цѣлостна представа за значението и въздействието на нашия периодиченъ печатъ, трѣбва да се спремъ накратко и върху неговото разпространение. Както споменахъ по-горе, отъ 1842 до 1878 год. излизатъ 86 периодични издания (28 списания и 58 вестника), които по продължителностъ се разпредѣлятъ така:

Излизали	Списания		Вестници		Всичко
	дом.	емигр.	дом.	емигр.	
Незав. I. г.	5	15	7	24	51
1 г.	—	1	—	2	3
2 г.	2	1	3	7	13
3 г.	1	—	2	1	4
4 г.	—	—	3	3	6
5—9 г.	1	1	3	—	5
10—13 г.	1	—	3	—	4
Всичко . .	10	18	21	37	86

Отъ тая таблица се вижда, че българските периодични издания не сж могли да се задържатъ дълго време (срѣдната имъ продлѣжителностъ е около година и половина). Причинитѣ за грижатъ за издръжката имъ, понеже сами, при сравнително малкия си тиражъ (отъ 200 до 1000 екземпляра) не сж въ състояние да покриватъ разноските си. Тѣ разчитатъ единствено на абонати и на доброволни помощи на родолюбиви българи; други приходи нѣматъ. Не печататъ и обявления, единъ отъ най-важнитѣ източници на съвременния печатъ. Добре финансово сж само тия вестници и списания, които сж издръжани и издавани отъ турските власти (Турсия, Дунавъ, Едирне, Солунъ), или отъ чуждитѣ пропаганди (България—отъ католишка, Зорница—отъ протестанска).

Друга важна причина, поради която пер. издания не могатъ да се задържатъ по-дълго време е строгата цензура, която често за невинни списания конфискува и спира главно вестниците.

Като вземемъ предвидъ още лошите съобщения, високите пощенски такси и общата несигурностъ, ще разберемъ, защо толко краткотрайни сж нашите периодични издания. Но въпрѣки тия крайно неблагоприятните условия тѣ се развиватъ отъ година на година, разширяватъ кръга на своите просветни и обществени задачи и се увеличаватъ по брой, както ясно личи отъ следната таблица:

Години	Списания	Вестници	Всичко
	дом. емигр.	дом. емигр.	
1842—1850	1	1	4
1851—1860	1	2	6
1861—1865	1	5	15
1866—1870	2	2	20
1871—1875	5	6	28
1876—1877	—	2	13

Българските периодични издания преди Освобождението сж уреждани отъ люде идеалисти, за които списанието или вестникът не е търговско предприятие, а срѣднието

ство за разпространение на възвишени цели и идеали. Ние днесъ едва ли можемъ да си представимъ работата, която е трѣбвало да върши единъ български вестникъ по онова време. Посветилъ се напълно на изданието си, той е редакторъ, превождачъ, коректоръ, администраторъ, печатаръ и какво ли не. Само пламенната му любовь къмъ българския народъ му дава сили да превъзмогне всички мѫчнотии.

Този изборъ отъ статии има за задача да даде представа за духа и съдържанието на най-важнитѣ наши периодични издания преди Освобождението. Поради ограничното място принуденъ съмъ да дамъ, покрай програмнитѣ статии, само още по една-две други статии, които съмътамъ за характерни; при тѣхния изборъ се рѣководя отъ общия духъ на списанията и вестниците. Представата за последнитѣ се допълня и отъ кратките бележки, които давамъ въ края на книгата.

Текстовете препечатвамъ точно по оригиналите. Позволявамъ си само да промѣня правописа имъ и да го нагодя споредъ днешния, като съмътамъ, че съ това ни най-малко не накърнявамъ тѣхния езикъ. Замѣнямъ ж, а, і, ы, оу, ѿ съ ъ, я, и, о, у; Ѣ, ь, ъ, ж пиша по правилата на днешния ни правописъ; изхврълямъ ударенията и всички други диакритични знаци и съединителната чертица у членуваните форми. Най-голѣмата правописна промѣна, която внасямъ съ цѣль да приближа текстовете до настъ и да ги направя полесно разбираеми за окото, е, че замѣнямъ ж, іж съ а, я у глаголите I. л. един. и III. л. множ. число и при иметата а-основи; въ тия случаи всички книжевни българи произнасятъ по-ясна или по-тъмна ерова самогласка, въпрѣки че пишатъ а или я. Освенъ това съкращавамъ нѣ-по-общирни статии, като предавамъ съ свои думи въ жглести скоби незначителните имъ места.

Стойко Стойковъ.

СПИСАНИЯ

ЛЮБОСЛОВИЕ

1842—1846

ПРЕДИСЛОВИЕ ЛЮБОЧИТАТЕЛЕМЪ

Народъ болгарский! Нѣкои човѣци на тоя свѣтъ (дунята) сакатъ да се покажатъ и да се познаятъ сось нихното богатство, съ нихното величество и съ нихната сила и дарование, то и толико, колко можатъ, и колко за себе си само да угодатъ или и за други нѣщо мало; а я, предпопчатающъ отъ всѣко друго величество и богатство общата полза и доброто, quo бива общо на сѣки человѣкъ, богатъ, сиромахъ, старъ, младъ и каковъ други можетъ бити,¹ и кое добро, ако да би се собралъ сичкио свѣтъ да го отпади и да го отгони, не може нищо да му прави, но повече се умножава и остава отъ вѣкъ на вѣкъ свѣтло же и многоценно; и смотряющъ, какво самъ² и азъ отъ сущаго сего народа, и имущъ долгъ за ползата народа сего, дерзаю помощию Божиєю³ да се покажемъ и я на тоя свѣтъ сось едно дѣло, което се надѣемъ и уповаемъ да можетъ бити предпочлено най-повече на нашиятъ народъ отъ многи други работи мирския.

[Народе бѣлгарски, Богъ е създalъ човѣка сло-
весна тварь, надарилъ го е съ умъ да се учи и да раз-
личава добро отъ зло; съ тоя си даръ човѣкъ се из-
дига високо надъ останалитѣ божи създания. Той знае
само това, което гледа, чува, хваща, мерише, яде. Но
що може да знае за миналото, което не може ни да

¹ Може да бѫде. ² Съмъ. ⁴ Съ Божията помощъ.

види, ни да чуе? А то е толкова полезно! Що знае за другите земи на тоя свѣтъ, за тѣхните жители, тѣрговията, занаятията и изкуствата имъ? Само списанието, повестта и историята могатъ да го поучатъ].

Болгаре! Смислите се добро и, разсмотряюще умно, фѣрлите погледать вашъ и смисльта ваша на по-отдалечная мѣста и на по-разпростирашь народъ человѣческий: кой народъ е на землята толко сиромахъ и отдалечень отъ просвѣщението учителско, кое само прави човѣка да е человѣкъ, каквото го е Богъ создалъ, а не добитакъ? И което наставлява човѣка Бога познати, царя покаряти ся, наставника послушати, родители почитати, вѣру защищавати и сохраняти, отечество и братия любити, церковния пастири чествовати и почитати.¹ Кой народъ е толко безъ поведения многообразни и познания за человѣческата полза списана, каквото е болгарскио народъ отлишенъ отъ такива человѣкополезни списания? Кое списание иматъ нашитъ братия болгари? Камо имъ землеописанието, съ кое да би можели да познаятъ баре своята си мѣста и своето отечество? Камо имъ граматиката да утверждаватъ главната свой язикъ, отъ кого иматъ и коренатъ? Камо имъ нравоучителната списания, безъ коя не може никой да се нарече совершенъ човѣкъ на той свѣтъ? Камо имъ повседневния повести и знания, или по-всенедѣлни, или месечни? Камо имъ художествената списания, камо имъ риториката, матиматика, логика, физика, философика, и прочая, и прочая и прочая, — които са на човѣка повече потрѣбни, нежели хлѣбътъ? Камо имъ историята подробно исписана и разпространно,² каквото иматъ другите народи,

¹ Да познае Бога, да се покорява на царя и пр....

² Господинъ Христаки [Павловичъ] е исписалъ вѣ кратце, каквото да би последували и други, обаче трѣбе по-разпространено и по-подробно за доброувѣрение. [Бел. авт.]

съ която да се видатъ и тия на тоя свѣтъ и да се покажатъ, какво са словесни между другите словесните создания Божия? О Боже, просвѣтителю разума человѣческаго! Ти, каквото си създадъ съ твоето благоволение тоя народъ на една прекрасна земля и място, така сотвори милость, просвѣти и настави народа болгарскаго, народа онѣхъ, които поютъ¹ и славятъ имѧ святое на ежко място, които обичатъ люботрудството, които са любопитни, мужествени и тверди на совѣстите имъ, на обещанието имъ, на разуматъ имъ и на благочестивата наша вѣра; и какво изволилъ еси² да са частъ избрана и да се броятъ сосѣди они, що са на восточная благочестивая церковь, така просвѣти разуматъ имъ и настави ги на просвѣщението разума сияща и славна, да не би остали всегда, каквото вѣ темница, на такиви далбоки и укорни неведения и непознания твоего прекраснаго и пречуднаго создания и сотворения.

Болгаре благочестиви и православни, до кога ще спавате на той далбокий сонъ безъ учения же и неведения? Стига що спавате той тяшкий и мновременний сонъ, и взирающе³ гледайте вашиятъ братия на землята, какви са и какво праватъ, и избирайте и последувайте дѣлото и живота на добрите, и бѣгайте отъ работата на лошиятъ човѣци. Най-первото просвѣщение и добропознание на единъ народъ человѣческий е училищата (школитѣ), е чтението на много различни книги, които можатъ да просвѣтятъ вашиятъ умъ и разумъ — да познаете перво сами себе и отъ сами себе да познаете и всесоздателя Бога и неговото создание, и после да наставите вашиятъ челятъ на единъ животъ свѣтлий и славний, и вашето име да останате славно и бессмртно на тоя свѣтъ; смислите

¹ Народа на онѣзи, които вѣзпѣватъ... ² И както си благоволилъ. ³ Като се взирате.

праотците на сегашнитѣ люди просвященія, какво са имѣ славно оставили, и познавате добро, колко са славни и почтени за достойнството имъ и просвѣщението, което не може да изгуби и да отгони ни тешко време, ни мечъ (ножатъ), ни огнь, но свѣтъ и сияетъ, каквото слѣнцето, по сичката земля. Видите, казувамъ, и слушате народатъ европейскъ съ просвѣщението на разуматъ нихни и сось учението, колко са славни, силни, богати и разпространни на сичката земля, и на кои преимущество и превосходството е толко стигнало, щото е неизречено, и което перо не може да опишѣ; и да оставиме другитѣ многочисления и отдалечения народи, и тия най-ближнитѣ, които ви са обиколили отъ ситѣ четири страни, отъ востокъ, северъ (полунощь), западъ и югъ (польдень); гледайте най-после народитѣ, между които живѣте, на кой степень и на каква слава се возвишиватъ сось учението и просвѣщението имъ разумно. Ахъ, скорбь наша и стидъ (срамъ)! Народи послешни и народи безкнижни начнаха и зафатиха на нашите дни да просвѣщаватъ ся и да умножаватъ училищата имъ, книгиитѣ, историитѣ, списания благонравна, списания повседневна (газета), списания повсеноедѣлна или повсемесечна, за да гледатъ и да знаятъ, що по свѣто бива и става; а Болгарски народъ спава!!! Горко, горко ти есть, народъ многочислений, а на ползи своєя нечувствений и непрачителний!

[Настанало е време, което буди отъ сънь всъкиго. И турското правителство вижда, че е голъма ползата отъ учението, та го покровителствува; даже само се грижи за издаването на вестници и книги. Също и арменският и еврейският народи полагатъ голъми грижи за просвѣтата си. Затова е време и ние да покажемъ, че сме люди, а не добитък, който само работи и се храни. Братя, защо да оставаме единствени задъ всички народи? Нищо не ни извинява: не сме много бедни, а

царската власт не само не ни прѣчи, ами и сама ни тика
къмъ просвѣта. Ние сме трудолюбовъ народъ и необ-
ходимо е само учение, за да се изравнимъ съ остана-
лите европейски народи.

За просвѣтата трѣбва да се грижимъ всички: всѣки споредъ способноститѣ и възможноститѣ си. Необходимо е да подкрепяме учителите, за да могатъ внимателно да се грижатъ за просвѣтата, защото тя може да принася и вреда, ако не е разумна и плановита. Не всички книги сѫ полезни. Затова свещениците набраяватъ нѣкои отъ тѣхъ, които биха всѣли разврътъ срѣдъ нашия благочестивъ и православенъ народъ].

Училието и чтението е подобно (прилично) на водата, която, кадето я обърнешъ, тамо тече, и като я оставишъ свободна и да я не запирашъ, тая отъ сама себе си умножава се и укоренява се на ситѣ мѣста, които преходи и тече, и толко става силна, щото и планината разбива и превосходжа, и що друго намѣри предъ себе си — заноси, и никой не може нищо да ѝ стори и да я престави; и каквото на водата, така е подобно и примѣрно на посвѣнието землено, което като посвѣме и фърдиме на землята, то не се изгубува, но ще даде безъ всѣкое сумнение рожба и ще нахрани и ще насити многи, защо каквото хлѣбатъ и водата питae и храни тѣлото на человѣка, така училието и чтението питаетъ и напояетъ человѣческата душа, която не е смертна и маловременна, каквото тѣлото, но бессмертна и безконечна. Каква полза, ако угодиме на тѣлото, а душата си изгубиме, за която сичкото богатство земълно да отадеме не можеме да я изкупиме.

[Затова свещениците се грижатъ за настъ и не допускатъ да употребяме нѣща, които могатъ да ни предадятъ или да погубятъ душитѣ ни. Учителите трѣбва да напишатъ на езикъ, каквъто се говори въ града имъ].

Болгарскиятъ язикъ е много сиромахъ отъ благоречието, понеже не е употребенъ съсъ уч-

нието, и затова на съко място има свойства навикновени, които на други места са непознаеми и не можат да са разумеватъ, за кое имамъ и я много попечение и трудъ да би билъ угодилъ съ писанието ми, и много радимъ да би било лесно да го разбератъ читателите, и затова самъ радиъ, колкото е возможно, да е на просто и разумно, кой азъ самъ знамъ, какво много речи се намѣруватъ, които съкий не разумева, но що да рече, като се не описува съ други речи онova, що говоримъ?

[Вие, братя, учители на нашия народъ, вие сте единствените, които можете да подкрепите това богоугодно и човѣколюбиво дѣло].

Ми, братие учители и за просвѣщение народа нашего рачители, ми каквото сме прияли отъ Бога това дарование и талантъ, така должны сме да дѣлаемъ его и да умножаваме, и тако можемъ да сподобимъ ся усъширати гласа глаголющаго: „Добре, рабе благий и вѣрний, о мале ми билъ еси вѣренъ, надъ многими тя поставлю, вниди въ радость Господа твоего“¹; воистину радостта наша и славата превосходить всѣка друга радость и хвалба, поне сичката деяния человѣчески и творения преходжатъ яко сѣнъ² и изчезняватъ отъ лице земли яко утренна слана, а нашето дѣло и трудъ остава свѣтло, и, каквото слѣнцето, повсюду свѣтиятъ и просвѣщаетъ народъ человѣчески во всѣки вѣковъ. Сего ради, яко же вси и азъ имамъ долгъ, а най-паче народу нашему, и предпочитающий просвѣщение его и разума, тщаю ся и радимъ да предпоставимъ на благопризволението негово които совети на сей часъ возможно ми би описати, и принуждаю сичкитъ наши братия да тщаютъ ся усердно и да прилежаютъ за просвѣщението ра-

¹ „... въ малкото си ми билъ вѣренъ, надъ многото ще те поставя, влѣзъ въ радостта на твоя господарь“.

² Като сѣнка.

зума ихъ, стицающе и помагающе за иждивенията (харчоветѣ) на онova, що имамъ намѣрение да издавамъ на свѣтъ, каквото гледате на край въ таблицата, и въ което списание можатъ да гледатъ и често каквото става на тоя свѣтъ и каковъ животъ са живѣли и живѣятъ на землята братията ими, и за което най-повече въсъ принуждавамъ и молимъ да представувате любезно, да би са собрали доволно стицатели (спомоществователи, *Шуудроултѣ*) за едно таково общополезно дѣло, което по сичката Болгария може да се разпространи, и, като ще се издава на съкий месецъ, то може да биде велика полза и добро за сичкитъ любочитатели, а най-повече за васъ, защото съкий, какво намѣрение да би ималъ или советования (каквото и я имамъ много да говоримъ, но да не би исполнилъ списанието со сами советования, оставилъ за други часъ, ако да би намѣрилъ счастье да следуетъ, което предполагаемъ, повсемесечно списание), или има намѣрение да издава на свѣтъ нѣкоя книга, или нѣкои полезни разуми, или нѣкое любомудро наставление, взирающе къ просвѣщению на болгарскаго нашего народа, че за едно такова дѣло и намѣрение трѣбуватъ много разуми и много советования, съ които да можемъ да достигнемъ на совершенство и на това полезное намѣрение, или знае нѣкоя повесть (кроме онай, що е издалъ на свѣтъ г. Христаки) за народа болгарскаго, която е исписана у нѣкоя книга, или и знае, слышащъ¹ отъ старитѣ человѣци, може да я испрати тука да я опишемъ на повсемесечно издание, да би могели да извидиме и да покажеме на свѣтъ свидетельно началото и деянията народа нашаго, защо е совсѣмъ незнаемо, не само въ другитѣ народи, но и въ нашио народъ, което е голѣмо укорение на единъ человѣкъ, като не по-

¹ Като я е чулъ.

знава добре началото народа своего и уподоблява се, какво да е падналъ отъ небото, а не рожденъ на землята между народа его.

Таково убо повсемесечно списание можетъ бити предпочтено отъ много други списания, почто другитъ списания издаватъ се заведнашъ и отведенашъ може да му земе човѣкъ сладостъта, а това се подновува на сѣкий месецъ и има различни нови и многообразни повести и разуми, които можатъ да наслаждаватъ човѣка и да го подновуватъ на всегдашно любопитствование и разсмотрение човѣческихъ дѣлъ и живений¹.

Съ помощю же Божию и ревностю любо-отеческою возхотѣхъ последовати то общополезно дѣло, и за кое, имущий надежда на сичкитъ наши любочитатели братия, дерзаю да го извадимъ въ свѣтъ на животатъ нихний, които съ нихното любоотеческое стицание (помощь) и съ нихното любезно прилежание можатъ да бидатъ примѣръ и образъ на послешнитъ нихни чеда и народи преславний и благословний.

За увѣрение и обявление яже до зде о наказании же и списаниемъ чтении возпомянухъ, следователни исторически, либо примѣрни разуми и ведения показати будуть ясно, яже любоотеческою, паче же реши — Божественимъ рачениемъ распаленъ предрѣхъ².

Ими убо ревность за просвѣщението народа нашего и желающъ усердно ползата му всегдашна, описахъ и показахъ онова, колкото ми би возможно на сей часъ да говоримъ и да принужда-

¹ На човѣшкитѣ работи и животъ.

² За увѣрение и обявление на тѣзи нѣща, които до тукъ за поучение и за четене на списания споменахъ, посетнени исторически или примѣрни разуми и знания ще покажатъ ясно [тѣзи нѣща], които, отъ любовь къмъ отечеството, още повече да се рече — отъ божествено желание разпаленъ, казахъ по-горе.

намъ. Остава, проче, на васъ и на вашата любо-отечна ревностъ да последува онова, що може да ви направи името славно и бессмртно. Ако сакате, проче, да се покажете и вие, каквото другитѣ хора на свѣто, со все сърце трѣбѣ да спомоществувате и да представувате да се собератъ доволно спомоществуватели (Сѹудроңгутай) да би возможъ да отвестимъ и да стоимъ на харчоветъ, които ищатъ доволно спомоществование.

[Абонаментътъ на списанието е 2 талера. Книжинъ ще получавате въ града си въ началото на всѣки месецъ].

Пробна книжка, 1842, стр. 1—16.

ОБЯВЛЕНИЕ

Ето, народний любочитателю, това собрано отъ различни и многовидни списания и полезни за любопитство повествования, което ти представлявамъ подъ смотрение твое, прочитане и разсуждение, като за доказателство и примѣръ на ония, които съ Богомъ имамъ намѣрение следователно на сѣкий месецъ по едно такова съ разновидни описания да издавамъ за любопитство, за полезни понятия, разуми и побуждения за словесното на човѣка укращение и ума просвѣщение, защото по-голъмо на човѣка укращение и благодарение не може да биде толкова, каквото става словесностъта, която е приелъ човѣкъ отъ Создателя Бога и любопитството, което има сѣкий човѣкъ природно и желае за сѣкакво нѣщо да чуе и да се научува за полза на животатъ си и за наставление на добри и благоразумни работи.

Такива разновидни и полезни списания, че са укращение на словесностъта и полезни на човѣческия животъ, надамъ се рѣдко да се намѣри човѣкъ да ги не предпочита и да ги не приема

съ любовь и предпочтение, и както е единъ че-
вѣкъ благоразуменъ, благочувственъ и смисли, че
такива вещи са по-потрѣбни и нужни нежели съ-
какво друго нѣщо, предпочита ги и отъ драго-
ценнитѣ камене; защото тия се изгубуватъ и кра-
датъ, а списанието остава безсмертно во вѣки вѣ-
ковъ, на потомцитѣ полезно и нимъ похвално. Намѣ-
руватъ се, обаче, нѣкои да казуватъ, какво добро
ще имамъ отъ тия списания и книги, тия ме не хра-
нятъ и не спасуватъ ми душата; извинява се още
и казува: я самъ сиромахъ, що щатъ ми такива
книги? На таковъ човѣкъ казувамъ и азъ, че е
наистина сиромахъ и беденъ и не само сега, но
вѣчно, защото предпочитава трицитѣ отъ браш-
ното и не прогледнува за словесността си, токмо
за тѣлото живѣе и умира въ тлъсто забвение и
непонятие на човѣческитѣ полезни работи, като
безсловесенъ и... А ония, които не са сиромаси за
такиви предпочтени отъ сѣкакво друго нѣщо ра-
боти и приематъ ги съ любовь и почесть, ради да
се научатъ отъ нихъ нѣкое полезно и многоценно
дѣло, можатъ да познаятъ добре, че не са сиро-
маси, но преображені, благополучни и сѣкога пред-
почтени и похвални и които, като благоразумни и
словесни хора, можатъ да се увѣрятъ твърде до-
бре отъ много примѣри по свѣтъ, че колко по-
вече се умножаватъ въ нѣкой народъ такива по-
лезни и разновидни списания, толкова повече на
онзи народъ човѣците ставатъ богати, полезни,
учтиви, и отъ сичкия свѣтъ похвални и во потом-
цитѣ имъ вѣчнопамятни и славни, а не сиромаси,
каквото казуватъ нѣкои сребролюбци и неблаго-
чувствителни. Благочувствителнитѣ хора увѣрени
са и познаватъ, че съ нѣколко малосребреникъ
придобиватъ многоценно и неизчерпаемо сокро-
вище (имане) „Испитайте писания, въ нихъ же бо-
вище (имане)“.

„Испитайте писания, въ которыхъ ще намѣрите
животъ вѣченъ и неизчерпаемо съкровище.“

² Внимателно.

наемое“,¹ и съ малка нѣкоя цена купуватъ
вѣща и незабоварена почесть и слава, защото
сичките работи на тоя свѣтъ като цвѣтъ и сѣнка
прехождатъ, а това остава вѣчно отъ народъ въ
народъ и не се забоварува никога.

Цената на 12-тѣ книги въ една година опре-
дѣлявамъ, каквато е описана въ край книгата,
твърде благосклонна, за да нѣматъ нѣкои никаква
причина извинения и да казуватъ, че е скжпо, та-
ко лишаватъ и отбѣгуватъ отъ таквия полезни вѣ-
щи, предпочитающи народна полза нежели мой
трудъ. Остава, прочее, на вашата любородна
склонность и на вашата благоразумна любовь да
предпочтете онова, което ви представлява честь
и слава.

Год. I, 1844, кн. 1, стр. 16.

КОЕ Е СРѢДСТВОТО НА ПРОСВѢЩЕНИЕТО

„Добре би било да имами граматика и лекси-
конъ на язикътъ си, сиречъ едно общо правило,
по което да пишемъ вси и да не сми непостоянни
и несогласни помежду си, последующе всякий своето-
си мнение. Но това не може да ся завѣрши отъ
единого или отъ двама; за това трѣба да ся събератъ
поне пять или шесть мжжи учени отъ различни
мѣста, отъ различни училища, освобождени отъ
всѣко друго попечение и упражнение, и посвящени
(опредѣлени) совершено на това токмо дѣло. Язи-
кътъ ни е, за да речемъ така, въ рождението си;
ва да ся устрои, както прилича, трѣбува размиш-
ление много, наблюдение опасно²; трѣбуватъ со-
вети, разговори, состязания, взаимноисписания съ пов-
сюду ученицѣ единородни и инородни (ако е по-

¹ Изучавайте писанията, защото въ тѣхъ ще намѣрите
животъ вѣченъ и неизчерпаемо съкровище.

тръба). Того ради не тръбува да чаками това само отъ ученитѣ и словеснитѣ нашего народа, които живѣятъ разсѣяни единъ тукъ а други тамъ, упражняющеся въ да печелятъ на сущната си хлѣбъ; тръбува да възримъ¹ паче на други нѣкои си, които да иматъ и щение и сила да сторятъ на народътъ това голѣмо благодеяние; тръбува да ся надѣемъ за това отъ ония, които безъ никое побуждение, безъ никое моление, самопроизволно просипватъ богатството си за учреждение на училища, за заплата на учители, за издание на книги, за все съ една речь, що ся относи на улучшението на народътъ. Ваше е това дѣло, благородни началници нашего народа, останки отъ вехтата наша народна слава; ваша е работата това, богољубивии первосвѧщеници (архиереи), человѣци Божии, на които ся е препоручило представителството на умственитѣ овци; ваша е работата, богатии търговци; ваша е работа, вси общелюбци и отечестволюбци единородни. Ви ся стараете да возвратите на народътъ вехтата му словесна слава съсъ учението, соревнуващеся кой кого да замине въ това великое дѣло. Срѣдствата на това виждатъ ся много, но истинното е едно; употребете сичкитѣ други и най-паче най-иждивителнитѣ, и тога пакъ най-лесното ще да сте непознали. Самото срѣдство, което е просвѣтило, умудрило и въ успѣхъ общо вложило просвѣщенитѣ европейски народи, сж Академиитѣ (училищата) на общеговоримитѣ язици на всѣкий народъ. Образованietо на язицътѣ едного народа образува и обогатява духътъ того народа. Това казува Ликъ; това казува Кондилакъ; това казуватъ сичкитѣ премудри европеане. Който народъ не радѣе за язицътъ си, той нѣма язикъ, той е сѫщо нѣмъ. Чуждитѣ язици сж невѣрни толковници²; испитанието е створило това

¹ Да погледнемъ. ² Тѣлкувачи.

известно на сичкитѣ народи, които сж това пострадали. Самото убо срѣдство, което може да улучши и нашътъ народъ, е една малка нине Академия, учредена (учреждена) на едно прилично място. А Академия е едно собрание отъ изучени мжжи, знаящи добре славенския и други чужди язици, не за да преподаватъ уроци и науки (не е то способътъ на улучшението ни), но за да обратятъ язицътъ ни, (то е основанието), да сочинятъ сиреч граматиката му, да направятъ словарътъ му, да спишатъ нужнитѣ учителни книги, да преведатъ отъ мудритѣ язици методическитѣ (художественитѣ) книги, които сж потрѣбни за детоводството, да речемъ така, на народътъ начинающе отъ букварътъ и грядуше впредъ постепенно даже до най-високитѣ науки; да пресънятъ славенскитѣ списатели и едни да преведатъ на язицътъ ни, а други да издадатъ съ примечания и съ обяснения, за да може понине да вникне въ тѣхъ всѣкъ желающий, и отъ тѣхъ да събератъ единъ пъленъ и точенъ словаръ на славенския язикъ, който словаръ ни е потрѣбенъ повече отъ воздиханието, а го нѣмами; да сочинятъ книга, получающая точно по кой способъ трѣбва да сж преподавать съ плодотворение толкова общеговоримиатъ нашъ язицъ и прочитѣ учения, които принадлежатъ на проститѣ и на по-долнитѣ училища, колкото славенския на по-горнитѣ училища; да дадатъ съ една речь внимание и ржководство на сичкитѣ видове на учението, както чинятъ сичкитѣ премудри европейски народи. Това е самото срѣдство, което може да стори на народътъ ни онова, що желаете вси, колкото сте родолюбиви и топли ревнители на славенското благославие; сичкитѣ други сж поверхни цѣлби; попитайте сичкитѣ европейани премудри и не щатъ ви показа друго освенъ това. Който убо ся реши да стори това, ще да възстави голѣмъ и вѣченъ истуканъ (образъ и

примѣръ) на ревността си, на добрината си, на безсмертното си име“.

Единъ отъ ревнителитъ на Славено-болгарската словестность [Г. Кръстевичъ].

—
Вишереченото любословно за просвѣщение народно изложение описахъ споредъ повелението на списателятъ му, за кое щѣхъ да изложимъ и да предпоставимъ обозрения разсудителни, колкуто за умодаяния и советованията му любонародни толкува и за произносното правописание, но предпочтехъ перво други нѣкой да предпостави разуматъ си и советованието си за такова общонародно состязание и ползование съсъ обозрения и примечания, па тогава я да предпоставимъ въ разсуждение народа нашего мое о семъ мнение и умообявление.

Год. I, кн. 7, стр. 107—108.

ДЕВИЧЕСКО УЧИЛИЩЕ ВЪ ВРАЦА

Весма прерадостна вѣсть чухъ отъ нѣкои достопочтени и достовѣрни лица, че во Враца е устроено за момичета училище отъ нѣкоя на една священа душа майка. Подаруй Боже! Да би се намѣрили таквия майки въ Болгария и за женски полъ и да би се сподобила Бѣлгaria да покаже словесна возобразност и въ тия словесни божии здания, за кое следователно описа щемъ подробно, какво е на това училище состоянието, и да предпоставимъ въ лѣтописитъ, че и бѣлгаретъ иматъ словесно образование на свѣтатъ.

Год. I, 1844, кн. 8, стр. 128.

ЖЕЛѢЗНИЙ ПѢТЬ

У Франца, у Англия, каквото и въ други нѣкои европейски держави за скоропутешествие и преминуване праватъ желѣзни пжтища. Описуваметува¹ еденъ, който е у Англия помежду тия два градове: Ливерполъ (Liverpool) и Манхестеръ (Manchester), въ разстояние еденъ отъ други споредъ общия пжть до 35 часа (сахате). Този желѣзенъ пжть направиха едва въ четири години и похарчиха за него до 820,000 литри стирлини (нѣколко до 90,200,000 гроша). Желѣзнитъ пжтища трѣбува да са почти все равни и прави, а това да стане совершенно, трѣбува съ шиникъ броене пари и колосовско дѣло, сиречь чрезмѣрна голѣма работа. Ради да устроятъ и свършатъ вишеречения желѣзенъ пжть, който направо има дѣлжина колко до 11 часове, изкопаха на две мѣста два дѣлги подъ землята преходове и разкопаха шестъ хридове (байре), а най-повече чрезъ твърдъ утесь (високъ чукаръ, *βράχος*); испълниха и возвисиха широкораспространни ями (твърде ниски мѣста), насипаха и напълниха една весь (страна), която бѣше въ голѣмо блато (гъоль) и направиха 63 мостове. Отъ тия мостове желѣзни пжть заминува отдоле подъ 30 моста; надъ 28 мос. преминува отгоре на общия пжть (друматъ); и връзъ 5 мос. прехожда отгоре презъ водитъ на една рѣка, потокъ и пр.

Тоя новоявний путь отвори се перво на 15-и септемврия въ лѣто 1830. Путешествованietо по него става весма скоро. Една снасть (махина, остроумно изобрѣтение за да натоварува нѣщо, или да работи съ него человѣкъ лесно), натоварена само съ трима человѣци, замина сичкото разстояние на

¹ Тука.

желѣзниа путь въ еденъ часъ (сахатъ); друга една машина, като теглѣше по себе си триесеть кола, натоварени почти сосѣ 125,000 оки, пристигна отъ Ливерполъ до Манхестеръ въ два часа и 34 минути, отъ които 14 изгуби, като застана да земе вода и пр. Дето е пжто совсѣмъ равенъ, йошче по-вече пародвижната машина бѣрже тѣрчи!

Год. I, 1844, кн. 1, стр. 7.

ДѢБОСЛОВІЕ

ІАН

ПЕРІОДІЧЕСКО

ПОВѢДИМЪСТНО

СПИСАНИЕ

ТОМ. I.

НОЯМВРЬ 1844

ЧИСЛО 8.

Испытайте писанія, въ нихъ же бо овраїечъ
животъ вѣчный, и сокровище неизбралемое.

СМУРГА

Бо Типографии И. Даміановъ

1844.

МИРОЗРЕНИЕ

1850—1851

ПРЕДИЗВЕСТИЕ

Въ обявленето, което има вече по-млого от година, какъ сѫ е издало, рекалъ бихъ, чи издаванието на това повременно Списание ще започени кога получа доста спомощници, за да можи да мъ са покрива иждивението. По това предобявлене не трѣбаше нити² сега да се започени, защото то косъ подписи спомоществователски и до сега нами са дошли. Но защото отъ различнитѣ советования, които са благоизволили да ми кажатъ и пишатъ любителитѣ на славенобългарската книжност соотечественици, млого отъ тѣхъ ма са побудили да започена и безъ такова преутвердение и ма са увѣрявали, какъ по появлението на листътъ ще ся подканатъ да станатъ спомощници и други ревнители на народното ни Словолюбие, за да можда последова порядочно и за дълго време това издавание; за туй го започевамъ, поне като за един опитъ и съ преизвестение камъ добролюбивит спомощници, чи какъ да е да бжди, тия ще получатъ неизбѣжно листитѣ за тримесечната си предплата, която иматъ да сторатъ по реченото обявление съ приемванието на тойзи първи листъ.

Който, прочее, любороденъ мисли, чи можи да бжди общеполезно нѣщо за отечеството ни и имами и едно повременно Списание, той като разумява, какъ то безъ спомощници не можи да су

ществува, нека благоизволи да бжди спомощникъ, защото тѣй ще е отъ своя старна сѣки учредител на такова издаване. А за него добре е сѣки да разсуди, чи то испърво, и споредъ новостъта на писмениятъ ни язикъ, следователно споредъ необразованитето му още, неопределението му и нестостоянността, а повиче още и споредъ недостаточнитѣ срѣдства на иждивението, не можи испърво да са появи като совершено нѣщо во видътъ си; но колкото преуспѣва по изглажданието на тия новоначални препятствия, толкось можи постепенно отъ добро по-добро да става.

Като за писмениятъ си славенобългарски язикъ са намирами още въ такова состояние, както преди споминахми, не ще бжде неважно винаги да си обрѣщами вниманието камъ този предметъ и да казвами по нѣщо за него, колкото ще ни е възможно.

Сек. I, 1850, чис. 1, стр. 1.

ЗА БЪЛГАРСКИТЪ РАБОТИ

Соответник някой на Загребската (Аграмска) Народна новина пиши ѝ следующето:

„Из българските граници, 22 Юлиа. Радостна вест имам да ви сообща: Болгария си има свой княз: и тѣй ощи един югославенски народ вижда с очи си свободата! — Попечителя срѣбъски г. Алекси Симич с мудрото си посредование утвердил е мир между българския народ и турското привителство. Българите съ се удоволили с царската милост и се върнали въ къщите си, а турците съ обещали сичкото желание на българския народ да испълнат; това обещание не е стояло за млого неиспълнено. Царя се е смилил камъ българския народ, одобрил е желаниата му и им позволил свободно да си изберат Княза, който ще седи в

¹ Ще започне. ² Нито.

Болгария, а двама свои полномощници ще държи в Цариград. Българите, прочее, съ си избрали по-знатия си юнак Павла Грамадянина, родом из Нова-Грамада; дадените им права по име не можих да разбера.

Ако и потънко, прочее, не знайми ощи, какъв договор и погодба съ направили Българите с Портата, но то пак заключавами, от що се види, да съ таквис, каквito ги имат Сърбия Молдова и Влашко: своето вътрешно правление и отсечена давнина да плащат на портата. Ние затуй най-више (последова соотвестника) се радвами за този успех на Българския народ, защото е получил с малко кръвопролитие и в малко време това, което Сърбия с голям труд и кръвопролитие едвам е завършила; но и турското правителство е достойно за пофала, защото е удовлетворило духа на времената, като е послушало желаниата на вредния Български народ! Вечи е стигнал во Видин царски комисар Али Риза-паша, който ще тури во живот тия договори и погодби".

Сек. 1, 1850, чис. 1, стр. 16—17.

БЪЛГАРСКИ КНИЖИЦИ

1858—1861

УВОДНИ ДУМИ

Слава и благодарение Богу! И у насъ веть¹ се появи списание съ назначение да бидетъ постоянний разливател свѣтъ² и познания въ нашето бедно и темно отечество. О! едно такво сбитие за насъ е велико и много утешително; ибо оно е особений белегъ, что мие сме начале ветье да познаваме ползата на наукитѣ и нихното благотворно влияние на умственитѣ и нравствени сили човѣчески; оно показвувать, что и мие наконецъ сме хватиле да разумеваме, колко еденъ народъ е злополученъ и удаленъ отъ своеето велико и високо предназначение, кога онъ се лишаватъ отъ наукитѣ, образованietо и просвѣщението. И после тоа можетъ ли речь нѣкой, что едно такво наше пробудуванье и освѣстуванье не е за насъ велико сбитие и явление? И чие любородно и доброжелателно сърце можетъ да слушатъ тоа нѣщо безъ особна радость и восхищение?

Любезний народе! вѣрви, вѣрви напредъ! Ти много си назадъ отъ другитѣ народи; за те³ сега, кога си се пробудилъ отъ мракотъ и невежеството и си позналъ окаяното свое положение, требетъ⁴ да удвоишъ и утроишъ свойтъ трудови и попечения и нищо да не жалишъ, за да просвѣтишъ себе си со потрѣбнитѣ науки и познания, безъ които човѣкъ не толко не можетъ да бидетъ

¹ Вече. ² На свѣтлина. ³ Затова. ⁴ Трѣбва.

истинно благополученъ и счастливъ, но се уподобуватъ со другитѣ безсловесни животни.

Ова днешно радостно за насъ явление неволно ни напомнуватъ първите виновници на нашето първоначално умствено и духовно просвѣщение, сиречь светаго Кирила и Методия и нихнитѣ сотрудници въ тоа велико дѣло. И вистина, кога дрогушъ можеть да е по-прилично, по-умѣстно и по-сообразно со обстоятелствата да наумиме и припомнеме паметъта и трудовитѣ на овие безсмѣртни и незабвени мжжи и велики наши благодетели и просвѣтители, ако не сега и овде. И така, нека се почтитъ и благословитъ началото на ова преполезно за насъ словесно дѣло со паметъта на тие святии мжжи, коимто¹ първоначално се даде дарь отъ Светаго Духа да изобретать за насъ словесно искуство и които следъ тоа оживотвориа, така да реча, славенската речь и научиа насъ на природенъ язикъ да хвалиме и славиме Бога и да мѣдрствувааме.

Немаещи² сега подъ рока³ жизнеописанието светаго Кирила и Методия, излагаме житието нихнаго ученика и сотрудника въ нашето първоначално умствено и духовно просвѣщение светаго Клиmenta, Архиепископа Охридскаго, коего паметъ⁴ не по-малко отъ нихната е свещена и драгоценна за насъ.

[Въ житието на Клиmenta има много важни сведения за Кирила и Методия. То е написано отъ Охридския архиепископъ Теофилактъ на гръцки езикъ. Независимата Охридска архиепископия е съществувала до 1767. год. Сега тя е присъединена къмъ Цариградската патриаршия. Нейното население, обаче, е чисто българско].

Ахъ, овие сиромаси се⁴ достойни за голѣмо сожаление и они се сега почти единственитѣ епархии болгарски, где уще не се ввелъ во училищата

¹ На които. ² Нѣмайки. ³ Ржка. ⁴ Сж.

и църквитѣ природнийотъ язикъ, а тоа не отъ нѣщо друго, а толко отъ недостатокъ въ учители. Еве славно и обширно поприще за тие, що сакатъ да оставатъ вѣчна паметъ по себе! Не е овде място да рассказуваме како и кога исчезналъ отъ вишепоменутиве епархии болгарскийотъ язикъ.

[архимандритъ Партеней Зографски].

Год. I, 1858, ч. I, кн. 1, стр. 1-5.

ПРОСВѢТЕНИЕ И КНИЖНИНА НА БЪЛГАРЕТИ

Общий изгледъ

I.

Преди петдесетъ години, кога въ Европа цѣвтѣше науката, кога свѣтъ напреднуваше къмъ просвѣщението, Българети стояха както запрѣни паоколо отъ несвободното плавание на Дунавъ и отъ чюмата за дохождане въ Цариградъ, та не можаха да идатъ по чюджи страни, за да видятъ, че има по свѣта. Ако нѣкой ся наемаше да превърли Дунавъ или да отиайде въ Станбуль за търговия, него испрашаха и посрѣщаха както до нас скоро едного хаджия. Научени отъ нужда или отъ простота да живѣятъ все у тѣхъ си, да работятъ всѣкой по нѣкой занаятъ въ градовети и да иматъ всичко потрѣбно за живота на доляна цена, потрѣбността на вѣнкашна търговия малко ся усъщаше подобно и ползата отъ учението. Всѣкой баща ся благодарѣше, както и до днесъ нѣкой, да не изучи сина си повече, отъ колкото той знае, нито пакъ на другъ нѣкой занаятъ отъ бащиний му, и така отъ баща на синъ ся наследваше заедно искуство и незнание. Училищата имъ бѣха въ приста стая партеръ, единъ священикъ или нѣкой хромъ мирецъ преподаваха на млади

момци букавици,¹ написани на бъла дъска, наречена пинакида и закрилка, кога тии ся сбиваха. По-високото имъ учение състоеше въ прочитание на нѣкои книги, потрѣбни за църковно богослужение и да записватъ азбука всѣкой по волята си, та, който отъ учениците знаеше да запише само името си и да пѣе и канерва въ църкова, той ся почиташе отъ всити други за най-учень, а отъ учителя ся избираше за главенъ и помощникъ неговъ, кога той шиеше, плетѣше или спѣше.

Диря отъ българска книгопечатница ся намира въ Солунъ, отъ която ся излѣзли нѣколко книги съ описание на жития святихъ и на Св. Гора, и после въ Самоковъ, споредъ нѣкои букваре. Първата е станала жъртва на единъ пожаръ, а другата е раждясала отъ нѣмание на работа; обаче, съ затриванието на тѣхъ печатници не угасна и искрата за учение на Българети. Нѣкои монаси², побудени отъ народна любовь, излазятъ на книжовното поле и отийватъ до въ Будимъ и издаватъ на свѣтъ: Чудеса на Св. Богородица и Спасение на грѣшнити; тия две книги можатъ да ся имать както начална точка на българската книжнина. Между това българети си оставаха съ истото простодушие да стоятъ у дома си, да си вардятъ полога да не би да истине, и мислиха, че щълъ свѣтъ ся намира на него редъ откъмъ учението.

Въ 1828 л. бойтъ излазя на яве, раздрѣнкува топлити имъ гнѣзда и принудява множество отъ тѣхъ да преминатъ Дунавъ. Тия бѣжанци, така да ги речемъ, заселиха ся отвѣдъ тѣзъ голѣма рѣка въ градове, въ които цавтѣше и цавти търговията, та можаха да ся убогататъ твърде лесно, ако и да бѣха малко способни и наклонни на това. Както естествомъ всѣкой човѣкъ милѣе за своята

¹ Букви. ² Иоакимъ Кърчовски и Кирилъ Пейчиновичъ.

си родина, сѫщо и тия не забравиха свои си братия, въ коя тѣмнина ся намиратъ отъ кѣмъ учението, и да откриятъ завивката, която не отколе забуляше и тѣхъ сѫщи, испрашатъ имъ армаганъ отъ Брашовъ Рибний Букваръ. Тии го приеха съ голѣма радостъ и, като го прочетоха, поревна имъ ся да го воведатъ въ нѣкои училища да ся научатъ синовети имъ; обаче, тая книжка можа да направи малко преобразование въ учението, че нѣмаше вѣтре църковни троларе, и на много мѣста ся разгласи какъ непотрѣбна, та Рибний Букваръ не можа да измѣсти Наустницаата. Не следъ малко време ся показва другъ монахъ¹, распаленъ яко много за просвѣщението на своя си народъ, списва и отийва въ Бѣлградъ, та издава на бѣль свѣтъ: Българска граматика, Землеописание, Аритметика, Писменикъ и др.; тия сѫ първите книжки за домашно образование и исташение на Българети.

Стамболъ, Бечъ, Букурещъ, Исмаилъ и други търговски градове бѣха познати на Българети, които пъплѣха тукъ-таме съ провождане и донасение на стока. Нуждата на учението начна да ся усѣща и слабата искра на просвѣщението, че междуурѣше, стана пламикъ по нѣкои мѣста: Българети пожелаха да ся учатъ. Времето прощаваше и искаше веке да си праща децата да четатъ; но стаити по църковити, че ги имаха опредѣлени за сабирание деца, отъ денъ на денъ ся напълневаха повече, и единъ учитель не можеше веке нито да ги преслушова, нито да ги гледа да стоятъ мирни. Едновременно става познатъ тѣмъ единодружний начинъ.² Третий монахъ³ ся показва на просвѣтителното поприще, превожда Взаимно-учителни таблици и списва Българска

¹ Неофитъ Бозвели. ² Взаимноучителна метода. ³ Неофитъ Рилски.

граматика, които ся напечатаха въ полза на Габровското училище, дето и ся натъкмиха дѣломъ. Бѣлгарети, на които мисъльта имъ бѣше рукала да ся учатъ, та натрупваха децата си въ една тѣсна стая и безъ прозорци, като видѣха едно-дружний начинъ, хвана имъ очити: първо, че трѣбаше да съзиждатъ една направа, что имъ иде твърде добре отржце и второ, че единъ учитель съ малка заплата, която износяше тѣмъ, можеше самъ съ около двеста деца. Така еднодружний начинъ, като поносяше на мали и на голѣми, можа отгоре за малко време да ся разпростира вредомъ по бѣлгарските мѣста и твърде лесно да подкопае и стропали основити на испрѣвнити попски стаи и да введе между младити Бѣлгарчета чистописание и правописание.

II. — III.

[Благодарение на взаимноучителната метода въ кратко време броя на грамотнитѣ млади бѣлгари се увеличи извѣнредно много. По-късно възникна въпросътъ, съ каква по-висша наука тѣ трѣбва да продължаватъ образованietо си, и високоученитѣ отсѫдиха: черковнославянски езикъ; бѣлгарски изоставиха. „Ние знаемъ да говоримъ бѣлгарски. Децата ни не трѣбва да си губятъ времето да учатъ бащиния си езикъ“, мѣдруваха много първенци и кметове, а учителитѣ ги подкрепваха, защото имаха доста непродадени черковнославянски книги. Това бѣше крачка назадъ, както доказаха родолюбци отъ Одеса: бѣлгаритѣ трѣбва да се учатъ на свой езикъ. По тѣхенъ съветъ мнозина започнаха да практикатъ децата си въ чужбина и по тоя начинъ образованietо бѣрзо се разпростира. Мнозина превеждаха и издаваха полезни книжки.

Единъ добѣръ елинистъ [Райно Поповичъ] преведе отъ грѣцки Христоития, или Добронравие, въ която препоръчваше да се учи грѣцки езикъ, но малцина приеха съвета му. А знанието на стари езици е

необходимо. Въ Европа се учи латински; за насъ, обаче, грѣцкиятъ е по-близъкъ и много по-полезенъ. За да станатъ учени или добри търговци, бѣлгаритѣ трѣбва да знаятъ четири езика: бѣлгарски, турски, френски и грѣцки].

IV.

Като ся разчю вредомъ по бѣлгарскити мѣста еднодружний начинъ, попове и кметове съборъ събраха чѣрковски кѫща да събарятъ и ново училище да правятъ, на което имято не можаха да изговарятъ, а го наричаха талемлия школо, т. е. уредно училище. Дума взаимно (по старо-бѣлгарски *вѣзничио*) не звѣни яко добре въ слушанието на Бѣлгарети, на които въ уста имъ иде малко мѣчно изговарянието на слово *в* и най-паче когато следъ него има прѣщително безгласно¹; зато нѣкой съвсемъ сж го изгубили: сѣ-кой, се вмѣсто всѣкой, все у Калоферъ; олъ, ода вмѣсто волъ, вода у Сливенъ. Въводителътъ на еднодружний начинъ можеше още по-добре да сполучи, ако даваше на той методъ нѣкое имя чисто бѣлгарско, което да разихти повече по бѣлгарските сърдца. [Следватъ бележки за названието на парахода у разнитѣ народи].

Устроението на ново училище въ Габрово направи и друго добро на Бѣлгарското просвѣтение. Познато е, че това село ся нахожда въ главний преходъ на Стара-планина, та всѣкой пѫтникъ, като заминуваше презъ тамъ, испитваше да види и нозовото училище, едно отъ селскити любопитни нѣчта. Бѣлгарски училища, книги и учение вървяще веке изъ устата на Бѣлгарети и най-паче на габровце. По случка Ингелизинъ минува Стара-планина и направя мѣстопочиване въ Габрово. Той, по примѣра на всити пѫтници, навижда новото училище и, под-

¹ Тѣркава съгласка.

каненъ отъ добро къмъ чловѣцити, сговаря ся съ учителя да му преведатъ Новий Заветъ на български, което и сполучи отгоре за малко време. Тойзъ добродетель нине желаяще тя книга да ся напечати пакъ въ Българска книгопечатница, нъде да я намѣри? Солунската бяше изгорѣла отколе, Самоковската бяше изяло раждата. Така той ся погрижева и напечатвашъ въ Измиръ съ негови разноски Новий Заветъ, отъ който отгоре за десетъ години трѣба да сж ся распродали повече отъ тридесетъ хиляди книги, че вече има и четвърто издание. Малко български книги сж стигнѣли до тоязъ брой издание и проданъ.

Единъ пжъ като стана въ Измиръ тя книго-печатница, нѣкои учени Българе пожелаха да я не оставатъ да ся затрие както другити и поченвашъ, подиръ напечатанието на Новий Заветъ, да издавашъ на свѣтъ периодическо на мясяцъ списание наречено Любословие, което по злополучие не можа да напредне както своя си предпечатникъ, та следъ две години издателъ му трѣбаше да си свие пазухника и списателъ му да си подкрачи перото.

Българети по то време зимаха книги само да ги имать и после, като закачиха и да ги прочиташъ, видѣха, че въ реченото списание малко работи ся намираха за тѣхъ да ся залъжатъ. То имаше и друга неприятность, че като ся пишеше за цѣлъ народъ, списателъ му ся държеше твърде яко за мѣстното си наречие отъ страхъ да не би изгуби и него, и то ся пълняше все съ описания на стари дѣла, та наスマлко оста да направи свои читатели антиквари. На днешне време най-лесното и най-мѣжното е да пише чловѣкъ Български: едното всѣкой знае и може да направи, за другото малцина ся намиратъ. Ако издателъ на то Любословие бяше единъ отъ реченити втори, отистина може ре нѣкой, че и до тоязъ часъ щяше върви

изданието на то списание. Продажба става, кога понося и на дветѣ страни.

V.

Следъ умрѣлото на то Любословие чловѣкъ вижда развървяние на нѣкои български спичателие, че бѣха веке приготвили своити мжки, изъ градовети за спомоществование, сиречь за печатание на книги доброволна помощъ, имято на която е по-голѣмо, отъ колкото бяше тя сѫщата. Българската книжнина, вдовица отъ нѣколко времея, искаше веке едно Периодическо списание да може что годе да раздава нѣкои новини и по малко да разпрѣсва народно просвѣтение, че и не закъснѣ да ся сбѫдие. По случай ся намира младъ българинъ въ Липиска и закачва съ помошъ на букурешки Българе да издава Български Вестникъ всѣка недѣля. Първий листъ на това списание, ако и да не съдѣржаваше освенъ нѣкои приказки и единъ изводъ отъ Пжтуваніе по българските мѣста, бѣ приятъ съ голѣма драгостъ отъ тамкашнити славянски филолози, които го направиха да погърми изъ цѣла Европа, като го накачиха съ повише похвали, отколкото той струваше, и съ тоязъ начинъ тии желаяха да потикнатъ вървежа му. Отъ друга страна повечето му бждни приемачи у Влашко показаха къмъ него голѣма хладностъ, която достигна до толкосьъ, та отъ тѣхъ единъ, който има въ своя мецоцотъ: „Чтото направи тя, все харно щебжде“, отсѣче сѫбата, че нетрѣвало за Българети да ся издава вестникъ отъ Липиска, безъ да каже причината на зачто, та отъ това ся види твърде малко да е разбиралъ. Едвамъ писачътъ на Български вестникъ бяше стигналъ до третий му листъ, като го застигна тя клетва, която съ единъ махъ му прекрати изданието. Той, побуденъ отъ срамъ за несполучванието си, дръпва ся та дохожда

отъ Липиска право въ Цареградъ да промъни мястото, а не мисъльта си, и следъ годишне затичване може да основе Цареградский Вестникъ и Българска книгопечатня всрѣдъ Балъ-Капанъ ханъ, на такова място, дето преди нѣколко годинъ бѣше опасно само да ся похортува за подобни нѣчта.

За прибавка да кажемъ, че като гърмѣще отъ Липиска изданието на Българский Вестникъ, то събуди и други Българе, които ся бѣха пръснѣли отколе изъ Европа за учение, за търговщина или да гонятъ слѣпата честь, та по сѫщето время тръгва и отъ тамъ другъ Българинъ, комуто съвремената лѣтописъ не знае още имято и като преминува различни столици, дохажда най-после и той въ Цариградъ съ помисъль да помогне или да забѣрка зачялото на поникнѣлото Българско просвѣтение. Той, опасанъ съ кълчища връвъ, у тѣхъ си проповѣдва Христова истина на своите гости и приятелие, за да може по-лесно сполучи мисъльта си и да постигне онова, за което бяше опредѣленъ, и распаленъ отъ любоначалства искаше да земи самси въ ржце юздата на Българските слова—единъ човекъ, че не знаеше, може би и до нине да не знае още, да прочита право по Български, да изповѣдаме и ние това нѣчто все по Христова истина. Така Българската книжнина всичко бяше извѣршила токо начялникъ нѣмаше и той както отненадейно ся яви на бѣль свѣтъ.

VI.

[Не зная, намира ли се другаде подобенъ начялникъ на книжнината. Съ него имахъ много неприятности при издаването на Цариградски вестникъ, защото както вестникът така и печатницата бѣха негови; той търсъше преди всичко печалба и тя налагаше особения духъ на вестника].

Най-главният потикъ на народното просвѣтение е търговщината; тамъ, дето тя цѣти, и просвѣтението върви напредъ. За то търговци, побудени отъ народна любовь, предстояватъ та ся основава въ Цареградъ презъ тазъ година периодическо списание подъ имя Български книжици, съ помисъль да разпрѣснуватъ зарити отъ просвѣтението между Българский народъ. То едвамъ бѣше сторило девять месеца, кога неговий редакторъ ся принуди по причина на своята фамилия да остави Цареградъ. По редакторова призовка и съговора на почтеното настоятелство върху тѣхъ Български Книжици въсприехме труда да улеснимъ изданието до свѣршванието на годината имъ. Ако и да имаше доста ржкописни статии, приготвени за то списание, нѣ все трѣбаше още нѣкой да наѣтъкми нѣчтичко. Като поехме нея длѣжностъ, помислихме и да понакичимъ то списание, чото да може да отговаря малко нѣчто за нуждити на единъ народъ, който закачва да ся просвѣтява; за то оставихме дамаскинити за въ църкви, историити—за въ училищата, приказкити—за поседянкити: главната наша мисъль бяше на ука, занаятъ, търговия и селский животъ; обаче, много ни е мило, че отгоре за три месеца не можихме да го въздвигнемъ на такъвъ стъпенъ, та остава веке на почтеното настоятелство да нареди всичко както по прилича, което, вѣрваме, че ще направи всѣка жъртва за улеснението на изданието му.

Днесъ е намъ много драго, че можахме да испълнемъ нашето обрничание къмъ редактора на тѣхъ Български Книжици и желанието на почтеното имъ настоятелство, което желание ся надѣемъ да е било и на всити Българе, като издаваме нине двадесъти и четвъртий листакъ отъ тѣхъ. Дано буднити затичваная на всити онизъ, че

1599/11

настояватъ върху тия книжици, постигнатъ помисълта си!

24. декемврия, 1858.

И. Богоровъ.

Год. I, 1858, ч. I и II, кн. 16—24.

СЪВРЕМЕННА ЛѢТОПИСЪ

И на половина не би достигнъло целъта си нашето повременно списание, ако не би извещавало читателити за всичко, що става по свѣтътъ въ нашето време; затова во всѣка една книжица ще ся внося една съвременна лѣтописъ, която ще бележи всичко, ще е интересно за всѣкий човѣкъ вообще и за всѣкий българинъ особито. Нѣ за да не бѫдатъ тия бележки окжсани, както ги намерами въ дневницити, ще залегнемъ, колкото е възможно, да бѫдатъ изложени систематически и за това дѣлимъ нашата Лѣтописъ на нѣколко Дневника и я поченоюми съ

Политический дневникъ.

Оставями на газетити да разпространяватъ всѣкидневни новини и слухове, съ които ся плъни земята; нашийтъ Дневникъ ще ся ограничи само съ ония новини, които сѫ придобили колко годе надеждна достовѣрностъ и иматъ значение въ политическиятъ животъ на обществото. И подиръ общите политически въпроси ще излагами новинити на вѫтрешната политика. По нѣкоги ще бѫде нужно да потъкувами и по-надѣлго за нѣкои международни въпроси.

[По-натъкъ се разглежда международното положение следъ Кримската война и новосъздаденитѣ отношения между различнитѣ европейски държави].

Подиръ тия кратки бележки за общата политика, споредъ планътъ, който сми приели въ нашата лѣтописъ, длѣжни сми да прегледами и чясната вѫтризна политика на всѣко едно царство, нѣ, както известихме по-горе, още нѣмами источници

за тая чистъ, която во всѣка Книжица ще ся усъвръшенствова и ще ся развива повече, за това ограничавами ся тута съ общо едно заключение, че подиръ Вѣсточната¹ война, която съставя епоха въ историята, всѣко едно царство обрѣнъло е всичкото си внимание на вѫтрешното устройство; най-ясенъ примѣръ видимъ въ нашето отечество. Нашето високославно Правителство залѣга и приема мѣри,² за да устрои благоденствието на народити, които населяватъ царството. Ако искамъ да преbroимъ всичкити мѣри, които приема то за тая цель, не би ни стигнъло ни время, ни място, затова ще посочимъ само най-главнити, отъ които пръво място заема устройството на едно ново Министерство за народното просвѣщение. Императорското правителство даде нова заповѣдъ на Патриархътъ да събере Синодъ и представители отъ народътъ, за да устроятъ духовнити дѣла споредъ смислътъ на Хати-Хумайна. Императорский бератъ содруженъ съ писмо отъ Министра на чужестраннити дѣла до гръцкаго Патриарха излагатъ наставлението на Портата, съ кой начинъ да ся устрои това народно събрание: [то ще се състои отъ 7 духовни члена, избрани отъ патриарха, отъ 10 знатни граждани и отъ 10 представители на еснафитѣ и ще има за задача да преустрои църквата].

Правителството наше не е оставило безъ внимание и материалното благоденствие на народътъ; който чете газетити, не може да не е забележилъ, колко проекти сѫ станъли въ кратко време, за да ся устрои финансата система, която е пръвото основание на материалното благоденствие на народътъ и на царството.

Отъ тая новина най-близко е да преминемъ до другийтъ нашъ дневникъ, който ще наречемъ

Трѣговски дневникъ.

¹ Кримската. ² Взема мѣрки.

Въ тойзи дневникъ на нашата лѣтописъ ще ся бележи состоянието на тръговията въ всѣко царство и особито въ нашето отечество. И тойзи дневникъ дължни сми да поченемъ отъ Париж-скитъ трактатъ, отъ който, както рекохми и на друго място, поченова нова епоха въ историята на чловѣчеството. Въ нашитъ политически дневникъ имахми случай да забележимъ, че подиръ тойзи миръ всичкити правителства съсрѣдоточиха вниманието си на вѫтрешното устройство и на всичде поченъха отъ тръговията. Всѣко едно царство залегна най-пръво да уреди уставити на тръговията и да я улесни, колкото може повече; въ ония царства, гдето тарифити бѣха стѣснителни за тръговията прилегнаха да ги прегледатъ и измѣнятъ споредъ потрѣбността на времето; навсъдже ся съставиха компании на паеве¹ съ голѣми капитали за всѣкакви тръговски предприятия, за мореплаване, за желѣзни пѫтища, за устройство на банкове², нъ единъ финансий кризисъ, който е поченъль още въ времето на войната и като почена своиti последствия отъ Америка, гдето испаднъха много тръговски кжци, распространи ся по цѣлъ свѣтъ — най-богатити европейски царства бѣха принудени³ да приематъ мѣри, за да възспратъ злото.

[Следъ това изрежда, какви мѣри сж взели отдѣлнитѣ страни].

Както заключихми нашитъ политически дневникъ съ благодетелнити мѣри на правителството, така исто имами удоволствие да заключимъ и тойзи дневникъ съ една нова мѣра, коя, надѣмъ ся, не ще да остане безъ благодетелни последствия за тръговията. Тая мѣра е учреждението на едно отдѣление при Министерството на тръговията, което,

¹ Акции. ² Банки. ³ Принудени.

подъ председателство на Негово Превъздигателство Исмаилъ паша, ще ся заеме съ общественити дѣла. Въ втората Книжица надѣмъ ся да можемъ да изложимъ трудътъ на международната комисия, която е отредена за да прегледа тарифити на стокити, що влизатъ и излизатъ, а сега преминувами камъ нашитъ

Книжевни дневникъ.

Въ тойзи дневникъ ще бележимъ всичко, що ся относи до нашата Книжнина и всичко, що ся печата на българскиятъ языкъ; ще известявамъ читателити и за книги, които ся издаватъ на други язици и иматъ колко-годе интересъ и за насъ.

Оная година, като почена съ едно календарче, което навсъдже ся посрещна съ радостъ, до толъкъ бѣ честита съ радостни новини по тая чистъ, гдето не знаемъ отъ коя да поченемъ, затова трѣбаше да ги изложимъ наредъ, както сж ся появявали, нъ отъ друга страна имами длѣжностъ да подадемъ най-напредъ ржка на нашитъ събрать, на повременно списание, за което ся научявами отъ последнити листове на Ц. Вестникъ. Читателити ни не сж забравили, надѣмъ ся, (такви нѣща не ся забравятъ и подиръ цѣли столѣтия) ония книжици, които издаваше преди нѣколко години г. Фотиновъ и Измиръ подъ название Любословие. Сега исти г. Фотиновъ ще почене пакъ изданието си само съ друго название: Листъ Любословний и пр.

Надѣмъ ся, че нашити читатели съ радостъ ще посрещнатъ тая новина.

Друга една новина, съ която брѣзами да честитимъ българската книжнина, не ще по-малко, струва ни ся, да зарадува читателити: единъ отъ най-ревностнити основатели на нашата книжнина г. Драганъ Цанковъ заедно съ г. Бояна Миркова, съ дозволение на Правителството ни, отвориха презъ днити въ Цариградъ типография българска,

която почена да принося плодове. Пръвата книга, що ся напечата въ тая типография, е „Скратение на турската история отъ основанието на империята до наши дни“. Списана на францушки отъ Н. Малуфа, преведена и попълнена съ нѣкои приложения отъ П. Р. Славейкова. Ми ще поканемъ всѣкого, който има колко-годе желание да познае историята на цариети, подъ владичеството на които българскиятъ народъ е преживѣлъ и чистити и скрѣбни дни, да си придобие тая книжка, която ся чете много приятно, защото язикътъ ѝ е много сладъкъ и печатътъ ѝ е много хубавъ и чистъ.

Нѣ най-голѣмата, най-радостната новина, която ми днесъ бележимъ въ нашиятъ дневникъ, е безсмѣртниятъ трудъ на Найдена Герова. Имято на г. Герова отдавна е известно по всичка България; то е вече заслено едно отъ най-почетните мѣста въ историята на нашето просвѣщение и на нашата книжнина. Не е тукъ мѣсто да излагами всичко, що е извѣршилъ г. Геровъ за нашата книжнина и просвѣщението. Неговити дѣла ще найдатъ по-прилично мѣсто въ историята и по-достойно перо, за да ги опише; нѣ нашиятъ дневникъ не може да не внесе въ своята лѣтописъ българскиятъ словаръ на Найдена Герова, съ който ся допълня една отъ най-прѣвити потрѣбности наши. Който е уловилъ кога-годе перо, за да надрачи поне два реда, осѣтилъ е тая потрѣбность, а колко по-силно я осѣща онзи, който иска да преведе нѣщо отъ чуждестранни язици. Българскиятъ словаръ на г. Герова поченълъ е да ся печати въ С. Петербургъ и, кога ся свръши, пакъ ще поговоримъ за него.

При всички тия леснотии надѣемъ ся, че нашити списатели не ще останатъ празни и нашата книжнина съ Божия помощь скоро ще напредува; две повременни списания и единъ вестникъ отварятъ листата си, две типографии стоятъ готови и

чякатъ тѣхнити заповѣди. Съ тая надежда премиувамъ къмъ нашийтъ

Общи и дневникъ,

въ който ще ся бележатъ всѣкакви новини, които найдемъ достойни за внимание на читателити и които не могатъ да влѣзатъ въ изложенити дневници. И отъ такви новини не сми скучни сега, и най-прѣвата — съ която драго ни е да почнемъ тойзи дневникъ, защо сми увѣрени, че тя ще зарадова срѣдата на всичките Българи — е новоустроеното въ Цариградъ Българско училище. Въ столината на царството има много училища и грѣцки и францушки и армянски и турски, имаше и едно българско, което не бѣ устроено споредъ съвременните потрѣбности на народътъ. Едно устроено училище бѣше една отъ най-прѣвити потрѣбности народни, защото не само Българе, които живѣятъ въ Цариградъ иматъ нужда да дадатъ народно възпитание на децата си, нѣ и отвѣнъ много Българе провождатъ децата си въ Цариградъ, за да ся изучятъ, нѣ докде свръшатъ учението си въ чуждестранните училища, тѣ забравятъ и язикътъ си и народътъ си. Нѣкои и други отъ Българити въ Цариградъ, които по-живо чувствоватъ съвременните нужди и повече залѣгатъ за общите народни интереси нежели за своите чистни, не могаха да не обѣрнатъ вниманието си и на тая народна нужда, и ревността имъ създаде срѣдства, съ които да могатъ да дадатъ ново устройство на онова училище, въ което, освенъ потрѣбните науки, предаватъ ся още четири язика: българский, францушкий, турский и грѣцкий отъ достойни учители; и, ако сѫдимъ споредъ начялото, можемъ да бѫдемъ увѣрени, че скоро то ще ся разпростира и ще стане разсадникъ на българското просвѣщението. Дай Боже да найде тѣхната ревностъ по-много последователи

по всичка България, за да не заглъхне това семя, отъ което, надъемъ ся, ще изникне не само дръво, нъ ще даде и хубави и сладки плодове.

[По-нататъкъ следватъ съобщения, че въ Стара Загора е открито училище за момичета и че въ Парижъ е отворено турско училище. По той случай авторът дава сведения за устройството на примѣрното (образцовото) училище при учителския институтъ въ гр. Йена. Дневникът завършва съ разказъ изъ Парижкия животъ: млада, благородна американка помага на една бедна цвѣтарка].

Год. I, 1858, ч. I, Съвр. лѣтописъ, кн. 1, стр. 1—20.

Български Книжици.

помреждено списание

на

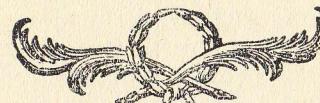
Българска - тък книжници

Чрежда са

отъ

Димитрий Мутъев.

ЧАСТЬ ПРЪВА

Цариград - Галата
Библиотечниката на А. Емануела и Б. Маркова.

1858.

БРАТСКИ ТРУДЪ

1860-1862

ДВЕ ДУМИ КЪМЪ ЧИТАТЕЛИТЪ

Като хвърлимъ късъ погледъ връзъ днешната новобългарска писменостъ, то ми ще видимъ, че Българският отъ шест милиони народъ има само три повременни издания: „Цареградски вестникъ“, „Български книжници“ и „Дунавски лебедъ“. Какъ и да е жаль, какъ и да е тежко, че единъ народъ, който ся простира покрай Дунава и околу бръговетъ на Чърното море, до уститъ на Вардара, край бръговетъ на Бълото море отъ Тесалия, околу до Нишъ и околу до Видинъ и пр. — при днешните му потребности има само три газети, но слава Богу и на това! Нашитъ бащи и това не имали.

Българе! Каква е тая клета сѫдба на мила наша майка България. Какви ся тия тежки Български мжки, какъ напрежни, така и сегашни! Кини ся сърдцето на човѣка, душата му не ще да ся държи въ тѣлото, кога човѣкъ си помисли, каква гжста и мрачна мъгла покривала и още покрива небето на сирота ни мила България и какви препятствия трѣба да ся надвиятъ, за да блъсни сълнце по замързнатата Българска земля, да озеленѣятъ широки кичести полета, за да дадатъ плодъ заборавенитъ исущени ниви, да разцвѣтатъ плодовити дървета... да замълкнатъ вещици куквици, които кукуваха и до сега кукуватъ надъ България!

Българие! Ядна Българие! Дали вишна Божия сила те доварди отъ явната ти смърть, или твоите

народни начала, твоите народни сили са толку твърди, щото не можеха да те надвиятъ толку и толку вражки противни сили?...

Турци анадолци отъ четири стотини години насамъ те мжчатъ и те глобатъ, пиятъ ти жедно кървята като морски пиявици. Турчинъ казва на твойте синъ Българинъ: „Ти си гяуринъ, премѣни си въбрата, или легни подъ мойтъ ножъ“. Турчинъ гази честъта на твоята тѣнка, висока, чѣрноока, бѣлолика Българка. Турчинъ влѣгва въ кѫщата на миринъ Българинъ, изважда изъ ножницата си дѣлгиятъ страшенъ ножъ, закачва го на земля, а мила ми, млада ми Стойна стои му приста¹ на нозе и чѣрпи ги съ руйно вино, съ люта ракия. О! да би змия лютица го изела! Майка, жална майка люля си своя клета рожба и жежки дребни като бисеръ рони сълзи надъ нея! Младо момче Българче търгнува на пътъ съ надежда да спечели нѣкоя параци, за да прехрани стара си майчица, слѣпъ си баща и клета си сестрица, а, като погледнешъ на други денъ, застаналъ на сухо дѣрво чернъ гарванъ и гракайки казва ѝ „Клета бабичко, убиха сина ти“... И не стигало само това, но ево² ти и други кървопийци, сури мечки мѣршоедки, зли гѣрци, клети фанариоти! Они те прокълнуватъ да не говоришъ по Български, горатъ ти училища, горатъ ти староставни Български книги, гонатъ ти учители, препдаватъ те во турски рѣце, и ти, ти негрѣщенъ Българине, киснишъ въ мрачната темница, гинишъ си младостъ, тлѣишъ си тлѣишъ като вощена свѣщъ и кости оставашъ въ темницата. А защо? Защото искашъ да донесешъ невинна полза на народътъ си, защото искашъ да оживишъ свой си потъпканъ майчинъ язикъ, защото искашъ да пишишъ по Български, а не по гѣрчки, защото искашъ да славишъ

¹ Права. ² Ето.

името Божио на свой язикъ, защото искашъ да не ся смѣятъ надъ вѣрата ти, въ която си ся родилъ и си порасналъ съ безбройни мжки и която ти оставили дѣдо ти и предѣдо ти.... Погледнете, братя, погледнете и вижте, що прави гордиатъ фариоитъ: вяхналъ¹ си бѣрза врана коня като кърджалийски делибаша, а по него тѣрганъ цѣли таборъ войска, за да покори непокорнитѣ Бѣлгаре! Чуйте, що казва народната пѣсня: „Дека ся чуло, видѣло владика турчинъ да биде“... Вижте, що се прави въ стаята му: стоятъ предъ него младо момче и млада мома, ся кланятъ до земля, цѣливатъ му пола да имъ дозволи да ся вѣнчатъ. А той? Той дѣржи въ рѣцетъ си дѣлгъ и предѣлгъ чибука, съ лице намуртено, настърдено казва: „Бѣлгарине, дебела главо! или петь хиляди, или лежи въ желѣзата дори да изгниешъ“...

Люди зли! Люди добри! Земете нашите народни пѣсни и узнаете, какви времи сълзи проливала и още пролива Бѣлгария, какви люти и ядни болки претърпѣла и още тѣрпи сиромашка Бѣлгария... Но не ще перо да пише бѣлгарски мжки, а нека кажимъ две думи за Братски Трудъ.

Защото искрено и горещо, като Бѣлгаре, любимъ общата си майка Бѣлгария, ми² като желаемъ да принесемъ роду си накаква³ и да е малка полза, ако и далечъ отъ бащина си, и като нѣмаме други сили освенъ перото, ако и слабо, ми ся решихме споредъ силитъ си да принесемъ нѣщо и на нашата книжнина съ изданието отъ време на време на малки книжки подъ насловъ „Братски Трудъ“. Предъ две години ми захванахме да издаваме тия книжки и отъ две години насамъ ми издадохме само три книжки около 10 печ. листа. Не е ли за чудение, че въ толку си време люди, които казватъ, че горещо любатъ Бѣлгария, ус-

пѣха да направатъ едно твърде малко нѣщо? Ми казваме, че не е за чудение, защото главната причина на това закъснуване е нѣмание на срѣдства, а безъ срѣдства нищо не ся върши. Ми сѫ решихме да откѣсниме отъ наущниатъ си хлѣбъ, за да издадемъ въ две години три книжки съ надежда, че Бѣлгарете, които ся нахождатъ вънъ изъ Бѣлгария (до които ми сѫ обѣрнахме съ писма), ще помогнѣха намъ да ся уголѣми това наше издание, но до сега ми не сме приели никаковъ утешителенъ отзивъ. Но при всичко това, като сме твърди въ мислитъ си, ми издаваме и четвърта книжка, като не казваме нищо ни за направлението на това издание, ни за цельта му, защото не ся издава въ опредѣлено време.

Но ми решително нѣмаме никакви срѣдства, за да поддѣржимъ изданието на Братски Трудъ, та затова ми ся обѣрщаме къмъ родолюбивитѣ Бѣлгаре, които ся нахождатъ вънъ изъ Бѣлгария, да ни помогнатъ съ колкото можатъ и ми мислимъ, че помошта имъ нѣма да пропадне напразно.

По-харно нѣщо, а не нищо. Надяваме ся, че гласътъ ни не ще бjurde „гласъ в опиющаго въ пустинѣ“.

1861 г. Москва. Райко [Жинзифовъ].
Кн. IV, 1862, стр. 3—6.

¹ Яхналъ. ² Ниес. ³ Каквато.

ЧИТАЛИЩЕ

1870-1875

ОБЯВЛЕНИЕ

Ако не ся лъжимъ, българскиятъ народъ достаточно е уже оценилъ действителната полза, която носи съ себе си въ народниятъ животъ умственото развитие. Нѣжнитъ за музитъ чувства, които отъ нѣколко време обладаватъ почти всѣкаде у насъ сърдцата и на млади и на стари, благороднитъ стремления къмъ съвършеното ни освобождение отъ тежкитъ вериги на невежеството, умножающитъ ся ежедневно по отечеството ни училища, каквито и да сѫ тѣ понастоящему, учреждението въ по-първите градове на читалища, съперничествующия по ревностъ едно на друго, основанието на толкось дружества отъ стърна на красний Българский поль, непрестаннитъ и достопохвални чрезъ печата ни състязания върху народниятъ ни въобще напредокъ, многообразнитъ подвизи, които ставатъ тѣй усердно и вътре въ България и вънъ отъ нея, за да ся всели по възможности и у насть сиятелното и благодетелното царство на просвѣщението, все то не ли явно показва, чи Българскиятъ народъ жарко желае, става що става около него и далечъ отъ него, да ся развива умствено, да улучшава постепенно общественото си положение и да върви все напредъ, все напредъ?

Воистина, поощрителнитъ призования къмъ учението нѣдали сѫ еще станали съвсемъ излишни за всички, обаче, оная часть отъ народа,

която вече охотно припознава происходящитъ отъ него питателни плодове, нуждае ся днесъ, мислимъ, не толкось отъ поощрение къмъ науката, колкото отъ удобнитъ за распространението ѝ срѣдствата, между които първата степень занимаватъ естествено книгитъ.

„Оружия, оружия“, известява ни ся, чи викали пламенно нѣкаде распалени патриоти, на които милото отечество ся намѣрвало въ критическо положение. „Книги, книги“ викатъ и трѣба да викатъ отъ всѣка страна на отечеството ни любителитъ на просвѣщението. Сладъкъ гласъ и утешителенъ за единъ народъ, който си върши тѣйтико и тѣй законно общественото си възрождение чрезъ науката! Отъ книги иматъ нужда и учители и ученици, отъ книги ся лишаватъ и читалища и читатели, отъ скудостъ на книги, писани на милий нашъ матерний языкъ, ся плачать справедливо и млади и стари, и родители чадолюбиви и чада ученолюбиви, и момци и девойки, които вече добре проумѣха, чи едно отъ най-прелестнитъ и най-скажи за днесъ украшения е умственото и нравствено образование. Какъто за жеднитъ пѣтници една чаша вода е неоценимо благодеяние, тѣй днесъ и за напредующий български народъ една добра книга, писана на родствений му языкъ, е заслуга невъзнаградима. Ето защо отъ нѣколко време и появляющитъ ся тѣй достопохвално на языка ни книги, и вестниците ни особено, оценяватъ ся достаточно уже. Но освенъ малочислеността имъ, книгитъ сѫ далечъ еще отъ да отговаряте совершено на многообразнитъ нужди, които вече повелително ся налагатъ на читающата часть отъ народа ни, а вестниците, неизбѣжни въ всѣкой случай и много-полезни, дѣлжни сѫ, обаче, по предназначението си да ся ограничаватъ почти исклучително въ тѣсниятъ кругъ на текущиятъ съвремененъ животъ.

Тѣ сж, така речи, свѣткавици, които блѣскатъ често чрезъ гѣститѣ облаци на невежеството, безъ да можатъ, обаче, да ги распрѣскатъ съвсемъ.

За да заслужатъ нѣкакси по-общирно въ тѣзи умствени трѣбования на народа, Бѣлгари родолюбиви бѣха основали преди години въ Цариградъ достопохвалнитѣ въ всѣко отношеніе Бѣлгарски Книжници, които действително спомогнѣха за народното ни развитие. По нещастію, по причина църковнонародніятѣ ни въпросъ, у насъ отъ толкъсъ добри общи предприятия едно ся остави ужъ за время, а други сѧ отложиха за другий пжть. Всичко това, обаче, ако действително времето е злато, несумнено е една чиста и непоправима загуба за напредока ни, и то е жалостно. За да поправи съвсемъ тѣмъ това нѣщо по възможности, а при томъ да отговори и оно отъ своя страна на една отъ денъ на денъ по-живостно чувствуема нужда, Бѣлгарското въ Цариградъ Читалище, при всичката си скудост отъ необходимитѣ за таквия предприятия срѣдства, основа, обаче, и вече устрои, съ съзволеніето на Правителството, едно Повременно списание, на което първий брой ще излѣзе на първий идущий октомврий. То ще носи благонадеждното имя Читалище, а не само защо ся ражда отъ родител тезоимененъ, но и защото основаниетѣ вече и ежедневно основаемии по Бѣлгария читалища, съ благополучното решение на въпроса, отварятъ справедливо нова епоха за бѣлгарското образование. Бѣлгарското въ Цариградъ Читалище желае чрезъ името, което единодушно отдава на повременното си списание, да продѣлжи за всѣгда, ако е възможно, и да предаде на грядущитѣ бѣлгарски поколѣния, като драгоценно въспоминание, това преблагородно и извѣнредно за насъ умствено движение, което отъ нѣколко время завзе тѣй силно по отечеството ни и градове и села, а особено

ревностната младежь, и не само мжжский, но и красний полъ. Пламенъ божественъ, който избухна тѣй внезапно и распали Бѣлгарскитѣ сърдца всѣкаде, Читалището иска, за да не би да изгасне или ослабне, да го съхрани по възможности и да го преобѣрне постепенно на трайно и неизгасимо свето огнище, което да съгрява и укрепява Бѣлгарский народъ за дѣлго време. При това, чрезъ реченото имя, то желае еще да ся съврже по-тѣсно съ вѣнкашнитѣ си съименни събрата, на които и дѣлжно е да засвидетелствува тукъ дѣлбоката си признателность, задето го тѣй ревностно насырдиха много отъ тѣхъ за това общеполезно предприятие, желателніятѣ и възможній успѣхъ на което впрочемъ ще ся очаква по-висша частъ отъ тѣхното братско съдѣствие и прилежаніе.

Периодическото списание Читалище ще излиза два пжти въ месеца и ще ся занимава, вънъ отъ съвременнитѣ политически събития, съсъ все, що ся относя прямо или косвено до изобилнитѣ произведения на человѣческиятѣ разумъ и человѣческата въобще деятелност. Като пчела цвѣтопитаема, Читалището, далечъ по възможности отъ чистополитическитѣ разисквания, ще лети свободно отъ клонъ на клонъ на всеобщата наука, безъ да пренебрѣга и по-положителнитѣ занятия, които спомагатъ по-право за вещественото благосъстояние на человѣчеството. Книжевностъ славяно-болгарска и чюждестранна, стара и нова; общи предмети исторически, философически, религиозни и нѣравствени; обществени, законоведни и икономически въпроси; изящни искуства и мѣстни описания; понятия отъ тѣрговия, промишленостъ и земедѣлие; погледъ върху естественитѣ науки въобще и понятие отъ нѣколко и гигиенически знания; изобретения, изобретатели и жития на велики мжжие, упознания съ вестницитѣ и въобще умственійтѣ напредокъ по Европа: ето

вкратце обикновената храна, която периодическото списание Читалище ще ся грижи да принося благопристойно и споредъ обстоятелствата на любознателните си читатели. Какът видятъ тъ, по-лего, въ което съ драго сърдце въсприимами да ся трудимъ ревностно, е пространно и споредъ Евангелието: „жатва многа, дъллатели же мало“, Но ний ще призовемъ и уже призовавами на помощь не само нашите трудолюбиви учени, но и по-благосостоятелните наши патриоти, и надеждите ни за отзивъ благоприятенъ на тия наши призования съ поне толко съ твърди, колкото непоколебими ще бждатъ убежденията ни въ здравитъ, споредъ насъ, начала, които ще ни вдъхнуватъ непрестанно и ще водятъ слабото ни перо. При това не ли е вече и время да ся заловимъ съ важность и решителност о здравата наука и да участвуаме поне умствено въ движението на всеобщата цивилизация? Время е, Българе, крайно време е да почнемъ вече да освобождавами съ мъдростъ Българскиятъ духъ отъ каквito и да съ предразсудки и раболепства, невидими но силни спомощници на духовното тиранство, което тежи тъй тежко върху неразвититъ народи. Время е да развиемъ и, така речи, да откриемъ за народа си непознатий почти нему онзи внутренний человекъ, когото съставляватъ просвѣтенъ и високолетящъ разумъ, блага душа, образовано сърдце, самосвѣсть, благородни идеи, благородни чувства, благородни стремления, крепка воля, твърда деятелност въ всѣко едно добре предразмислено предприятие, постоянство и освѣтлена вѣра въ добритъ начала, мъдро любопитство, просвѣщение, трудъ, постоянно желание за добиване на благосъстояние въ ежедневниятъ животъ, великудущие, благонамѣреностъ, отечестволюбие. Съвременни преважни събития, които отъ нѣколко время занимаватъ тъй силно духоветъ, не ли впрочемъ ясно

показватъ, чи само здравата наука и истинното образование възвишаватъ народите?

За да испълни точно задълженията си, Повременното списание Читалище нито ще пренебрегне нито ще пощади нѣщо. Редакцията му и настоятелството усердно ще ся стараятъ за напредока му въ всѣко отношение. Тъхната воля, обаче, и тъхното усердие, ако не ся подкрепяватъ достодължно, нѣдли ще могатъ да достигнатъ напълно гонимата цель. Тъ ся надѣятъ таждевременно, чи това общеполезно дѣло ще намѣри всѣкаде помежду Българетъ благосклоненъ приемъ и чи всѣкой по възможности, кои съ искусството си перо, кои съ влиятелното си имя, единъ нравствено, други денежно, а вси непремѣнно съ ревностно прилежание за сборъ на едно значително число спомоществована, ще му помогнатъ прилично, за да може да ся задържи, порасте и принесе плодътъ си съ изобилие въ полза и слава на Българското имя. Родолюбивите членове на Читалището въ Цариградъ предприеха това дѣло съ пълно самоотвержение, даже ако не събератъ съ время доста спомоществования, и съ предвидима почти денежна загуба, защото помислиха, чи то, като по-тѣбно въ днешнитъ обстоятелства, ще бжде при томъ и одобрено безъ исключение отъ здравомислищата часть на народа ни, и дано тъ не бждатъ излѣгани въ това си благочаяние! Затова тъ ся отправятъ до честолюбието и на първенцитъ, били тъ духовни, били граждански, и на настоятелитъ си, и на читалищата, и на тъй достопохвалнитъ Дружества на ученолюбивий ни красенъ полъ, и на учителитъ, и на търговцитъ, и на имотнитъ, и въобще на вси Българе и Българки, кждето тъ и да ся намиратъ — защото отъ сърдце желаемъ, щото списанието ни, благовкусно накичено, да влиза достолепно не само въ общи заведения учебни и въ кѫщи, гдето речта бедностъ е твърде малко

позната, но смиreno да посещава и всъкакви скромни жилища и колибки, гдето науката е въ почетъ, да прескача даже безпрепятствено гори и планини, да преплува съ доблест морета и рѣки, и тъй да свързва, като жица илектрическа, Българскитѣ сърдца и Българскитѣ умствени въззрения. То, впрочемъ, и по умърената си цена и по съдържанието си, и по старанията, които ще полага редакцията, за да ся опростотворяватъ и най-важните въпроси, ще бѫде благопристежно за сички. Листоветѣ му, вънъ отъ съвременната политика, ще сѫ отворени за всѣкой другий предметъ, даже настоятелството обещава и една сгодна награда за членове, одобрени и обнародвани. Колкото за язика, редакцията, при всичката важност, която имъ справедливо отдава, нѣдали ще може съвсемъ тѣмъ да обнародва всѣкога подробни граматически и филологически изследования върху него, безъ предварително одобрение на една за това почти нарочито съставена комисия, особено когато тия изследования зимать нѣкакси видъ на частни и недовършени лични състязания. Твърде по-лесно, обаче, ще ся приемватъ членове добре съставени, ако и написани на каквото и да е Българско наречие. Защото, ако е вече доказано, чи тамъ, дето не владѣе пълна свобода, напредокътъ е нѣкакси слабъ, то е тишащекратно по-неоспоримо, чи единъ язикъ, който е еще въ детинството си, не е възможно да ся усъвершенствува, ако всѣкой вещъ списател не би ималъ свобода да си изложи мислитѣ, какъ му е мило, стига само да бѫде той ясенъ и вразумителенъ. [Списанието ще бѫде полумесечно].

Главенъ редакторъ
Марко Д. Балабановъ

Настоятелството на
Българското Читалище
въ Цариградъ

Год. I, 1870, кн. 1, стр. 1-8.

ПРЕДГОВОРЪ

Върно на програмата си Читалище днесъ се залавя по-серизозно съсъ единъ предметъ, на който до сега твърде малко обръща внимание, и който, обаче, е едничката и първа причина на развитието на единъ народъ. Тоя предметъ е основното или първоначалното народно учение; и като имахми честта да ни натовари Настоятелството съсъ него, нека кажемъ, коя ще ни е работата върху тоя предметъ.

Никой не може опредѣли епохата, отъ когато у народътъ ни се е родило желанието да развива разумътъ на челядъта си; нъ сѣки помни и може да преобри годинитѣ, въ които сѫ се блъскали умоветѣ, за да се достигне до лесното срѣдство за изпълняваньето на това желание. И вътре въ около четириесе години, какво гледами дасе извърши? — Извърши се това, дето на днешниятъ день видимъ, че и въ най-малкото селце народътъ веке бълнува: училище! учитель!

Честита сполука наистина за единъ народъ! И какво ищемъ още отъ единъ народъ, който има веке убеждението, че е длъженъ да поддържа училище и учителитѣ му, ако не само това: какво трѣбува да бѫде това училище и какви трѣбува да бѫдатъ учителитѣ му? — За да достигне до първата сполука, народътъ го накара сношението му съсъ другитѣ народи. Нъ за да се наслаждава и съсъ втората, сиречъ да му бѫдатъ училищата и учителитѣ, каквото трѣбува да бѫдатъ, не зависи веке отъ него: това е веке искуство, което влиза въ ржцетѣ на нѣколко души отъ народътъ, а пъкъ тия нѣколко души трѣбува да се ржководятъ.

Като казувами изобщо училище, учители, ний разбирами ония училища и учители, които се занимаватъ съсъ основното или първоначалното учение. А пъкъ основно или първоначално учение е таково,

което направя детето, наедно съсъ религиозното обучение, което тръбова да му служи за правило на животътъ, да знае да чете, да пише, да съмѣта, какво има и какво е станъло по свѣтътъ, което не е друго освенъ първите неизбѣжни орждия за развитието на разумътъ на децата.

За да ръководи ония лица отъ народътъ, отъ които зависи щастието на това училище, настоятелството на Читалището имъ предлага тоя дѣлъ отъ списанието си, когото нарече: Ръководителъ на основното учение.

Да търси полезното за народътъ — ето главната цель на Читалище, и нѣма съмнение, че и Ръководителятъ му ще гледа да направи народното училище и учителитѣ му полезни за народътъ. За тая цель Ръководителятъ ще се занимава:

1. Съсъ материалното устройство на училището, и

2. Съсъ моралното и педагогическото управление на училището, на учителитѣ и на ученицитѣ.

Освенъ разсѫденията относително за цельта си Ръководителятъ ще помѣщава:

1. Единъ погледъ върху школските работи и разправи у Българитѣ и у другите народи;

2. Едно преподаванье на предметите относително за основното учение, и

3. Учебниците на основното учение и критика върху имъ.

Отъ това се види, че ний имами да правимъ съ управителитѣ и управителките на училището, съсъ учителитѣ и учителките, съсъ ученицитѣ и ученичките. На сичките тѣмъ да бждемъ полезни ще употребимъ всичките възможни срѣдства, както ний, тѣй и настоятелството на Читалището. Нѣ нека имъ и припомнимъ, че, за да бждемъ полезни, отъ тѣхъ се искатъ две нѣща: да се пишатъ спомоществователи на Ръководителятъ и

ония, които иматъ присърце да вършатъ освенъ длѣжността си и общо добро, да се турятъ въ сношение съсъ насъ било съсъ разсѫденията си върху предметътъ ни, било съсъ известията си върху мѣстните школски работи и разправи.

15. декемврия 1873.

Д. Цанковъ.

Ръководителъ на основното учение, отдѣлъ на сп. „Читалище“, г. IV, 1874, бр. 1, стр. 1—3.

ТРЪБА ДА РАБОТИМЪ

На всѣки отъ българските ни читатели е позната щедростта на ромео-гръцките патриоти тукъ въ столицата както и въ чужбина. [Напоследъкъ въ Цариградъ е откритъ гръцки девически пансионъ. Изобщо гърците се надпреварватъ да помогнатъ на подобни начинания. А що правятъ нашите патриоти? И у насъ има широко поле за благотворителна дейностъ, особено чрезъ сѫществуващите въ столицата Цариградско читалище, Благодетелнобратство Просвѣщение, което поддържа нѣколко училища въ Цариградъ и околността му, и Настоятелство за бедните училища, което се грижи да изпраща учители по разните краища на България. Докато гърците се надпреварватъ въ пожертвуванията си, тия наши учреждения сѫ въ жалко положение — едва живуватъ].

А какво ще каже всичко това? Какво ще каже ако не, че нашите патриоти сѫ забравили своите длѣжности къмъ общото ни отечество, че тѣ не милѣятъ за злочестата участъ на своите братя, които чезнатъ въ тѣмнината и са заплашватъ отъ нашествията на всѣкакви пропаганди? Какво ще каже, питами ний, ако не, че нашето сърдце е закоренѣло дотолкъ, щото не чувствуваши нито най-голѣмите болки, които сѫ пуснѣли дѣлбоки коренѣ въ народния ни организъмъ?

О, вий, които четете тѣзи редове; вий, които носите хубавото име български синове и жители

на едно прекрасно и благодатно отечество; вий, които сж мислите достойни наследници на онъзи славни праотци, що преминаха едно време Дунава и населиха една голъма част отъ Балканския полуостровъ; ако имате мозъкъ въ главитъ си и сърдца въ гърдитъ си, ако имате способността да мислите и чувството да усъщвате отъ добруванье, отъ бждъще по-добро често отъ настоящето подъ августейшия скрептъ на Н. И. В. Султана, то тръба за малко да напуснете всички други житейски страсти, които ви занимаватъ и да разсаждите върху това нередовно и дълбоко огорчително явление въ нашия животъ.

Народнитъ ни потръби сж грамадни, нашитъ обществени болки сж многобройни, учебнитъ ни заведения сж неурядени, ученолюбивитъ ни заведения сж презръни, общинитъ ни сж разнебитени, икономическото ни състояние е пропаднъло, всичко у насъ сякашъ е изложено на едно злочесто орисванье. Ето го злото напреде ни! Ето я, пропастта е зинъла подъ нашитъ нозье! Що тръба да са прави?

Да сгърнемъ ржце на гърди и да са оплаквами? Това е недостойно, това прилича и са до-прощава само на слабитъ, на женитъ и на децата.

Тръба да работимъ! Ето първата стжпка къмъ нашето подобреванье. Сетне: тръба да умъемъ, какъ да работимъ! А това е втората стжпка, подиръ която са тръгнува изъ пътя къмъ онъзи точка, която има да са постига, къмъ онъзи точка, която тръба да бжде предметъ на нашитъ всъкденни залѣгания, онъзи точка, която е вънеша на сградата що носи име: умствено, нравствено и веществено възвишаванье на народа.

А що да работимъ, що да вършимъ, като ний сми слаби и нѣмами голъми срѣдства? — пишатъ нѣкои си. Ний не исками голъми работи отъ нашитъ патриоти, ако имами таквизъ. Нашето же-

ланье е да допълнимъ най-напредъ онъзи най-близки до насъ лишения, отъ които тъй клатишкомъ отиватъ нашитъ работи. Подиръ това запълненъе ний ще видимъ, що тръба да правимъ.

Ний сми напълно съгласни съ единъ нашъ събрать, който казва: „Ний тръба да са притечъ на помощъ народу си, като испълнимъ малкитъ онъзи наши обязанности, които не излязятъ вънъ отъ сферата на ежедневни практики жизни, каквито сж напримѣръ грижитъ и малкитъ ни помощи за нашитъ дружества, за нашитъ читалища и училища, единодушното и усърдно старанье за нравственото и веществено усъвършенствованье на народа, твърдостъта и постоянството на общенароднитъ ни цели, въ привързаността къмъ народния ни езикъ, къмъ народната ни честь и пр. и пр..“

То е тъй, ний тръба да са притечъ въ помощъ на нашитъ дружества, на всички учреждения и заведения, които иматъ за цель нравственото и веществено истъщяванье на нашия народъ.

Ний не тръба да изваждами изъ умъ, че никому частно не може да бжде добре, когато около него е обща злочестина. Човѣку е сѫдено да живѣе въ обществото. Ний не разбирали, а и никой разуменъ човѣкъ не може да разбере частното добруванье на едного или на нѣколцина, когато нѣма добро общество, когато това последното е изложено на всъкакви неволи, безуредности и лишения. Домашния или частния животъ е недостатъченъ и несъвършенъ. Той не е последното изражение на човѣческото образование. При челядъта иде обществото, отечеството, което допълня добруването ѝ. Вънъ отъ обществото честитината и добруването сж нѣща немислими.

Тъзи идеи тръба да проникнатъ въ дълбочинитъ на онъзи наши саможиви сънародници, които мислятъ, че човѣкъ може да лежи безнаказано на

ружи и трендафели, безъ да го е еня за неповолното състояние на околнитѣ му.

„За по-голѣма злочестина, споредъ сѫщите думи на нашия поменатъ събрать, любовъта къмъ мѣстото, сиречь къмъ татковината ни е една голѣма добродетель, която нашия народъ не е йошче разбралъ, ни освоилъ.

Тъзи любовъ той не е ималъ и въ предишните времена на живота си и е понесълъ и наказанието си. Той ще носи това наказание на долнина, на слабостъ, на беззащитностъ, на сиромашия и на простота до тогава, додето не освои тъзи добродетель и додето не почене да я упражнява. Като не е достигналъ йошче до такова стѫпало на самопознание, нашия народъ нѣма йошче истински патриотизъмъ, такъвъ патриотизъмъ, който не може да дѣлъ своето добро отъ доброто на обществото и който не разбира благополучието отвѣнъ общество. Бѣлгаритѣ йошче мислятъ, че благополучието имъ състои въ отдѣлнитѣ имъ и самолюбиви старания само за себе си, безъ най-малко зачитанье на онова, което е добро и полезно за обществото и въ този духъ продължаватъ да работятъ“.

Като казва това нашия събрать прилага: „Искрици отъ патриотизъмъ захващатъ да блещукатъ тукъ-таме, но това сѫ и слаби и рѣдки явления въ голѣмий мракъ изъ нашето отечество“.

Подиръ тѣзи думи ний трѣба да приложимъ, че имами надежда за едно сериозно свѣстванье отъ страна на онѣзи, къмъ които сѫ вече обѣрнѣти погледитѣ на всички ни. Въ полето на обществената деятелностъ са призоваватъ всички. Да помогне, кой колко може и кому както е възможно — ето длѣжностъта на всѣки Бѣлгаринъ.

Нека са не вайками, че не можемъ да стоимъ капитални пожертвования за общото добро.

Лептата на вдовицата е тъй сѫщо приета, както и хилядата на болерина.

При това не отъ всички са изиска еднаква помощъ. Едни сѫ длѣжни да поднесатъ материални спомагания; други трѣба да употребятъ своето влиянѣе; трети ще положатъ трудъ за разбуждане и за поканванье да са стори това или онова добро дѣло; четвърти ще поднесатъ своитѣ нравствени помощи, своитѣ съвети и своитѣ наставления. Главното е, че всѣки е длѣженъ да помогне. Нека извѣрши той това, както може и доколкото му позволяватъ срѣдствата.

Нашето начало, съ което трѣба да лѣгами и да ставами е това: трѣба да работимъ и да умѣемъ, какъ да работимъ.

Подобни на онзи римлянинъ, който искаше да вкорени въ сърдцето на своитѣ съотечественици най-голѣмата тѣхна дѣржавна нужда и който всичките си речи захващаше и свѣршваше съ изречението: Картигенъ трѣба да са съсиши, ний трѣба всѣкога да си припомнювамъ: трѣба да работимъ и да умѣемъ, какъ да работимъ.

Год. V, 1875, кн. 2, стр. 49—58.

ЧЕСТАЛДЪ?

ПОВРЪМЕННО СПИСАНИЕ

ИЗДАВАСЯ
отъ
БЪЛГАРСКОТО ЧИТАЛИЩЕ
въ ЦАРИГРАДЪ.

Главенъ редакторъ М. Д. Балабановъ.
(При сътрудничеството и на други отъ учениетъ им.)

БЕДИНА I.

ЦАРИГРАДЪ
Въ Печатницата на естиникъ МАКЕДОНИЯ
1870.

ПЕРИОДИЧЕСКО СПИСАНИЕ

1870—1876

ОТЪ СТАРНА НА „БЪЛГАРСКОТО КНИЖОВНО
ДРУЖЕСТВО“

Къмъ читателите

Великиятъ урокъ на историята вече се оценява прилично въ нашия просвѣтенъ вѣкъ. Тойзи урокъ ни показва, че безъ наука народитѣ не могатъ направи нито крачка напредъ въ развитието и усъвършенстванието си, не могатъ се сдоби съ добра, честита бѫднина. Задатъкъ¹ на народитѣ, които се лишаватъ отъ учението-науката, не може да е други, освенъ да бѫдатъ тие народи най-долни слуги на просвѣтенитѣ народи — да имъ робуватъ. Непросвѣтенитѣ човѣци сѫ покорни роби и на самата природа, което е такожде² коренно противъ волята на Премждрий нашъ Създатель, който е надарилъ човѣка съ умствени и душевни сили да ги развива, да ги усъвършенствува, за да живѣе честито отъ съка старна, къто става за винъги и победителъ на природата, дето живѣе. Ще каже, че само оние народи сѫ удостоени съ благословението и благодатъта на Провидението, които сѫ истинни любители и вѣрни приетели на учението.

Тая неуборима, вѣчна истина четеме почти на съка страница въ историята и на две мѣста особено въ нашата българска история срѣщаме да ни се казва велегласно, че само тогава е било най-добре на българский народъ, когато учението се е

¹ Участъта. ² Сѫщо така.

разпространявало помежду настъ и е хващало здрави корени въ настъ — по времето на българските най-славни царе Бориса, Симеона Великий и Ивана Асъна Вторий.

[Отъ 20-30 години за настъ настаниха по-добри времена; започнахме сами да диримъ учението. Историята и действителността ни сочатъ, че сѫ честити единствено ония народи, които сѫ се просвѣтили. Ние сме останали все още много назадъ и е необходимо усърдно да работимъ върху образованието си, за да се вредимъ между културните народи. Днесъ всички правителства и народи се грижатъ за разпространението на науката].

Това всеобщо залягване на европейските и други народи къмъ науката — особено въ нашето столѣтие — отрази се благодатно и на българския народъ. Благотворните зари на науката имаха своето действие и на настъ — българетъ, които, ако и полека, но толкова по-върно тръгваме вече въ пътятъ на истинната цивилизация и напредъкъ: умножаваме вестниците си; наредждаме и подобряваме училищата си, и нови отваряме; читалища си отваряме, женски дружества съставяме; книгите си, особено разни учебници, размножаваме и управяваме до една степенъ вече доста утешителна и пр., и пр. — нѣща, които гръмогласно свидетелствуватъ за свѣтеното вече състояние на народътъ ни. Това, отъ една страна, и отъ друга — справедливо и честито решение на черковний ни въпросъ сѫ едни отъ най-утешителните явления въ съгашното възраждане на българския народъ и тия явления даватъ ни едно най-положително ржкоемство да имаме пълна надежда и увѣрение, че ще можемъ да стигнемъ до една такава своя еманципация народна и гражданска, въ каквато иска да ни види и самиятъ ни Господарь заедно съ другите народи въ пространната си държава.

На тая наша народна свѣсь има да благодари-
римъ задето, следъ много опитвания да си направимъ едно учреждение всенародно, на което единствената целъ да бѫде разпространение на просвѣщението между народа ни, днесъ вече съществува такова учреждение подъ име: „Българско книжовно дружество“.

Къто целта на това дружество е да съдей-
ствува и то — споредъ силите си — за разпространение на просвѣщението между народътъ ни съ единъ начинъ по-правиленъ, по-систематиченъ и по-точченъ, както сѫ стрували за себе си и струватъ просвѣщението сички народи, разбира се, че „Бълг. кн. дружество“ тръба да стане и да бѫде срѣ-
доточие на българските интелигентни сили, чрезъ които само може да върви то най-
успѣшно къмъ свѣтлата си цель. Съ тая истина проникнѣти сѫ не само сичките ни образовани единородци, нѣ въобще и сички други съзнателни и благоразумни Българе, — за това и не тръба ни речь. Изисква се само — отъ синца ни — колко по-скоро да потвърдимъ и дѣломъ истината, за която е тука думата ни. Чрезъ своята обща, братска взаимност и единодушие, чрезъ своето благоразумие и истинна добра воля, къто положимъ сичките си пристойни усилия за успѣхътъ на дружеството — както досега, тѣй и занапредъ толкова повече — навѣрно можемъ да очакваме, щото не подиръ много време да се преобърне то въ действителна Българска академия наука, и да стане единъ отъ най-великолепните все-
народни храмове на българската наука, споредъ както е предназначено и въ самия му уставъ.

Сичките единородци насажде крайно сѫ оду-
шевлени и пълни съсъ тая надежда, и като вѣрни и благодарни български синове на свой народъ и татковина, желаятъ и по възможности залѣгатъ

— и словомъ и дъломъ — за добрий успехъ на това тъй многожелаемо всенародно учреждение.

„Българското книж. дружество“ има си програма, по която ще да се ръководи неуклонно къмъ свѣтлата си цель.

Главното, въ което се състои тая програма, е обработванието и усъвършенстванието:

а. на българский езикъ и народната наша словесност въобще; и

б. на българската история.

Това е, прочее, главният задатъкъ на Дружеството, което покрай него ще прави, въ своите органи, разисквания още:

1. Върху благонравната отхрана и развиване на младежът и отъ двата пола — въ народния духъ;

2. Върху подобренето и напредванието на българскитѣ училища — мжжки и женски, съответствено съ духът на времето и нуждите на народа;

3. Върху списанията, които сѫ по-добри и по-сгодни, за да се увеждатъ за учебници въ българските училища, и какви именно да се съчиняватъ или превождатъ на български — за сичкитѣ класове на народътъ въобще и за женскиятъ полъ особено;

4. Върху длъжностите на човѣка къмъ себе си, къмъ най-ближнитѣ, къмъ обществото, къмъ народътъ, къмъ отечеството, къмъ държавата и пр.;

5. Върху образованието на българското народно духовенство и въобще върху неговите отлични заслуги, направени за честь, слава и величие на православната наша българска черкова и народност;

6. Върху изучванието на народниятъ бить на българетъ и въобще на сичкитѣ съседни народи;

7. Върху изучванието на българското отечество;

8. Върху славни и прочути лица, особено отъ просвѣтениятъ миръ, които чрезъ високото си образование и велики познания сѫ направили вѣчно незабравени заслуги на народътъ и отечеството си и въобще на човѣчеството;

9. Върху явниятъ и дружествениятъ животъ и дѣла на просвѣтенитѣ народи;

10. Върху сичкитѣ науки, искуства и художества.

Освенъ това Дружеството ще гледа, по възможности, да разпространява познания и върху срѣдствата и способите за веществено обогатяване и напредъкъ на народътъ.

Това, покрай главният задатъкъ на Дружеството, не е друго освенъ подробно изложение на сичко онова, което ще съдѣржаватъ органите на дружеството — „Периодическото списание“ и „Сборникътъ.“

[Дружеството ще се старае да усъвършенствува програмата си. Списание то ще излиза всѣки месецъ въ б печатни коли].

„Пер. списание“ по съдѣржанието си ще състои отъ три отдѣления: литературно, научно и критическо.

Литературното отдѣление ще обема белетристически произведения (въ стихове и въ проза), както оригинални, тѣй и преведени отъ чужди езици.

Научното отдѣление ще обема статии по различните клонове на науката.

Критическото отдѣление ще обема биографически известия, рецензии и критически разбори за съкакви нови произведения въ българската книжнина, а такожде и за нѣкои истрани произведения, които се допиратъ, въ какъвъ и да е изгледъ, до българския народъ и отечество.

Освенъ „Периодическото списание“, дружеството, ако му позволяватъ материалните срѣдства,

презъ тази година ще издаде и два „Сборника“, които щатъ бждатъ напълнени повечето съ нови паметници за българската история и съ материали за изучаванието на българский езикъ.

За съдържанието на тие „Сборници“, за голъмната имъ, както и за времето на тъхното напечатване дружеството ще даде на публиката подробни известия чрезъ особено обявление.

Подиръ сичко, що се изложи до тука, нека ни бжде позволено да кажемъ нине нѣколко братски думи, особено и къмъ образованитѣ еднородци.

Сичкитѣ благоразумни и чистосърдечни наши народни людѣ знаятъ яко добре, кому най-първо и преимуществено има да благодариме за възраждането на българский нашъ народъ. При сичко, че науката, особено въ нашето столѣтие, както вече рекохме, разпрѣсна насьде по Европа своитѣ животворни зари, ала тие зари сѣ не можеха да подействуватъ тѣй благодатно на българский народъ гений, щото да го пробудятъ отъ дѣлбоката му и отколешна дрѣмота, да го съживятъ въ пространното наше отечество за новъ, прѣсенъ, по-сладъкъ и по-честитъ животъ, ако да не бѣше честито отечеството на Българитѣ да му се родятъ такива достойни синове, които, съ великитѣ си и тежки трудове, съ непрестаннитѣ си залѣгвания и безбройни жъртви, сполучили сж да възкрѣсатъ многозападнлий свой български народъ, който, отъ велика благодарность къмъ тъхъ и признателност, признася и вѣчно признасяще имената имъ съ праведна гордость и съ дѣлбока почетъ и уважение изъ родъ въ родъ.

Сички тие велезаслужни, безсмъртни мжжие — и вѣрнитѣ имъ приемници — сж, прочее, голъмитѣ оние виновници на сегашното наше всенародно събуждане, на които ще имаме да благодаримъ за благополучната бжднина, която ще последува отъ сегашното ни тѣй честито възраж-

дание — съ помощта на истинната ци-
лизація.

Отъ реченитѣ наши родолюбци, блаженопочившитѣ имали сж, както имать и живитѣ отъ тъхъ, такава пламенна любовь и усердие къмъ драгиятъ си народъ и отечество, и такива неуморими трудове са полагали непрестанно и полагатъ за общото народно благо, чрезъ каквito само можеше да се започне и извѣршва великото дѣло на всеобщото ни сегашно народно възраждане. Това е тѣй велико дѣло, щото на самата история остава да го оцени съ време както трѣба.

[Само съ тия благородни качества споменатитѣ мжже сж сполучили да намѣрятъ най-добрая путь за спасението на народа. Познали неговитѣ нужди, още преди 30-40 години тѣ се заловили, едни съ перо, други съ пари за народното възкресение, за доброто на милото ни отечество. Може да се посочи на образование свѣтъ, че Българскиятъ народъ самъ се е събудилъ отъ летаргиченъ сънъ и че съ собственъ трудъ се стреми къмъ по-щастливъ животъ — нѣщо, което рѣдко се срѣща при възражденето на народитѣ].

„Бълг. кн. дружество“, основаващи¹ се на тая неуборима истина и уважаващи² я напълно, съмѣта за излишно да споменува съ особени думи, че българскитѣ учени и ученолюбци ще испълнятъ на драго сърце пакъ една отъ своитѣ най-първи свети длѣжности, що имать къмъ народътъ и отечеството си, и къмъ человѣчеството въобще, къто ще се потрудватъ, кой какъ може, да спомагатъ та-кожде и на реченото дружество за добриятъ му вървежъ и напредокъ къмъ свѣтлата му цѣль. Сжщото дружество има, прочее, самата най-голъма надежда и увѣрение, че сичкитѣ наши интелигентни людии, заедно съ другитѣ ни еднородци, незабавно ще притекатъ повече да спомогатъ и нему — за

¹ Като се основава. ² Като я уважава.

умножаването не само на умствениятъ, но и на материалниятъ му капиталъ, къто отъ една старна ще му праща умствените си разни (оригинални и преведени) произведения — и отъ друга ще да настояватъ съсъ също усердие и любезностъ при своите приятели и познайници отъ другите съсловия, за да зематъ материално участие и тий въ дружеството съ щедрите си дългани.

[Като се замогне, списанието ще почне да дава възнаграждение на авторите за статиите имъ.]

Прочее, както у просветените народи е и ѝ почти твърде обикновено станъло — разпространението на разните списания помежду сичките класове на народътъ, дано почнатъ вече да намърватъ и у насъ — Българетъ — такова разпространение разните наши списания, дано и „Пер. списание“, както и последуящите други съчинения на Дружеството, се видятъ приети на съжде отъ народътъ и най-паче отъ сички български учебни заведения, както отъ училищата, читалищата, отъ други разни дружества и пр.

Сичко това, както вече казахме, зависи, разбира се, отъ добрата воля и желаемото съдействие преимуществено на интелигентните ни единородци, които — къто върни почитатели и последователи на първите български народни просветители — безъ съмнение, готови съ да полагатъ своите сърдечни усилия двойно и тройно повече, за всъко общеполезно народно предприятие при настанълата вече по-честита епоха за българскиятъ народъ и отечество.

Год. I, 1870, кн. 1, стр. 1-11.

ЗА НОВОБЪЛГАРСКОТО АЗБУКЕ

I. Нѣколко встѫпителни думи за книжовниятъ езикъ.

Една отъ най-главните грижи на „Българското книжовно дружество“ ще да е изучаването български езикъ, най-първата ни национална опора. Тази грижа възлага на дружеството, колкото важността на този предметъ и богатият наученъ интересъ, който се съдържа въ него, толкова и желание — чрезъ тъзи си трудове да спомогне за изработване единъ общъ книжовенъ езикъ, учвърденъ на основите на народната ни речь. Нѣма съмнение, че отъ изработването единъ книжовенъ — писменъ езикъ за сичките български области много зависи учвърстването на нашата народност и добриятъ успѣхъ на нашето национално развитие. Догде разните български области оставатъ лишени отъ единъ общъ органъ, съ който еднакво да въплътяватъ своята висша духовна дейност, еднакво да се мѣняватъ съсъ своите идеи, до тогава българската книжнина ще остава разкъсана, успѣхътъ ѝ ще да е слабъ; до тогава и българскиятъ свѣтъ слабо ще съзнава своето национално единство, каквито благоприятни и да бѫдатъ другите основи за това самосъзнание. За изработване единъ книжовенъ езикъ Дружеството нѣма да взема нѣкакви изкуствени мѣрки, нѣма да кове нови думи, нови граматически форми, нито пъкъ да съчинява нови начини за изричания и т. н. То само ще откопава и събира богатствата на българския народенъ езикъ, било въ лексически, било въ синтаксически изгледъ и ще ги изважда на видело, за да може всѣки да се ползова съ тѣхъ. Съ други думи да кажемъ „Българското книжовно дружество“ ще се старае да издава колко е възможно повече народни пѣсни, приказници, пословици, гатанки и

пр., разумно събрани и върно записани по всички български области. Заедно съ това то ще издава и паметници за историята на български езикъ. Освенъ това то ще отвори въ своите издания широко място за научни издирвания въ областта на български езикъ, които щатъ иматъ за предметъ уловването общите закони, по които се ръководи гений на езикътъ ни, както при съставянето на думите, така и при построението на речта ни. — Това съж сръдствата, които споредъ както е увърено дружеството, щатъ да очистят широкъ пътъ за изработването нужни писменъ езикъ, който да бъде основанъ на родната ни речь и да бъде проникнатъ и оживенъ съ нейни духъ.

За съставянето единъ общъ писменъ езикъ иска се:

1. Да се приеме еднакво правописание, съгласно съ духътъ и съ свойствата на езикътъ ни; и
2. Да се приематъ еднакви думи, еднакъвъ строй на речта ни.

Последнъето, т. е. приемането еднакви думи, еднакъвъ строй на речта ни, не представлява големи междотии и то може да стане само отъ себе, когато много или малко извадимъ на видело лексическото и синтаксическото богатство на езикътъ си. Нѣма съмнение, че и у насъ щатъ се яватъ писатели, които при широките си и богати мисли, при големите си творчески способности, щатъ бѫдатъ обдарени още и съ тънкъ вкусъ. Като иматъ въ ръце си готово това богатство, тѣ щатъ отбератъ изъ него отъ хубавъ по-хубавъ материалъ за въплъщение на българските идеи, щатъ създадатъ примѣри за хубостъ, за подражание, съ което само по себе щатъ да възвратъ еднакви общи форми за единъ общъ писменъ езикъ. Не тѣ лесно и не само отъ себе може да стане първото исканъ, т. е. приемането едно общо правописание. За това

нѣщо се иска говорътъ поне на по-пръвия ни писатели, а този говоръ не може да стане безъ големи или малки препирни, за които ще трѣбва много или малко време. Къто си наумимъ, че у насъ твърде малко е позната науката за езикътъ, язиковедението, съ помощта на която по-лесно можеше да стане този говоръ, то можемъ да предвидимъ, че у насъ тѣзи препирни твърде лесно могатъ да се обрънатъ въ безполезни прѣкословия и да се провлѣкатъ на търде дълго време. — Съ мисъль да предотврне тази безполезна за въпросътъ случайностъ, Книжовното дружество намира за добро да очисти добре полето за тѣзи препирни и да посочи пътътъ, по който най-върно и най-лесно може да се доде до нужниятъ говоръ за приемането едно общо правописание. Безъ да се пушчаме въ дълги разяснения, ние брѣзаме да забележимъ, че най-възможниятъ и най-правилниятъ путь, по който можемъ скоро да достигнемъ желаемиятъ говоръ, е следниятъ:

Да се взематъ за начало и основание на нашите изследвания две нѣща:

1. Живата българска речь вкупе съ всички тѣ видоизмѣнения по разните български области; и
2. Стари български езикъ въ най-древните му и най-правописни паметници.

Следъ това, ония фонетически свойства и граматически форми, които съ общи, сиреч еднакви, въ всички тѣ областни изговаряния, да се внесатъ въ писмениятъ езикъ, да се внесатъ цѣлокупно, както съ съхранили въ живата ни речь, дори и такъвъ случай, когато тѣ биха противоречели на 2-рото главно основание, т. е. на правописанието на старобългарски езикъ. Напримѣръ: ако думата време навсѫде се изговаря тѣй, както я написахме, то така и да пишемъ, безъ да гледаме на това, че въ старобългарските паметници тя се пише **прѣма**.

Когато пъкъ нѣкоя дума въ разни мѣста се изговаря разно, то това противоречие да се помирива съ помощта на старобългарското правописание; тѣй напримѣръ скратеното възвратно мѣстоимение въ едни мѣста се изговаря с а, въ други с ј, въ трети с е. Въ този случай нека се обѣрнемъ къмъ старобългарскитѣ паметници. Въ тѣхъ ние щемъ найдемъ, че това мѣстоимение се пише **са**. А граматиката на старобългарски езикъ ще ни каже, че буквата **а** се е произносила въ старо време като ен, следователно **са** се е изговаряло тогава като се н, както и досега се изговаря въ полски езикъ. Следъ време звукътъ „н“ се е затрилъ, останъло е само се, което и днесъ се чуе въ нѣкои отъ западните български области. Сѫщото намѣрваме да е станъло и въ сърбский, въ словински и въ чешкий езикъ, гдето на сегашно време реченото мѣстоимение и изговаря се и пише се като се. Това разяснение, чини ни се, не оставя никакво мѣсто за препирня, и токо любителитѣ на безполезни прѣкословия могатъ следъ това да стоятъ за са или пъкъ за ся, което е свойствено на руский езикъ, гдето **а** редомъ е замѣнено съ „я“, но ни най-малко на българский, въ който нѣма примѣръ, гдето **а** да се замѣнува съ „я“. Да се надѣемъ, обаче, че при нуждата за по-скорошно изравнение правописанието ни, при тази нужда, която тѣй добре изказаха въ последнъо време вестниците ни и която тѣй живо се усъща отъ всѣкиго, за прѣкословия не ще остане вече мѣсто.

Това е най-естественият и най-правий путь, по който можемъ да додемъ до съвършенъ говоръ за приеманьето едно общо правописание. По този путь къто отиваме, щемъ се учуваме отъ безполезни препирни и по-скоро щемъ достигнемъ желаемата си цель. По този путь тръгва и Книжовното дружество и призовава на помощь всичкитѣ готови за тази работа работници.

Къто нѣма още въ ръце доста обиленъ материалъ за точно запознаванье съ всичкитѣ тѣнкости на разнитѣ български изговаряния „Българското книжовно дружество“ почита сега за преждевременно подиганието всичкитѣ спорни въпроси въ правописанието ни. Има, обаче, между тѣзи въпроси такива, които и сега, съ този материалиъ, които го имаме вече събранъ, могатъ да бѫдатъ разгледани и решени; къмъ тѣхъ и бѣрза да пристпи Дружеството, и за първъ путь изважда на яве въпросътъ за нашето Азбуке, който въпросъ, мислимъ, е единъ отъ усрѣлитѣ вече въпроси за българското правописание.

Отъ писателитѣ, които до сега сѫ пишли за българското правописание, ни единъ не е излагалъ на критическо разглеждане цѣлий съставъ на азбукето ни, никой не се вземалъ да го прерови и изпита: съдѣржа ли то въ себе си всичкитѣ белези, нужни за означение звуковете на речта ни; и напротивъ: нѣма ли въ него нѣкои излишни и ненужни такива белези. Никому не е доходело на умъ, повтаряме, този въпросъ, а нѣма съмненіе, че той естествено трѣба да бѫде поставенъ въ глава уугла на цѣлий въпросъ за нашето правописание. Нѣма съмненіе, че отъ вѣрното натъкмяванье азбукето ни само отъ себе на половина щатъ се умалятъ разноречията на писателитѣ ни въ правописанието, на половина, следователно, ще се улесни решението на въпросътъ за изработванье едно общо новобългарско правописание.

[Въ останалитѣ две глави „Кратъкъ исторически прегледъ на азбукето ни“ и „Какво трѣбва да бѫде азбукето ни?“ Дриновъ разглежда исторически български правописъ и предлага да бѫдатъ изхвърлени буквитѣ **щ**, **и**, **ы** и **й** като не-нужни].

Неаполъ, 8. II. 1870.

Год. I, 1870, кн. 2, стр. 9-29.

М. Дриновъ

ЗНАНИЕ

1875—1876

ПРЕДИСЛОВИЕ

Знанието е сила. Беконъ говори, че човѣкътъ може само тогава, когато знае. И наистина, действителността или историческите факти одавна вече сѫ доказале на човѣчеството, че благосъстоянието на единъ народъ или на единъ човѣкъ зависи исклучително отъ сумата на знанието, съ което са тие ползуватъ. Ако духовното око е закрито, то и физическото благосъстояние на човѣкътъ не е въ състояние да върви напредъ. Съ една дума, физическото благосъстояние е тѣсно свързано съ умственото развитие, следователно знанието е предтеча на съко едно прогресивно движение, т. е. на съко щастие и добро. Образованиятъ човѣкъ има въ рѣцетъ си всевъзможни срѣдства да отстрани съко едно препятствие, което му стои на пѣтъ и което му не дозволява да са ползува отъ даровете на природата и отъ онзи могъщественъ капиталъ, който е събранъ и обработенъ отъ умното и енергическото човѣчество; а необразованата личность не може ни да си представи, че съществува на свѣтътъ по-добаръ и по-щастливъ животъ, защото неговиятъ крѣзоръ е тѣсенъ и защото неговите понятия за различни предмети сѫ младенчески. Така напримѣръ, образованото човѣчество пѫтува лесно, работи малко, искара много, живѣе добре и ползува са отъ съки единъ предметъ; а необразованиятъ човѣкъ оре съ своето допотопно рало, работи съ кървавъ потъ на челото, не знае отъ де да купи

и де да продаде, унищожава полезното, покровителствува на вредителното и пр. Изъ сичкото това вие видите, че отъ знанието зависи почти сичко. Но човѣкътъ, както и растението, има потребност отъ здрава и животворяща храна, защото неговите нравствени сили трѣба да стоятъ на здраво основание. Положителните науки или истинното знание ни разказватъ само онова, щото е истинно, очистено и пречистено и щото не излазя изъ крѣзъ на природните закони, т. е. щото е плодъ не отъ убийственото въображение, а отъ здравиятъ разумъ. Първиятъ параграфъ на това знание говори така: „Човѣкътъ трѣба да са научи да мисли здраво, да работи малко, да добива много и да живѣе добре“. Съ една дума, разумната наука е дължна да даде на човѣкътъ маша, за да не рови огънътъ съ рѣцетъ си. И наистина, кой изъ васъ не ще да са съгласи съ назе, че е милионъ пѫти по-приятно и по-полезно да пѫтува съ желѣзната, нежели съ кираджийски конь; че е милионъ пѫти по-лесно и по-спорно да шие съ машина, нежели съ тешкиятъ напрѣстекъ; че е милионъ пѫти по-полезно да са обяснява писмено съ своите съдружници за своите търговски дѣла, нежели да ходи самъ да го тѣрси и да са съветова съ него лично; най-после, че е милионъ пѫти по-полезно да си купи за грошъ или за два книга и да извлѣче изъ нея, щото му е потребно, нежели да ходи да тѣрси съвети отъ по-умните хора и да записва тѣхните мнения. Трѣба да кажеме и това, че днесъ даже и нравствените начала не могатъ вече да са одържатъ надъ развалините на философическите системи, които сѫ ги свезвале до сега. Природните науки приследоватъ въображението настѣкаде. Освенъ това, честното, нелицемѣрното или положителното знание възвишава човѣкътъ и накарва го да бѫде полезенъ и на себе си и на ближниятъ си, т. е. да са старае не

само за своята лична полза, но и за ползата на онова общество, въ което той живѣе и отъ което зависи неговото лично щастие и сѫществование. Който желае щастие за себе си, той трѣба да го желае и за ближниятъ си, защото неговата личност е тѣсно свѣрзана съ обществото. Отъ природата човѣкътъ не получава никакво понятие за доброто и за злото, за полезното и за безполезното, за нравственото и безнравственото, за своитѣ обя заности камъ обществото и за превъзходството на едно чувство надъ друго. Сичкитъ тие добродетели са появляватъ следъ време, когато човѣкътъ влѣзе въ обществениятъ животъ и когато са срещне съ многостраннитѣ свои нужди. Нека ни бѫде дозволено да кажеме и това, че само онова, щото увеличава щастието на човѣкътъ, или онова, щото умалява неговитѣ мжки, страдания, старания и тежакъ трудъ, може да са нарече истинна добродетель. Сичко, щото принася вреда, е противоположно на доброто, на човѣческиятъ напредокъ и на истинното щастие. Още Платонъ е казалъ, че „порокътъ“ произхожда отъ незнанието. А Хелвѣциусъ говори следующето: „Който желае да повдигне нравствеността на човѣкътъ, той е дѣлженъ да избере за своята цель два, само два пжтя. Изпѣрво той е дѣлженъ да устрои работитѣ така, щото вигодитѣ на сѣкиго да са съображенавътъ съ вигодитѣ на другитѣ; а второ, да отстрани невежеството, което препятствува на хората да видатъ, въ какво са заключава тѣхната собствена полза“. И така, сѣка една добродетель, която причинява на човѣчеството страдания, мжки и неволи, рано или късно трѣба да падне, защото нейното основание е гнило и безчовѣчно. Изъ сичкото това са види, че нашитѣ нравствени чувства получаватъ своето начало изъ воспитанието, изъ образоването, изъ общественото положение на човѣкътъ и изъ нелицемѣрната и здравата наука.

Детето са старае да съедини своитѣ удоволстия съ мислитѣ на майка си, момчето — съ мислитѣ на своеето семейство, възрастниятъ човѣкъ — съ мислитѣ на обществото, а разумниятъ гражданинъ — съ мислитѣ на сичкото честно, разумно и добро желателно човѣчество. И така съвременното човѣчество очеква твърде много отъ правилното воспитание, отъ истинното образование и отъ положителното знание. Ако вникнеме малко по-дѣлбоко въ развитието на своятъ собственъ умъ и въ ходътъ на умственото развитие на човѣчеството, то, ние мислимъ, съкиму ще да стане ясно, че изучението на природнитѣ науки е било главенъ источникъ на човѣческиятъ напредокъ и на съвременното разумно движение на образованитѣ общества. Нека говори кой ще, а ние ще да кажеме, че съвременната цивилизация е обязана исклучително на естественитѣ науки и на положителното знание. Книгопечатанието е спасило отъ погибелъта плодоветѣ отъ умствениятъ трудъ на човѣчеството и обезпечило е ходътъ на бѫдѣщиятъ прогресъ; изнамиранието на барутътъ и на другитѣ военни принадлежности е направило невъзможно тѣржеството на дивитѣ племена и на варварските нашествия; силата на пѣрата е сближила народите и развила е тѣрговията до необикновени размѣри; безчисленитѣ открития въ механиката сѫ дале значителенъ вървежъ на промишлениятъ елементъ, който е проникналъ въ общиятъ ходъ на нашата днешня цивилизация; успѣхътъ на физиологията и на анатомията сѫ захванале да принасятъ грамадна полза на човѣчеството и болеститѣ отъ денъ на денъ губатъ своята страшна сила; най-после успѣхътъ на астрономията, на геологията, на химията и на физиката сѫ убиле вече убийственитѣ суевѣрия и грубиятъ фанатизъмъ и освободиле сѫ човѣческиятъ умъ отъ дѣлговѣчната егоистическа тяжестъ. Историческиятъ събития ни убеждаватъ,

че човѣчеството е получило изъ природнитѣ за-
кони даже и своята вѫтрешна сила, която се на-
рича „нравствено преимущество на човѣкътъ“. Въ
оние времена, въ които умътъ са е хранилъ само
съ идеална философия, човѣчеството е страдало
много повече, отколкото въ времената на крайното
невежество. Религиознитѣ борби въ различнитѣ
господарства, испанската инквизиция, езуитското
християнство, католическото благонравие и пр. сѫ
отправиле на другиятъ свѣтъ повече жертви, не-
жели сичкитѣ заразителни чуми, холери и др. До-
казано е вече, че онай мораль, която са пропо-
вѣдва отъ оние хора, които са отказватъ отъ мир-
скитѣ суети за спасението на душата си, или отъ
оние щастливи сѫщества, които извлѣкаватъ своята
риторика изъ мазнитѣ обѣди, почти съкога е уби-
вала прогресивнитѣ движения на народнитѣ и до-
водила е своитѣ ученици и слушатели до крайна
грубостъ. Ето защо една отъ най-главнитѣ обяза-
ности на съвременната наука е да обяви реши-
телна война и на фалшивитѣ риторически фрази
така сѫщо, както я е тя обявила вече на невежес-
твото. „Оние, които са решаватъ да убиватъ ум-
ственитѣ сили на човѣкътъ, трѣба да са нака-
зватъ така сѫщо, както и оние, които убиватъ
тѣлото“, говори тая наука. Ние казахме вече,
че умственото богатство е главниятъ источникъ
на материјалното благосъстояние и на нравстве-
ността. После сичкото това ние трѣба да заклю-
чиме, че ако единъ народъ желае да улучши
своето материјално благосъстояние, той трѣба по-
напредъ отъ сичко да развие своите умъ, т. е.
да разшири своето знание и да са подчини на
здравиятъ разумъ. Разбира са, че ако единъ народъ
желае да дойде до подобно самосъзна-
ние, то нему сѫ потрѣбни школи, книги и вест-
ници. А имаме ли ние потрѣбни школи, книги
и вестници? На тоя въпросъ съки отъ настъ

трѣба да отговори отрицателно. А какво трѣба да
правиме сега? — Европейскитѣ народи сѫ рабо-
тиле достаточнно и изработиле сѫ доволно много;
а ние сме дѣлжни да превождаме, да заимству-
ваме, да извлѣкаваме, да четеме и да са учиме.
Въ последнитѣ двайсетъ години науката е напра-
вила почти по цѣла Европа голѣми успѣхи, защото
на природнитѣ знания е дадена свободна воля и
защото здравиятъ разумъ е одѣржалъ победа надъ
по-напредъната сколаистическа и умозрителна фило-
софия, следователно ние имаме възможность да
избираме само онова, щото е вече пресъяно и щото
не съдѣржа въ себе си никакви примѣси. Разбира
са, че при днешнито наше положение и на на-
шиятъ народъ е потрѣбенъ такавъ органъ, въ който
би са съсрѣдоточвале следствията отъ гореказа-
ниятъ интересъ и който би служилъ като огле-
дало на съвременната наука и знание. Ето защо
ние са решаваме да захванеме изданието на тоя
научно-литературенъ вестникъ и да опознаеме
нашитѣ братия, доколкото позволяватъ силитѣ
ни, съ най-необходимитѣ съвременни литературни
и научни произведения. Въ сегашнито време по-
добни издания сѫществуватъ почти у сичкитѣ европ-
ейски народи и народности. И така, нашето на-
мѣрение са заключава въ следующитѣ петъ параграфа:
1) Ние желаеме да дадеме въ рѣжетѣ на
българскиятъ народъ такавъ единъ сборникъ, който
би го опозналъ баремъ колко-годе съ съвремен-
ната наука и знание; 2) Ние желаеме да изнесеме
предъ очитѣ на българската публика онова учение,
което е припознато за велико, за полезно и за
животворяще отъ сичкитѣ здравомислящи хора;
3) Ние мислиме да изнесеме на видело сичкитѣ
добри и лошави страни на нашата народност и
да очистиме полезното отъ безполезното; 4) Ние
ще да употребиме сичкитѣ си сили да опознаеме
българетѣ съ животъ на другитѣ европейски на-

роди; 5) Ние ще да са можеме да бждеме полезни не само на учениците и на учителите, но и на търговците.

За да достигнеме своята цел, ние ще да помъщаваме: 1. Словесностът. Български литературни произведения, т. е. стихотворения, романе, повести и разкази. 2. Наука. Статии исторически, етнографически, географически и пр. 3. Природни науки. Статии изъ зоологията, изъ ботаниката, изъ физиологията, изъ медицината и пр. 4. Селско стопанство. Подъ тая рубрика ще да са помъщаватъ такива статии, които са отнасятъ до домашното благосъстояние въобще. 5. Търговия. Търговски известия. 6. Критика и библиография. Обозрение на по-главните български книги и на нѣкои по-важни чужестранни съчинения. 7. Разни. Развлични открития и научни известия.

Н. В. Тука сме дължни да кажеме, че въ на шиятъ вестникъ са не приематъ такива статии, които би имале политически характеръ и които би нападале както на частни личности, така и на което да е правителство. Нашиятъ вестникъ ще да са занимава изключително съ научни предмети и ще да разгледва такива вопросы, които въобще иматъ чисто-наученъ характеръ. [Списанието ще излиза два пъти въ месеца и всѣка книжка ще има по 16 голѣми страници].

Букурешъ, 12. декемврия 1874.

КНИЖЕВНОСТЬ

„Периодическо списание“ на българското Книжевно дружество. Година I., книжка деветия и десетя. Браила 1874, in 8°, стр. 208+53. У насъ, както и у сичкитъ други европейски и неевропейски народи и народности, сѫществуватъ два сорта учени може: едини отъ

тѣхъ ходатъ съ мотиката въ ръка, раскопаватъ старатъ гробове, плачатъ надъ своето прошедшее и хвалиятъ са съ свойтъ старовременни дрипеле, които носятъ название „исторически паметници“, а други са разхождатъ съ разинати уста, очекватъ месия и стараятъ са да извлѣкатъ даже и изъ Езоповитъ изречения или изъ Бертолдовитъ мѣдрости прасе за Коледа и агне за Гергийовденъ; едини търсатъ сѣнката на Фенелона, славата на Демостена, душата на Шатобрияна, шапката на Ахилеса, ейцето на Леда и безсмѣртнитъ трудове на Фадея Булгарина, а други са стараятъ да хванатъ своята собствена сѣнка, т. е. да бждатъ самостоятелни и самопроизводящи; едини желаятъ да расхвалатъ своето прошедшее, да изнесатъ на видело народната поезия, да дадатъ на Кралевича Марка историческо значение и да откриятъ въ старославянскитъ псалтире дѣлбока философия, а други не припознаватъ литературнитъ патриотизъмъ и рассказватъ на свойтъ приятеле, че българетъ сж останале въ умствено отношение по-назадъ и отъ катунетъ, следователно развитието на българската литература е напразенъ и бесполезенъ трудъ. Съ една дума, едини не припознаватъ истинната критика и здравиятъ разумъ затова, защото имъ са иска да направятъ изъ нищо и да докажатъ на свойтъ съседи, че и на тѣхното купище сж пѣли нѣкога си пѣти, ако гласоветъ на тие пѣти и да сж приличале на кокоши химни, а други са стараятъ да докажатъ, че разумната критика принася положителна вреда, защото образованитъ хора подражаватъ на чужестранната литература, която е припозната отъ сичка Европа. Така, напримѣръ, ако имъ кажете, че въ тѣхното съчинение не сѫществува нищо друго освенъ празни риторически фрази, то тие ви отговарятъ, че по-голѣмата часть отъ това съчинение е преведено или откраднато изъ безсмѣртнитъ творения на Шатобрияна, който

е припознать за велики мислитель отъ сичкото разумно човѣчество; а ако кажете на първите, че въ тѣхните исторически произведения са намира повече риторика, нежели достовѣрни исторически или критически разсѫждения, то тии ви отговарятъ, че ако руситѣ (Елагинъ, Ламански, Богдановичъ и пр.), сърбетѣ (Милошъ Милоевичъ, Драгашевичъ и пр.) и ромънетѣ (Хаждѣу) иматъ патриотически историци, то трѣба да ги имаме и ние. А какво говори здравиятъ разумъ? — Здравиятъ разумъ трѣба да мѣлчи. Ако ние са харесваме сами и ако вървиме по дирята на европейските поети, литератори, историци и ритори, т. е. ако ние не искаме отъ здравиятъ разумъ и отъ разумната критика съвети, то и тие трѣба да гледатъ своята работа и да се не мешатъ въ чуждите дѣла.

Кажете ни сега, въ коя категория принадлежатъ основателните и дѣловодителните членове на българското „Книжевно дружество“? Съ каква цель е основано това „дружество“? Да отговори човѣкъ на тие два вопроса не е твърде мѣжно. Изпървие трѣба да кажеме, че гореказаните лица принадлежатъ на дветѣ категории. (Това са види изъ направлението на тѣхните трудове). Колкото за целта на „дружеството“ ние я обясняваме така. Ако руситѣ, чехитѣ, сърбетѣ, хорватетѣ, нѣмцитѣ, власитѣ и др. иматъ учени дружества, та защо да ги нѣмаме и ние? Ако Осипъ Максимичъ Бодянски събира народни пѣсни, ако Катковъ печата въспоминанията на Вигелия, ако другите народи иматъ поети, ако публиката не иска отъ насъ нищо, ако, ако..., о защо и ние да не събираме и да не печатаме своите развалени, прекроени и изопачени (исключаватъ са народните пѣсни въ последните две книжки на „Периодическото списание“) пѣсни; защо да не напечатаме дѣлбоките расшишления на отца Неофита Бозвели (ако нѣмаме древности, то и „Мати Болгария“ ще да погъделичка нашето па-

триотическо настроение — въ базибието и ракътъ ериба); защо да не помѣстиме „многоученитѣ“ разсѫждения на г-на Каролева; защо да не украсиме сборникътъ си съ прекрасното стихотворение на г-на И. Данева и пр. и пр.? Ние сме дѣлжни по-на-предъ отъ сичко да работиме що-годе и да изнесеме предъ свѣтътъ своите таланти, а после вече да разсѫждаваме за тѣхното достоинство. А-а! Това заключение е твърде остроумно. Ние сме имали доста случаи да са увѣриме, че само въ българските глави могатъ да са появяватъ подобни мисли и разсѫждения. Предъ назе са намира деветятата и десетята книжка отъ нашето „Периодическо списание“ и ние седиме и мислимъ надъ нея. Когато получихме тие две книжки, то помислихме така: „Българското „Книжевно Дружество“ е работило доволно продължително време надъ тие две книжки, следователно тие ще да бѫдатъ съставени много по-опитно и ще да иматъ множество вѫтрешни достоинства“. Ние са не излъгахме въ своите очеквания. Тие две книжки, освенъ наивните и сантиметалните охания и ахания на отца Неофита Бозвели и стихотворението на г-на И. Данева, сѫ съставени доволно добре, ако въ тѣхъ и да се срѣщатъ множество недостатки. Така, напримѣръ, на критиката е дадено твърде много място, а статията на г-на Дринова за „Азбукуто“ е кратка и неудовлетворителна. Когато единъ човѣкъ са решава да критикува тая или онай метода, то той е дѣлженъ да докаже противното и да го подкрепи съ неопровържими истини. „Сложната буква щ трѣба да са исхвѣрли и да са замѣни съ шт“, говори г. Дриновъ. А защо и за какво? Ние мислимъ, че ако са исхвѣрли сложната буква щ, то трѣба да са исхвѣрлатъ и другите сложни букви, като напримѣръ я и ю, и да са заменатъ съ иа и иу. „Въ срѣдата на думитѣ нисѫ потрѣбни и ж-тъ и ъ-тъ“, говори г. Дриновъ. А защо и за какво? Но да

оставиме г-на Дринова за други пътъ и да са обърнеме камъ нашиятъ поетъ г-на Данева. Както щете, а любовнитѣ оди на г-на Данева не заслушаватъ ни една лула тютюнъ. Кажете ни, молиме ви са, харесватъ ли ви са следующитѣ нѣколко стиха:

Мари моме, малка моме,
мари моме русокоса!
Тѣзи твойтѣ сини очи,
бѣло лице отъ какво сѫ?
Щомъ ги видѣхъ — измѣнихъ се,
ахъ измѣна преголѣма;
денемъ като лудъ все ходя,
нощемъ сънъ за мене нѣма!

.

Кажете ни сега, какво би отговорила една умна и разумна мома на тоя пресипналъ синигерь? Ние мислим, че тя би му испроводила следующата пѣсень, която — ако и да не е поетична (по правилата на г-на Войникова) — има баремъ какавъгоде смисалъ. Слушайте:

Абре момче тѣлоумно,
абре момче въртолаво!
въ твойта глава чекърчето,
чини ми са, не е здраво.
Щомъ прочетохъ твойта пѣсень,
азъ пожелахъ да узная
чавка ли си, гарга ли си,
или птица кукумая?

.

Год. I, 1875 кн. 1, стр. 13—14.

ВЕСТИЦИ

БЪЛГАРСКИЙ ОРЕЛЪ.

ИЗДАВАТЪ
БЪЛГАРСКИИ АССАМБЛЕЯ
И СОСЕДСКИИ АССАМБЛЕЯ
ПОСЛЕДЪ ПОЧУВСТВИЕ
ДѢЯТЕЛЬНОСТИ
ДАИСЕЛА У Г. ЕАНД КЕЛ
(Съсъ Академија); то ѝ

ИЗВѢСТИИЪ
ГРАЖДАНСКИЙ, ТЪРГОВСКИЙ И СВИЖОВЕНЪ

издаватъ
Г. Борисовъ, Г.
Борисова и С. Симеонъ,
Г. Борисовъ и др.; издава-
ютъ Г. Борисовъ, Г. Нико-
ловъ, Г. Г. Георгиевъ, Г. Хадж-
иевъ, Г. Г. Георгиевъ и Фи-
лъпповъ, Г. Г. Георгиевъ и
Г. Г. Георгиевъ и
Никола В. Томашевъ.

Бр. II.

20 Априлъ 1846.

пътигодишни

1846

СВИКВАНИЕ

Всичките народи около насъ си извдигнъха главата и виждатъ по свѣтътъ, що става и какво трѣбва да правятъ. Власитъ, сърбитъ и гръцитъ затаичатъ подъ покривътъ на тѣхната едвамъ станъла слобода, за да я сличатъ съ другитъ европейски народи съ наука, съ просвѣтение, съ търговия и съ занаятъ, за да захванатъ при другитъ христиенски народи едно достойно за почетъ място, като тѣ до сега да сѫ го задържали, за да изпълнатъ само редътъ, къмъ когото Богъ ги е повикалъ на свѣтътъ като народи, като челядъ отъ едно и сѫщо произлзвание. И самитъ турци, той народъ, който най-напредъ преди 400 години е дошълъ въ Европа отъ Азиатскитъ пусти полета, самъ той народъ гледа да придобие по-голъма сила и да преобрази царството си съ една такъва леснина, на която пригледатъ зима отъ другитъ страни на Европа.

А какво трѣбва да правимъ ми Българетъ при единъ такъвъ животъ и при една такъва размирица отъ вситъ страни? Трѣбва ли ми да останемъ живи умрѣли, каквото до сега? Не трѣбва ли да продумами поне една дума въ царствата на народитъ, нима защо сми единъ народъ отъ петъ милиона души? Трѣбва ли ми още много време безъ име да останемъ, непознайни на другитъ народи на тая земя? Трѣбва ли ми христиенский законъ, на когото вѣрата нашитъ прадѣди

съ я бранили съ кръвта си и животътъ си още много време да докарвами срамъ затва, защото са препознавами не като христиени, сир. като проповедени, исташени людъе, като братия на другитъ христиени? Тръбва ли ми още много време да оставимъ мрътъвъ нашътъ язикъ, когото сми напоследили отъ нашитъ прадѣди, и повече днесъ, кога глелами около нась христиенскитъ и славенскитъ народи да исташяватъ язикътъ си и народнината си, ми сѫщитъ да станемъ единъ чуждинецъ, което е насреща на разумътъ ни? — Не! Тва не може да остане тъй занапредъ! И ми Българетъ тръбва да започнемъ да са усъщими като народъ, който има сѫщитъ правди съ другитъ европейски народи! Ми тръбва да държимъ здраво язикътъ си и върата си! Ми тръбва да покажемъ съ прилежътъ нанапредъ и съ исташението на разумътъ, че сми христиени, че сми славене, братия на московцитъ, на сърбитъ и на другитъ славенски народи!

И каква леснина тръбва ми да поемнемъ къмъ тва?

Когато дойдоха нашитъ св. Апостолъ Кирилъ и Методий при прадѣдите ни, за да имъ проповѣдватъ християнията и да ги настанатъ къмъ добрина и мъдростъ, какво направиха тъ тогава и коя леснина поеха за той редъ? Тъ измислиха славенскитъ (старо-българскитъ) слова и подадоха намъ Свето писание на башиния ни язикъ. Можемъ ли и ми той свети пригледъ, това голѣмо поучение на нашитъ св. Апостолъ по-добре да поемнемъ, като и ми да закачвамъ сѫщото напоследование, съ което тъ си уздравиха единъ светъ и славенъ поменъ довеки между всичкитъ народи на земята, да го подновимъ и умложимъ, и да направимъ по-придобивни исташени славенски язикъ и измисленитъ отъ тѣхъ слав. слова, и съ книги и съ писания разсъяното имъ между

насъ семе на християнията и на исташението да го распрѣснемъ на цѣлии нашъ народъ?

Подканени отъ пригледътъ на тъ голѣми Апостолъе, щемъ и ми за сѫщитъ и истиннитъ напоследници на исташени славенски язикъ отъ Кирила и Методия да започнемъ да изваждами единъ известникъ, който тръбва да понареди поне малко нѣщо нашътъ народъ, както имать и близоседнитъ ни народи, власитъ, сърбитъ и гръцитъ на тѣхното гражданско управление.

Той известникъ ще е на име Българский орелъ, написанъ на единъ чистъ народенъ язикъ, сѫщо както са хортува по всичкитъ страни на башинията ни и ще известява тъ:

1. Граждански известия отъ всъде; повечето щатъ бѫдатъ новини отъ Цариградъ, отъ Турско, отъ Влашко, отъ Гръция и отъ другитъ близоседни славенски страни; вситъ щатъ са известяватъ, колкото са може по-скоро.

2. При тая главна основа на нашътъ листъ ще има учебний дѣлъ на известникътъ ни описание на нѣкой чудни мѣста, страни и народи на башинията ни, както и отъ другитъ европейски страни, и повечето славенскитъ, като да стоятъ по-блиzo къмъ нашътъ народъ; случки на щастие на народътъ ни отъ старо време до днесъ; известия на нѣвгашното ни слободно управление; дѣлата на нашитъ юнаци и на нашитъ царе; честта на башинията ни и др. т.

3. Достойни забележвания на исташението и на редътъ за школата на близоседнитъ ни народи; ще имъ са показва леснината и пжтьтъ, за да са преобразятъ въ башинията ни по-добре школата и редътъ на учението.

4. За търговцитъ и за които имать занаятъ, ще има известия, поучения и настанявания, по кой редъ тръбва да вървятъ тъ, за да докаратъ единъ такъвъ имотъ и едно таково цѣвтение на търго-

вията и на занаятитѣ, както другите европейски народи.

5. Развеселителната страна на известникът ни ще има приказки, баски, народни пѣсни, народни притчи, смѣшливи приказвания и повечето такива нѣща, отъ които могатъ даскалите по нашите школи да придобиятъ нѣщо за исташението на децата.

6. Най-сетне ще има прегледвание за всичките нови книги, които са пишатъ на Българския язикъ.

При едно толкова различно сдѣржаніе, ще намѣри всѣкой книжовенъ чловѣкъ нѣщичко въ известникътъ ни, дето да го поучава, весели и да му донася придобивка. Заради тва само са надѣемъ повече, че щатъ са найдатъ за него много купувачи.

А защо сега отъ зачяло бройтъ на купувачите не са знае още, то ще излязя отъ него на 1. и на 15. всѣкой месецъ по единъ брой, тѣй голѣмъ и съ сѫщите слова, каквото сегашний листъ. Ако би са намѣратъ повече купувачи, то ще тогава да излязя по единъ брой всѣкога на 1., 10. и 20. въ месецъ.

Всѣкой, като са подпише, приема дарба първий брой. Здравѣйте милички!

Иванчо Андреовъ.

Год. I, бр. 1 отъ 20. IV. 1846.

НОВИНИ

(колкото за сега)

Цариградъ. Негово Величество Султанъ Абдулъ Меджидъ, отъ какъ са е воцарилъ, затича непрестанно за доброто на всичките си подавници, което и написано извести общо въ Цариградъ и по всичкото си царство съ единъ Хатишерифъ,

който казва: търговията да биде слободна на всѣде по Турско; давнината да биде съ мѣрка; сѫдбата да са върше съсъ страхъ Божий, безъ разлика на лицето или на вѣрата, и да бѣдатъ всите людѣ равни предъ законътъ; да са не зима вѣка глоба; всѣкой да си дѣржи бащината си вѣра, безъ да я промѣнява насила съ уголатваніе отъ нѣкой и др. т. Днесъ самъ Нег. В. отъ обичъ и горещо желаніе за мирътъ и добрий поминокъ на поданиците си, отредили сѫ да пребродятъ България и Румели, за да уздравятъ по-добре вишеречениятъ Хатишерифъ и да махнатъ всѣкакво беззаконие и притѣснение отъ земята си, комуто Богъ да продѣлжи днитъ!

Год. I, бр. 1 отъ 20. IV. 1846.

РИЛСКИ МАНАСТИРЪ

Къмъ западно-южна страна отъ Самоковъ на раздалечъ 6 часа презъ планината са нахожда Рилски манастиръ, твърде голѣмо зиданіе, което служи повечето за дохаждането на гостите, колкото за живѣнието на калугерътъ. Той манастиръ е съзиданъ испървомъ отъ царь Петра и посвѣтенъ на Св. Йоана Рилскаго, другояче са нарича и Св. Отецъ, на когото почиватъ цѣлокупни чудотворнитѣ мощи въ сребърна ракла вънутре въ черковата, които са навиждатъ често отъ много поклонници. Манастирътъ лежи въ срѣдъ изданките на Рила планина въ единъ хлъмъ при самото влияніе отъ лѣва страна на р. Друшлевица въ р. Рила. Тука живѣатъ до 100 души калугеръ подъ управление на единъ игуменъ, който са отредяватъ отъ филибелишките бегликции и е подъ тѣхъ по-кривъ. Манастирътъ дѣржи едно училище, въ което са предава Законъ Божий и са учатъ до 20 души млади, които са приготвуватъ да постѣпнятъ калу-

герскии път; още има една халкография, твърде зле устроена, която изважда малко хиляди щами за даръ и за продажба на поклонниците. Той манастир, ако и да е пострадалъ много пъти отъ огънъ, нъ пакъ доброволнитѣ давания на Българетѣ сж го възвигнували и въздигнъли по-добре. На това място човѣкъ не може да са нарадва на хубостъта на Рила планина, която е накичена повечето отъ смирчи, които я правятъ всѣкога да зеленѣе, и много стада елени, ругачи, сарни и диви кози бѣгатъ насамъ-натамъ.

Все изъ р. Рила нагоре къмъ истокъ, $\frac{1}{2}$ часъ на раздалечъ отъ манастиръ, са нахожда черковата св. Лука, които е постилъ на едно време съ св. Йоана Рилскаго. До сѫщата черкова са нахожда и Д. Неофитовото жилище, едно твърде хубаво зидане, на което има тѣ надписи:

надъ вратата извнѣтре:

Отъ лица здѣ живущаго:

„Сей покой мой привременный есть,
въ немъ азъ грѣшный пребываю днесъ;
но во вѣка здѣ не вселюся,
утро бо въ иномъ преселюся“.

[На сградата въ двора има друго стихотворение, сѫщо съ религозенъ характеръ, на което единъ стихъ е на грѣцки езикъ, а други — на черковнославянски].

Год. I, бр. 2 отъ 20. IX. 1846.

24 АПРЕЛЯ, 1848

№ 13.
ГОДИНА 4 ЧЕТЪ 4.

ЦАРИГРАДСКИЙ ВѢСТИНИКЪ.

1848—1862

КЪМТО ЧЕТЦИТЕ НА ВѢСТИНИКЪ НИ

Отъ всичкитѣ общи списания, съ които са разпростира по-лесно и по-скоро просвѣтеньето на тойзе вѣкъ, може да рече човѣкъ, че и нашътъ вестникъ, когото гледами днесъ съ очитѣ си и го имами на рѣже. Тойзе вестникъ начна първото си излазвяне или по-добре да са рече породи са отъ първи Януария на тая година. — Вестникъ, казватъ нѣкои си, че тва прилича ли на таково нѣщо? Ха, съ него щяло да са распрысни ученьето, той щѣль да докара добро на народното ни просвѣтение! Вестникъ е Амалтия¹, въ когото човѣкъ намира сѣкакво, намира новини отъ вредомъ, намира приказки, намира за театръ, намира за филология, намира за търговия и др. т. На тва, почетни четци, и ми сми говорни, нъ трѣбва да знаете още едно и по-главно, че Амалтия има около петъстотинъ помощника, които сж животътъ на единъ вестникъ, а нашътъ едвамъ могатъ да сж до осемъдесетъ; Амалтия излѣзя сега единаесять години, а нашътъ вестникъ нѣма нито единаесять недѣли, то ще рече, че е едно детенце още въ пелини. Ви, господиновци, бѫдете заможни и съберете ни баримъ двесте помощника, тогава може, ако не и дотолкова, поне малко нѣщо по-добъръ да стани, което са надѣеми съ Божия воля и да са испълни подиръ два-три месеца, доде си устроимъ работата; а колкото за сега всѣкот

¹ Грѣцки вестникъ.

ще прощява за недостижността му. И гато остани за язикътъ му, като познавате, че е бащиниятъ ни, когото говоримъ всички, какво тръбва още повече? Нима да направимъ другъ язикъ? — Не дай Боже, за него редъ не сми достойни. Ако ли са намира нѣкой отъ нашитъ учени, който може да са наеми на тва дѣло, нека ни пише кое и какъ да направимъ, тогава сми готови да го последимъ безъ никакво издирванье, стига само той да отбира добре, онъя работа, за която ще пише. Намъ на Българетъ друго нищо не ни са пада сега, освенъ всѣкой да въздъхне отъ все сърдце и да рече: Богъ да продължи днитъ на Н. В. Султанъ Абдуль Меджита, че на негово време са сподобихми да имами на бащиниятъ си язикъ вестникъ, когото презъ године си и насьне не бѣхми виждали; а остане ли за недостижността му, нека знае всѣкой добре, че са държи повече отъ ваша страна, колкото отъ наша. Здравѣйте.

Год. А, четъ 7 отъ 16. II. 1848.

ДОПИСКА ОТЪ ТАТАРЪ-ПАЗАРДЖИКЪ

Отъ Пазарджикъ ни пишатъ. На 1-й марта, въ понедѣлникъ, съ прилична церемония са отвори училище за момичета, дето следъ водосветътъ стана молебствие за здравието и дѣлгоденствието на трудолюбивитъ помощници на това новорождено училище, на приложниците и на настойниците му. И най-сетне, следъ свѣршваньето на тия черковни обреди, испѣха момичетата пѣсеньта „Боже, царя пази“, която бѣха научили като стояха още ученици въ главното межжко училище отъ честото ѝ тамъ употребяванье за славата на Негово Величество, комуто най-голѣмо удоволствие е да гледа, че подъ сѣнката на дѣржавниятъ му скитръ, за общото благополучие на

Господарството, благодетелнитъ науки са развива и умложаватъ. Веднага следъ свѣршваньето на пѣсеньта, предъ да са разиде народътъ, що бѣ събрали на тая церемония, начена са предаваньето на учението споредъ редътъ на единодружното учение.

Год. А, четъ 11 отъ 13. III. 1848.

ДОПИСКА ОТЪ ТЪРНОВО

Търново, 29. януария. Зимата тазъ година стана твърде зла май вредомъ по нашитъ мѣста. Дебель снѣгъ яко не е падналъ, ала студъта е доста много, отъ която помръзнаха май всичкитъ воденици, щото брашното ся продава съ двойна цена и пакъ не ся намира яко; тъй може да си смисли чловѣкъ, колко межчно стана на сиромашта, дето повече гледа денъ за денъ. Нашитъ хора ся не сумѣватъ да направятъ вѣтрилици (жерки), воденици на вѣтръ, отъ които ся надѣя да стани една съ до три-четири хиляди гроша, па може да работи и зиме и лѣте и съ тойзъ начинъ да бжди лесно и на имотнитъ и на сиромаситъ.

На 18. сѫщия месецъ презъ нощта около 8 часа ся потрѣси земята и пакъ повтори на 9. На сутренътъ тъкмо на 4 ся потрѣси третий пѣтъ и добре. Не зная на друго място дали е имало. Надѣя се, какво не ще домързи нѣкого отъ учителитъ да ви забележатъ нѣщо си отъ другаде за тойзъ потрѣсякъ.

Г. Попъ Христо, който есенеска извади нѣколко души отъ Терсханата, като си дойде отъ Цариградъ испѣлни него христиенский дѣлгъ и тукъ, та отърва двама души отъ томрука, комуто Господъ да подари здравие!

Год. В, четъ 35 отъ 5. II. 1849.

БЪЛГАРСКИ ВЕСТИ

Да пише човѣкъ за българскитѣ¹ ще рече да плачи и да пиши; нищо друго нѣма да ся чуе освенъ, еди кого обрали, еди кого били, еди кого убили. При всичкото деятелно надзирателство на строгия и неутомимия Търновски паша, въ само Търново речи, ся случиха тая недѣля неблагоприятни случаи. Въ сѫбота сутринта, като отхождали нѣкои търновчета на раница за пазаръ въ Орѣховица, на пѫтя, до само Арбанаси и Орѣховица ся казва, нападатъ на тѣхъ разбойници, биватъ ги, сѣчатъ ги съ ножоветѣ, зематъ имъ колкото парици имали, и отъ стоката, която за проданъ носяли, взели, каквото щѣли и аресали. Въ недѣля сутринта пѣвецъ на Маринополската церква, като отхождалъ въ церква по 11 часа съ фенеръ, на Маринополския къръ го сатащисватъ неизвестници; той бешъ, тѣ следъ него и едва съ распрано рамо убѣгва въ селцето. Раненитѣ на Орѣховския пѫтъ две търновчета ги пренесоха въ градската болница, за да ги цѣлятъ; деятелни Галибъ паша не ся забави да улови вълхвитѣ, които ги бѣха бастисали. Кога въ Търновска каза, при известната строгость на пашата, не престановатъ да станватъ такива жалостни сцени, какво станва по другитѣ кази? Въ пѫтя отъ Беброво камъ Стеврекъ убиватъ нѣкого Недя Сапунджи, който вървѣлъ мало по-напредъ отъ дружината си. Въ Разградската каза пѫтували четирма османъ-пазарлаклиици, прости човѣци, пешци съ едно магаренце да имъ носи товарчинката; въ едно дере ги нападатъ безчеловѣчици, които закалатъ най-първо бедното животно, и после четиurmата пѫтници по единъ по единъ надѣ трупа магерешки ги искалватъ. Не-

чуена суровостъ и безчеловѣchie и животнитѣ да страдатъ съ ступанитѣ си.

Съ жално прискорбие ся научаваме, че въ възвращанието на Узунджовски панаиръ на всѣкаде по пѫтищата станали ужасни убийства и обирства, но най-замечателно приключеното съ котленцитѣ между Ени-Захра и Ески-Захра. 5—6 разбойници нападатъ на търговска дружина до 20 души. Убиватъ едного отъ търговцитѣ, а другитѣ обиратъ. Обирътъ ся воскачова до 200,000 гроша. Любопитното е, че отъ търговцитѣ като побегнали двамина въ близкото село и дали вѣсть на кърседаря, не показалъ подобающата деятелностъ да пустни потира следъ убийцитѣ. Жално наистина! Катадневно Милостивий нашъ Государь издава строги повѣления за безопасността на поданицитѣ си, катадневно царскитѣ чиновници полагатъ деятелини мѣри за истрѣбванието на такива злоупотрѣблени, а на противъ неприятелитѣ на порядока ся умножаватъ и злодейцитѣ никнатъ като гѣби; всѣкой трънъ крие кръвника. Горчива истината думатъ, но обично е молчанието. Трѣба да ся поплачимъ предъ чадолюбивий нашъ отецъ Великий Султанъ, ужасни злини станватъ, кръвниците са ся запънали да оголятъ и да истребятъ вѣрната и невинната негова рая. Дано би сетнитѣ Султанови узаконения и мѣри да остановятъ злото.

Год. IV, бр. 196 отъ 23. X. 1854.

¹ За българскитѣ работи.

БЪЛГАРСКА ДНЕВНИЦА

1857

СПОМОЩЕСТВОВАНИЕ НА БЛЪГАРСКИЙ ЛИСТЪ „ДНЕВНИЦА“

По желания на нѣкоя си родолюбци Блъгари решили сми ся да издавами политиченъ листъ на български язикъ, где ще с' обнародва все, что е важно, както и въ Сърбский дневникъ.

Желание сие предприемнали сми радостно да испълнили, понеже чрезъ того начина Сърбский и Българский народъ скоро и болше щатъ ся упозна помежду си.

У месица Априла придадоми надлежние власте¹ молба за това издаванье и въ истое время разпроводихми такъвъ единъ листъ аки² образецъ обявления по нѣкоя си мѣста, где Блъгари живѣятъ.

Желаемое то допущение добили сми преди нѣколико дни. Добили сми и спомоществуватели отъ нѣколко си мѣста, а най-паче отъ Рухчукъ, Цариградъ и Сищовъ.

Хотя и да не ся е явило, даже до сега толико количество спомоществувателехъ, колико може посрещна нуждния разноски за издаванье того листа, ми съ настоящий първи брой почвами тойзи листъ и издава щемъ го редовно. Надейми ся, че родолюбци Блъгари, известивши ся сие общеполезно тѣмъ дѣло, щатъ усьрдно посрещна наше желание съ благородное тѣхно спомоществувание и отъ други страни, за да можи да с' обдѣржи не само

настоящий политични листъ, нѣ да го съдружими и съ още единъ други любословенъ листъ всѣка недѣля, кой известно, че ще носи първообразно народно Блъгарско имя, и предметъ ще има развияние българския книжевности, както явихми въ първий листъ обявления нашего.

Австрия, въ коя земя тойзи листъ ся издава, живѣе въ приятелство съ Турско. Тако нито мислими, нито намъ е свободно на Султана както господаря да нападами.

Ми щемъ открива пороци и престжпления на управители било духовни или свѣтски; а най-паче листъ нашъ има ще тойзи задатъкъ да народъ добие правда гражданска, държавна, църковна и народна свѣтъ; казиваци му начинъ чрезъ кого разна зла могатъ ся отбегна, труди щемъ ся да приятили своего народа упжими, какъ може да ся развие въ просвящение гражданско и търговскаго живота за своя и държавна полза. Хати-ху маюнъ хотя и понастоящему да ся одмаря, той ще ся уживотвори. Народъ блъгарски е голѣмъ приятель просвящения и любителъ роду и отъ сега предстои му красна и лепа бѫдошность. Народно негово битие може му ся обезбедити, граждансъкъ животъ може му ся уреди, църквени сегашни пороци и злоупотрѣбления могатъ са прикъса и уклони. Въобще и предстоящая дѣла Българомъ, коя изискватъ, да иматъ свои органъ (урждие), кой не ще зависва отъ непосрѣдствена воля на оная лица, коя ся на царска заповѣдъ не обзиратъ.

Такъвъ органъ и застжпление би ще сей листъ. Кой желае да ся та цель болше и сталоно пости зава, нека намъ изволи помошь за събиранье не само спомоществувателехъ, нѣ и нужднихъ дописаниехъ¹. До колико ся би могло ми щеми дописки награждати.

¹ Дописки.

² На надлежнитъ власти.

Призовавами родолюбци Блъгари учтиво да ся постарајтъ и потрудятъ, за да и други спомоществуватели намъ найдать и разписъ на тъхна имена испроводатъ по-скоро, за да би и другий научно-книжевни листъ могалъ колко по-скоро да ся издава.

Год. I, бр. 1. отъ 26. VI. 1857.

ДОПИСКА ОТЪ ПЛОВДИВЪ

Пловдивъ, 15. юния. Нашъ фанариотски владика, кои ходи на одговоръ въ Едрене, доди пакъ въ своя епархия. Въроятно е, че е далъ много жълтици, па затова не сж му направили нищо. Тако е то при турци! Имашъ ли пари? — Цѣлий народъ да тя не ще, тръба да тя търпи споредъ правителствена заповесть! При таквизи околности, кога виждами, че наше правителство не ще да ни направи милостъ, одважава ся наша мисъль да ся освободими съ различная срѣдства отъ тия фанариотски владици. Български народъ не можи вечъ да търпи фанариотското священство; той е видѣлъ отъ где го бие ледъ, па за това е проводилъ Султану прошения, коя изявяватъ българское желание да ся владици изпѣждятъ, нъ до сега ни на единого владика нищо не ся е случило. Ако сж Българи длъжни да робуватъ на турци аки заеватели, защо да ги кжсатъ и глобятъ гръцки владици, като сж и тѣ роби? Защо гърци да подпомагатъ своя народностъ и своя злая намѣрения въ България, а съ български трудъ? Длъжни сми служити турскому правителству, а не да сми подлога на гръцко священство! — Европейски сили ся трудатъ да бжди въ всѣка държава, колко е възможно, равноправность безъ презрение народности и вѣри, па како не примечаха злоупотрѣбле-

ния въ тая бедная земля? Сега забравиха тѣй бѣрзо на подирний ратъ, на толко жъртви, коя паднха само за това да ся въведе по-добъ редъ въ Турско? Издади ся Хати-хумаюнь; а испълнила ли ся е коя точка отъ него? .. Тука тръба да ся вмѣсатъ европейски сили, понеже сж добили право на това съ своя жертви въ последний источний ратъ.

Год. I, бр. 3 отъ 10. VII. 1857.

ДОПИСКА ОТЪ ЛОМЪ

Ломъ Паланка, 20. юлий. Важний случай, забивши ся¹ на празникъ св. Илия, достойно е да ся вмѣсти въ новини, да видятъ странни читатели, шо работятъ непресѣчно безбожни муслумани.

Турци, побуждени отъ Хаджи Исуфа, подигнаха ся по своему старому варварскому обикновению въ время служби божия на християнска църковь да срушатъ и тая една у цѣля България звона (кампана²). Хаджи Исуфъ, ободрявающи свои привърженици, рече: „Азъ съмъ вечемъ преживѣлъ толкозъ години и никадъ ни съмъ чулъ да ся звъни во время байряма. Какъ можете да слушате тозъ гнусний гласъ! Какъ можети да търпите да ся пророковъ постъ хули съ клепане геурскихъ звонъ? Ако сте прави муслумани, сига да ви видя въ оружие и сей часъ да разбийте тая звона; скоро църква обиколете и противища ся вами убивайте, азъ ще давамъ одговоръ (чувапъ) царю и видинскому паши. Съ това ся охрабрете: Ви сте чули, чи сж прави свищовски муслумани свалили свищовская звона и никой имъ нищо не стори! Чули сте, а може и да е билъ нѣкой отъ васъ въ Видинъ, какъ ся тамкашни турци свалили звона въ начало байряма, чи що имъ направили? Йошъ като на вѣрни муслумани благодари наше прави-

¹ Който стана. ² Камбана.

телство. Гяури сж щѣли въ Призренъ да подигатъ звона, но наши турци то забралиха и щѣха всички гяури да убиятъ или потурчатъ, да ся не е случилъ царский депотъ Османлия тамо. Видите, турци сж на три мѣста свалили звѣни и никой нищо имъ ни е казалъ, следователно да не тѣрпимъ и ние тая последна звѣна. Намъ ще ся подсмѣява (зевклендисва) свѣтъ, ако я оставимъ въ спокойство (рахатъ). Скверните! Скверните, чи нась свѣтъ ще похвали и ще угодимъ пророку. Не бойте ся, нищо никому ни ще ся зло стори.“

Охрабрени турци съ тѣзи убийствоносни речи навълиха сички наоржжени подъ 20 поглавари на св. цѣрковь, коя бѣше пълна съ человѣци и ни сж дали никому да излѣзне изъ цѣркова вѣнъ, да могатъ по-лесно свое намѣрение испълни, кое и би. Свалиха звѣна долу, разбиха я и я оскверниха съ человѣческий каль. Бѣлгари, като видѣха сие богохульское дѣло, искаха да ся бранатъ, нѣ цѣрковная врата бѣше заз branена отъ турски мечеви (ножеви). Наконецъ почнаха жени и деца да произносятъ горкое плаканье въ Божа цѣрковь. Нѣ този жалостний писъкъ вѣзбуди духъ младихъ Бѣлгаровъ и искаха силомъ да исфркнатъ вѣнъ да ся сразятъ съ турци, чи било що било. Но стари человѣци предвидѣха великое страдание, ако фанатъ тии да ся биятъ противу наоржжени турковъ, а тии нѣматъ ни сабя, ни пушка, ни дѣрво въ рѣже си, затова забранеха строго юнейши¹ да не излизатъ вѣнъ изъ цѣрква. Турци, като видѣха, чи нѣма ни единаго да имъ ся противи, отидоха си, като испълниха варварское свое дѣло.

Ахъ писъкъ величайший до небо ся чуваше, и самъ нѣгдашний писъкъ Картагиняновъ² ни е билъ по-великий... Деца ся уловиха за майки си

и отъ плачъ изнеможеха и въ несвѣтъ паднаха. Сѣка майка е като последний путь съ огнени сълзи кѫпала свое дете и проче и проче. — Турци, като ся видѣли свое неправедно, безаконно дѣло, тутакси направиха мазмати (жалби) и проводиха видинскому паши подъ изговоръ, чи сж ся Бѣлгари подигнали противъ турская власть, а турци сж принуждени били да то смирятъ. Какво ще бѫде изъ това, види щемъ подиръ малко време и яви щемъ на наши читатели. Но може се мисли, чи турское правительство ни ще предири тая безаконна работа — Жалостно днѣсъ за народъ бѣлгарский.

Год. I, бр. 7 отъ 6. VIII. 1857.

¹ На юношитѣ. ² На Картагенцитѣ.

ГОЛИНА Л.

Сентябрь. № 9 1960

กานต์ ๑

ДУНАВСКЫИ ЛЕБЕДЬ

ГРАЖДАНСКИЙ СОВЕТСКОВИМ И ЗАБАРУН

ВѢСТНИКЪ

Издаваш се самъ пътъ на Сърбия

—Наша відповідь на це письмо — відмінна, — відповів Георгій Федорович.
—Відмінна? — засмутилася Марія. — Але я думаю, що ви не зможете відповісти на це письмо.

1860-1861

ИЗВЕСТИЕ

Желаяще да принесемъ полза роду си, съставихми учръдничество новаго българскаго вестника „Дунавский лебедь“, кому първий брой за образъ издавами днесъ. Не щемъ писа дълги и обширни обявления, обящающе много, а неизпълнимо! Нашъ главни ходъ би ще следний: имеяще подъ видъмъ днешное състояние и положение българскаго народа, потрудя щемъ ся по възможностия да му показвами путь образования и развития му съобразно съ обстоятельствамъ, подъ коимъ ся онъ днесъ находи.

Особено же наше старание би ще народна наша книжнина, т. е. наши драгоценни древности и старини, отъ коихъ сми доста събрали и открили до сега. При томъ не щемъ го остави ускажденъ и отъ забавни работи, привождаяще отъ най-избранихъ спистателевъ, кои днесъ ся славятъ въ Европа, а съ время щемъ издава и по нѣкое си изображение нишихъ любознатълниихъ старинахъ съ повествуватълни изследования и разяснения, кои щатъ ся раздава даръ спомоществувателемъ „Дунавскаго лебеда“. А колко за европейски новини и вести, надѣйме ся, чи щемъ ги съобщава читателемъ си Бѣлгардъ много по-скоро и по-тѣчно отъ

исѣки други вестникъ, кой ся издае въ Турция, имеюще удобность мѣста, кое сми избрали за издаваніе „Дунавскаго лебеда“.

Всѣки, кой има българско сърдце и въ кого ся е възродило благородное чювствувание любородности, усъща, колко ся нуждае днесь народъ отъ такъвъ единъ вестникъ и каква полза можи принеси нашимъ българъмъ, кои сж оскаждни отъ много.

Надѣйми ся, чи всѣки родолюбивъ Бѣлгариња, а най-паче младежи, бѣлгарская злата надежда, щатъ показа усърдие и любовь на това наше общеполезно предприятие и щатъ ся постара по-скоро да събератъ доволни спомоществуватели, щото да можимъ да започнимъ рядовно издание „Дунавскаго лебеда“. Кой убо благоизволи да приеми нашъ вестникъ, нека ся отправи писмено до вишназначени лица, де ся приема по настоящему спомоществувание, или право до учръдничество „Дунавскаго лебеда“ въ Бѣлградъ, а кога получи рядовний брой, ще заплати спорядъ назначена цена.

При томъ умолявами и занимаящихъ ся въ учебное звание Българъ да почитать и нашъ вестникъ съ дописки си, относящи ся въ полза народу ни, за коихъ, ако следоватъ рядовно по настоящему, изпроважди щемъ имъ даръ по единъ листъ нашего вестника, а къту ся умножатъ спомоществуватели вестника да можи да си посръща разноски, опредѣли щемъ имъ и едно прилично рядовно награждание.

Год. I, бр. 1, IX. 1860.

ЛУДОСТЪ ЗА ПРЕСЕЛЕНИЕТО ВЪ РУСИЯ

Отъ разни мѣста Бѣлгариј получихме писма, чи нѣкогь си бѣлгари къту пошръклѣли тичатъ и искатъ да ся приселятъ въ Русия! Ние това приселение го назоваваме една лудостъ отъ най-голѣ-

мити лудости, коя ще имъ принесе разорение и убийство! И ето защо: Ако тии бедни Българи биха ходили въ Русия и биха видѣли тѣхъ умразни пустини, въ кои ще ги насели руското правителство; ако тии несмисленци биха живѣли въ Русия и биха видѣли, какъвъ животъ живѣять тамошните селци, мужици назоваеми отъ благородници, т. е. всѣкоги съ кнутъ по гърба, безъ училища, безъ свобода да търгуватъ, безъ педа своя земя и сичко, що работятъ, да бжди за господаря, кой ще ги притяжава; ако, казваме, тии бѣха знаили сичко това, тоувѣрени сме, чи ни единъ отъ тѣхъ не би даже помислилъ да иди въ такова едно място да ся зароби живъ той и беднити му дечица! Нѣ сега тии безъ да знаятъ нищо отъ това, къту ся движиятъ на това приселение къту едни говеда, кога пощръклѣятъ, то ще кажи, чи сѫ луди чловѣци, иначе не биха правили такова едно движение!

Нѣ тии ще кажатъ: „Рускити консули, хората имъ и нашити попове казватъ, чи тамо имало хубава земя, шуми и гори, води текущи и зелени ливади; царът ще ни даде пари да си направимъ кжци, да си купимъ волове и ще бждимъ негови синове!“ Охъ! тяжко ви и горко ви, окаяни клятници! Защо не попитате татарити, отъ каква хубостъ сѫ оставили тѣхъ пустини? Я, погледайте ги, въ какво състояние ся нахождатъ беднити! Турци, мюсюлмани, къту срешнатъ единъ Българинъ, снематъ си кълпака и треператъ къту виновници, защото мислятъ, чи е нѣкой помѣщикъ = спахия! Това сичко е следствие на кунта!..

Нѣ ще кажете, „Тии сѫ турци, а ние сме християни; нась не ще ни държи Русия, както е държала тѣхъ!“ Ако бѣхте видѣли рускити селци мужици, ще ги намѣрите сто пжти въ по-зло състояние отъ татарити! Защото татарити имаха и нѣщо си привилегии, ами горкити мужици! Тии сѫ

роби и притяжание на помѣщики (спахиити), кои ги продаватъ къту овци и говеда, когито имъ скимни! Рускити консули, хората имъ и вашити дебелоглави попове, кои ви лъжатъ съ такива голѣми лъжи, тии сички сѫ подкупени и правятъ това за своята си полза да имъ ся покачятъ ордени и да уграбятъ пари! Шо сте вие Русий¹, о безумници! Дава² сте ѝ вуйкови или лелини синове, та да ви вика тѣй и да ви даде пари и не зная що? Защо сте такива луди? Тя, както и всѣка друга къту нея държава, иска да ви присели въ земята си, да ви направи поданици си, да ѝ работите и плащате, да ѝ давате синоветъ си войни (аскеръ) да ходятъ да мратъ за нея! Съ една речь, тя ви приселва за ползата си, а не чи иска да ви направи нѣкое си добро или милостъ, както ви лъжатъ подкупници ѝ, кои ся скитатъ между ви и ви лъстятъ и мамятъ къту овци, кога ще ги вкарватъ въ кошарата да ги издоятъ или остригатъ! А тукъ трѣба еще да знайте, чи не е само доене и стрижене, нѣ йеще и клане. И ето какъ: Вие къту ся приселите отъ тия предѣли, въ които сте сѫ родили и отрасли, и си промяните въздуха и водата, доде идете до тамо само изъ пжтя ще измрать половината ви! А къту идете тамо въ тѣхъ умразни пустини, доде ся привикнете на него тяжакъ въздухъ и на нея горчива и блодкава вода, Богъ знай, що ще остани отъ васъ! Първо ще изпозакопайте милити си и хубавити си дечица, а после вие старити умразници ще си плачите днити, додето и васъ единъ по единъ испокопаятъ безъ время!

Ето въ какво ще ви хвърли вашата лудостъ, коя е влѣзла подъ кожити ви да ся приселвате въ пуста Русия! Не мислете, чи това, що ви ся казва, не е тѣй. Размислете ся сами малко по-зрѣличко и

¹ За Русия. ² Нима.

ще видите, чи ви говоримъ истината. Вие, що ся занимавате съ овци и говеда, знайте твърде добре, чи и тъхъ, кога ги примѣсти чъловѣкъ отъ единъ предѣлъ на други, отъ една вода на друга, и тии сѫ разболяватъ, чматъ по нѣколко си дни и, доде причаматъ, испукватъ толкова отъ тѣхъ; а чъловѣкъ е несравнено по-нѣженъ отъ овци и говеда и следоватъльно, кога си примѣсти мѣсторождението и ся отдалечи въ далечни пустини, страдай повечъ и умира.

Нѣ ще кажите: „Ние не можимъ веки да търпими тукашнити насилия, кои отъ денъ на денъ ся умножаватъ“. Дали е умно нѣщо чъловѣкъ да остави бащиното си мило огнище, хубавата си плодовита земя, бащини си и дѣдови си гробове и да бѣга далечъ, чи го били утаснили! То само дивича¹ по горитѣ бѣга отъ гняздата си, кога види или подуши ловците, а чъловѣкъ е роденъ съ разумъ да брани притяжание, както можи. Ние ви питаме, о окаяници! какъ сѫ тѣрпѣли и можили да увардятъ бащиното си огнище дѣдити ви и бащици ви въ толкова вѣкове подъ най-тишки угнятения? Знайте ли вие преди педесетъ години, какво е било по България! Попитайти старците да ви кажатъ и ще ся известите, чи днешнити времена сѫ къто едно цвѣтъе при тѣхъ!

Ви отъ стѣпани² хора, що сте днесъ, искате да станите роби! Оставяте си кѣщити, лозията, нивята, хубавити градини и зеленити ливади, и отивате да живѣйте въ подземни колиби (бордени) и подъ черги къту циганити, що ся скитатъ юще по нѣкои си миста въ България! Отивате въ диви и умразни пустини, дето нито трънка дръвце ще видите!...

Трѣба да знайте юще, чи кату влѣзите веднъшъ въ Русия, веки е свѣршено съ васъ! Никоги

не можете ся освободи отъ тамо веки! Примѣръ имаме юще отъ сега. Нѣкои си отъ видинскити Българи, които ся излъгаха първи беднити, та отидаха въ Русия, къту видѣли тѣхъ страшни пустини и такава една голота, поискали клетити да ся завѣрнатъ, нѣ ги пустиха и тѣй окаянити ще си плачать чѣрнити дни тамо!

Год. II, бр. 53 отъ 3. X. 1861.

ДОПИСКА ОТЪ ОХРИДЪ

Овде во Охридъ одамна е изгаснато сколето славенско, ама ето иматъ 2 години, како фатифме да учиме и булгарски. Ама сполай му на Господа; мошне харно и напредъ ходатъ ученицитѣ во све и во учение и во пишеине, ама за пишеине уще по-арно, и зедофме големъ чесь со краснописанието булгарско и пакъ ке се печалиме за уще по-арно одсега вамо; и големъ радостъ имаме свитѣ со сколето булгарско. И пакъ ни даде Госпотъ единъ чоекъ свещеникъ, попа Апостолъ Соколъ отъ Конища; стана со свитѣ сиромаси и той овде отвори уще едно сколе булгарско. Сега имаме две сколя булгарски и во тоа сколе мошне харно ходатъ ученицитѣ, ама саде отъ книги сме мошне сиромаси — немаме ичъ: со единъ часловецъ 10 ученици учать; така и за други книги овде во Охридъ. Свитѣ братия печалатъ за сколе булгарско, защо видоа, оти децата фатиа напреть да ходатъ; за овие две години, що се показа на язикотъ майчинъ, колку за 10 години да учать гарчки. Како що се печалиме сега, со името Божео отъ сега уще по-вишено. Саде во Месокастро попа Стефанъ Гюрче викатъ на булгаритѣ, ама, ако викатъ, ке легнитѣ по троа, защо и той е самъ булгаринъ и даскаль толку години, та за тоа тѣй викатъ; ама ние уще мало време, ке имаме даскали сами одъ децата наши,

¹ Дивеча. ² Стопани, господари.

та попа Стефанъ ке останить безъ той лѣпъ, таки не му е мило. А ние пакъ сега и ф царковъ фатифме да пѣйме све булгарски, таки да му е мило чоеку да слушать язикотъ свой. Напрѣть, ако не речефме „Кирие елейсонъ“ — мака голѣма, а сега велиме „Господи помилуй“, тики и децата мали со нась заедно пѣять. Ние владика во Охридъ немаме сега за сега; имаме, али седитъ во Крушоо. Овай владика напредъ бѣше при нась протосингелъ каде Дионисия 10 години, и Дионисиа го владичи во Крушоо за епископъ, и после оиде во Босна, а г. Дионисиа во Кюстендилъ стана, и нась ни дойде други митрополитъ отъ Елбасанъ г. Йоаникия, ама баргу ни умре; и сега нась ни дойде отъ Босна г. Милетиа, ама той, кога бѣше протосингелъ, не знааше, що да чинить отъ сиромащиата, та затоа, кога дойде на Великдень сега ова лѣто, никой не го подокса и за то седитъ сега во Крушоо, а ние му велиме, оти да си глатъ¹ патотъ, оти нась ни требать митрополитъ Булгаринъ отъ сега, а не гаркъ, а той ни велитъ, оти и ясъ знамъ славенски и ф церковъ ке служамъ булгарски, а ние му велиме, оти го чекаме Илариона, а не тебе; нась доста гарци карфта ни са пили, одъ сега вамонейкиме владика гаркъ — и денъ днеска во Крушоо седитъ и неке ни да доитъ во Охритъ.

Тая отъ Охридъ дописка обнародвахми тѣй сѫщо, както ни е проводена. Призовавами сички Бѣлгари да убѣрнатъ внимание на тия наши събратия, кои толкова голѣмо наслаждение сѫ почюствували камъ народни язикъ и съ толкова усърдие ся сѫ заузели пакъ да го уведатъ въ чѣркви и училища си. Коя благочювствена бѣлгарска душа, а и въобще всѣка славянска, не ще усѣти едно вжтрешно подбужданье, кога отвори листове повестности и види, чи то мѣсто нѣкогашъ, освенъ

¹ Гледа.

къту е дало на свѣтъ толкова велики мѣжии, кои сѫ били императори въ Византионъ и най-славни полководци, както е биль Управда (Юстинианъ) Великий и неговъ сестричъ Юстинианъ II., величаръ славний и други? А кога отворимъ чѣрковная история и видимъ, чи тамо ся е съставило пѣрвое независимо священо славянско седалище йеще отъ времени Управда Великаго; отъ тамо сѫ били спомощници и съподвигатели св. Кирила и Методия въ кръщения Преславскаго двора и въ преписвания священаго писания за новокръстившихъ ся преславцевъ. Тии, възпомняеми въ наши древности „велми бѣрзопихци бѣлгари попове“ Сава, Ангеларий, Наумъ, Климентъ и други, отъ тѣхъ мѣста сѫ били! А кога смыслими, въ какво положение днесъ сѫ ги докарали злобни фанариоти, изгнавише матърни имъ язикъ изъ чѣркви и училища и старавише ся да изгладятъ и най-малкое възпомянание отъ старого имъ славнаго прошествия, какъ трѣба да гледами на тѣхъ фанариоти? Разумява ся, чи съ най-голѣмо презрение да ги гонимъ и чистимъ съвсемъ отъ тѣхъ наши святы мѣста, кои сѫ тии усквѣрнили съ злобное и развратное си поведение!

А на охридски Бѣлгари, както ся тии сами назоваватъ, трѣба да имъ помогнимъ сички други Бѣлгари и Бѣлгари съ книги и съ други нуждни за училища имъ работи, да ся и по тѣхъ мѣста народная наука и просвѣщеніе уведе.

Охридски Бѣлгари сѫ съхранили живи обширни попредания за сѫществуванія на бѣлгарская тамъ патриаршия, коя грѣко-фанариотская злоба преди единъ вѣкъ съ клевети и лукавщини уборила, както е веки доказано и всѣкиму знайно. А чудно е, чи и за святы Климентово время иматъ обширни исторически попредания, както и чистъ отъ святия му моши и до сега сѫ съхранили, казватъ, въ Охридская чѣркова.

Нуждно, и необходимо нужно е да ся зауземи нѣкои си отъ нашихъ ученихъ да опиши сички по тѣхъ мѣста стародревни остатки, както и попредания народа. Какъвъ свѣтъ ще разлѣятъ тии за наша стара и нова повестность.

Год. I, бр. 5 отъ 12. X. 1860.

БЪЛГАРИЯ

1859—1863

ПРОГРАМНА СТАТИЯ

Въ обявленiето на България показахме колко-годе съставътъ, когото ще следваме за урежданiето ѝ, поканихме милити си съотечественици да подкрепятъ и задръжатъ това дѣло, което ще обема сичкити интереси относително за Българскитъ народъ. Наистина, що има по-красно отъ едно дѣло, което, като ся труди да представи предъ очите на читателя си състоянието на разнити царства, влиза въ сърдцето на отечеството му, открива болкити му и му показва приличниятъ цѣръ! [То е свѣтило, което огравя и съживява всичко около себе си. Човѣшкиятъ духъ е любопитенъ да узнае, що му прѣчи да биде щастливъ]. Прочее, кои сѫ причинити на нашето ненаредванie? Кои сѫ срѣдствата, съ които можемъ да надвиемъ на тия мжчнотии? Ето кое ще стане предметътъ на изложението ни.

За да сѫдимъ съсъ непристрастие прѣвата точка, длѣжни сме да ся туrimъ между два народа съвсемъ разни въ чувствата си, раздѣлени отъ къмъ народността си и съединени въ вѣроисповѣданiето си, между два народа, които почти отъ десетъ вѣкове сѫ въ сношение и не могатъ да си съгласятъ страстити; съ една речь Българи и Гърци. Българити, споредъ свидетелството на най-вѣрни спикатели, сѫ простодушни, ученолюбиви, вѣрни на Господаря си и лазители на бащинити си качества. Явно е, че ще си докараме хули

Но нѣкой ще ся попита, и праведно: ние сами, съ нашити списания и трудове можемъ ли стигна степенътъ, когото си наумяваме. Не. Мислимъ по-угодно да исчерпаме изъ чуждити списатели сичко, което е добро, да подражаемъ сичко, което ни ползува. Както человѣкъ избира онова, което може да му дава животъ и го употребява за храната си, тѣй и ние не трѣба да грабимъ сичко, което намѣримъ. Мѣдростта е полезна на сичкити работи. Лѣжливото, укашено съсъ красни шарове ни измамва и тогава не видимъ истината, която е просто изложена. И това вмѣсто да ни ползува, напротивъ ще ни повреди.

Тѣй, Господие¹, неотдѣление отъ Господаря си, поставлението на едно Бѣлгарско духовенство, което да ся занимава за напредъкътъ нравственъ, писменъ и душевенъ на народътъ ни, умѣреностъ кога заемаме отъ другити народи за съставението на писмеността си — тѣ сж срѣдствата, които на-мѣрихимъ до сега.

Такива и други подобни сж въпроситѣ, които ще занимаватъ Бѣлгария. Като оставимъ на страна сичко, което може да не угоди на здравийтъ умъ, ще представимъ истената² съ неуборими доказателства. Нищо нѣма по-красно отъ истената. Ще я трѣсимъ чрезъ сичкити логически разсаждения, съ сичкити исторически случки. И тогава надяваме ся да откриемъ булото, което отъ толко съ време покрива очите на нашитъ родъ, було, което великата църква е метнала, за да стори невидими мѣркити си. Трудътъ е голѣмъ, не ни е срамъ да кажимъ; но милото ни отечество другояче не може да ся откажне отъ строгото иго на фанариотското мѫжителство. Но грижити ни да не сж суетни, молимъ читателити да дадатъ малко повече внимание и още повече действие и да ни предложятъ мѫжнотии, които ще

¹ Господа. ² Истината

срещнатъ. Почитаме отъ сичко сърдце тия благородни чувства, защото тогава ще наситимъ духътъ и ще направимъ истената по-ясна. Напоследъкъ увѣрени сме, че милити ни съотечественици ще пазятъ една глубока признателностъ къмъ попечителнийтъ за нашето напредование Господаръ Султанъ Абдулъ Меджидъ.

Год. I, бр. 1 отъ 28. III. 1859.

МОЛБА ЗА УНИЯ

[Бѣлгаритѣ отъ Полянската (Дойранската) епархия сж се отказали отъ православието и сж изпратили молба до Папата да ги приеме въ лоното на католическата черква. Това е единствиятъ путь, по който можемъ да се отървемъ отъ грѣцкото духовенство, и примириетъ на полянци трѣбва да биде последванъ и отъ другите бѣлгарски епархии].

До сега разни епархии направиха постежки, за да получатъ владици Бѣлгари. За да сполучатъ това, тѣ притичаха ту до грѣцкиятъ патриархъ, ту до Високата порта. Ние не ще разгледваме тута вѫтрешната стойностъ на тия постежки и тѣхната законностъ. Защото ние убедително доказахме въ нашити членове връхъ грѣцкиятъ патриархъ, че грѣцката патриархия е не само неистинна патриархия, нѣ още и че нѣма каноническа власть надъ Бѣлгария. Освенъ това ние забележихме, че силата и началството на Негово Величество Султанътъ връхъ нась, ако и да сж твърде законни и твърде достопочтени, не сж, обаче, едно вѣроисповѣдно началство и една вѣроисповѣдна власть.

Прочее, като мнимата грѣцка патриархия нѣма връхъ нась каноническа власть, явно е, че не може да ни даде една каноническа иерархия; и сичкитѣ ни Бѣлгаре иматъ доста здравъ разумъ, за да разумѣятъ, че една неканоническа ие-

пархия е просто и чисто единъ маскаралъкъ и следователно едно дѣло, което Иисусъ Христосъ не може да обича, нито да дари съ благодатити си.

Кой чилякъ на свѣтътъ може да ни кажи, че причината на това разсилвание, на това развращение, на тая раскошностъ, на това звѣрство на грѣцката патриархия не е едно голѣмо прокълнливане. Иисусъ Христосъ не дума ли и въ Евангелието, че „она, който ся въздига, ще падне“. Прочее, кой епископъ на свѣтътъ ся е по-много възди-гналъ отъ Цариградскиятъ и кой епископъ ся намира днесъ най-дѣлбоко потопенъ въ мръсотията!!!

Колкото за нашити Българи, тѣ трѣба да гледатъ състоянието на грѣцката патриархия като единъ урокъ твѣрде поучителенъ и твѣрде спасителенъ, когото Богъ имъ дава, защото жалостното състояние, въ което грѣцити сж паднали, като по-тѣпкаха съ крака каноническите правила и като исповѣдваха единъ денъ арианизмътъ, другъ денъ несторианизмътъ... Това състояние, думаме, трѣба да ни даде да разумѣимъ, че ако искаме да придобиемъ Божието благословение, трѣба да отбѣгнуваме отъ да ги подражаемъ и да побѣрзаме да положимъ нашата иерархия врѣхъ една основа, отъ която грѣцити сж лишени, сиречъ врѣхъ една каноническа основа.

Прочее, кой другъ може да положи иерархията врѣхъ една каноническа основа, освенъ законниятъ наследникъ на оногова, на когото Иисусъ Христосъ рече въ Евангелието: „Врѣхъ тебе ще съградя църквата си“, и още: „На тебе ще дамъ ключевети на Царството небесно“, и още: „Паси агнетата ми, паси овците ми!“

Кой другъ може да положи нашата иерархия врѣхъ една каноническа основа, освенъ она, когото гледаме въ църковната история, че преседателствува чрезъ легатити си въ сичкити вселенски събори?

Кой другъ може да положи нашата иерархия врѣхъ една каноническа основа, освенъ она, до когото всѣкога ся притичали за голѣмити църковни работи, преди грѣцката лошетия, подбодена отъ желанието да посвои България, да причини на църквата това опасно раздѣление, отъ което произлѣзоха тия только мжки?

Съ една дума, кой другъ може да положи нашата иерархия врѣхъ една каноническа основа, ако не она, до когото грѣцити притичаха съ пари толко често, за да придобиятъ отъ него едно каноническо подтвѣрдение на сичкити имъ грабителства, на всичкитѣ имъ посвоявания?

Най-после до кого прилича да ся отправимъ днесъ за поставянието на иерархията, която грѣцити ни развалиха два пжти, ако не до Апостолското седалище, което два пжти по царуванието на Бориса (866) и после при царуванието на Асѣна (1204) я даде на нашити бащи.

Да, два пжти нашити бащи сж отправиха до папата, за да иматъ една вѣроисповѣдна и народна иерархия, и два пжти папата имъ я даде като едно твѣрде законно и твѣрде праведно нѣщо, както сѣкой може да ся убеди като по-гледни достовѣрни документи.

И днесъ като нашити Българе отъ Полянската епархия сж отправяватъ до папата, за да придобиятъ поставянието на нашата иерархия, за тѣхъ особито, правятъ ли друго нѣщо освенъ да върватъ по стѫпкити на нашити прадѣди и да поддръжаватъ вѣрно тѣхния примѣръ.

[Полянци изказватъ пожелание и други българи да последватъ примѣра имъ — нѣма нѣщо по-патриотично отъ това. Султанътъ и Папата нѣма да прѣчатъ на българитѣ да се освободятъ отъ гърцитѣ. Нека всички бждатъ напълно сигурни, че богослужението ще се извѣршива на бащиния имъ езикъ].

Год. I, бр. 25 отъ 12. IX. 1859.

СЪВЕТНИКЪ

1863—1865

КЪМЪ БЪЛГАРИТЪ

Съветникътъ излѣзва споредъ едно царско ираде, което дозволи обнародваньето му. Туй е голѣма милостъ, която нашето честно Правителство подари на своитѣ поданици Българитѣ.

Въ съкрай случаѣ Негово Императорско Величество Султанътъ иска да известява интереса, който той благоволи да има за вещественото и нравствено благodenствие на сичкитѣ поданици безъ различие на народностъ и вѣра. Нека благодаримъ на нашия Господарь за неговитѣ великодушни мисли и да ги подкрепляме съ сичката си сила.

Съ таквози намѣрение са поеви Съветника и съ таквось намѣрение ще следува попрището си. Съветникътъ следователно ще може лесно да одушеви читателитѣ си Българи съ любовъта, която Султанътъ и Правителството му иматъ къмъ тѣхъ, и стегне сврѣзкитѣ на предаността и вѣрността, които сврѣзватъ България съ славната Отоманска империя. Той ще зима двойно служение да проповѣда въ България благодеянията, които прави Султанътъ на своитѣ законни поданици и да докаже на царскитѣ власти истинния духъ, кой одушевява Българитѣ.

Като ся намѣрвами съ постоянни сношения съ България и като сми въ столицата предъ самитѣ очи на Правителството на В. Порта, ний ще са старайми да са ползвуваши отъ добрия този случай да испълнями туй двойно служение.

Съгласно съ обявленietо за изданието на Съветника отъ 5. 9-я 1862. нашите читатели ще намѣрятъ въ него единъ недѣлешенъ отчетъ на официални решения, а най-вече на онѣзи, които са относятъ за България. Вжтрешни дописки и особни членове, въ които ний ще са трудимъ да раскажемъ направенитѣ успѣхи и действителнитѣ нужди на единъ трудолюбивъ, способенъ и вѣренъ народъ. Ний ще си наложимъ най-строго почитание къмъ истината и най-твърдата умѣреностъ въ въпросите, които ще разгледвамъ и въ които ще имамъ едно съвсемъ особено внимание за интереситѣ на нашата православна вѣра и церковнитѣ наши правдини, за развитието и образованietо на юношеството и за распространението на здравитѣ понятия въ економията и въ практическитѣ науки между сичкитѣ класове на нашия народъ. Ний ще са отдалечявами отъ съки религиозни препирни, като почитами богослужението и вѣрованието на съкиго и като не оставями да зависи нашето почитание отъ религията или народността на лицето; ний мислимъ, че имамъ право да ожидами и отъ другитѣ подобна взаимностъ.

Таквасъ е програмата на Съветника за вжтрешната му политика; въ отдѣлението, което е опредѣлено за вѣнши новини, ний не ще забравимъ никога, че България нѣма, нито желае да има други сношения съ чюждитѣ страни, освенъ онѣзи, които могатъ да ся съгласятъ съ интереситѣ на Империята, отъ която тя е една чаясть, и които могатъ да спомогнатъ на благоденствието ѝ съ успѣшното развитие на търговията и промишлеността ѝ. Съветникътъ следователно ще заема отъ европейскитѣ и цариградски вестници таквизи членове, които иматъ тази цель и ще съобщава на читателитѣ си главнитѣ политически новини съ едно обозрение кратко и безпристрастно, въ което той ще полага симпатиитѣ си само тамъ, дето ще

ся намѣрватъ симпатиитѣ и интереситѣ на Императорското правителство. Тѣй той ще са еви до стойнѣ предъ очитѣ на Българитѣ за името Съветникъ, подъ което и са евява. И смѣе да са на дѣе, че съветитѣ му ще бѫдатъ драги на читателитѣ му, както въ България, тѣй и на сѣкѫде, дето благоденствието на поданицитѣ на Отоманска империя ся желае и търси.

Год. I, бр. 1 отъ 25. III. 1863.

БЪЛГАРСКИЯТЪ ЧЕРКОВЕНЪ ВЪПРОСЪ

За важния този за българския народъ вопросъ Съветникътѣ ще са старае постоянно да съобщава на читателитѣ си най-точните известия. Истината, безпристрастието и умѣреността ще бѫдатъ, както за сѣко друго тѣй и тука, нашти ржководители. Ще ся въздържами отъ да хвѣрлими прахъ въ очитѣ на читателитѣ съ превратни случаи, съ преувеличени надежди и да ги дѣржими въ едно трѣпнѣто ожидание. Най-разумното е за читателитѣ, като познаватъ истинското положение на църковния нашъ въпросъ да съобразяватъ по вѣнъ постѣпнитѣ и надеждитѣ си съ деянията на отредената тукъ за този предметъ народна комисия; инакъ най-праведния този за народа ни въпросъ бедствува да стане изворъ на заблуждения и недостойни съблазни.

За да опознайми по вѣнъ българскитѣ общество съ истинното днешно положение на църковния нашъ въпросъ ний помѣстяма по-долу въ стѣлловетѣ на Съветника цѣло известието, което българската комисия отъ 22. на миналия месецъ распроводи по България. Този документъ излага истинското положение и напредование на въпроса до този часъ; но преди да го сторимъ, нека ни са позволи да са вадемъ въ нѣкои разяснения ис-

късъ връху цѣлия въпросъ, независимо отъ сѣко пристрастие и превратно убеждение.

Нашия народъ до скоро време, поради повременни исторически обстоятелства и мѣстни условия, падиълъ бѣ подъ духовното управление на грѣцката иерархия. Дѣлговременното туй жалостно и страдателно положение безъ малко го бѣ слѣдо съ грѣцкия народъ. Ние не само бѣхме до сега по-тулени отъ грѣцитѣ предъ нашето правителство и предъ свѣта, но още грѣцкия расчененъ и прѣнатъ народецъ поддѣржаше сѫществуванието си на наша смѣтка и повреда.

Българитѣ — здравъ, многочисленъ и трудолюбивъ народъ — безсознательно допълваха съ чедата си погърчени прошерения народъ грѣцки, поддѣржаха исчезванието на грѣцката народностъ не само съ труда и богатството си, но еще съ кръвта и тѣлата си, и въ течenie на вѣкове гояха и кръвѣха пусталия грѣцки народъ. Ето миниатюрната картина на нашето трехвѣково прошедшее и страдателно сѫществование.

Слѣдъ преобразованията, които са въведоха въ Отоманската дѣржава отъ честното правителство, положението на българитѣ не можеше да остане, както е било по-преди, трѣбаше и българитѣ да са мрѣднатъ и трѣгнатъ по предначертания отъ правителството путь на просвѣщението и благоденствието. Ето де лежи началото на свѣствяванието на българитѣ, като народъ особитъ отъ грѣцитѣ, и на уразумението имъ до него часъ унищожение.

Като съзнахми нашето обидно за нась положение къмъ грѣцката иерархия и грѣцитѣ, може ли да помислимъ, че и грѣцитѣ не същатъ своето къмъ нась? Да? Тѣ го много добре осѣтиха и познаха. Доказателство на туй служи голѣмото гонение на езика и на народността ни въ България, Тракия и Македония отъ страната на грѣцитѣ

и на гръцкото духовенство и злобните интриги, които и до сега полагат въ действие да въспратъ народното ни благополучие.

Тъ ся впили въ нашето тѣло като едни паразити, като че иматъ нѣкакъ условно существо-
вание. Ето защо яростно възстанаха на нась, ко-
гато въ последне време поченахми да исками свое
собствено духовенство и равноправностъ съсъ тѣхъ
въ общата православна църква.

Благодарение на честното правителство, че
оправда праведните искания на нашия народъ и
заповѣда да са уравнятъ въ църковно отношение
правдините на българите съсъ гръците като са
положиха за основа известните осемъ точки. Бла-
гополучни са считами, дето ни са пада случай да
явимъ, че трите първи и най-важни точки решени
сѫ отъ правителството най-удовлетворително за
нашиятъ народъ. Туй високо решение е най-голѣмо
поручителство за благорасположението на царското
правителство къмъ нась; отъ своя страна прилича
винѣги да са старайми да сми достойни за тѣзи и
други къмъ нась царски милости и да покажимъ,
че умѣйми да ги ценимъ. [По-долу помѣстяме едно
официално съобщение за развитието на черковния ни
въпросъ и оставаме читателитѣ отъ него сами да скъ-
дятъ за грижитѣ на турското правителство].

Год. I, бр. 1 отъ 25. III. 1863.

ГОДИНА 1.

ЦАРИГРАДЪ, 15 ІУНИЯ 1863.

БРОЙ 1.

Безъ предположъ не ще да
саира. Годишна цена е 2 бѣла.
меджидиесъ-та а за езда 2 и поле.

ГАЙДА

Кореспонденци-та ставата на-
право въ Везира-ханъ у насълиш-
то на гайдата при Ио. С. Дочевъ.

САТИРИЧЕСКИ ВѢСНИКЪ ЗА СВѢСТИЯВАНІЕ НА БЪЛГАРИ-ТЪ.

Издана са на сѣки 15 дена.

1863—1867

РАЗВЕСТИЕ

Долоподписаній развестявамъ на сичкитѣ по
свѣта мжжки и женски Българи, че моя милост,
след толковъ и толковъ беди и теглила, що прека-
рахъ, най-подир искара ма честта ми Гайдар да
стана. Какъ стала и отиде тѣзи моята работа, любо-
питнитѣ могат да ся научатъ отъ гайдуничката ми,
а пѣкъ азъ като са видѣхъ, че попросвѣщихъ колко-
где въ този занаятъ, бѣрзамъ да развестя и да ска-
лесамъ любопителитѣ на Гайдарската музика да
заповѣдатъ на концертитѣ, които ще давамъ непре-
стенно два пжти въ месеца.

На концертитѣ има да чуватъ тѣ сѣкакви стрес-
нати маршови и тюрлю-тюрлю хора и игри: бъл-
гарски ржченици, гръцко камарото, коконски хора,
влашки окропи, докторски полки-болки, даскал-
ски къдрили-мъдрили и калугерски катрафили.

Ручилото на Гайдата ще брѣмчи непремѣлъкно
цѣла година. Парса опредѣлями за въ голѣмото
село 40 Български рили или две бѣли меджидиета,
за по другитѣ села 50 Български рили или две и
половина бѣли меджидиета.

Като токо засвири Гайдата и ще беремъ пар-
сата; дето ще са каже на вѣра нѣма да свиримъ.
Поповитѣ биле не опѣватъ на вѣра и духовни-
цитѣ не пишатъ парусия на вересия, че азъ що да
свиря безъ пари. И за свирня тефтер да дѣржя, не
ми иде на гайдата. Дайте паритѣ, слушайте гайда

и чиста работа, който ще, който не — воля негова; мени свирня да ми е здрава. — Гайда гиби малъм олсун¹.

Дъдо Ви Дудрин

Год. I, бр. 1 отъ 15. VI. 1863.

КЪМ СЛУШАТЕЛИТЪ

Тъзи, които знаят, какво нѣщо е Гайда и какви хора сѫ гайдаритѣ, тѣм не им трѣба много расправление, тѣ сами ще намѣрят с'ума си, какво може да е политическото ручило на Гайдата и за каква политика има да брѣмчи. Ний земами труда да расправим само на тѣзи, които сѫ безвежди в' таквиз работи. И тѣй нека знают тѣ, че политическия мех на нашата Гайда е твърде тѣсен и да го надувами колко щем, той не може да са распъне повече, нито да искочи вън от глобуса на Гайдата. Този глобус, каквото и сичкитѣ глобуси, дѣли са на две полушария. На едното от тѣх са намират нѣколко неустроени народоправления и измежду тѣх едно-две централни уж правителства, ама нищо и никакви и тѣ. На другото, обаче, образували сѫ са вече дору три голѣми държави: Велика Кара-казания с' монархическо правление, Бал-Капания с' аристократическо и Пап-унция с' едно таквоз като уставно правление. Туй е сичкия гайдарски мир и само на неговата политика пѣсента ще свири Гайдата.

Год. I, бр. 1 отъ 15. VI. 1863.

Нѣщо КАТО РАЗВЕСТИЕ

Като един обичай е станъло комай на сичкитѣ вестници, след поевението си в' третия брой, да са препоръчват йоще веднъж на публиката и да повторят поканванието си за спомоществование. Туй

¹ Като гайда да ми бѫде имотътъ.

направиха сега нас скоро и нашия Съветникъ, и нашата Българска Пчела, тѣйще направи и вашата Гайда, любезни слушатели! В' ушиятѣ ви ечи вече третия макам, който тя ви изсвирва и испѣва; но съгледва, че на блюдото за парсата дѣното му са йоще види. Туй май не стопля Гайдаритѣ и ги кара да са почесват в'тила, като изничият испод вежди, има ли нѣкой да си развръзвава кисията или да бърка в'джебовитѣ си. Знайно е, че издрънчяванието на пари на съкиго слуха погаделичнува, но на гайдаритѣ не токо туй, но и инак го въодушевява, духа им раздразнева и прѣститѣ им разиграва да правят по-скършени свирни, и наопаки пак при вида на празното блюдо отпреде им рѫцетѣ им отмаяват и фащат да изтърват рѫчилото.

Из най-напред, когато щѣхми да ставами и ний гайдари да свирим на Българитѣ, нѣкои от нашите по-стари мастори ни са исплакваха и казаха ни, че Българитѣ наистина обичали били да слушат дидно-дидно, но колкото за пари да дават, било им свидно. Ний съкахми, че туй тѣ от касанджильк го казват и не им земахми думитѣ на тамам, но от сега ще земе да ни стрѣска непомълвянието им.

„Нашитѣ съотечественици“, казва Българската Пчела, „ще разумѣят, че за сегдашното поддържане на едно предприятие, нуждно е тѣхното съдействие, както и тѣхнитѣ грижи“ (Бълг. Пчела, брой 3.).

Ний имами по-добро мнение за нашитѣ съотечественици, колкото за разумѣването им и знайми, че това тѣ по със време сѫ разумѣли, но за даванието им йоще не сми си съставили никакво мнение. Защото туй съ действие, грижи дето го казватъ нашитѣ книжевни братия, него ни гайдаритѣ по просто си го казувами пари да дават. И то не е твърде философска работа да познай

челѣк, че без пари нищо не става, нито Съветник ум дава, нито Пчелата мед дава, нито Гайдаря пѣсен пѣй.

Братя Българи! Сѣ да ви е на ума, че Гърцитѣ, с' които ний сега сми са заловили да са надедами, и с' които исками да са сравнявами и да са надваряли, тѣ сж на изминъли, надпреварили сж на, и ний сми много назад останъли от тѣх. Работа ли е сега да оставим да на испреварят тѣзи невѣрни другари, които на приспали и са зели пѫтя? Как ще го приемим да останими ний подолу отъ тѣх и като Българи да не им дадем да разумѣят, че у нас има сила и воля? Но да на не блазни, че ще можем да ги настигнем, или че ще можем да излѣзем със тѣх наглава, ако не станем бѣрзоконници в' книжнината — друго спасение нѣма. Макар че ний сми по калабальк от тѣх, но колкото че сж тѣ от нас по-долу на чет, толкоз ний сми по-долни отъ тѣх на четво и отъ тѣх страна ни борят и събaryт на. Милион и половина народ едвам начитат гърцитѣ, но погледнете на книжнината им! 30-40 само вестници и периодически списания поддѣржат! А ний пет милиона са броим и шест са казвами, пѣк книжнината ни има нѣма пет-шест книги и сега едвам сми са сдобили с' два вестника и половина, че и тѣх не знайми до кога ще им са наимами.

Братя Българи! Да ви кажа... Не гледайте, че съм Гайдар, и мене ми стига малко нѣщо куфалницата в таквиз работи. Бонапарте едно време казувал, че, за да си сполучи целта, три работи му трѣбало: пари, пари и пак пари. Пѣк аз ще ви кажа, че, за да станем ний хора, три работи ни трѣбат: книги, книги и пак книги. Тѣй както вече си е от реда сѣки ден да сѣдами да ядем и както сми са алащисали да си купувами винце, че не можим без него хлѣб да едем; додето не сж алащисали сжъто тѣй да си купувами книжки и

да не можем ден да минем доде не прочетем нѣщо, до тогаз нас за пари нѣма да на бива, нито в' народството ни, нито въ търговството ни, ни в' никоя друга работа. Вѣн от туй сичкото е лъжя; нищо, нищо друго не ни помага. Без туй, каквото и да привим, сѣ на едно място ще клюхтим като дѣрти кранти и ще си останим за винаги подложки на гърцитѣ. Без туй друга надежда да нѣмате, е тѣй: и каквito сми си, таквиз и ще си останем до край. „Каквато залюлѣла, такваз и закопала“. Че там вече сѣки нека мисли и да прави, кой каквото обичя.

Год. I, бр. 3 отъ 13. VII. 1863.

ШАРЕНИ НОВИНИ

Говори са, че в' Ибраила наскоро ще започене да са издава на Български един дневник наричян Пчела. Шепне са йоще, че и в' Болград са канили да извѣдят една Оса. Добро съсѣщание! Отвѣд Дунавскитѣ равнини с' дебелитѣ си пасбища сж твърде способни за пчеловъдство, а дето стават пчели, там могат и оси да са въдят. Ний от сѣ сърце им желайми добра въднина! Но туй като казвами не знам от де ни дойде на ума стара причта: „Които кокошки много куткудечят, или нищо не носят, или твърде малки яйца сносят“. Нашитѣ отвѣд Дунав еднородци често сми ги човали да куткодечят, пак нѣщо да са снесли или да са измѣтили до нине не сме видѣли. Яйцата им Надежда, Зорница, Преселенец запъртък останъха. Дано барим сега дето сж замѣтили Пчелата и Осата да ся излуяят и да харосат, за да им не ядат меда тѣй напразно стѣршенитѣ и брумбалитѣ¹.

Год. I, бр. 1 отъ 15. VI. 1863.

¹ Стѣршенитѣ и брумбалитѣ.

ИЗВЕСТИЕ

Извънредни нѣкои обстоятелства и прѣчкти принудиха ма преди 7-8 месеца да прекъсна изда-
нието на Гайдата и да зема участие въ единъ отъ политическитѣ вестници, но затрудненията, които споредъ положението си и другитѣ си заня-
тия срѣщамъ въ испълнението на тъзъ си обяза-
ностъ, която изискува повече време, отколкото ми дава рѣка да жъртвувамъ, накарва ма днесъ да ся оттегля. А за да употребя колкото ми остава свободно време въ служение на народа си, пред-
приехъ, по приканванието на нѣкои приятели, да съживя Гайдата и да подновя изданието ѝ.

Въ подновяванието си Гайдата ще бѫде чисто филологическо списание, нѣравствената цель на което ще е съ занимателното и полезното си съдържание да приучи на прочитане нашите съ-
отечественици и особено този разредъ отъ народа, който има голѣма нужда отъ това. Съ други думи намѣрението ни е да направимъ туй периодическо списание обща стока на народа, за да оттикнемъ¹ напредъ честолюбието му и да раздразнимъ любопитството му да са залови да прочита, когато нѣма препирание за това, че отъ сичко най-вече съ честото прочитане челѣкъ са образува, съ вършенствува идейтѣ си и става достоинъ за пред-
определѣлението си.

За да достигнемъ това си намѣрение, ний ще са мѣчимъ, колкото е възможно, да направимъ този листъ разнообразенъ и за това ще гледами, щото сѣки брой да съдържава обикновено по нѣщо отъ следующитѣ предмети: нѣравствени разкази; исторически, географически, ста-
тистически и биографически описания; е пис-
тически и гигиенически² сведения, а

¹ Подтикнемъ. ² Хигиенически.

подъ насловието смѣсица ще съдържава въ кжко нѣкои занимателни и разговорни прикасчици и смѣхури, разни любопитни изречения и еконо-
мически рецепти. При това Гайдата не ще има стѣл-
поворѣтъ си затворени за поезията, защото, като Гайда, не ще да живѣе безмузенъ животъ, но ще има съкога и по едно стихотворение.

[Последната страница ще бѫде посветена изклю-
чително на книжината. Въ Гайдата нѣма да се пе-
чататъ никакви препирни, независимо отъ тѣхния ха-
рактеръ. Редакторътъ разчита, че съзнателнитѣ бѫлгари ще подкрепятъ списанието].

П. Р. Славейковъ.

Год. III, пробенъ брой отъ 22. XI. 1865.

ДЕ СМЕ И КАКЪ СМЕ

Несмислено и безумно би било да искали щото ний, днешнитѣ Бѫлгари, да ся изравнимъ въ цивилизацията съ другитѣ европейски народи и даже съ гърцитѣ. Безъ да гледами на нашите тѣсни панталони и широки малакови, съ които мислимъ, че сми ся поевропейчили, ний сми много по-назадъ отъ каквото сж били гърцитѣ преди 60—70 год., ерменцитѣ преди 40—45, а отъ другитѣ европейски народи имами двесте и триста, и повече години по-назадъ. Но като са намѣрвами върхъ цивилизацията и успѣхътъ, трѣба да ся увличами, тѣй да кажемъ, отъ напредванието на другитѣ народи и да ся ползвувами отъ опита и благоденствието на нашите съседи.

Ний живѣемъ въ Европа, но не сми европ-
ейци, или облѣкохми европейскитѣ дрехи, но не сми съблѣкли забунчето на невежеството — това е правото. Гледами и желайми напредванието, но още не разбирами основанията, на които ся то утвърдява, и срѣдствата, съ които ся полага то

въ действие. Дѣла, а не слова, или, по-просто да кажемъ, работи, а не хорати иска. Интересът на единого въ ползата на мнозина; добродетель, доблестъ, истина, правость — это кое износя, а отричанието отъ това вреди. Тѣзи и други много работи ний не сми ги разбрали още и преди всичко, че ся изискува трудъ, работяние, деятелностъ, живостъ! Но при всичко това нека имами тѣрпение и прилежание, та щемъ отъ и ний напредъ. А то колкото за сега ний съ дрехитъ си, съ смѣшнитъ си претенции на европейство не сми освенъ анахронизъмъ въ Европа.

Год. III, бр. 7 отъ 1. IV. 1866.

ТУРЦИЯ

1864—1873

КЪМЪ ЧИТАТЕЛИТЪ

Съсъ драго сърце идемъ да ви известими скорошното поевяване на единъ новъ вестникъ. Турци ще бжди неговото име. Туй е една нова добрина, която Н. Ц. В. Султанъ Абдулъ Азисъ, настоящъ многообичливъ Падишахъ, благоволи да даде на обичливиятъ си български народъ. Имами си мѣстото да вѣрувами, че ще знайте добре да оцените сички тѣзи благоволителна добрина, за която ние бѣхме честити да са удостоими.

Отъ много вѣкови насамъ ние ся уплакувахми отъ монополътъ, който употребяваха върху нази грѣцити. Ние казувахми понѣкога, че тѣ ни забраняваха да са приближимъ до нашиятъ падишахъ и да му отправимъ нашитъ искания, и понѣкоги, че тѣ постъпуха съсъ тѣхното си влияние при Високата порта за ползата на собствениятъ си народъ. Ние казувахмя били, че съко усилие за да поправимъ нашето положение и да излѣземъ отъ нашиятъ илотизъмъ, бѣше несъмнено наречено като бунтъ отъ грѣцити. Тѣзи уплакувания можаха да са размѣсатъ и съсъ нѣкакви други по-голѣми работи, нъ тѣ не бѣха лъжливи.

Днесъ не е веки тѣй. Не само ние искаме да имами прави сношения съсъ царското правителство, нъ и царското правителство иска само да има прави сношения съсъ сичкити народи на Отоманската империя и особено съсъ нашиятъ. Тѣзи взаимни желания уравняватъ тукъ еднити съсъ другити и отъ тѣхъ изляза за нази една нова епоха.

Млого припънки са явиха за основанието на тъзи прави сношения между нази и царското правительство и отъ тамка са роди памятливата криза, която стана преди нѣколко време въ нашити сношения съсъ гръцити. Сега тъзи криза са прикроява, страстити са примиряватъ и денътъ наближава, въ който, като разумѣятъ добре собственитѣ си интереси, гръцитѣ ще откажатъ съвѣршено да владуватъ българскиятъ народъ.

Колкото за нази, ние сме далечъ да подложими нашиятъ вестникъ да служи на разгнѣвени страсти. Ние ще го подложими съсъ голѣма грижа да служи за мирътъ и млого далечъ да раздухувами огънятъ на несъгласието, ние ще съветуваме съкоги братството и съгласието помежду дечата на сѫщиятъ баща.

Обаче, забележете добре, ние казувами братството и съгласието, нѣ не владуванието и монопольтъ или по-добре робуванието и илотизмътъ. Следователно ние ще поддържами правдинити на нашиятъ народъ, безъ да повреждами правдинити на единъ други народъ покоренъ и той тъй на царското правительство.

Колкото за туй, което са отнася до други народи, покорени на чюджди правительства, ние ще хортувами за тѣхъ съкоги съсъ достойнство, нѣ безъ да загуби истината най-малката частица на правдинити си. Защото нея я иматъ народитѣ въобще както и хората особно. Както са отличаватъ еднити отъ другити по една разница на добри каквини, тъй сѫщо виждами да са отличаватъ еднити отъ другити по една разница на недостатки и несъвѣршенства.

Има повече. Като е приближило таквизи народи до други таквизи, провиденietо е държало, то са знай, хисапъ за особнити способности на сичкити. Нѣ дали е сѣ тъй и съсъ мечтателнитѣ системи, напримѣръ, които пръскатъ панеленистити

и панславистити? Не, далечъ отъ тамо. Нѣкои си ги плащатъ, за да проповѣдуватъ таквази идея или друга таквази и ето ти завчаски проповѣдници толкози горещи, колкото тѣ мислятъ, че тѣхнити годишни или месечни заплати са намиратъ по-голѣми. Колкото за туй, което ся относя, за да разгледуватъ способностити диаметрално противоположни на гръцити, на русити и на българити и да държатъ за тѣхъ хисапъ, тѣхъ не помислюватъ биля. Тѣхъ ги плащатъ, за да распрѣснуватъ една идея и ето ги приобърнати на хамали отъ единъ новъ сой, безъ да са погрижатъ за стоката, която турятъ на рамената имъ.

Противъ таквизи хора ще са трудимъ да предвардювами нашити съотечественици. И колкото повече ще съветуваме отъ една страна идеите на общенародната наредба за цивилизацията и успѣхити, толкози повече отъ друга страна ще бълсками революционернити и безнѣравственити идеи.

Таквази е безъ никаква скришна мисъль нашата програма. Като ще имами предъ очити си само мирътъ, благоденствието и цивилизацията на народити, покорени на Н. Ц. В. Султанътъ и особено на българскиятъ народъ, ние имами право да са уповавами върху симпатии на царското правительство и върху спомогливото стичание на нашити съотечественици.

Год. I, бр. 1 отъ 25. VII. 1864.

БЪЛГАРСКИЯТЪ НАРОДЪ

Българскиятъ народъ са намира днесъ въ едно положение, за което не можи да са даде точно понятие на читателятъ. Той спи. Ний сми следували съсъ едно особено внимание неговото обществено развитие, нѣ не сми срещнали въ него тая пъргава бодростъ и тия горещи чувства, които едно действително обществено развитие вдъхнува

у сърдцата на народити за улъчшение на сждбата имъ. [Фанариотското духовенство го е потопило въ дълбоко невежество, изъ което още не може да излѣзе].

Забележете го добре. Това дълбоко невежество е било на съко време изворът на сичките наши злаощастия. Чрезъ него фанариотити ни владуваха. Чрезъ него сърбити ни лъжяха. Чрезъ него московцити искрадиха старити ни ржкописи. Чрезъ него ний не са четемъ днесъ единъ народъ. Чрезъ него ний не вървимъ къмъ пътятъ на просвѣщението съобразно съсъ нуждити на епохата и вървежътъ на народити.

И при сичките тия голѣми и неизмѣрими злаощастия, които ще оставятъ въ народната ни история единъ печаленъ споменъ за потомството, какво прави българскиятъ народъ? Той спи сладко въ невежеството, у което сѫ спали неговити дѣди. Той не прави нищо за бѫдността си. Той не усъща дълбочината на страданията си. За него да страда е — да живѣй. Той не рачи да върши нищо за това, което можи да помогни за разбуждението на неговити мисли, за развитието на неговити естествени сили, за поправянието на неговата сѫдба, за улъчението на неговото обществено положение. Той казува: за менъ да страдамъ е — да живѣя. И оттамъ нататъкъ не ще да знай нищо; по-грозенъ въ едно хладнокръвие и въ едно равнодушие несравнителни, той прекарува животътъ си механически, безъ да разбира това, за което Богъ го е създалъ на свѣтътъ.

Жално нѣщо! Това хладнокръвие и това равнодушие въ общественити работи отъ страна на българскиятъ народъ сѫ отекчвали и расплакували не само нась, нѣ и сичките ония отъ нашити съюзечественици, които са въсприемали неговото възраждане. Това състояние на работити не можи веки да са гърпи. Трѣбува да са преобрази ко-

ренно. Времената го искатъ. Обстоятелствата го искатъ. Свѣтовнити преобрашания го искатъ. Разбири гласътъ ни, о народе български! Той излѣзва отъ сърце, което е било съкоги предадено на твойти интереси, на твойто благосъстояние, на твойто благоденствие! Послушай го! Направи това, дето ти казува, или ще ти кажи и ти нѣма да забъркашъ жицата на твойто предназначение.

Ти желаешъ доброто си, благосъстоянието си, о народе български! ний го знайми. Нѣ ти не познавашъ срѣдствата, които трѣбува да употребишъ, за да ги достигнешъ. Това е плодъ на твойто невежество. И ти самъ го разбирашъ. И ний, ако исками днесъ да та освѣтлимъ и да ти покажимъ срѣдствата, които си борчлия да употребишъ патриотически, за да додишъ на себе си и да уценишъ достойнството си, то е защото сми та съкоги обичали и обичами повече отъ сичко друго, което ласкатъ нашити очи въ тоя свѣтъ.

Кои сѫ тия срѣдства?

Ето ги. 1. — Ти трѣбува да распрѣснишъ коренно невежеството, което обвива твойто сърце, твойтъ умъ, твойти дарби, твойто сѫществование. То е било презъ сичките вѣкови най-голѣмиятъ мѫчитель на човѣшкиятъ родъ и тамъ, дето то сѫществува, нѣма благосъстояние, нѣма благоденствие. Ти трѣбува да го смажишъ като единъ отъ най-свиредипити твои неприятели. Ти трѣбува да отворишъ добри училища, да ги наредишъ добре, да земишъ достойни учители, за да можишъ да дадешъ едно добро въспитание и едно дълбоко образование на синовити си.

2. — Ти не трѣбува да киснишъ въ това хладнокръвие и въ това равнодушие къмъ общественити работи, за които споменъхи по-горе. Тамъ не е твойто спасение, твойто добро поминуване. Тамъ е твойто разорение, твойто злополуение. Престани да стоишъ въ това положение пе-

чално за сичкити твои благодетели. Бжди патриотъ: жертвувай велиокодушно това, което ти иди отръде за твойто развитие, за твойто успѣвание. Помагай развитието на твойта книжнина. Подкрепей сѫществованието на твойти вестници. Ама не си обичаяль, нѣмаль си ищахъ да ги четешъ — него не трѣбува да гледашъ. Тука са касай за народното благосъстояние. Както давашъ сѣка недѣля по десетъ гроша за вино и за ракия, дай петь гроша и за обдѣржанието на твойти вестници. Вестникарството на днешната епоха е главниятъ разрешителъ на назначенията на народити и главниятъ развиваачъ на тѣхнити нѣравствени сили. Тамъ дето не цѣфти вестникарството, нѣма умственъ животъ и следователно нѣма веществено благосъстояние.

3. — Бжди живъ и бодъръ въ работити си. Бжди решителъ и постоянъ въ постѣлкити си, твърдъ и куражливъ въ характерътъ си. Тия качества ще бждатъ характеристическиятъ знакъ на твойта нѣравственостъ и на твойта уважителностъ. Тѣ ще бждатъ вѣнецътъ и наградата на твойти страдания, които си притърпѣлъ отъ фанариотското духовенство. Не са срамувай да са какишъ Бѣлгаринъ: то е името на твоята майка, името на твойти прадѣди, славни въ срѣдниятъ вѣкъ!

И като видимъ, о народе бѣлгарски! чи туришъ въ действие горнити съвети, яко съединени съсъ тия добри качества, ний ще бждимъ първите да та превѣзгласимъ за единъ истински народъ отъ седемъ милиона души; да та посочимъ съсъ прѣстъ предъ другити народи, чи си живъ, чи не си мѣртавъ. Ний ще чаками да видимъ твойта деятелностъ за твойто благополучие. Нѣ дано та вразумеши и Господъ!!!

Год. II, бр. 9 отъ 4. IX. 1865.

ГОДИНА I.

ЦАРИГРАДЪ. 3 ДЕКАМЕРЪ 1866.

БРОЙ 1.

МАКЕДОНИЯ.

ВѢСНИКЪ ПОЛИТИЧЕСКИЙ И ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ.

МАКЕДОНИЯ е вѣсничъ за всички, чиѣ вѣликиятъ народъ има право да съмѣши съ съвѣтъ на всички. **Предисловие на вѣсничъ**

тържавътъ на **Омбоджадъръ**, погонътъ на **турските сѣрдца** и **вѣликиятъ народъ**.

Тържавътъ вѣлико да е покърти тѣлотъ отъ чистътъ чистъ македонъ съ грѣхъ! Ако

се крои **Имѣрѣдъ**, а то посъ Имѣрѣдъ не пари, треба да биде висока-та писана

на разузнѣтъ-го.

Годината вѣсничъ има право да вѣжда. За
тържавъ на вѣсничъ 4 златни лѣвса.
за **Имѣрѣдъ**, за **Измиръ** и други 5
бѣла золота. За **Измиръ** и други 5
за **Турция** 2 1/4 златни лѣвса. а за
на вѣсничъ 3 златни лѣвса.

1866—1872

ИЗВЕСТИЕ

Споредъ желанието, което отдавна имахми, като ся сподобихми съ милостъта на Царското правительство да земемъ позволение, ний наченвами да издавами единъ политический и филологический вестникъ подъ име Македония.

Цельта и най-главната грижа на този вестникъ е разискванието на народнитѣ наши работи съ пристойното благоприлиchie. И тъй, съ уважение къмъ сѫществующий рѣдъ и съ едно пълно припазванie и точно съобразяванie съ узаконенията на печатътъ, ний ще ся стараемъ, доколкото можемъ, да не останемъ назадъ ни отъ цельта, ни отъ грижата, която рекохми, че ще има следуванието на Македония.

Голѣмо е желанието ни да служимъ за полза на народа си, но голѣми обещания не можемъ да дадемъ предъ нашите съотечественици, защото малки и твърде малки сѫ срѣдствата ни и ограничени силитъ ни. Само то, чо можемъ да ся обещайми, е че никога нѣма да отстѫпимъ отъ началата си и за никое лицеприятие не ще преиначимъ нито ще затаимъ истината.

По мѣрата на силитъ ни това обещание не е

малко, но ний ще ся мжчимъ да го испълнимъ, стига съотечествениците ни да ни поддържатъ, на които и призовавам честолюбивото и родолюбивото нъравствено и материално спомоществование.

[Вестникът ще излиза два пъти седмично. Само първите нѣколко броя, докато се отстранятъ нѣкои мжчинии, ще излѣзватъ веднажъ въ седмицата].

Год. I, бр. 1 отъ 3. XII. 1866.

КЪМЪ СЪОТЕЧЕСТВЕНИЦИТЕ НИ БЪЛГАРИ

За да спомогнемъ споредъ силитъ си въ умственото и нъравственото преобразование и възсъздание на народа си, тъй честито започенъто сега напоследокъ подъ покровителството на Императорското правителство, ний предприехми издаванието на Македония.

Съ издаванието на този вестникъ за народа, желанието и намѣрението ни е не само новини да известявами, но доколкото можемъ да ся мжчимъ, за да всѣйвами въ народниятъ духъ начала нравствено-политически, да ся грижимъ, за да го предупазяме отъ злонамѣрни внушения и гибелни за него чужди влияния и да гледами да образувами въ него обществено мнение. При това още да защищавами правдинитъ на народа си и да отговаряме срещу клеветитъ и ухищренията на недоброжелателитъ му, за което сторихми да помѣстяма нѣкои статии и на грѣцкий язикъ.

Оставяни на времето, отъ ходътъ на листътъ ни занапредъ, да покаже доколко ний ще искамъ да преbjдимъ вѣрни на желанието и на обещанието си и какъ ще ся трудимъ за постигане на намѣрението си. Но като полагами всичко, което отъ себе си можемъ, за това предприятие, ний призовавам и съотечествениците си да положатъ и тѣ отъ своя страна това, което ся отъ тѣхъ из-

искува — нъравствено и веществено поддържание, или ямъ веществено.

Не искамъ да криими, че сми сиромаси, защото не ни е срамота като живѣйми отъ трудътъ и отъ потътъ си, но не щемъ да скриемъ и това, че не искамъ да печелимъ отъ този трудъ, който за народа си предприемами. Всѣко поддържание, всѣко спомоществование ще бѫде посвято за улучшение на листътъ ни къмъ постигане на цельта му.

Съ тѣзи думи ний оставяни себе си и листътъ си на доброто расположение на съотечествениците си.

Цариградъ,
януария 1867.

Редакторъ и издателъ
П. Р. Славейковъ

Год. I, бр. 7 отъ 14. I. 1867.

ВЪПРОСЪТЪ

Ний нѣмами друга никоя по-важна народна работа днесъ отъ расправата ни съ грѣцитъ, тѣзи, които сми кръстили, не знамъ какъ и защо — въпросъ. Отъ това и нашитъ вестници, колкото сми ги имали и ги имами, и по длъжностъ и по необходимостъ за този въпросъ сѫ най-много пишали до сега; за него ще пишать и трѣба да пишать и отъ сега, додето вече земе единъ каквъ годе край тѣзи народна работа. За него трѣба и Македония сега, като прѣвъ путь ся явява на свѣтъ, да каже едно що. Но какво да каже? Да каже: свѣрши ся? Не може. Да каже: не ся е свѣршилъ? И него не може. Защото тя го види като свѣршенъ за тѣзи, които сѫ поискали да го свѣршатъ, а несвѣршенъ за тѣзи, които не сѫ разчили да го посвѣршеватъ самички, доколкото мо-

гатъ, ами чакатъ все наготово други да имъ го свършатъ и като печена патка на блюдо да имъ го предложатъ.

Но ще ни забележатъ, може би, нѣкои, че това, що казвам, не е ново и не е това, което тѣ чакатъ и искатъ да научатъ отъ вестниците, че тѣхното отъ вестниците ожидание е да имъ възвестяватъ официално, какъ върви въпросътъ. Иматъ право, и ний познавам тѣзи наша дължностъ, но и новийтъ нашъ вестникъ, който наченва издаванието си съ пълна надежда, че ще биде честитъ да зарадва Българитѣ съ едно по-удовлетворително известие за тази работа, за сега не може да имъ каже по-друго, освенъ че въпросътъ официално остава пакъ и днесъ закаченъ на дветѣ онѣзи клечки, които ся казватъ търпение и постоянство.

[Въпросътъ сега е оставенъ на страна, защото патриархътъ си е подалъ оставката и комисията, която се занимава съ него, не може да се събере].

Год. I, бр. 1 отъ 3. XII 1866.

ВСИНЦА НАШИ ЗА НАСЪ СИ

Че македонцитѣ не сѫ гърци, но сѫ Българи, и че Българитѣ не сѫ татари, ни фини — никакво сумнение вече не носи, нито па има нужда отъ други исторически доказателства, когато народътъ, който носи името Българи, е на лице и когато язикътъ, който говорятъ населениетѣ отъ него страни Македония, Тракия и България свидетелствува за происхождението на този народъ.

Изгубенитѣ до сега въ гръцката мъгла жители на горереченитѣ мѣста, като ся виждатъ днесъ и ся познаватъ, че сѫ еднокръвни и еднословни братя, че сѫ едно произхождение и съставятъ единъ народъ Българский, естествено ще ся

замислятъ надъ това, което имъ мина презъ главата, та ги разпилѣ и разедини, още и ще примислятъ, какво сѫ длъжни и какво трѣба да правятъ занапредъ, за да ся предувадятъ отъ това зло.

Като народъ особенъ отъ гръцкиятъ ний Българитѣ отъ България, Тракия и Македония имами и особенъ свой си задатъкъ да извършимъ. На това ни упътватъ превъходната численостъ на населението отъ нашата народностъ въ Османската империя, моралните свойства, нѣравствените начала, както и всичко право на душевното битие. А на нашата Българска народностъ този задатъкъ, колкото е немалъкъ, толковъ е и нелесенъ.

Но той задатъкъ може да ся улесни, и може даже извършанието му отъ днесъ още да ся оздрави, щомъ стжимъ въ пътъ на това, сиречъ когато ний Българитѣ предприемъ тѣзи две работи:

1-во, съ пълна енергия да отстранимъ и да развиемъ своето частно образование — всѣка община въ свойъ си кръгъ.

2-ро, на основата на частните образователни кругове да повдигнемъ съ крепка воля общото Българско образование.

Естествено е да ся повдигне отдѣлно зетото народно просвѣщение, колкото е възможно по-горе, па тогазъ и да ся разпространи до колкото вече ся може.

И тъй трѣба да работимъ за две велики цели.¹ — За висше и за обще просвѣщениe.

Високото просвѣщениe е нужно за нась, за да ся освободимъ отъ чуждото влияние. Ний трѣба да ся пазимъ за всѣкога да нѣмами цивилизация, която е само подражаване, трѣба да престанемъ занапредъ да не работимъ вече на чужда работа, ний сми доста работили за гърцитѣ

¹ Цели.

всѣкакъ, трѣба да гледами отъ сега и за себе си нѣщо да изработимъ. То не ще каже, че ний трѣба да развиемъ неприятелско противоборство срещу чуждото образование. Не, но само отъ смето, което отъ бащи и братия ни остава наследие и го имами въ ржка, да гледами отъ него да отвѣдимъ особенъ плодъ, а особенъ ще го направимъ съ влиянието на свойтъ характеръ, свойтъ народенъ духъ, на своята цель въ образованието. Още въ този плодъ трѣба все повече и повече да вносимъ свойтъ особености. Нашата Книжнина не трѣба да бѫде безвъзрастно чедо на грѣцката, нито мѣршава сподирница на коя да е друга книжнина; ни книжнината ни, ни язикътъ ни не трѣба да ся обработва съвсемъ по чужди образци. Трѣба колкото може да ся мѣчимъ да станемъ самостоятелни и още отъ сега, отъ начало дето сми, да гледами повеке собствений си животъ да земемъ за образецъ во всичко. Нека ся изразимъ съ малко думи. — Да земами за основа на напредѣкъ това, което е наше и свойско, доколкото има, а зданietо на него трѣба да подигнемъ сами съсъ своята си сила, това здание може да бѫде собствена наша работа, наша пръвообразна.

При това нашето внимание трѣба колкото по-вече да върви на това, за да ся распространи просвѣщението и да стане общо. Просвѣщенъ народъ — то е истинската сила на дѣржавата; безъ просвѣщенъ народъ дѣржавата е на гнило основание, т. е. на таквозвъ основание, което лесно може да ся срути.

Тогазъ иде другийтъ задатѣкъ, именно частното образование да ся доведе въ съгласие съ общонародното, да ся прелива въ него и взаимно да окрепнува и да ся осилва.

И тѣй, какво ни трѣбова сега най-напредъ?

Та какво ли не трѣба на тѣзи, които още нищо нѣматъ и сега захващатъ!

Но нека кажемъ онова първоначалното, най-необходимото за сега за Македония. Трѣба най-напредъ Бѣлгарски училища да ся отворятъ въ всѣкой градъ и, ако е възможно, въ всѣко село на тъзи класическа земя за Бѣлгарската и вообще за Славенската книжевност; да ся искорени мръсната зараза на грѣкоманията, дето върлува още въ нѣкои мѣста: каквото въ Водена, въ Струмица, въ Битоля и по епархиите: Сѣрешка, Драмска, Могленска, Костурска, Мелнишка и др., дето Бѣлгарски язикъ и умъ тлѣятъ въ оковитѣ на гърцизма. Нека ся хване най-правйтъ пѣтъ кѣмъ просвѣщението, който е учението по бащиний язикъ. Това първо и възможно срѣдство ще ни отвори очитѣ по-скоро да видимъ, какво ни трѣба за наший напредѣкъ, за нашето благосъстояние и благоденствие. Грѣцкий язикъ, ако и богатъ, и славенъ, и добъръ за гърцитѣ, за настъ не е освенъ голѣма прѣчка за образованието ни; вмѣсто проводникъ на просвѣщението, той е за настъ проводникъ на невежеството, отъ което вситѣ злочестини сми теглили и теглимъ въобще; та и частно грѣцкото образование, което не е сходно ни по характеръ, ни по понятия на наший народъ, не прави друго освенъ нещастливи тѣзи, които сж възимали злочестината да ся напоятъ съсъ скапанитѣ грѣцки идеи и продѣлжаватъ да ся кланятъ на тѣхнитѣ строшени идеи.

Ввеждането на Бѣлгарски язикъ между Бѣлгаритѣ въ Македония ще раскръви и оживи изсъхнѣлата и бездействующа до сега дѣсница на Бѣлгарски народъ, ще помогне много за бѣрзото развитие на Бѣлгарската книжнина, за обогатението на Бѣлгарски язикъ, който не е по-малко славенъ отъ грѣцкийтъ, защото е просвѣтилъ съ свѣтътъ на християнството едно отъ най-голѣмитѣ племена, па и днесъ го употребяватъ въ церквитѣ си 60,000,000 православни. Въ учението по Бѣл-

гарский язикъ нашитѣ братия Македонци ще намѣрятъ въ народенъ духъ все, чо е харно и прекрасно, сходно и полезно за тѣхъ, и което ще биде сгодно и наржично за всички задатки въ общитѣ нашъ народенъ животъ.

При тѣзи първа стжпка на братята ни Македонци, ако засиляхми и ний вървежътъ си съ съставление на учебни дружества, които да подпомагатъ и улесняватъ списванието и издаванието на учебни книги отъ всѣкой стрѣкъ на науките, и разпространяването имъ между народа, тогазъ, само тогазъ ще ся намѣримъ ний въ широкий путь, който води къмъ желаемата цель на общото благоденствие.

Намъ е и драго и мило дето видѣхми, какъ нашитѣ съотечественици отъ Охридъ, Битоля, Кукушъ и Солунъ ся отрекоха отъ заблуждението на гръцизма и паднаха на тази честита и права мисъль — ввеждането на народний язикъ въ церквитѣ и училищата. Желали бихми само да ся не косимъ и трошимъ повече въ размисляние; работата е важна, а времето нальга, отношенията искатъ да ся работи.

Великитѣ наши съотечественици, солунски братя и славенски учители, произведоха общеславенска епоха. Днесъ времето иска отъ насъ да подновимъ тази епоха. Тази епоха за насъ не е за салтанатъ, нито за слава, но е една необходима потрѣбност за нашето развитие и за ограждането на нашата народность да ни не тѣпчатъ и да ни не развлачатъ така чуждигъ народности.

Год. I, бр. 33 отъ 15. VIII. 1867.

ТРѢБА ДА РАБОТИМЪ

Въ животъ на народитѣ биватъ епохи, когато человѣческата мисъль съ нѣкаква си особена скоростъ ся стреми да опредѣли нѣкои известни идеи, които тревожатъ (правятъ да ся разшаватъ) нейните понятия. Тѣзи епохи съкога ся явяватъ после едно неподвижно състояние или нравствено окаменение, което е тегнѣло надъ человѣческия животъ понѣкогажъ въ продълженето на цѣли дѣлъти периоди. Такова окаменение повечето пъти бива отъ една или отъ друга историческа причина и отъ тѣзи причина почти всѣкога зависи народното развитие и добродѣстие. Нравственитѣ интереси на всѣкой народъ въ времето на тѣзи епохи ся повдигатъ на първо място и всѣкиму ся чини, че само отъ достигването на тѣзи интереси зависи истинното народно благосъстояние.

Че такава епоха е настанъла сега за насъ — за това да говоримъ тута не е потрѣбно; нашиятъ черковенъ вопросъ свидетелствува за тази епоха. Не щемъ да говоримъ и за българското напредпостижване — това го види и усъща всѣкой Българинъ. Ний тута трѣба да поговоримъ за Българското просвѣщеніе и напредѣлъ.

Единъ отъ най-умнитѣ съвремени мѫжие, попитанъ „Какъ може да ся опредѣли, кой народъ е по-честитъ отъ другий“, отговорилъ: „Тойзи, който е приель и присвоилъ десетина истини повече отъ другий“.

Не трѣба да ся сумнявами, че най-голѣмото добродѣстие на единъ народъ зависи отъ най-голѣмото и най-високото негово развитие и образование или отъ народното и человѣческото самопознаваніе. Колкото повече ся увеличава знанието на единъ народъ, толкозъ повече той е отишъл напредъ къмъ своята честитостъ и добро. А всѣкой знае, че най-първата потрѣбност за развитието на

човеъка е воспитанието и образоването, а срѣдства, за да ся дойде до тѣхъ, сѫ училищата, книгите, вестниците, читалищата и пр.—съ една дума да кажемъ — всичко, що служи за провождане между народътъ онѣзи идеи, които е изработилъ човеъческиятъ умъ въ различни времена и различни народи. И така въ училищата и въ книгите ся заключава човеъческото блаженство и колкото е човеъкъ по-образованъ, толковъ той е по-честитъ; колкото единъ цѣлъ народъ е по-развитъ, толковъ по-добре той живѣе. Сенъ-Пиеровата и Жанъ-Жакъ-Русовата школа, която проповѣдваше патриархалностъ и возвращение въ първобитни времена, изгуби важността си въ сегашниятъ XIX. вѣкъ.

Известно е, че най-образованиятъ народъ на свѣтътъ сѫ американцитъ, а най-необразованиятъ — арапитъ въ Африка. А кажете ми, имали ли по-честитъ народъ отъ американцитъ и по-злочестъ отъ арапитъ? [Природата е неизмѣнна; човѣкътъ, обаче, постоянно се мѣни, развива се — всѣко поколѣніе отива крачка напредъ. Прочетете историята, прочетете животоописанията на учениците мжже и ще се увѣрите, че човѣчеството напредва. Пжть на напредъка не е гладъкъ: много сѫ прѣкитъ, които трѣба да се преодоляватъ. Човѣкъ не бива да се бои отъ нищо, шомъ се е решилъ да работи за общото благо].

Намъ ни се чини, че не трѣба да говорими тутка за нашити съвремени потрѣбности и да означавами, по кой пжть трѣба да вървятъ Бѣлгаритъ, за да достигнатъ своята цель. Ний, Бѣлгаритъ, имами предъ очитъ си другитъ европейски народи и тѣхната история, имами така сѫщо предъ себе си и нашата народна история, съ нейнитъ добри страни и погрѣшки, а всичко това трѣба да бѫде ржководителъ на нашитъ животъ. Европейскитъ учени мжжие сѫ така много изработили до сега, щото за насъ ще да е хиляди пжти по-леко да достигнемъ своитъ цели, нежели тѣмъ.

Ако ний попитами нѣкой европеецъ: „Що е потрѣбно намъ за нашето развитие и образование?“, той има право да ни отговори: „На ви книги, преведете, четете, учете ся“. Видите ли, колко е за насъ по-леко да достигнемъ това, за което другитъ народи сѫ употребили толкова мжки? Но не мислете, че ако другитъ народи сѫ работили и работятъ за насъ, то ние трѣба да скрѣстимъ ржце и да чаками отъ Бога печени кокошки! Ний трѣба дваждъ повече да работимъ, за да достигнемъ до тази чѣрта, до която сѫ достигнѣли другитъ; намъ трѣбатъ десетъ пжти повече мжки, трудове и способности — отколкото трѣбатъ напримѣръ на американцитъ — за да достигнемъ до това съвершенство, което е потрѣбно преди всичко друго. Европейцитъ имать много, ний нѣмаме нищо, а изъ нищо ний трѣба да създадемъ много.

Ний казахми, че за нашето развитие сѫ потрѣбни книги, училища, вестници и пр., но какви трѣба да бѫдатъ тѣзи книги и вестници? Нашитъ книги трѣба да бѫдатъ избрани, нашитъ училища — съвремени, а нашитъ вестници — пълни съ мисли и разумъ, сир. да бѫдатъ ржководители на народното развитие и самопознаване, а не „стари баби на старъ пазаръ“, каквите сѫ били и сѫ за жалостъ повечето отъ бившитъ и сѫществуващи наши вестници, каквато е и нескопусната онази... Ний нѣмами време за играние и попържане частни лица; нѣмами време да бѣремъ безсмислици или „бабини деветини“, да хвалимъ себе си и да коримъ другитъ, защото времето е кжко и не ще да чака насъ. Ний трѣба да работимъ и да работимъ; всѣка изгубена минута, всѣка празна препирня, всѣка лична вражда, ще паднатъ като тежъкъ камъкъ на нашата совѣсть...

Год. III, бр. 41 отъ 30. IX. 1869.

ДВЕТЪ КАСТИ И ВЛАСТИ
или

днешната наша екзархия и що ни обещава тя

[Много пъти до сега сме се спирали на нашето черковно движение и сме се старали, споредъ силитъ си, да освътяваме различните моменти отъ развитието му. Може би никога не е имало народъ, който, като българския, да е билъ заобиколенъ отъ толкова разнообразни опасности още въ началото на своето възраждане].

* * *

Много излъгани би останъли онѣзи, които би помислили, че новото движение на Българитѣ е имало и има само черковенъ характеръ, т. е. че Българитѣ ся подигнаха противу гръцкото духовенство само за простото удоволствие да замѣстятъ гръцките калугери съ Български.

Не! Това движение заключава въ себе си до една степень и политический характеръ. Българскитѣ народъ чрезъ установлението на една своя народна черква искалъ е и иска, защо да го крийми, да си установи и единъ видъ народна самостоятелност, споредъ както е позволено то въ устройството на независимитѣ черкви въ Османската държава.

И пакъ казвами: излъгани би останали онѣзи, които би помислили, че новото наше движение има само черковенъ и политический характеръ, т. е. че Българитѣ сж искали и искаятъ да си установятъ само една народна черква и чрезъ това да ся сдобиятъ съ нѣкаква си по-особита като народъ самостоятелност, сѫщо както сж и гърцитѣ.

Не! Това движение, освенъ черковенъ и политический, имаше още и социаленъ характеръ. Българитѣ искаха и искаятъ да ся отърватъ отъ развратното и съ безбожнически духъ надъхнъ-

тото гръцко духовенство, което распространяващо суевѣриата отъ една страна, а развратъ и безбожничеството отъ друга по нашето отечество; — тѣ искаха и искаятъ да си установятъ едно отъ народни хора, Българи, състояще духовенство, което, като земе предъ очи примѣръ и сѫдбата на гръцкото духовенство, да ся въодушеви да стане типъ на християнско благочестие и народно-българска и человѣческа добродетель.

Българскийтѣ народъ, когато дойде времето да ся събуди отъ своето многовѣковно мрътвило, замисли за новото свое бѫдуще единъ идеалъ, въ който ся изобразени всичките черти на единъ високо-свободенъ, истинско-христиански и пъленъ съ добродетели общественъ животъ безъ калу-герократия и безъ аристократия.

Той можа да ся испълни съ надеждата, че неговото българско духовенство, което той посрещна съ толкози преданостъ, съ толкози любовъ и ентузиазъмъ, ще подаде то само най-напредъ примѣръ на новийтѣ тойзи животъ, че то най-напредъ ще да земе върху си да представя възвишенийтѣ идеалъ, който народътъ бѣше си въобразилъ изъ начало.

Но нашето духовенство отговори ли на очакванията на народътѣ?

Неговото поведение и пжтътъ, по който тръгнато, обещава ли ни, че има да дочаками едно възрождение на истиний християнски животъ между насъ, че има да видимъ укреплението на расклатенитѣ отъ гръцкото духовенство религиозни начала?

Преди да пристъпимъ да отговоримъ на тѣзи питания, нашите читатели нека съизволятъ да дадатъ вниманието си на следующитѣ размисления.

* * *

[Човѣнкиятъ разумъ не допуска каститѣ; тѣ не сж сѫществували въ предисторическата епоха, а

съ се появили по-късно и съ една отъ многото злини на новото време. Най-напредъ се е установила кастата на свещениците, по нея — на династията, а аристократическата и военната каста съ се зародили през войните.

Българскиятъ народъ, покрай многото злини отъ които е страдалъ по време на тъмното си минало, е тръбвало да търпи и гръцкото калугерско духовенство и българското чорбаджийство, които го ограбвали. Чорбаджите се грижели само за себе си — народътъ нѣмалъ почти никаква полза отъ голѣмите имъ багатства].

* * *

Когато Българскиятъ народъ въстана противъ гръцкото духовенство, той замисли — казахми ний по-горе — единъ идеалъ на общественъ животъ, въ които да ся олицетвори неговото пълно равенство, безъ отличителни съсловия, върху здравите и възвишениетъ християнски закони.

Още въ началото на борбата си той нѣмаше по-малко на очи чорбаджийската каста, колкото кастата на гръцките калугери. Но той осѣти, че ще му бѫде невъзможно да победи пръвата, преди да съсипе втората. Той си помисли, че чистонародното българско духовенство, което би възлъзло на властьта единствено чрезъ волята и чрезъ силата на народа, ще схване свойтъ задатъкъ, който е: да ся съедини въ единъ духъ съ стремленията на народа и да тръгне съ него на борба противъ гордата онази каста на чорбаджите, да затрие нейната сила и нейното влияние, а съ нея и всичките отровни зарази, които излизатъ изъ нея като изъ тѣло гнило, холерическо и къмъ зло само настроено. Изъ тази само победа би ся въздигнѣлъ българскиятъ народъ съвсемъ здравъ, чистъ, въодушевенъ и способенъ за новъ животъ.

[Чорбаджийството видѣ опасността и побърза да се намѣси въ черковната борба, като пое ржководството

; то оплете въ мрежите си и народното ни духовенство. Нѣколко пъти до сега въ вестника си ние посочвахме тая нова опасност. Тукъ се налагатъ нѣколко занимливи въпроси: Мисли ли духовенството да се сдружи съ народа и да защища интересите му или ще тръгне съ неговите явни неприятели? Що тръбва да мислимъ за него?

Действителността ни сочи, че въ много отношения духовенството не оправдава народните надежди. Затова се считаме задължени да се обърнемъ къмъ него и сериозно да запитаме: Знае ли, какво прави? Знае ли, къде отива? Следъ бълскавата ни победа надъ гърците то не бива да се забравя; народътъ, опияненъ отъ постигнатите резултати, не обръща внимание на онова, което се върши около него. Обаче, това нѣма да трае дълго; той ще се върне къмъ действителността и ще потърси смѣтка за всичко].

И тъй като математически пресмѣтнъто следствие на всичко това, което казахми, излиза, че нашето духовенство, което поройтъ на обстоятелствата доведе на чело на българскиятъ народъ, ако иска да поддържа влиянието си и силата си, тръба да ся държи и занапредъ съ общото движение на народътъ, то даже тръбва да земе само въ рѫцетъ си развитието на напредъкъ у насъ; то тръбва само да стане образецъ на истинна християнска добродетель и нравственост на родолюбие, каквото е духовенството у много други народи, а особено у братскиятъ на мъ и съплемененъ народъ Хърватите. Ако ли пъкъ не направи това, то ще бѫде завлѣченъ отъ колелото на движението на народътъ и въвърлено въ гробъ, заедно съ началата, които не умѣятъ да защищава.

* * *

[Изъ дѣлата на нашето духовенство личи, че то се е заразило отъ фенерските калугери. И ние сме единъ отъ тѣзи, които загубиха и здраве и състояние въ чер-

ковната борба, и затова сега възставаме, когато виждаме, че народът е излъган въ очакванията си.

Прочее, ний мислимъ и съ всичкото си дълбоко увѣрение, съ всичкото си чистосърдечие можемъ да ся обѣрнемъ къмъ нашите духовни отци въ Екзархията и да имъ кажемъ: Внимавайте!

Внимавайте и не гледайте само въ ведрото за сега небе, защото ето задава ся облакътъ изъ крайнитъ жгълъ на хоризонтътъ и той е, който, ако не внимавате, ще обърне всичката ваша радост въ дълбока тъга, всичката ви слава — въ неописанъ срамъ и всичкото ваше действование — въ невъскресна смърть.

Съ испъждането на гръцкитъ калуgerи не ся е свръшила българската революция, нето пъкъ ще ся спре тя съ това ваше поведение. Недейте ся обвърява на моменталниятъ тойзи миръ, който владѣе въ нашето отечество. Той скоро ще ся свръши и времето на новата борба ще настане.

Тази борба ще има политический и социаленъ характеръ. Тогавътъ отъ вази ще ся изискватъ дѣла, не думи, но дѣла високи и благотворни — дѣла, които да отговарятъ на великото вдъхновение на Българскиятъ народъ. Уви! на онѣзъ, които не сѫ пригответи за това.

Не съглеждате ли ви онѣзи свѣтли точки, които ся вестяватъ тукъ-таме изъ нашето отечество и между нашата публика и които предвестяватъ нови времена, нови образования, които има да ся въздигнатъ връху развалините на вехти? Не осъщате ли, че тѣзи искри не сѫ освенъ предтечите на голѣмийтъ огънь, които има да загори въ гръдите на всичкийтъ народъ, понеже самиятъ характеръ на народа и самото му положение го прави способенъ за таквотъ едно движение? Нѣмате ли толкова политическа разумностъ да разберете, че този огънь гори много народи и че другаде неговото избухване ся въспира отъ умните

духовни власти, а у насъ, ако не станете ви нравствени, разумни, напредъчни и родолюбиви, ще ускорите избухването на вулкана, който въсъ най-напредъ има да помете?

Ето, напримѣръ, и ний сми единъ отъ многото онѣзи деятели по народното въздигане, и ето въ искреността си ставами да ви кажемъ, че нѣма да търпимъ, щото ви чрезъ непредвидливостта си и чрезъ слабото си родолюбие да станете причина за уголѣмението на и тъй тежкитъ рани, отъ които е покритъ бедниятъ нашъ народъ. Ний исками отъ васъ нова почва, новъ животъ. Ако ви не сте кадърни да испълните желанието на тозъ народъ върху черковните основи, ще го принудите да подири това връху друга нѣкоя основа, която ще бѫде вашето пропадание, защото ви ще сте отговорни както за злините, които може да сполетятъ народа, тъй и за собствената си погибелъ, защото ся показахте неспособни за задатъкътъ, който биде възложенъ връзъ васъ.

[Св. Миларовъ].

Год. VI, бр. 18 отъ 25. VII. 1872.

ДУНАВСКА ЗОРА

1867—1870

ПРОГРАМА

Предубежденията на днешнитѣ обстоятелства представатъ на въображението колебаема сѫдба върхъ участъта на въсточнитѣ народи, въ числото на които личи по многочисленото си жителство и нашът народъ, като залавя най-голѣма чистъ отъ Балкански полуостровъ. Всѣкий родолюбивъ българинъ може да си въобрази, какви честити ми-нути могатъ ся роди отъ обстоятелства, дето ся учаква щастливо бѫдѣще за ония народи, които сѫдбата си направила за предметъ на злаощастието и които въ едни благоприятни случаи ще знаятъ да оценятъ важността на происшествията и да ся възползоватъ.

Четири горчиви въкove трѣба да бѫдатъ доста за единъ народъ, който знае, че нему принадлежатъ преимущества и права такива, каквито сѫ ги начъртали въ историята неговитѣ предѣди съ проливаніето на истата тая кръвь, която тече още и днесъ въ сърдцето на всѣкий Българинъ. Четиревъкено въздишане подъ устремленията на единъ чюздъ яремъ трѣба да е дало доста опитъ на единъ народъ, за да умѣе да извлѣче своята полза отъ благоприятността на обстоятелствата, що му ся представлятъ, и да знае вече да закриля своята сѫдба въ критически едни времена. Въ такъво отношение всѣкий народъ трѣба да си има пристойнитѣ срѣдства, съ които да може да брани своята участъ и да пази интереситѣ си. Едно отъ тия

срѣдства сѫ народнитѣ органи — народнитѣ вестници.

Между другитѣ християнски въ истокъ народи, нашът народъ ся вижда да стои отъ всички назадъ въ всѣко отношение; освенъ що той ся лишава отъ негови представители до разни кабинети на силитѣ, освенъ що нѣма пратени негови дейци при разни дѣржави, той ся лишава още и отъ народни вестници, които да могатъ откровено и чистосърдечно да рассматряватъ за неговата сѫдба.

Мисъльта за да имаме и ние по язика си единъ периодический листъ, който да служи като органъ на народнитѣ желания и чувствования, що занимаватъ днесъ сърдцата на нашът съотечественици, живущи тъй въ свободната Ромъния както и по други страни, вдъхна желание на нѣкои отъ Браилскитѣ родолюбци, за да предприематъ издаванието на тоя листъ подъ имя Дунавска зора.

Въ интереса на Българщината Дунавска зора ще гляда, колкото може, да доставя новини, собствени да занимаятъ любопитството на нашът съотечественици въ странство, които желаятъ да ся известяватъ за онова, що ся говори и върши въ полза или въ вреда на народа ни, за онова, що ся случява и става въ нашето отечество България; тя ще ся старае да бѫде, спорядъ както може, искренъ язикъ на болкитѣ и страданията на огнетения ни народъ, на неговитѣ справедливи оплаквания и на неговитѣ законни правдини.

Въ морално отношение Дунавска зора не ще препуска нищо отъ онова, що може да бѫде въ полза на народното ни развитие; тя ще обема понѣкогашъ нѣкои нѣравствени, поучителни, любословни и забавителни членове, касаящи ся до общонародното ни просвѣщение и писмено забавление. Нѣ понеже това не може да ся чяка отъ единъ самъ человѣкъ, а ся изискува благоволния трудъ на много способни умове, заради това ней-

нитѣ стълпове ще бждатъ отворени за всякий спо-
собенъ Българинъ, който благоизволи да напише
нѣщо въ полза за развитие и расплодяване на на-
родната ни Книжнина както описания на нѣ-
кои народни памятници, раскази отъ народното ни
предание, записки за народната ни история и други
подобни писмени плодове, собствени да хранятъ
любопитството на доброжелателни Българинъ.

Въ политическо отношение Дунавската зора ще ся занимава само съ онова, що ся отнася до моралнѣ и веществени интереси на народа ни; всичко онова, що ся касае до всеобщата политика и до интересите на чюзди народи, ще бжде исключено за нея, понеже ония отъ нашите сътеш-
чественици, що ся любопитни да ся известяватъ за работите на общата свѣтска политика, прочитатъ разни инострани вестници.

Частни и пристрастни критики, както и докачителни членове ще бждатъ всягда отхвърлени, защото целта на тоя листъ е да обема само онова, що е добро, хубаво и полезно.

Таквъа е програмата, която Дунавската зора си предполага, за да следува, като въ истото време призовава помощта на всѣкъ родолюбивъ и ученолюбивъ Българинъ, който е въ положение да й доставя вещество отъ разни полезни, любопитни, любословни и занимателни членове; тя ся посвещава на тѣхните народополезни знания, знания, които могатъ да бждатъ въ полза на оскудната ни книжевност и на възрождаемата ни народност.

Уповани на родолюбивите чувства на нашите сътешественици въ чюзбина, ласкаемъ ся да вѣрвами, че Дунавската зора ще намѣри добра среща и приемъ при тѣхното благоволение за общото ни народно добро. Отъ редакцията на
Дунавската зора

Год. I, бр. 1 отъ 10. IX. 1867.

КЪМЪ БЪЛГАРИТЪ

„Който са брани —
той са храни,
който са дига —
цель достига“.

Ето и тая зима ся измина и пролѣтъ настана. Горитъ ся раззелениха и зашумиха и всичко живо ся пробуди отъ зимний сънъ. А ти, Български народе, още спишъ, още робувашъ, още ся прививашъ въ ногтиетъ на азиатский деспотизъмъ! Още въздишиашъ въ робство!! Още траешъ подъ мъ-
чителство!!!

Българине! Юнашки сине! престани отъ да бждешъ робъ! Доста си тѣрпѣлъ иго — доста и премного. На небето е додѣяло, а на земята до-
тежяло да слушатъ твоите въздишки. Погледни въ слънцето на правдата и виши, що е свобода —
пожелай я отъ все сърдце. Пробуди ся и изви-
кай юнашки: свобода! — земята ще одекне:
свобода! Посвѣсти ся и повикай: правда! — а
небето ще ся отзове: правда! Подкани ся и за-
тръби: народностъ!!! — хиляди юнаци ще ся
провикнатъ: народностъ!

Бѣлградъ, 28. марта 1868. А. К-въ Войникъ.

Год. I, бр. 23 отъ 15. IV. 1868.

ДЛЪЖНОСТЬ КЪМЪ ОТЕЧЕСТВОТО И НАРОДА НИ

Ако е явна истина, че человѣкъ е длъженъ да обича, почита и помага родителите си, колко повече трѣбва той да ся познае за длъженъ къмъ отечеството си, което е общата майка на цѣлъ не-
говъ народъ? Ако чядата иматъ законно право да наследятъ родителския си домъ и имение, колко
повече синоветъ на отечеството ще иматъ есте-
ствено право да бждатъ наследници на земята му

и на сичкитѣ негови добрини, съ които природата го надарила? Тукъ сж иститѣ длѣжности, иститѣ права на чядата къмъ тѣхнитѣ и отъ тѣхнитѣ родители, както и ония на народитѣ къмъ и отъ тѣхнитѣ отечества. Съ разлика само: изгубенитѣ родителски правдини ся добиватъ въ сждѣ чрезъ закона на правосѫдието, додето потжпканитѣ отъ неприятель отечествени правдини не ся искупуватъ освенъ съ голѣми жъртви и съ проливане кръвь. А дали сме длѣжни да жертвувами и да си проливами кръвьта, за да добиемъ изгубенитѣ си народни правдини? — Это предметътъ на думата ни.

Нѣкой си ученъ е казалъ: „Всякий чоловѣкъ, като ся роди, свѣрзва обvezателство да люби отечеството си, а като ся отхрани въ неговата пазва, потвѣрдява обvezателството си да живѣе и да умре въ него и за него“. Врѣхъ такъвъ единъ принципъ, вижда ся, да сж ся основали всички ония велики духове, що сж дали свободата на отечеството и народа си, и сж направили да царува въ пълно право народната добродетель. Всичкитѣ славни подвиги на великитѣ мажи имали сж повечето за цель испѣлнението на тая висока длѣжностъ.

Ако припознавами, че ние Бѣлгаритѣ принадлежимъ на единъ народъ, който си има свое отечество, има и своитѣ исторически права; ако сме убеждени, че ние сме потомци на древнитѣ бѣлгари, които въ старо время сж били достойни да установятъ тия исторически права и ни оставятъ въ наследство една отъ прекраснитѣ земи на вселена, не оставя намъ друго, освенъ да припознаемъ длѣжностъта, която днесъ отечеството ни, народа ни изискува отъ насъ и всякий голѣмъ, малъкъ, богатъ, сиромахъ да ся старае и жертвува за добиване това наше праотеческо наследство.

Днесъ отечеството ни има голѣми нужди и

ни надлага най-тяжка длѣжностъ, отъ испѣлнението на която зависи само да види народътъ ни бѣль день. Да, днесъ то изискува отъ насъ голѣми жъртвувания. И ако обичями и желаемъ доброто на народа си, отъ доброденствието на когото зависи нашата лична честь и слава, длѣжни сме, всякий споредъ вредността си и силата си, да му дойде на помощъ тогазъ, когато обстоятелствата ни призоваватъ. Днесъ всякий отъ насъ, отъ какво би съсловие и да биде, трѣба да е като единъ войнъ на стражя и да внимава върху интересите на отечеството ни като на негови собствени.

И тѣй всякъ Бѣлгаринъ днесъ трѣба не само да упознава длѣжноститѣ, що имами къмъ отечеството си и народа си, а още да ги има живо начертани въ сърдцето си и да ся труди, спорядъ съ каквito дарби и срѣдства е снабденъ, да ги полага въ испѣлнение. Нѣ предъ всичко друго трѣба да ся въдвори въ нашитѣ сърдца онай братска любовь, която можи само да останови помежду ни благословеното братство и всесилното единство.

Онова, което може да припятствува тия доброворни и могжествени вѣзели, които свѣрзватъ сърдцата на единъ народъ и му даватъ сила, за да работи за общото добро, онова, което ся противи на международното братство и единство и въспира всѣко народополезно предприятие, сж върлитѣ неприятели, които всѣкоги сж между насъ и ги носимъ въ насъ си и който имать за престолъ несъгласието, дѣржать народа въ опасно растроение. Ненавистта къмъ брата си, личната гърдостъ, презиранietо на всѣко народно нѣщо, себелюбието и сребролюбието — ето неприятелитѣ, които хранятъ несъгласието между единъ народъ и поразяватъ народнитѣ му чувства.

За единъ себелюбецъ (егоистъ), както и за единъ сребролюбецъ, нѣма отечество, нито народ-

ностъ, нито въра: неговото отечество, неговия народъ, неговия Богъ е неговата сама особа — вънъ отъ нея нѣма интересъ, нѣма полза, нѣма добро. Той не ще да знае никакъ за страданията на единъ народъ, ако и да му носи имято; малко го е ене, ако би и цѣлий народъ да ся изгуби.

[Когато среброто ни стане по-мило и отъ живота, ние се отказваме не само отъ народните потреби, но и отъ личните, забравяме длъжностите си като люде и като българи].

Много пѫтътъ егоистътъ го виждашъ възхнатъ въ народни работи и го глядашъ като да ся мѫчи да испълнява и той народна длъжностъ; нъ това негово народно повлѣчение не происходит никакъ отъ народно съчувствие — упази Боже! — той е подушилъ тамъ нѣщо, което непремѣнно блазни egoистическата му страсть. Егоистътъ не може никакъ да е патриотъ и ако го видишъ като такъвъ, той е метаморфозъ вредоносенъ за единъ цѣлъ народъ.

[Тежко на оня народъ, чиято сѫдба е въ рѫцетъ на такива сребролюбци! И между българите имало подобни лица, но народътъ се е запазилъ до сега непокътнатъ отъ тѣхното вредно влияние]. А днесъ, когато слънце за свободата на народите изгрява, днесъ той не ще ся никакъ изгуби.

Заради това днесъ намъ не остава друго нищо, освенъ всякий, който чувствова, че въ неговите жили тече българска кръвъ, да ся види непремѣнно длъженъ, за да принесе своята жъртва връхъ олтаря на народната ни святыня, на тая наша народна святыня, отъ дето само ся очаква щастието и доброденствието на нещастния ни днесъ народъ. Днесъ всякий Българинъ трѣбва да бѫде като единъ обрженъ войнъ, който е готовъ да ся впусти въ забрана на своето отечество, щомъ затръби бойната тръба. А дали тая тръба днесъ не тръжи? Всякий нека вдигне ухо и чюе.

Днесъ може да е настанъло время, за да и иши, Българе, станемъ съгласно, за да си исками отечествените наши правдини, които нашите славни предатци сѫ оставили въ наследство не на чюзди, а на тѣхни отъ сърдце и кръвъ потомци! Нека, прочее, бѫдемъ бодри, за да не би да припустимъ благоприятния случай, а като истинни синове на нашето прекрасно и мило отечество, нека всички бѫдемъ готови да дадемъ мило и драго за неговото оволнение, дори и да жертвувамъ самия нашъ животъ! До кога неволи, до кога огнетения, до кога робство? Гласъ отъ свобода вика днесъ по всички истокъ. Тамъ народната свобода уже принася своите жъртви и народното сърдце пролива своята кръвъ! Тамъ мѫчительъ ся люлѣе вече връхъ неговий изгнилъ престолъ и трепери отъ страхъ да не би да пропадне!

Год. I, бр. 13 отъ 5. II. 1868.

ПРАВО

1869—1873

КЪМЪ ЧИТАТЕЛИТЪ

Нашитъ читателие знаятъ, че преди две години съществуваше единъ сатарически вестникъ или периодическо списание Гайдада; знаятъ тозе, че има вече нѣколко на брой Български листове, които огрѣха българския свѣтъ, посвѣтиха, кой малко, кой много, и угаснаха! Туй са слуши и съ Гайдата, нѣ тя не остана навѣки въ мрака, тя днесъ, мили съотечественици, пакъ са появява и по царска милостъ, смѣемъ да кажемъ, по-великолепна, облѣчена и съ друга премѣна политическа правдина, поради която и носи вече ново име „Право“. Правото, като усвоява вече името на Гайдата, разумява се, че усвоява и наследието ѝ, дето ще рече, че земанието и даванието на Гайдата сѫ притяжание на Правото. Първата е длѣжна на нѣкои отъ спомоществователитъ си още 5 броя, последното се задѣлжава да ги запълни съ толкова други въ романъ, който не следъ много ще напечата, нѣ тъй сѫщо то умолява и ония отъ спомоществователитъ, които не сѫ си доплатили, да му доплатятъ, за да може да ся издѣлжи и на народа си да послужи.

Правото си предлага за цель да бѫде вестникъ, който да отговаря, колкото може, върно на сегашните нужди и потрѣби на Българския народъ.

Като ся упѫтя къмъ тая цель, Правото ще има сѣкога предъ очи обществената полза и ще

ядѣтъ съ потикътъ къмъ напредъкъ въ сич-
китъ жици въ народния животъ. И тъй напредъ-
кътъ на Българското общество — нравственъ или
вещественъ, вътрисповѣденъ или гражданский —
това ще бѫде предметъ на Правото; съ тая
мисъл ся започнува изданието на тоя вестникъ,
това е неговата главна цель и издателитъ му ще
полагать сѣко стараніе, за да ся гони, колкото
може по-успѣшно, предложената цель, като ся об-
лѣга при това на съчувствието и на потрѣбната
поддържка отъ родолюбивите читатели.

Год. IV, бр. 1 отъ 4. III. 1869.

НАПРЕДЪКЪТЪ

Едно отъ най-живитъ и най-силнитъ чувства на човѣка е доброто, зачтото най-главниятъ законъ на живата природа ся гнѣзи въ доброто: „И рече Богъ: да бѫде свѣтъ¹ и свѣтътъ биде; и видѣ Богъ, че това е добро“. Най-дивийтъ човѣкъ и най-питомниятъ въ това чувство си приличатъ „като две деца отъ една майка“. Стѣплкитъ наши къмъ Бога ли вървятъ или къмъ адътъ, една и иста причина ги тика — тая причина е доброто. Нѣ тоя часъ ще ни ся наスマѣтъ читателитъ и ще кажатъ: „Какъ може нѣкой до толкова да залудѣ, чото да иде за доброто къмъ адътъ, когато тамъ нѣма друго освенъ мрѣтвило и запустение?“ На това питание ние ще отговоримъ съ друго: „Какъ може човѣкъ, кога върви, да падне въ яма?“ — Ясно е, че или ако не гледа добре, или ако сѫ му врѣзани очитъ. Заради това, както лишението отъ свѣта, отъ виделината кара човѣка въ яма, така само тогава човѣкъ върви къмъ адътъ за доброто, когато е лишенъ отъ свѣтъ, отъ виделина; заради това и самъ Богъ, преди да

¹ Свѣтлина.

създаде друго, е казалъ: да бъде свѣтъ. И свѣтъта наистина тоя часъ биде, нъ и тъмата ся не уничтожи.

[Лошо нѣщо е тѣмнината! Когато ни заобикаля, не виждаме нищо около себе си. Обаче, по-лоша и по-страшна е душевната тѣмнина — тя е причина за злини въ свѣта].

Казахми горе, че едно отъ най-силнитѣ и най-живитѣ чувства е доброто, т. е. стремлението къмъ счастье, свобода отъ страдания и пр. Какъ тѣй, мили читатели, това връждено чувство у насъ къмъ доброто, като е толкова голѣмо, толкова силно, не е до сега победило, стѣпкало злини и не е възручило надъ нихнитѣ трупъ тѣржествующе знамя? Това е единъ въпросъ, който нито нас скоро, нито въ единъ газетенъ членъ може да бѫде разясненъ; краищата на този въпросъ сѫ дѣлги, а коренитетѣ му сѫ дѣлбоки. Ако имате благоволение, мили читателию, да уделявате една малка часть отъ времето си за чтение на нашето Право, вие ще срѣщате между другото сегизъ-тогизъ и разяснения върху това. За сега да продължавами, докгдeto може, речта си. Казахми, че сичкитѣ злини, които тежатъ надъ насъ, сѫ чада на мракътѣ, или сѣ едно, да го кажемъ поясно, на незнанието, на нашето невежество, зачтото като човѣци не можемъ сичко да знаемъ. Нъ както знанието ни, така и невежеството ни не стоятъ никога на една мѣрка и при това когато едното ся въскачува, уголѣмява, другото спада и намалява; и намалява едното въ такава степень, въ каквато другото ся уголѣмява. Това нѣщо е като днитѣ и нощитѣ: колкото нощта намалява, толкова денятъ ся уголѣмява, и инакъ. Ясно е сега, где е цѣрвътъ на нашите злини; ясно е, че като човѣци сички сми расположени да трѣсимъ доброто, затова сички отъ сърдце и душа сми наклонни къмъ добиване на знание, сички съгласно

не желаемъ невежеството и, ако би могли, сички задружно съ общо усилие би го истрѣгнили отъ коренъ, а неговийтъ трупъ би съжgli и на вѣтъръ развѣяли. Нъ тая работа не е работа ни на едно поколѣние, ни на единъ народъ, а е работа обща на сичкитѣ народи и то въ ходътъ на историята, въ шествието на вѣковетѣ! А колкото за насъ, мили читателю, и за нашия народъ, ние да гледами да освоимъ добре богатото наследие, добитийтъ свѣтъ, който сми затекли, и да гледами, ако можемъ, да го предадемъ умноженъ на бѫдьщите поколѣния — ето това е доброто, което можемъ да тѣрсимъ, въ това е нашето лично, семайно и обществено добро; това е и общата мисль на думата напредъкъ, която стои на чело на тоя членъ.

Следъ това ще прекратимъ до другъ путь беседата си за напредъкътъ, за да не утрудимъ по-нататакъ вниманието на благосклоннитѣ читатели.

Год. IV, бр. 1. отъ 4. III. 1869.

28. ФЕВРУАРИЙ 1870

Тѣзи е датата, която ще остане вѣчно паметна въ бѫдьщите бѣлгарски родове — ера на народното ни пакибитие, на духовното ни възраждане. Поменѣтъ на този достозабележителенъ день ще премине вѣкове и нѣма да са забрави, докато тупа поне едно бѣлгарско сърце на свѣта. Нашето освобождение отъ срамната зависимостъ, отъ едно не-приязнено намъ и чуждо духовенство, са извѣрши вече чрезъ безкрайната милостъ на честития нашъ Господарь. Неговътъ царски ферманъ полага твърда основа за общото благоденствие и за народния животъ на бѣлгарския народъ.

Туй е безпримѣрно благодеяние и важно съ-

битие. Никога царь не е подарявалъ по-щедри и по-коренни правдини на народа си. Днесъ, когато на западъ дори и до частнитъ и най-малки обществени въпроси въ решението си поклаща тъмъ основания на държавитъ и са придвижаватъ отъ хиляди заплашителни знакове за разрушение обществения редъ; когато въ Римъ единъ химерически въпросъ поклаща сичкия католически миръ и католическитъ държави въ мъжителна агония хвърлятъ боязливи погледи къмъ въчния градъ, отъ дето едно безумно решение може да произведе безбройни бедствия на католическите правителства; днесъ, думами, въ туй сѫщото време на истокъ са вършатъ чудеса: единъ великъ владѣтель провъзгласява духовната самостоятелност на цѣлъ народъ, веде поданинитъ на империята си народи въ пѫтя на полезните преобразования; и сичко туй са извършва тихо, безметежно, безъ никое отъ нийде противене или ропщене и милиони признателни уста благославятъ името на своя великъ царь и благодетель.

Презъ сичкото време на действуващето за църковния български въпросъ вниманието на цѣлъ народъ ако и да бѣ постоянно съсрѣдочено на него, но различните фази, презъ които той премина, отнемаха и у най-прозорливите възможности, за да предугадятъ и опредѣлятъ честития денъ на разрешението му. И ето неожидано, като животворящитъ повѣнълата природа слънчеви луци, блѣсна на отпадналитъ сърца свѣтлиятъ царски ферманъ и изведе на животъ единъ цѣлъ народъ.

Да, събитието доде нечакано почти, за туй и благовестието за него са разнесе бѣрже като молния по сичкитъ крайща на държавата; вървами, че впечатлението е било както тукъ, тъй и на сѣкѫде толкосъ живо и радостно-упоително, щото обществото на сѣкѫде продължава еще да са намѣрва подъ влияние само на чувството на безпредѣлната

признателност къмъ великий свой благодетель и царь, безъ да е могло еще да вникне и да измѣри и всичкитъ благодетелни следствия, които важното туй събитие ще възима на благополучието му.

До сега органитъ на мѣстния печатъ твърде излека пипнаха тъзи тема. Тѣ посрещаха поевяваньето на царския ферманъ като събитие необикновено, но въ сѫщото време и като единъ твърде естественъ и праведенъ край на българския църковенъ въпросъ. Сичкитъ органи на мѣстния печатъ, безъ да исключимъ и гръцкитъ, съгласно изповѣдатъ високото безпристрастие и справедливостъ на началата на този актъ, макаръ че гръцкиятъ печатъ отъ своята точка на зрението клони да заеви малко едно незадоволствие. Нѣмами сумнение, че и европейскитъ печатъ, вещъ отъ затрудненията, които посрѣщатъ католическите държави въ уничтожението на устарѣлите тѣхни конкордати съ Римъ, ще отдаде дължното оценение и праведната похвала на императорското правителство за единъ такъвъз блѣскъвъ и человѣко любивъ подвигъ, който е толкосъ ревнивъ и без примѣренъ на западъ. Най-подиръ сичкитъ почитатели на духовната свобода, сичкитъ благоразумни и праводушни человѣци во всѣка държава и народъ ще намѣрятъ въ този актъ едно несумнено доказателство, че стариятъ истокъ са подмладява чрезъ духа на новейшата цивилизация, ржководимъ отъ едно просвѣтено и мѣдро правителство. Ний бихми изобразили недостатъчно картината на знаменитото събитие, ако премълчавахми благоприятното понятие, което то отражава за нравственостъта на правителството и високо свидетелствува за неговата искреностъ и благонамѣреностъ къмъ сичкитъ нему подчинени народи. [Това събитие ни увѣрява, че правителството съчувствува на народите си и се грижи за тѣхъ].

Год. V, бр. 3 отъ 16. III. 1870.

1869—1872

КЪМЪ ЧИТАТЕЛИГЪ

Ние, румунските българе, живеемъ въ свободна държава, въ която съки човѣкъ е свободенъ явно да исказва своите идеи и своите желания, и за това ние наричаме свойятъ вестникъ „Свобода“.

Целта на „Свобода“ е да защищава българските интереси и да показва на българския народъ пътъ, по който той да върви, за да може по-лесно да достигне до своето нравствено съвършенство и до своята политическа независимост. Освенъ това „Свобода“ ще употреби сичките си сили да опознае българскиятъ народъ съ неговите съседи и обратно.

Освенъ политически статии „Свобода“ ще помѣстява:

1. кореспонденции изъ България, Бесарабия, Сръбия, Австрия, Босна, Далмация и пр.;
2. повести и разказе изъ българскиятъ животъ;
3. статистически сведения изъ България;
4. критика и библиография;
5. исторически статии и пр.

Отъ редакцията.

Год. I, бр. 1 отъ 7. XI. 1869.

НАШАТА ЗАДАЧА

Букурещъ, 6. ноемврия

Както е потрѣбенъ за земните животни въздухъ, а за рибите — вода, сѫщо за човѣка е потрѣбна най-напредъ отъ сичко свобода. Безъ свобода човѣкъ не може да рече, че е човѣкъ, а половина човѣкъ; безъ свобода човѣкъ не може да бѫде такавъ, какавто го е създала природата, следователно не може да бѫде и счастливъ. За човѣка, който има човѣческа душа и сърдце, е сто пъти по-леко и по-приятно да гладува и да мръзне, нежели да бѫде султанъ и да робува. Само онзи може да каже, че е човѣкъ, който говори и мисли по своята воля, само онзи може да каже, че живѣе на свѣтътъ, който не тръни да види надъ себе си никакавъ деспотизъмъ, никакавъ бичъ. Отъ свободата зависи почти сичко: безъ свобода нѣма ни животъ, ни счаствие — това е вѣрно както два и два = четири. Но човѣческото счаствие зависи отъ просвѣщението, а просвѣщението — отъ материалното богатство. А материалното богатство — отъ свободата. Кажете ми, може ли човѣкъ да бѫде счастливъ, когато неговото имане са намира въ ръцетъ на другого; когато неговата жена и неговитъ дѣщери съки денъ могатъ да бѫдатъувредени, обезчестени, и когато надъ неговиятъ умъ, надъ неговото лице висатъ топузе и топоре, които му не даватъ ни да говори, ни да пише, ни да мисли, както той иска, а по волята на неговите господаре? Не е леко за човѣка да остави своето отечество, своето огнище, свойтъ роднини, приятеле, гробоветъ на свойтъ прадѣди, но ние видимъ, че хиледи люде са преселватъ ежегодно въ Америка. И защо? — Да търсятъ лична и национална свобода.

Сичко, що е свето, мило и потрѣбно на частенъ

човѣкъ, то е така сѫщо потрѣбно и нужно и за цѣлъ народъ. Само онзи народъ може да живѣе и да напредва, който има свой исторически животъ и своя вѣнкашна и вѫтрешна свобода, сир. който има своя господарствена и своя умствена независимостъ. Сѣки народъ, който не съставлява отдельно господарствено тѣло, той сѣкога са подвергва — даже и при най-либералното правление — на нѣкакво си невидимо влияние на централизацията и на господствуващата националностъ и рѣдко не търпи отъ това влияние ущербъ за своята народностъ. Сѣки народъ, който нѣма своя умствена независимостъ, свое домашно развитие, свои народни идеи, който не произвожда нищо самостоятелно и не върви по духътъ на времето, то тоя народъ, рано или късно, трѣба да са подчини на влиянието на тая националностъ, която е по-развита отъ него, а това подчинение го води къмъ положително ослабление и падание. Ето за какво сѣки народъ трѣба да има свое народно развитие, своя книжовностъ, свой животъ, съ една дума — своя свобода. Тамъ дека нѣма народенъ самостоятеленъ животъ, то тая народностъ не може да има блестяща бѫдѣщностъ и трѣба или да са подчини на друга по-развита нация, или да стои въ неподвижно състояние. Сѣки знае, че народното благосъстояние зависи отъ народното просвѣщение, а колкото е единъ народъ по-образованъ, толкова той е по-счастливъ. А може ли единъ народъ да бѫде просвѣщенъ, богатъ, счастливъ и образованъ, когато на пѫтятъ му стоятъ такива люде, които не желаятъ неговото счастье и добро, защото това счастье и добро е погубно за тѣхните интереси? Могатъ ли турцитѣ да желаятъ бѫлгарското возраждение, бѫлгарското счастье и бѫлгарското добро, когато бѫлгарското възрождение е гробъ за Турската империя? Могатъ ли турцитѣ да са радватъ на нашето бѫлгарско про-

свѣщение и напредокъ, когато тие твърде добре познаватъ, че само слѣпитѣ и необразованитѣ народи са даватъ да са водатъ за носьть? Ако бѫлгаретѣ да бѣха образовани, то не щѣха да търпятъ да ги газатъ такива цигане, каквito сѫтурцитѣ; а да бѫдатъ тие образовани, то понат предъ трѣба да бѫдатъ свободни. Тие люде малко знаятъ турската администрация и турскиятъ народъ, които мислатъ, че бѫлгаретѣ могатъ подъ покровителството на султанъ Азиса да просвѣщаватъ и да напредуватъ: „отъ брѣмъ-балътъ медъ не са добива“. Свобода трѣба на бѫлгарскиятъ народъ и свобода пълна, свобода бѫлгарска, а повече нищо!

Отъ петнадесетъ години насамъ бѫлгарскиятъ народъ захвана да живѣе и да напредува, но нашето развитие върви тихо и шантаво, защото нашитѣ ржце сѫ везани, нашитѣ идеи — незрѣли, нашитѣ главатаре нѣматъ още това свето чувство камъ своето отечество, каквото иматъ Мации и Гарибалди камъ Италия. А кой е тута кривъ? — Пакъ нашето положение, пакъ турскиятъ яремъ. Да земемъ за примѣръ нашиятъ черковенъ вопросъ. Бѫлгарскиятъ народъ цѣли двадесетъ години са бори съ грѣцкото духовенство и иска да добие своя черковна иерархия или свой самостоятеленъ духовенъ животъ, но и до сега неговитѣ желания и надежди оставатъ си само желания и надежди, а турското правительство го храни само съ едни проекти à la Михайловски, отъ които на бѫлгаретѣ оголѣха гърбоветѣ и обосѣха краката, а полза ни за две пари. А може ли да бѫде другояче, когато самитѣ наши главатаре: единътъ бѣга нагоре, другиятъ бѣга надоле; единътъ вика стрижено, другиятъ вика косено? Нашитѣ представителе намѣсто да испльняватъ свето и безгрѣшно; свойтѣ обязанности, тие са карать за първенство; нашитѣ архиереи намѣсто да покажатъ примѣръ

на своето стадо и да го научатъ, какъ да защищава своите права, тие са каратъ, кой да бъде български патриархъ и сърдатъ са, че черковниятъ вопросъ са влъче така дълго и тие получаватъ само по 30,000 гроша, когато въ своите епархии щъха да получаватъ по 100 хиледи гроша; най-после Рилскиятъ манастиръ, това българско свѣтило, тая българска надежда, тоя столпъ за българската народност! Рилскиятъ манастиръ!... Не знаемъ и да върваме ли? Рилскиятъ манастиръ праща помощъ на Константинополскиятъ патриархъ? Рилскитъ свети отци, които ние до сега сме са научиле да почитаме и уважаваме, пращатъ помощъ на нашитъ врагове, на нашитъ народни убийци! Даватъ камъне на нашитъ кръвопийци, за да ни биятъ съ тѣхъ! Както щете, а това не е ни християнско, ни народно, ни човѣческо явление и ние имаме право да помислимъ, че рилскитъ свети отци или са полудѣли, или щатъ да полу-дѣятъ. Мислите ли вие, свети отци, че ако правите това съзнателно, то народътъ ще да ви прости тая ваша гнусность? — Не, такива нѣща са никога не прощаватъ и ще дойде време, когато и вие ще преклоните колѣно предъ народната воля.

Не знаемъ какъ други, но ние мислимъ, че за нашето българско добро черковниятъ нашъ вопросъ трѣба да са остави на стърна за нѣкое време и да обърнемъ внимание на нашето политическо положение, да са постараюмъ и да искоренимъ главното зло, което ни стои на пътя и тогази да ся завземемъ да лечимъ по-малкитъ раници, които имаме на нашето тѣло твърде много. „Дорде е селото безъ кучета, хората съкога щатъ ходатъ безъ тояга“, а дорде имаме за господаре полудиви и полудути люде, до тогава съка една народна наша работа ще върви куро и слѣпо.

Ние, българете, вече са возродихме нравствено: нашата книжевност, нашитъ училища,

нашата журналистика стоятъ на по-висока степень отъ турскитъ; нашиятъ народъ е способенъ за култура, за търговия и за цивилизация; ние сме пълни съ млади сили, а нашитъ господаре падать все повече и повече и скоро щатъ престанатъ и да живѣятъ. Но ние трѣба да са приготвимъ, да хванемъ място и да са покажемъ предъ свѣтътъ, че сме народъ, който обещава много за бѫдѣщитъ времена.

И така свобода е българското желание, свобода е нашата българска надежда, свобода е българската девиза, затова и ние на българската свобода посвещаваме и нашиятъ вестникъ.

Год. I, бр. 1 отъ 7. XI. 1869.

ТРЕБВА ДА БѢДЕМЪ ПОЛЕЗНИ НА ОТСРЕЩНИТЪ НАШИ БРАТЯ

Ние, българетъ, които живѣемъ въ свободна Ромъния, не само че можемъ да бѫдемъ полезни, но нашата длѣжност изисква да употребимъ сичкитъ си сили за благосъстоянието на нашитъ братия, които живѣятъ въ поробеното наше отечество. Нашата помошъ за сега трѣба да бѫде нравствена, а нашиятъ гласъ, когото ние возвишаваме за тѣхна защита — истиненъ, безпристрастенъ и честенъ, защото намъ въ Ромъния никой не запрещава да искажатъ устата това, щото чувствова сърдцето. Повторяваме, ние сме дължни да помогнемъ на нашитъ братия, защото, ако братъ не помогне на брата си, то кой ще му помогне! Ние често са срѣдиме на сърбетъ, викаме противъ руситъ, обвиняваме гръцитъ и оплакваме са отъ Европа, че сичкитъ тие не съчувствуватъ на българскиятъ народъ и не подаватъ своите гласъ за негова полза. А какво правимъ ние сами? Испъл-

няватъ ли ромънските българе своите длъжности? — Азъ си позволявамъ да кажа: „Ситиятъ на гладниятъ никога не вѣрва“.

Ако ние да бѣхме живѣле въ иѣкое господарство, което не дозволява човѣку да работи, да мисли или да говори по своя воля, то тогава щѣше да биде друго, но ние живѣемъ въ такава една дѣржава, която може да са нарече втора Швейцария. [Ромънското правителство ни дава пълна свобода въ всѣко отношение]. И така, трѣба ли ние да работимъ за своето добро и да помагаме на нашите братя въ България? Трѣба ли да бѫдемъ хладнокрѣвни сами, когато тѣсимъ помощъ и отъ чужденците? Трѣба ли да оставимъ другите да работатъ за насъ, а ние да запалимъ лулите и да чекаме да работатъ другите за насъ? Трѣба ли ние да гледаме хладнокрѣвно, какъ нашите бащи и майки, нашите братя и сестри, нашите деца и унуки пъшкатъ подъ турския яремъ и проливатъ горчиви слѣзи, когато и самите чужденци принимаватъ участие въ българските страдания? Можемъ ли, най-после, ние, които сме свободни, да гледаме какъ са тѣчатъ нашите български права и какъ си играятъ съ нашето свето име? Сѣки здравомислящи и свободомислящи човѣкъ, безъ разлика на вѣра и народност, който желае успѣхъ на себе си и на своите народъ, е длѣженъ нравствено и материално да помогне на сѣки единъ народъ, който са намира въ такова положение, въ каквото са намира днесъ българетъ; — а ние, българетъ въ Ромъния, сме такива сѫщи българе, каквито сѫ и българетъ въ Българско, и въ насъ тече такава сѫща кръвъ, каквато тече и въ тѣхните жили. Ако не сичките българе, които живѣятъ въ Ромъния, то повечето отъ тѣхъ са пребѣгнале изъ Българско и въ това сѫщо време, когато тие сѫ оставиле своето мило отечество, оставиле сѫ кой братъ, кой сестра, кой баща,

които може и до днесъ тѣрпать горе и неволи. По тая причина ромънските българе твърде добре познаватъ въ какво положение са намиратъ нашите братя отсреща и затова не можемъ хладнокрѣвно да гледаме на страданията на нашето общо отечество, но живо да съдействоваме, честно да работимъ и съ любовъ да са завземемъ за нашите братя, защото минутата — както за насъ, така и за сичките поробени народности — настига и трѣба да найде нашиятъ народъ готовъ за животъ. XIX. вѣкъ е вѣкъ за просвѣщение и възрождение, вѣкъ за свобода и напредокъ, следователно частъ и на българската свобода вече чука на вратата ни и ние трѣба да покажемъ на цѣла Европа, че сме будни и готови да вървимъ заедно съ другите просвѣщени народности. За сега ние не сме въ състояние да бѫдемъ полезни отъ сѣка една страна, но ако не съ друго, то можемъ съ речъ вестниците, съ книжки и брошури да подадемъ добаръ советъ на нашите братя и писмено да ги упѣшимъ камъ тѣхното счастье. Биватъ времена, когато единъ добаръ съветъ е по-полезенъ отъ сичко друго. Когато ние сега покажемъ на българетъ въ Българско своето съчувствие, то тие ще знаятъ, че кога настѫпятъ ония важни за българския народъ минути, то ние ще бѫдемъ готови да помогнемъ на своето отечество съ сичко, що имаме въ рѣчетъ си.

Нашата длѣжност е да бѫдемъ за примѣръ на българетъ въ България и да имъ бѫдемъ ржководители и за своето и за тѣхното добро — съ една дума ние трѣба да са приготвимъ да имъ подадемъ на време братска ржка и да ги поведемъ на животъ и на смърть. Ние имаме повече срѣдства да бѫдемъ развити и достойни и затова намъ не ще така леко да прости българската история нашите пogrѣшки, както тя ще ги прости на нашите братя въ Българско, които сѫ отъ

съка една страна притиснати. Тръба да са земемъ за умъ. Доста сме слугувале и слугуваме за полза на другого: тръба и за себе си да са погрижимъ и да захванемъ да работимъ така също, както работиха италиянцитѣ въ Венеция и въ Ломбардия... Сичко на тоя свѣтъ е възможно, когато човѣкъ иска да работи и когато работи честно и съ твърда воля. И така ние, ромънските българе, тръба да поживѣемъ малко и да помогнемъ на своите братия словомъ, дѣломъ и помищленiemъ, защото историята не чека.

Единъ румунски българинъ.

Год. I, бр. 3 отъ 19. XI. 1869.

ПИСМО ДО РОМЪНСКИТЕ БЪЛГАРИ

[Отговоръ на статията „Тръбва да бждемъ полезни на отсрецнитѣ наши братя“, печатана въ в-къ „Свобода“ год. I, бр. 3].

Вие казвате, че ние, младите българе, сме цвѣтъ и плодъ отъ онова семе, което посъяха нашите пра-дѣди. Това е цѣла истина, но доколко е тоя плодъ зрѣлъ и доколко е тоя цвѣтъ миризливъ, това ще да видимъ по-доле. Най-напредъ вие тръбва да знаете, че между насъ, тукашните българе, и между вазе, които живѣте въ свободна Ромъния, има голѣмо различие. Вие свободно можете да са развивате, свободно да исказвате своите мисли, убеждения и желания — съ една дума, вие можете да цѣвтите и да давате плодъ, безъ да ви мѣшава нѣкои въ нѣщо, но въ България е съвсемъ другояче. Ние цѣвтиме безъ време, т. е. цѣвтиме въ ноемврия и даваме плодъ въ априлия месецъ, и затова и плодътъ ни и цвѣтътъ ни не сѫ за свѣтътъ. Но и може ли едно растение да расте, когато то са тѣпче отъ сѣкиго? Можеме ли и ние да дадеме зрѣлъ плодъ, когато ни газатъ най-гнус-

навитъ и най-варварскитѣ тирани на свѣтътъ. Но това още не е нищо, ако само нашитѣ плоди да са не газѣха отъ такива неприятели, които сѫ отъ това също семе, отъ което сме и ние сами. По наше мнение г. г. Михайловски, Шишковъ, Геновичъ и пр. сѫ по-опасни за нашата народностъ, не жели Али-паша, Шнайдеръ et C-ie. А погледайте, какви злоупотрѣбления праватъ тие българе, или, по-добре да кажемъ, тия български изроде на своите народъ и на своята майка България! Тие български изроде, за да достигнатъ своите егоистически цели, станале сѫ сълѣпо орудие на турското правителство и на сичките наши неприятели и работатъ противъ своите народъ, когото сѫ обявани да защищаватъ съ сичката си душа и сърце като синове на общото наше отечество, т. е. като синове на България. Да, тие сѫ станале орудие на най-гнуснавитъ и най-звѣрскитѣ наши кръвопийци и заборавиле сѫ, че сѫ синове на оная майка, отъ която сѫ да доиле съ чисто и свето българско млѣко; тие оскверняватъ паметъта на своите пра-дѣди, плюятъ на гробовете на своите бащи и дѣди, безчестатъ пресветото име, което тие носатъ и, безъ да са срамуватъ, газатъ и тѣпчатъ съко народно развитие и напредокъ, които би са появили между българетъ. Но какви последствия ще бждатъ отъ сичко това? Щатъ ли тие подлизници и блудолизци да изиграятъ нѣщо отъ своите гнуснави подлости? — Ние мислим, че не щатъ. Сичко, щото може да излѣзе изъ тѣхнитѣ подлости е, че тие щатъ отложатъ на време това, щото можеше да са случи днес или утре. Време е вече дошло да са развеже Гордиевиятъ вжелъ и да са строшатъ оковитъ, които държеха въ най-страшно робство нашето мило отечество: минутата вече чука на вратата ни и ангелската тржба скоро ще превѣзвести: „Българине, петсто-тинъ години ти си робувалъ и оплаквалъ си си

днитѣ. Стани сега, пробуди са и откупи своето отечество и своята родена земя България. Отъ днесъ ти ще бѫдешъ честитъ, счастливъ и свободенъ, а турцитъ трѣба да погинатъ или да идатъ отдека сѫ дошли!“ И така, скоро ще да са увѣрятъ и турскитѣ дипломате и европейската фалшива преса, че кръвъта, която върви въ българскитѣ жили, не е водена и българскиятъ народъ е народъ създанъ отъ самата природа за култура, напредокъ и свобода. Да, българинътъ скоро ще омие лицето на посраменото и поробеното си отечество и ще рече безъ да почервенѣ: „Азъ съмъ българинъ“. Нашитѣ ромънски братия ни пишеха, че нашитѣ бащи и дѣди сѫ грѣшиле и затова ние трѣбва да бѫдеме осторожни, за да не подпаднемъ подъ сѫщите погрѣшки. Но ние видимъ, че за нещето несчастие често грѣшиме и ние, т. е. младитѣ и образованитѣ българе, отъ които нашето отечество очаква твърде много. Нашитѣ отци и дѣди сѫ грѣшиле безсъзнателно, а ние грѣшиме егоистически. За примѣръ ще ви приведемъ пакъ г. г. Михайловски, Геновича и пр. Ние отъ сѣ сърце прощаваме тия наши българе, които ставатъ слѣпо орудие и безсъзнателно върватъ следъ тогова, който имъ подаде рѣка; тие, по своята простота и незнание, често сѫ правиле пакости на народътъ, но правиле сѫ ги за това, защото са мислиле и желале съ своитѣ действия да му направятъ добро; но днешнитѣ наши предатели и продадени души твърде добре познаватъ интереситѣ на народътъ и само личнитѣ имъ интереси ги не допушватъ да бѫдатъ честни или, по-добре да кажеме, да бѫдатъ българе.

Дѣлго време сѫ тѣрсили българетѣ приятели между различни народи и народности, но отъ сѣка страна сѫ ги посрѣщали неприятели, които намѣсто да имъ помогнатъ, тласкале сѫ ги въ гробътъ. Днесъ тая наша болесть, да тѣрсиме помощъ отъ

другого за нашето счастье, са излѣчи и ние явно видѣхме, че тоя путь, по който сме вървеле до сега, е тѣрнивъ и води ни не камъ животъ, а камъ смърть и затова младитѣ българе употребяватъ сичкитѣ си старания, за да са избавятъ отъ всѣко странно влияние и предначетаха си тая девиза: „Помогни си и Богъ ще ти помогне“. Истина, нашата обязаност е тежка, но кога си въобразимъ, какво наслаждение ще чувствува нашата българска душа, когато ние сами съ своята кръвь и съ своите потъ достигнеме своята свобода, то сме готови на сѣкакви жъртви и на сѣкакви мжки, даже и смъртъта наша ще бѫде сладка, ако паднемъ съ ножътъ си и съ пушката си вържка. $4\frac{1}{2}$ вѣковото страдане трѣба да ни въорушеви и да ни накара да заборавимъ и животъ и сичко. Ние младитѣ българе сме горделиви и не въсприемаме свобода безъ жъртви, защото свобода, която са не добива съ мжки и жъртви, е мъртва. Ние знаеме, че нашата обязаност е твърде мжчна, но въ сѫщото време е твърде лесна, ако само ние сички викнеме съ единъ гласъ: „Свобода или смърть“. А това ще са случи твърде скоро, защото сичкитѣ българе дѣхатъ съ единъ духъ. Нашиятъ горизонтъ е блистателъ и пъленъ съ животъ, а свѣтлата зора на свободата повече и повече пробива въ сѣко българско сърце. Нашитѣ тири и неприятели и сами видатъ това и употребяватъ сичкитѣ си срѣдства, за да затемнятъ тая свѣтлина, която води нашиятъ народъ камъ неговото възкръсение. Но тия ями, които са за настъроватъ, ще погълнатъ самитѣ тѣхъ, защото свѣтлината на правдата рано или късно трѣба да възторжествува! Ето, наши мили братия, каква е нашата мисия и какви сѫ нашитѣ желания: Да работиме сами и да са не надѣяме на никого; да тѣрсиме своето и да не искаме чуждото; да добиеме своята свобода сами и да не тѣрсимъ милости отъ

султанът; и най-после, да търсиме съвершена свобода, а не сънка отъ свобода. Работете и вие, наши братя, и бждете увѣрени, че „Млада България“ не ще да засрами своето отечество. Времето е кжсо, а работи имаме много. Земете си на умътъ, че българскиятъ народъ скоро ще бѫде свободенъ — и напредъ! Стискаме вашата ржка и желаемъ ви „свободна България“.

„Млада България“

Год. I, бр. 12 отъ 22. I. 1870.

ДРУГО СПАСЕНИЕ ЗА НАСЪ НѢМА

Букурещъ, 16. априлия

Гората са е раззеленила, а ние са караме за черковнитѣ устройства и за щастието на калугеретѣ и поповетѣ! Сичкиятъ свѣтъ са е възволновалъ¹ и търси щастие и добро, а ние са препираме въ Търново ли или въ Цариградъ трѣба да живѣе нашиятъ екзархъ и неговиятъ синодъ! Най-после сичкитѣ хора на свѣтътъ сж готови да са зематъ за оружие и да защищаватъ своитѣ човѣчески и народни права отъ деспотическите владѣтели и отъ чуждитѣ елементи, а ние сме седнале и мислим, кой самаръ е по-сгоденъ за нашитѣ гърбове: самаръ на патриархътъ ли, самаръ на Макариополски ли, или самаръ на Панарета Пловдивски! Изъ дветѣ цариградски дописки, които ние помѣстяваме въ своиятъ вестникъ, читателитѣ ни ще разбератъ до колко сж справедливи нашитѣ думи. Ние сме говориле много пжти, ще да кажеме и сега, че безъ кръвъ и безъ политическа свобода ние не ще да можеме нищо да добиеме и че нашата бѫдъща епархия ще бѫде нищо по-

¹ Развѣлнувалъ.

вече, освенъ ново нещастие за българскиятъ народъ. Има пълно право нашиятъ дописникъ грѣкъ, който казва, че нашитѣ български народни архи-пастири ще бѫдатъ по-лошави отъ грѣко-фанариотитѣ; той има така сжъцо пълно право да каже, че въ днешнитѣ времена е лудостъ да са занимава човѣкъ съ черковни работи. Изъ вѣренъ источникъ са научихме, че нашата свѣтла надежда, г. Макариополски, удариъ плѣсница на едного изъ народнитѣ представители, защото той са осмѣлилъ да не припознае неговитѣ непогрѣши и убеждения. Сждете сега отъ какви хора българетѣ очекватъ спасение! Ние са съглашаваме така сжъцо и съ българскиятъ нашъ дописникъ, че нашата епархия ще бѫде наредена не отъ Макариополски, не отъ Михаиловски и не отъ Алипаша, а отъ нашитѣ юнаци. Така сжъцо изъ петербурската дописка читателитѣ ни ще да видатъ, че отъ Росия българетѣ, и сичкитѣ други славянски племена, нѣма що да очекватъ и затова тие сж дължни да потърсятъ други съюзници и друга поддържка. Разбира са, че тия съюзници и тая поддържка са намира въ нашата собствена кжща. Освенъ самитѣ славянски и християнски народности, които населяватъ турската империя и Австраия, ние нѣмаме други приятели и съюзници. И така? — За ножъ и за топоръ — дорде не е късно, дорде е зелена гората, дорде турцитѣ не сж заключиле новъ заемъ, дорде е мѣгливо времето, дорде...

Помислете, че друго спасение за нась нѣма, и напредъ!

Год. II, бр. 16 отъ 17. IV. 1871.

ПРОЩАВАНЕ

Братия българе! Въ продължението на последните петъ години азъ са борихъ за българскиятъ интереси енергически и оставамъ публицистическото поле съ чиста совѣсть и съ спокойно сърце. Съ една дума, азъ заплатихъ вече своиятъ дългъ на отечеството си. Работилъ ли съмъ добросовѣстно, прави ли сѫ биле моитъ идеи и полезна ли е била моята програма — това ще да реши времето и безпристрасната критика. И така, прощавайте! Азъ съмъ принуденъ отъ самитъ обстоятелства да напусна свойтъ досегашни занятия. Мола са и на оние мои съотечественици, на които съмъ нападналъ право или косвено въ вестникътъ си напразно, да ма простатъ. Журналистиката е тешка и неблагодарна дължностъ.

Л. Каравеловъ

В-къ „Независимостъ“, продължение на в-къ „Свобода“,
год. IV, бр. 52 отъ 12. X. 1874.

ДУМА НА БЪЛГАРСКИТИ ЕМИГРАНТИ

1871

НАМѢСТО ПРОГРАМА

Една отъ най-главните причини за неуспѣха на нашити вестници, особено на тия, що сѫ са издавали и издававатъ отсамъ Дунава, е и тоя, дето между програмата и съдѣржанието на всѣки почти вестникъ, между обещанията и испълнението на редакторитъ почти всѣкога е имало такава разлика, каквато е между мюхамеданския рай и християнската мѫка. Нашити редактори въ програмити си обещавали сѫ златни гори на читателити си, нъ тутакси следъ тѣзи обещания, следъ тѣзи сладки и медяни, вестника имъ замязва на голо поле безъ цель, безъ характеръ, на кое, намѣсто обещанити гори, читательтъ вижда нѣкакви си трѣни, случайно накачени съ безцвѣтни дрипи отъ разни материи, пригответи за дреха на оголѣлия народъ. И робътъ, който чака да му покажатъ враговети на неговото нравствено и политическо освобождение, да види помощь въ вѣковната си инстинктивна борба срещо тѣхъ, вижда само пилинкити въ очити си увеличени въ кубъ и квадратъ, а горити, що тежатъ на плещити му и въспиратъ дишанието му — означени съ едни само точици. Тѣй едни отъ враговети му са потулиха, други оставиха, а трети са дору показаха за негови приятели — за патриоти. Такъвъ е билъ всеобщия български вестникъ, който отъ начало до край бѣше органъ на нѣкакви си млади чорбаджии; такъвъ стана вестника на волнити

Българе, който избрашолеви най-сериозната страна на политическия ни въпросъ съ устата на единъ лудъ Дивъ Дъду; такъвъ е и сега недонесения истръсакъ на нашити двигатели на пищеварението — политическия и книжевенъ вестникъ Отечество.

[Този вестникъ спрѣ, защото нѣмаше подкрепата на емиграцията. Подобна бѣ участта и на повечето отъ нашитѣ вестници].

„Народность“ и „Д. Зора“ умрѣха и погребаха са въ самити си идеи, а „Отечество“, ако и да не е още погребано, за кое трѣба да благодари влияителнити си агенти, кои по низкопоклонничество къмъ патронити му изполъгали сж свѣтъ простаци, за да му събератъ нѣколко стотинъ абонати; нѣ и то е отдавна вече умрѣло и неговата мѫжителна смърть е отвратителната категория, въ коя са наимиратъ „Право“ и „Турция“.

За да не падне и нашата Дума, ако ще би и въ категорията на споменътити блаженопочиващи срѣдневѣкови рицари, ний ще са въздържимъ отъ всѣкакви обещания и, като мислимъ, че съдѣржанието на първите два-три брои отъ вестника ни ще обясни и програмата му, въспирали са само да кажимъ нѣщо връхъ названието му — Дума на Българските емигранти.

На последната нова емиграция, коя отъ денъ на денъ са умножава съ бѣжанци и изгнаници отъ вси слоеве на наша народъ, ний гледаме като на прѣвъ гранитенъ камакъ, който са хвърли срѣдъ пладня връхъ голата тиква на тиранина, като на сѫщъ народенъ протестъ противъ общественото му положение между народити, дору и повече — нашия емигрантъ, като правъ и законенъ наследникъ на класическия ни хайдутинъ, приелъ и упазилъ е завещаната борба съ всичкити му социални стремления, които са едни отъ най-хубавити чърти на народния ни характеръ. Полякътъ люби и про-

лива кръвъта си за всичко, що е полско, що говори язика му — за магнати, за шляхта, за езуити. Българинътъ напротивъ, каквато умраза храни противъ турчина, такава (може и по-дѣлбока като е по-вета) и къмъ чорбаджиятъ и духовенството — тази непорината византийска вона, коя продаде и съсила народа, а днесъ носи на шия ключовети на неговите окови.

Който иска да саувѣри въ това, нека вникни въ смисъла на нашия хайдушки епосъ, нека припомни Шопското, Браилското и Дѣдовото Николово въстание; за настъ сж доста отношенията на чорбаджийството отвѣдъ и отсамъ Дунава къмъ днешната емиграция и онѣзи на народа, и обратно. Съ какви трепетни надежди, съ каква трогателна гордостъ са отзивава бедния народъ къмъ своите си прокудени синове, и каква антипатия показватъ неговити изедници — чорбаджии и по-горнето духовенство!

Сами сме биле свидетели и сами на себе сме испитали това като пропагандистъ отвѣдъ и емигрантинъ отсамъ Дунава... И то само ний ли? Колко други злочести проповѣдници са продадоха отъ тѣзи народни пиевици и колко други са укриха и криятъ въ народа! А тука, тука не направиха ли ни барабонти, шарлатани, чапкъни и всичко, що може да излѣзе изъ устата на едни баснословни невежи, каквите сж нашити чорбаджии? Или бѣхми глухи и слѣпи, та не видѣхми тѣхния прѣстъ и въ несполуката на Петрушанското събитие и на решителнити приготовления на Желя и Филипа Тотя. Нека ни възрази нѣкой на това съ фактове, съ живи фактове ще му избодемъ очити и ще му докажемъ, че несполуката ни не бѣ, че идеята за освобождение не е развита у народа, както мислятъ Ивановци и Стояновци, а частнити тѣзи ненародни препятствия. Собствено идеята за освобождение не е никога угасвала у народа и

ако неговата емиграция днесъ за днесъ приутихна, то тя не е умръла и не спи, а са е сложила да си почине и отдъхне отъ несполуки и изново съ нови сили да са залови за работа и приготви за удари.

Ето съ какви убеждения, съ какви надежди и мисли ний раскриваме уста и викаме предъ грозния часъ всъки емигрантинъ, всъка благородна душа, всъки свѣсянъ българинъ, кой е оставилъ бащино огнище, не за да промѣни едно робство на друго; виками ги да издумами всичко, що са е набрало въ гръди въ тѣзи злочести четири години, да повдигнемъ въпроса на нравствено-политическа свобода и да ся отклиknемъ на страждущия народъ, който задъ рясата и калимавката посѣга връхъ чалмата на босфорския болванъ и гледа да ритни и едното и другото. Откъмъ Дунава, бѣлия Дунавъ е чакалъ той нѣкога си свойти освободители отъ Византийско иго, къмъ Дунава и сега обръща очи! Затова ний трѣбва да са сплотимъ, да мислимъ, да думами и да работимъ. Пакъ ако е имало до сега ржка, коя да ни отбий или въспре ударити, то кжса ще е вече да ни затули устата и прекъсне думата...

„И гласъ искренъ, благороденъ
въ сърдца отзивъ ще намѣри —
той е станалъ гласъ народенъ,
та врагътъ ще потрепери!...“

Год. I, бр. 1 отъ 10. VII. 1871.

НАРОДЪТЪ

Вчера, днесъ и утре

Мрачна и жалостна е нашата история отъ подпаданието ни подъ турците дору до днешните времена, тежакъ и възмутителенъ е животътъ на свободолюбивия нѣкога Български народъ! Стра-

шень хомотъ, какъвто тежи и до днесъ на вратътъ му, гжбясаль отъ вѣкове и запрегнатъ съ ятаганъ вмѣсто жъги; тежки вериги, раждясили отъ кръви и сълзи, вериги, въ кои сѫ заковани и ржце и нозе, и умъ и воля, и въ кои и до днесъ пъшкатъ бащи и майки, братя и сестри, дѣдове и синове; злодейства, безчестия, колове, бесила, мжки, тѣмница, най-после даалици и кърджалии, фанариоти и чорбаджии, черкези и татари — съ една дума зло, варварско зло, кое само едно азиатско въображение може обхвана, зло отъ завоевателя Мурада до читашкия реформаторъ Азиса — това сѫ страницити на тази история, на това наше вчера. Кръзвави страници! Горчиво преминало! Нѣ днесъ, днесъ не е ли пакъ сѫщото черно тегло, сѫщия хумотъ, сѫщите вериги?

Освенъ тѣзи, що нѣматъ талантъ да тѣрпятъ, освенъ нѣколко хиляди волнодумни изгнаници, всъки рабъ божий съ християнско смирение ще ни отговори: „Не, днесъ си добре живѣмъ съ турците; тѣ са образоваха и намъ улекна“. И наистина сега кого убиватъ, кого бесатъ, кого набиватъ на колъ, кой плаща дишъ-хакж и развозда вмѣсто конь царвула на краставия гаджелинъ, кой?.. Нѣ да казва разорения и добития народъ, да кажемъ и ние по совѣсть: „Днесъ не убиватъ никого беззаконно, а законно; не набиватъ на колъ, а като колъ всѣкого набиватъ; не бесятъ въ кжши по стрѣхи и по черници, а на отредени мѣста за гявурски касапници; днесъ никой не развозда царвула на читака, а сѣкого като царвулъ развоздатъ по ангарии и тѣмници; никой не плаща дишъ-хакж, а сѣкому и зжбити вадятъ за даноци и сѣкакви законни кражби, имаддиета и севда-диета; днесъ нѣма даалици, нѣма кърджалии, нѣма фанариоти, кои да палатъ и пленатъ села и градища едни да убиватъ, а други да зематъ душедѣлъ и кевшъ парасж за вината на умрѣ-

лия и убития. Днесъ има правителство, кое самъ испълнява тъзи длъжности къмъ раята и дръжи за това чиновници, ръзани и кръстени, съ чалми и калимавки, съ длъги и къси пискюли; чиновници, кои отъ вълчия везиръ Али-паша до мечкарина-жяндармъ Кель-Мехмедъ-ага, сир. отъ скриптра до сопата — всичките притежаватъ най-високите добродетели, дори и човѣщината, съ коя ся отличаватъ братята имъ черкези и татари. И всичко това въ Турция е реформи и реформи здрави и трайни, основани на дълбоката любовъ между Турчинъ и Българинъ, между господари и роби.

При тъзи радикални реформи, ако и да са случва да нападнатъ нѣкои правовѣрни кѫщата на гявурина, да го убиятъ или удушатъ, да обезчестятъ жена му или дъщеря му, а сина му да извлѣкатъ и живъ на огъня упекатъ — то това сж исключени и случаиности, защото не ставатъ всѣка недѣля въ една и сѫщата кѫща, всѣка нощъ въ едно и сѫщото село. И освенъ това правосѫдното правителство съ голѣма строгость наказва виновниците, като имъ отнеме половината и повече печала и ги гуди на най-тежка работа — къръ-ардари или заптиета, за да гонятъ виновните на други още по-маловажни случаиности, кои ставатъ аллахънъ кърънда — думи, кои на язика на нашити аги иматъ туй преносно значение, че престжпника на къра трѣба да са остави на правосѫдието божие. Оттуй нашити баби и майки, кога оплакватъ мѫжети си и синовети си, утешаватъ са съ тази, не знаемъ какъ да кажемъ, клетва или молитва: „Отъ Бога да намѣри душманинътъ!“

Иди сега, при тоя прогресъ на правосѫдието, та думай, че въ корана нѣма ни логика, ни психология, а въ Наполеонова кодексъ — здравъ смисълъ; иди и повѣрвай англичеца г-на Монсела, който преди 10-на години въ време на Сирийските ужаси

изрече въ палата на общинити и въ лицето на приснопометения лордъ Палмерстона, този нераскайнъ грѣшникъ въ работити на истокъ, следнити тежки думи: „Колкото и да желае благородъ да поддържи трона на султана, трѣба да са надѣимъ, че той не ще поисква, както и да е, да забраня такава система, при коя сж възможни подобни ужаси. Съ чувство отъ дѣлбока скрѣбъ си припомнямъ за участието, кое приемахъ въ 1855—56. съ повечето отъ палатата въ парламентските усилия да поддържимъ Турция. Сега вида, че националния характеръ на турците е неисправимъ.“

Тука ний бихме утешили благородния джентелменъ, бихме опровергали мнениета и острити сѫждения на много недоброжелатели на нашити пилафции съ фактови и примѣри, кои пълнатъ домашната хроника на всѣко село, на всѣки градъ, и то не отдавна, а отъ времето на Къбразли-Мехмедъ-пашовити ревизии, отъ кога въ Турция са введе нѣкакъвъ си редъ и равенствие въ кражбите и пълна система въ напрещнити убийства, злодейства и всѣкакъвъ родъ притѣснения — ала що щѣха да значатъ нашити думи при онѣзи на Лонгвортъ подобнити нему шарлатани чиновници и продадени журналисти, кои трѣбятъ по свѣта и искатъ и нась дору да увѣратъ, както и увѣриха нѣкои си извѣяни и слѣпи глави, че Турция, този европейски Китай, този присмѣхъ на човѣчеството и укоръ на съвременни Европа, ще са преобрази скоро на азиатска Белгия и ще пролѣе благодатьта на Европейската образованостъ по всичкитъ краища на Азия! О tempora, o mores! Намѣрете искусството на Медея и влѣйтите въ жилити на това варварско племя нова, човѣшка кръвъ, тогава ще са поколебаемъ и ний въ вѣрата си, че Турция нѣма животъ, нѣма бѫдѣще; нѣ доде турчинътъ е съ този характеръ, съ този фанатизъмъ,

съ тази варварска кръвь, ни единъ красноречивъ туркофиль, ни единъ дълбокомислящъ дуалистъ или ренегатъ не може ни увѣри, че турчинъ ще бѫде нѣкога способенъ да влѣзе въ пята къмъ онази нравствено-политическа цель, къмъ коя ся стреми умътъ човѣшки, отрешенъ¹ отъ всѣко опекунство на духовни иерархии и политически мандаринства. До тогаъз най-красноречиви ще бѫдатъ живити рани, що зѣятъ по тѣлото на народа и по грѣдити на неговата емиграция, рани, на кои като гледами, напомнятъ ни всичко, що трѣба да влѣзи въ смѣтка за народно мщеніе...

Повтаряямъ: Турция нѣма животъ, нѣма бѫдѣще; тя е трупъ на смѣртния одъръ, когото никакви дервишки баяния на нейните мандарини, никакви дипломатически молитви на западните доктринери нѣма да я спасать отъ анатомическия ножъ. Лѣкувана по стара метода, съ политически кръвопусканія и операции съ дипломатически хлороформъ, тя изгуби ржце и нозе, провинция следъ провинция, и отслабна до толкозъ, щото даде място на оназъ страшна боласть, коя обхвана сърдцето ѹ, влѣзе въ дихателнити ѹ органи и кръвообращението; тѣй щото никаква операция е невъзможна вече. Самити лѣкари и тѣ забележиха това, и следъ критския шербетъ, който са даде на Турция отъ Парижкия консилиумъ въ 1868. г., преписаха ѹ за спокойна смѣрть и последния рецептъ: Дуализма.

Ще са найдатъ ли въ народната фармакопия на Балканския полуостровъ елементи за подобенъ рецептъ, ще може ли той възроди Турция, а главното ще може ли го тя прие, като ѹ сж захватнати уста и гърло — това и самъ Али-паша не ще знае, ако ще би живѣлъ и до Матусалови години и не изучи Бѣлгарския народъ, негова социаленъ животъ, негова твърдъ характеръ и волска упор-

¹ Отърсенъ.

ностъ. Инакъ той и днесъ щѣше да чете между редовети на черковния ни уставъ други редове, други думи, кои да му казватъ: „Али, тоя народъ е боластьта на Турция, а дуализмътъ е пѣтника за нейната смѣрть!“ Ала Али-паша е турчинъ — фанатикъ и фаталистъ, той са надѣй само на кучешката животна сила на племето си и като приема за Бѣл. народъ тѣзи, що колъничатъ и скумичатъ отпреде му, пѣе и дума: „Живъ е Аллахъ, жива е Турция! много сж ѹ робити...“. Тѣй мислятъ и нашити чорбаджии и калимафки, тѣзи амфибии, кои въ блатото на дуализма намиратъ своя животъ, и онѣзъ гладички умовце, кои внасятъ у нась раждана на западните предразсѣдѣци и сметта на гнилата вече европейска цивилизация — безъ да виждатъ новити явления на живота нито тамъ, дето сж са учили, нито тукъ, дето учятъ.

Не тѣй, обаче, мисли здравата частъ на наша народъ и неговата емиграция; не тѣй мисли всѣки свѣсенъ и искренъ славянинъ, всѣки съвременъ човѣкъ, въ главата на кого са не вие паужина, а стѣга мозакъ, и въ грѣдити не плакни жебина, а тупа сърдце. За нась преобразованията въ Турско, обещанията, дуализмътъ, тѣ сж думи безъ никакъвъ смисълъ, призраци и утопии, кои може да сж осъществятъ нѣде си въ Китай или Япония, а не на Балкан. полуостровъ между турци и бѣлгари, две племена съ противоположни характери, нрави и обичаи, съ противоположни миросъзерцания. Иходъ отъ туй тежко и гнусно положение не сж новити окови, новото раздѣление на тиринството, а народната революция, радикалния превратъ, които сж триумfalни врата на всѣки народъ, особено за нашия, който нѣма преминало, нѣма настояще, а има едно само бѫдѣще и бѫдѣще свѣтло, защото съ другити славяне той ще има, що да каже въ свѣта, що да внесе въ човѣщината.

Метнете погледъ връхъ историята на Българското царство отъ Бориса дору до подпада-
нието му подъ турците и ще видите, че всичкото
историко-политическо преминало на наша народъ
е било току-речи чисто византийско, и въ него сѫ
живѣли само царе, боляри и духовни, а той самъ
всѣкога е билъ отдѣленъ съ дълбока обществена
нравственост отъ разврата на правителството си,
който развратъ заедно съ християнството са вмѣкна-
въ по-горната чаясть на народа. Наистина, не вед-
нъжъ народътъ е явявалъ твърдата воля на ха-
рактера си съ въстания противъ царети си, про-
тивъ духовенството си, както въ времето на Богомила и Самуила; нъ всичко това е ставало само
тогава, кога властъта, или сѣ едно насилието е до-
пирало до кѫщата му, въ коя той сѣкога е билъ
нравствено свободенъ, до семейството му, до по-
нятията му за честъта — съ една дума до негова
дълбокъ социаленъ животъ, съ който са отличаватъ
общо славянските народи и частно нашия народъ.

Отдѣленъ, както казахми, нравствено отъ
правителството си, народътъ много пжти го е
оставялъ само да са бори съ Византия, само даси
вади очи за престолонаследие, тъй щото тука и
бѣха главнити причини, дето гръцити можаха да
завладѣятъ ня¹ време България, а варварските тур-
ски орди съвсемъ да я разорятъ и тъй съ твърдъ
кракъ да стѫпятъ на врата на народа.

Нъ и при тия страдания, при това страшно
насилие, въ кое и камъка би са стопилъ, Бълга-
ринътъ са затвори отъ турчина вкъщи съ че-
лядъта си, и както и днесъ, пѣль е и слушалъ е
вмѣсто византийската литургия своята елигическа
юнашка пѣсянь; вмѣсто стрелата и сабята хвана
ралото и сръпа; ходялъ е по сборове и по седѣнки,
по тлаки и по черковища — и щомъ варваринътъ
е погазвалъ огнището му, кое, както и днесъ, е

¹ Нѣкое, известно.

било обиколено съ снахи и дѣщери, съ синове и
унуци — той е оставялъ ралото и сръпа, гегата и
кавала, хващалъ е бащина сабя, братова пушка и
съ „дружина вѣрна и говорна“ отивалъ е въ
Стара планина да мсти за обиди отъ турци и чор-
баджии, да имъ отнима грабено имане и да пази
село и сиромаси.

Такъвъ е билъ Българския народъ и ето го
и днесъ пакъ чистъ отъ всѣко чуждо влияние,
пакъ съ тоя патриархаленъ животъ, пакъ съ тази
пръвобитност — следъ толкова и при такива
страдания, предъ зори, той са провиква отъ вра-
страдания, на кѫщата си: пѣе отходня молитва на Тур-
ция, на робството; проклина своите преминало,
което е мрачно и той го мрази; своите настояще,
което е тежко и горчиво, та лесно ще го забрави,
и вика: бждѣщето ми, бждѣщето ми! Турция и
незванити му водители поднасятъ му на блюдо
преобразования, дуализми, иерахии; нъ той сѣ туй
дума и ще дума: бждѣщето ми, бждѣщето ми.

Нъ какво е неговото бждѣще?

Нашия народъ има свой особенъ животъ,
особенъ характеръ, особна физиономия, коя го
отлича като народъ — дайте му да са развива по
народнити си начала и ще видите, каква часть отъ
обществения животъ ще развие той; дайте му, или
поне не бѣркайте му да са освободи отъ това
варварско племе, съ кое той нѣма нищо общо и
ще видите, какъ ще той да са устрои. Или не ви-
дите семето, зародишть въ неговити общини
безъ всѣка централизация, въ неговити иснафи,
дружества, мжжи, женски и детински? Или не
видите въ него и това, що казахми по-горе?...

Всичко това сѫ въпроси и въпроси важни,
за туй ний ще са повърнемъ да ги разгледами по-
отблизо въ след. броеве на Думата.

Пълното съдържание се не преведе.

1874—1875

ИЗТОЧНИЯТЪ ВЪПРОСЪ

Букурещъ, 14. декемврия

При прагътъ на едно близко бждъще, което, види са, ще да настане после проливанието цѣли рѣки човѣческа кръв и при началото на което, може би, ще да запустятъ голѣми пространства отъ нашето прекрасно отечество, окото на съвремениятъ човѣкъ са запира предъ единъ вопросъ, който, ако и периодически, но сѣ повече и повече възбужда интересъ въ днешниятъ политически свѣтъ. Тоя вопросъ е така несправедливо нареченъ восточни вопросъ, който е ближенъ за назе до толкова, до колкото е близна и ризата до гърбътъ ни. Ако е това така, то да запреме и ние своето внимание на него и да видиме, каква роля е отредила сѫдбата да играе нашиятъ народъ при разсичанието на тоя Гордиевъ вѣзель. Отъ онова време, отъ когато силата на турскиятъ диспотизъ захвана вече да пада въ Европа и когато здравиятъ разумъ са убеди, че „болниятъ човѣкъ“ трѣба да промѣни климатъ си, т. е. да отиде просто тамъ, дето са е начало неговото детинство, и до сега тоя вопросъ е преминалъ презъ такова множество разнообразни фази, които ние сме не въ състояние даже и да преbroиме. Восточниятъ вопросъ най-напредъ е билъ притехание на Росия (отъ туха той носи и своето название восточни), после са е

решавалъ между нея и Наполеона I., а най-после, следъ Кръмската война, стана достояние на сичкитѣ почти европейски сили. Отъ тогава насамъ, както и по-напредъ, картата на Балканскиятъ полуостровъ са е дѣлила ту между едни, ту между други държави; а народонаселението или, по-право да кажемъ, раята въ европейска Турция са е счи-тала просто като стока, която сѣки би ималъ право да експлоатира. Въ онова време ни на една дипломатическа глава не е преминувало презъ умътъ, че по полетата и по горитѣ на тоя „европейски Кашемиръ“ живѣе такова многочислено племе, което има своя история, свой характеръ и свои нрави и обичаи, което е трудолюбиво и способно за развитие и за политически животъ и което рано или късно ще да изяви своето сѫществование и ще да потърси своята изгубена и потъпкана свобода. Разбира са, че отъ една страна събитията, които станаха както въ животъ на Европа, така и въ животъ на „болниятъ човѣкъ“ и които, съ освобождението на Сърбия, на Гръция и на Ромъния, орѣзаха до нейде крилата на пренесеното нѣкога си изъ Азия въ Европа зло; отъ друга страна историческата и етнографическата наука въ XIX. вѣкъ, която не независимо отъ тие събития са не забави да обърне праведно и сериозно внимание на многочислениятъ славянски елементъ въ Турция — сичкото това има толково благотворно влияние на нашиятъ народъ, щото той излѣзе изъ своето полумъртво състояние, огледа са около себе си, видѣ въ какво низко и отвратително положение са намира и захвана тихо и енергически да работи за своето освобождение, тихо и енергически да приготвлява своето бждъще. Европа съ удивление забележи това ново явление на Балканскиятъ полуостровъ, а оная нейна часть политики, етнографи и журналисти, които не виждаха никакви причини да плачатъ надъ гробътъ на Тур-

ция, съ любов и съ съчувствие са заловиха да излагатъ своите програми и трактати за правилното и за рационалното решение на восточниятъ вопросъ. Рускиятъ „панславизъмъ“, който происхождаше, разбира са, изъ едно просто състрадание отъ страната на рускиятъ народъ къмъ неговите угнетени едноплеменници и който е възбудждалъ и за съжаление и днесъ даже възбуджа постоянно страхове въ въображението на дипломатитъ, престана вече да плаши здравиятъ разумъ. Восточниятъ вопросъ влѣзе въ нова фаза. Отъ вопросъ за раздирирането Османовата ферджа той стана вопросъ за еманципирането славянските племена, съ такава само резерва отъ дипломатическо благоразумие, щото ни една отъ европейските държави да са не мѣша въ вътрешните дѣла на Турция. И така, сѫдбата на Балканскиятъ полуостровъ са остави сама на себе си, а смъртъта на „болниятъ човѣкъ“ — вържетъ на поробенитъ и на полуубиенитъ отъ него славянски племена. Но на Балканскиятъ полуостровъ живѣятъ две такива главни племена: българе и сърбе. На кое отъ тие две племена принадлежи честта да повдигне знамето на освобождението и да каже на беззѣбата вече Турция: „Стига! Часътъ на твоята смърть настана, а ние сме повикани отъ самата природа да живѣеме?“ На сърбетъ ли или на българетъ? Разбира са, че който познава съвременното положение на тие два братски народа, то, безъ да мисли много, ще да отговори, че тая честь принадлежи на първите, т. е. на сърбите, като народъ, който е осигурилъ вече до нейде своето съществование и който притежава, като речи, достаточни срѣдства, за да са реши на такавъ единъ важенъ и спасителенъ подвигъ. Но какво виждаме ние? Цѣли 30 или 40 години вече ставатъ, отъ както българскиятъ народъ са е надѣялъ на Сърбия да приеме на себе си тая

честъ и цѣли 30 или 40 години той са е лъгалъ въ своите надежди. Напразно даже и органътъ на нашата емиграция „Независимостъ“ е проповѣдала въ продължението на едно доволно дълго време сближение и споразумение между тие два свезани съ общи интереси народа; ние виждаме, че и до сега още не е са изработило нищо и че и до сега още не са е дошло до никакво споразумение. Колкото и да е прискърбенъ тия фактъ, ние не можеме да обвиняваме нито сърбскиятъ, нито българскиятъ народъ, защото и първиятъ е кривъ за погрѣшките на своето правительство до толкова, до колкото е кривъ и вториятъ за своето безвходно робско положение. Ние виждаме само това, че по-голѣмата част отъ сърбскиятъ народъ пѣшка подъ игото на Турция и на Австрия, а бѣлградските дипломати са занимаватъ съ вопросыта за Зворникъ и за Сакра! Но да оставиме това и да продължиме своето обозрение, т. е. да видиме де лежатъ срѣдствата за нашето спасение.

И така, когато ние вече виждаме, че Сърбия е сама дала причини да мислимъ, че тя не желае да помогне на своите братия, че Черна Гора е въ несъстояние да излѣзе сама изъ своите природни крепости и че Ромъния не особено обича славяните, то питаніе е, какво трѣба ние да правиме, за да съмъкнеме отъ шеята си тия унизителенъ хомотъ, който отъ денъ на денъ става още по-несносенъ, още по-убийственъ и още по безчовѣченъ? Трѣба да тѣрпиме и да чекаме ли? Или трѣба да са запретнеме и сами да решиме своята сѫдба? Ние вече знаемъ, че първото е убийствено за нашиятъ народъ и опасно за неговото по-нататашно съществование и развитие; а за второто ще да оставиме да поговори единъ чужденецъ, който въ продължението на десетъ години и повече е изучалъ нашиятъ народъ, който

го е виждалъ както въ мирнитѣ негови земедѣлъчески занятия, така и съ оружието въ рѣшетѣ „дете не било мѣжно да забележи неговото преимущество предъ сичкитѣ други съседни съ него славянски племена“, и който нѣма решително никакви причини да лѣсти на едно или на друго племе или пакъ да говори неистина. „Азъ мисла“, говори генералъ Липранди въ 1868. г., „че ако бѣлгаретѣ сѫ намислиле да направатъ общо възстаніе, то восточниятъ вопросъ или, по-правилно да кажа, сѫществованіето на европейска Турция може да бѫде съсипано до основанието си; защото, безъ да говориме за придунаускитѣ княжества, т. е. за сегашна Ромъния, но и освобождената, като-речи, Сърбия и напълно отдѣлената Гръція сѫ не въ състояние да направатъ онова, което би направиле бѣлгаретѣ сами.“ И така, нека говори кой ще, а ние ще да кажеме, че решението на нерешимиятъ до сега восточни вопросъ лежи единствено връзъ широкитѣ плещи на нашиятъ немалочисленъ народъ, а смѣртъта на Турция са намира въ неговитѣ ягки и напукани отъ трудъ ръце. А когато е всичкото това така, то защо да подсмѣрчаме предъ чуждитѣ врата, защо да си правиме мили очи и защо да оставяме да са експлоатира нашето одавна вече осъдено отъ множество горчиви опити довѣrie и нашата безпредѣлна, но неземена и до сега въ внимание, племенна любовъ? Какво не достига на нашиятъ народъ, за да смѣкне отъ шеята си хумотътъ на турскиятъ деспотизъмъ? Сила ли, срѣдства ли, патриотизъмъ ли, или революционна пропаганда! Историята на нашето хайдучество, на нашитѣ частни възстанія и на нашата помощъ, която сме ние оказвале въ множество случаи на происходившитѣ около насъ народни възстанія, показватъ доволно ясно, че у насъ има и сила, и срѣдства, и патриотизъмъ, но че у насъ не достига само такава широка пропаганда, която е

потрѣбна, за да свърже въ едно цѣло частнитѣ или провинциалнитѣ у насъ революционни проявления, да имъ даде надлежашето направление и да имъ посочи цельта, камъ която трѣба да устрѣматъ своитѣ действия. Ето какво не достига на нашиятъ народъ! Ето следователно онова свето и благородно дѣло, за което ние трѣба да са заловимъ по-серизожно. Разбира са, че само въ такавъ случай ние ще да имаме право да са надѣемъ за спасение и че само въ такавъ случай ще да можемъ скоро да извикаме съ думитѣ на богоприемецътъ „нынѣ отпущаши раба твоего“...

Год. I, бр. 2 отъ 15. XII. 1874.

ПРАЗДНИКЪТЪ НА КИРИЛА И МЕТОДИЯ

Букурещъ, 8 маия

Въ историята на сичкитѣ почти европейски народи са срѣщатъ такива личности, на които деятелността е имала общечовѣчески характеръ и за това, по своето всемирно значение, заслужава почит и уважение отъ страната на сѣки единъ човѣкъ, който не е толкова безсовсѣтенъ, за да каже: „Азъ испълнихъ вече дѣлъността си камъ отечеството, кое ма е родило, и не дѣлжа вече нищо на човѣчеството, което ми е дало срѣдства да живѣя“. И въ историята на нашиятъ потърканъ и поробенъ днесъ народъ са срѣщатъ страници, въ които бѣлгарскиятъ гений е записалъ такива важни и знаменити събития, които ни даватъ право да са гордѣемъ, че и ние сме внесле нѣкога си нѣщо въ историята на общечовѣческиятъ напредокъ, и които, разбира са, трѣба да възбудятъ почетъ и уважение не само въ душата на нашето младо поколѣние, но на сѣки честенъ, искрененъ и признателенъ славянинъ. Едно отъ тия събития, безъ съмнение, е кръщението на бѣл-

гарскиятъ народъ, т. е. приеманието на онова хуманно човѣческо учение, което отъ една страна, ако и да принесе заедно съ себе си изъ Византия заразата на нашето политическо падение, но отъ друга страна турна началото на онай знаменита въ старо време славянска култура, за която воспоминанията днесъ сближаватъ и въодушевляватъ съ взаимни симпатии почти сичкитъ славянски племена. Днесъ почти сичкиятъ славянски миръ празнува денътъ 11. май и днесъ съки славянинъ въздава честь и хвала на двамата наши солунски братия Кирила и Методия. Тие сѫ гениитѣ, които сѫ записале това знаменито събитие въ нашата бурна история и тие сѫ представителитѣ предъ богътъ на славянскиятъ братски равноправенъ и свободенъ съюзъ. Като българе и проповѣдници на свободата, на братството и на сближението между славянитетѣ, наша дължностъ е да видиме, какво значение има, и трѣба да има за назе денътъ, въ който ние празнуваме памятьта на нашите равноапостолни братия. За нась не е важно дотолкова тѣхното значение въ историята на християнството и на православната восточна черкова, затова ние оставяме въ миръ и покой епохата на тѣхната дѣятелностъ и обръщаме са камъ съвременото значение на празникътъ 11. май. Въ продължението на страшнитѣ и нечуенитѣ исторически страдания на нашиятъ народъ, памятьта на Кирила и Методия са избръса изъ минеитѣ на фанариотската черкова и достигна до такова забвение, до каквото бѣше достигнало и съществуванието на българскиятъ народъ. Нѣма повече отъ 20 години, откакто тая память са поднови изново чрезъ борбата, която пламна между българскиятъ и грѣцкиятъ елементъ и която направи 11. май празникъ за победа надъ православно-разбойническиятъ развратъ, празникъ за освобождението ни отъ фанариотскитѣ дѣлгополи

тиране и празникъ за нашето историческо възрождение. Така 11. май стана празникъ народенъ, празникъ, който ни напомня нашето преминало и настояще, и празникъ, който трѣба да ни въодушевлява и съ идеята за пълно духовно и политическо освобождение. Но какъ празнуваме ние тоя знаменитъ и священъ за нась празникъ? Ето ставатъ вече толкова години, отъ както ние сме съмъкнале отъ шеитѣ си фанариотскиятъ яремъ и отъ както живѣеме самостоятелно въ черковно отношение; а събираме са да празнуваме памятьта на това освобождение само за това, за да са понапиемъ, понадемъ и повеселимъ и за да покажемъ, че отъ 365 дена въ годината ние само тоя денъ посвещаваме на народътъ си и само въ тоя денъ биваме патриоти. Да! Патриоти сме ние, дордето сме пиени; народни сме, дордето робътъ има още съ какво да ни храни! У нась на тоя празникъ патриотитѣ четатъ слова и речи, разказватъ за заслугитѣ и дѣятелността на светитѣ мѫже, предъявватъ и кълчеватъ историческитѣ и съвременитѣ истини, играятъ народни игри, пѣятъ „народни“ пѣсни, пиятъ, едатъ и са веселатъ; а въ това сѫщо време, предъ тежкитѣ и безчовѣчнитѣ страдания на народътъ, дигатъ тостове за здравието на тирана, за дѣлгоденствието на робството и за щастието на глупцитѣ. На тоя свещенъ и тѣржественъ за нась празникъ вие ще да чуете, че патриотитѣ реватъ: „Да живѣе робътъ! Да живѣе нашиятъ милостивъ тиранинъ! Да живѣятъ нашиятѣ камилавки! Да живѣятъ пиевицитѣ на народътъ! Да живѣе нашата всеобща подлостъ!“ Какавъ срамъ и присмѣхъ за памятьта на оние, които така пламенно и искрено сѫ обичале человѣчеството и които така енергически и самотвержено сѫ работили за ползата и свободата на своятъ народъ! „Но да живѣе всеобщата славянска глупость!“ ще да извикаме ние и ще да са обръ-

неме камъ нашата емиграция. И тука, както въ поробеното отечество на Кирила и Методия, народниятъ празникъ е тържество само на пиянството и на виковетѣ, и тука, както въ нещастна България, свободнитѣ робове празнуватъ 11. маия само за това, за да покажатъ особеностите на своята славянска натура. Служба въ черквата, слова и речи предъ чужденците, музика и пиянство на банкетите, тостове за свободата на България и най-после сънъ, като настане вториятъ или третиятъ часъ на нощта. На другиятъ денъ българското „азъ“ не съществува: пресипналите патриоти са хвалатъ единъ предъ други, че ги боли глава, че еле повече, отъ колкото заплатили и че останале твърде доволни отъ „распалените“ тостове на патриотическото вино. Иди после това при изтрезнѣлиятъ патриотинъ, който вчера е билъ готовъ да са бори съ Голиата и да даде даже и джигеръти си за пилафъ на революцията, и помоли му са да испълни баремъ едно отъ вчерашните свои тържествени обещания и ти ще да видишъ, че политическиятъ Лесепсъ ще ти каже, че си лудъ или че не си още изтрезнѣлъ. Видите ли, кои сме ние? Тъй е изминалата нашата емиграция своятъ 10-годишенъ животъ въ Влашко; тъй ние отъ година на година на съки 11. маия особождаваме своето нещастно отечество. Гладните и голите седатъ по бръговете на Дунавътъ и оплакватъ България, а ситите и затлъстѣлите ни учатъ, че по-напредъ човѣкъ трѣбва да бѫде полезенъ на себе си, пакъ тогава вече на своето отечество.

О патриоти, патриоти! О хамелеони, хамелеони. Де е българскиятъ Нарушевичъ, за да падне предъ васъ на колѣне и да извика: „Воли, ослы и всякий скотъ, хвалите Господа!“ Но като казваме тие думи, ние са обърщаме камъ оние, които не могатъ да пъять пѣсенята на Сиона въ чужда страна

и които плачатъ за Ерусалимътъ на Кирила и Методия съ следующите думи: „Братия! Не сядемъ мы на совѣтѣ злыхъ и нечестивихъ и съ подлецами не пребудемъ, а примкнемъ къ свободнимъ и окружимъ олтаръ бога нашего¹!“. 11. маия скоро ще да бѫде празникъ на нашата революция и на нашата свобода.

Год. I, бр. 15 отъ 9. V. 1875.

¹ Нѣма да бѫдемъ между злите и нечестивите и съ подлите нѣма да живѣемъ, а ще се присъединимъ къмъ свободните и ще обиколимъ олтара на нашия богъ.

ПРЕДОСВОБОЖДЕНСКИ ПЕРИОДИЧНИ
ИЗДАНИЯ
1842—1877
СПИСАНИЯ

1. Люbosловіе или періодическо повсем'яечно списаніе. Ред. К. Фотиновъ, Смирна, 1842—1846, 2 год.
2. Мірозреніе, списаніе помесячно. Ред. И. Д. Доброво-скі, Виена, 1850—1851, 5 кн. Презъ 1870 г. въ Букурещъ подновява излизането си подъ име Мірозреніе или Български инвалидъ, 2 кн.
3. Смѣсена китка или годишно періодическо списание. Ред. П. Р. Славейковъ, Букурещъ, 1852, 1 кн.
4. Български книжици, повременно списаніе на Българск-тж книжнинж. Ред. Д. Мутевъ (г. I, ч. 1), И. Богоровъ (г. I, ч. 2—3), Г. Кръстевичъ (г. II), Т. Бурмовъ (г. III, ч. 1—2) и Сава Филаретовъ (г. III, ч. 3), Цариградъ, 1858—1861, 3 год.
5. Братски трудъ. Москва, 1860—1862, 4 кн.
6. Журналъ за наука, занаятъ и търговія. Ред. И. Богоровъ, Бълградъ, 1862, 3 кн.
7. Духовенъ прочитъ, ред. Ил. Р. Блъсковъ, Болградъ, 1862, нѣма запазени книжки.
8. Духовны книжки за поученіе на всякъ християнинъ. Ред. Ил. Р. Блъсковъ, Болградъ, 1864, 8 кн. Презъ 1866 г. излизатъ още 12 кн.
9. Зорница. Ред. И. Ваклидовъ, Браила, 1864, 25 кн.
10. Зорница, евангелско періодическо списаніе. Ред. Альбертъ Лонгъ, Цариградъ, 1864—1877, 11 год.
11. Българска старина, повремено списание издаваемо въ неупрѣдѣлно времѧ. Ред. Г. С. Раковски, Букурещъ, 1865, 1 кн.

12. Источникъ мнѣнія, помѣсечно списаніе. Ред. Исмаилъ Кемалъ, Русе, 1867, 2 кн.
13. Общъ трудъ, повремѣнно книжковно списаніе. Ред. Т. Икономовъ, Болградъ, 1868, 3 кн.
14. Периодическо списание на Българското книжковно дружество. Ред. В. Д. Стояновъ (кн. 1—8) и Т. Пѣевъ (кн. 9—12), Браила 1870—1876, 12 кн.
15. Читалище, поврѣменно списание. Ред. единъ следъ другъ: М. Балабановъ, Лазаръ Йовчевъ, Т. Икономовъ, П. Р. Славейковъ, С. С. Бобчевъ, Цариградъ 1870—1875, 5 год. Презъ г. IV, 1874, има приложение Ръководителъ на основното учение, редактирано отъ Др. Цанковъ.
16. Пчелица или редъ книжки за дѣцата. Ред. П. Р. Славейковъ, Цариградъ, 1871, 7 кн.
17. Ружица или редъ книжки за женытѣ. Ред. П. Р. Славейковъ, Цариградъ, 1871, 2 кн.
18. Слава, повременно духовно списаніе. Ред. Т. П. Станчевъ, Русе, 1871—1873, 2 год.
19. Училище, забавно и поучно періодическо училищно списаніе. Ред. Ил. Р. Блъсковъ, Букурещъ (г. I), Русе (год. II—IV), Гюргево (г. V), 1871—1876, 5 год.
20. Просвѣщеніе чрезъ науки, промишеностъ и търговія. Ред. П. Сапуновъ, Букурещъ, 1872, 2 кн.
21. Градинка. Ред. Ил. Р. Блъсковъ, Букурещъ (кн. 1, 4), Гюргево (кн. 2), Виена (кн. 3, 5), 1874—1875, 5 кн.
22. Книжовище за прочитане. Ред. И. Богоровъ, Прага (кн. 1), Виена (кн. 2—5), 1874—1875, 6 кн.
23. День, научно-политическо списаніе. Ред. С. С. Бобчевъ, Цариградъ, 1875—1876, кн. 29.
24. Знание, издание за наука и литература. Ред. Л. Каравеловъ, Букурещъ, 1875—1876, 2 год.
25. Китка. Ред. И. Р. Зриновъ, Виена, 1875, 1 кн.
26. Въскресникъ, духовно списаніе. Ред. Ил. Христовичъ, Цариградъ, 1875, 8 кн.
27. Педагогическая книжица, списание за въ училище и въ кѫщи. Ред. П. Пърговъ, Виена, 1876, 1 кн.
28. Славянско братство, полетическо-литературно списаніе. Ред. Р. Ил. Блъсковъ, Букурещъ, 1877, 15 кн.

ВЕСТИЦИ

1. Български орелъ, извѣстникъ гражданскъ, търговскъ и книжовенъ. Ред. И. Богоровъ, Лайпцигъ, 1846, 3 бр.; отъ бр. 2. се нарича Български народенъ извѣстникъ.
2. Цариградски вѣстникъ. Ред. И. Богоровъ (г. I—II) и Александъръ Екзархъ (г. III—XIII), Цариградъ, 1848—1861, 13 год.
3. Българска дневница. Ред. Г. С. Раковски, Нови Садъ, 1857, 18 бр.
4. Българія, вѣстникъ за Българскити интереси. Ред. Драганъ Цанковъ, Цариградъ, 1859—1863, 4 год.
5. Дунавскъ лебедъ, граждански, любословни и забавни вѣстникъ. Ред. Г. С. Раковски, Бѣлградъ, 1860—1861, 2 год.
6. Съвѣтникъ, народенъ вѣстникъ. Ред. Никола Михайловски и Тодоръ С. Бурмовъ, Цариградъ, 1863—1865, 2 год.
7. Гайдада, сатирический вѣстникъ за свѣстваніе на Българи-тѣ (отъ бр. 21, год. II, е вѣстникъ за наука и забавка). Ред. П. Р. Славейковъ, Цариградъ, 1863—1867, 3 год.
8. Българска пчела, вѣстникъ политически, любословенъ и търговски. Ред. Хр. Ваклидовъ, Браила, 1863—1864, 2 год.
9. Турція, вѣстникъ за българскити интереси. Ред. Никола Гановичъ и Т. Икономовъ (само бр. 33—47, г. VII), Цариградъ, 1864—1873, 9 год.
10. Бѫдущностъ, вѣстникъ граждански, любословни и търговски. Ред. Г. С. Раковски, Букурещъ, 1864, 10 бр.
11. Бранителъ. Ред. неизвестенъ, Цариградъ, 1864, 1 бр.
12. Врѣмя, вѣстникъ седмиченъ. Ред. Т. С. Бурмовъ, Цариградъ, 1865—1867, 2 год.
13. Дунавъ, вѣстникъ, който сѣдѣржа вѣтрѣшни и вѣнчни новини и всѣкакви разсужденія. Ред. Ст. Поповъ и Д. Чорапчиевъ, Русе, 1865—1876, 12 год.
14. Вѣстокъ, политиченъ и забавенъ български вѣстникъ.

- Ред. Ник. Първановъ, Бѣлградъ, 1865, 16 бр. Презъ 1874 г. продължава въ Букурещъ подъ име Востокъ, 9 бр.
15. Македонія, вѣстникъ политический и филологический (отъ бр. 5, г. I, вѣстникъ за народа, а отъ бр. 7, год. III, листъ за политикъ, книжевность и търговіе). Ред. П. Р. Славейковъ, Цариградъ, 1866—1872, 6 год.
 16. Народность, българский всеобщъ вѣстникъ. Ред. И. Богоровъ и И. В. Касабовъ, Букурещъ, 1867—1869, 2 год.
 17. Дунавска зора, вѣстникъ за волны-тѣ българи. Ред. Добри Войниковъ, Браила, 1867—1870, 3 год. Презъ 1877—1878 подновява излизането си, 1 год.
 18. Едирне, вѣстникъ за вѣтрѣшни и вѣнчни новини и други полезни нѣща. Ред. С. Джансъзовъ, Одринъ, 1868—1877, 10 год.
 19. Солунъ. Ред. неизвестенъ, Солунъ, 1868—1871, 4 год.
 20. Жъшъ, малъкъ листъ за голѣми работи. Ред. Х. Д. Паниковъ, Браила 1868, нѣма запазени броеве.
 21. Юнакъ. Ред. Ник. Смоковичъ, Браила, 1868—1869, нѣма запазени броеве.
 22. Оса. Сатирически вестникъ. Ред. Добри Войниковъ, Браила, 1868, нѣма запазени броеве.
 23. Право, вѣстникъ за народны, политическо и книжевны новини. Ред. Хр. Стояновъ (г. IV) и И. В. Найденовъ (г. V—VIII), Цариградъ, 1869—1877, 7 г. В-къ Право е продължение на в-къ Гайдада и затова започва отъ г. IV. Презъ 1874—1877 излиза подъ име Напрѣдъкъ.
 24. Читалище, беллетристически или забавенъ листъ. Ред. Т. Запряновъ, Браила, 1869, 6 бр.
 25. Тъпанъ. Ред. И. В. Можновъ, Букурещъ, 1869—1870, 8 бр. Презъ 1875 г. подновява излизането си, 3 бр.
 26. Отечество (Ратгіа), вѣстникъ политически и книжовни. Ред. Пантелеї Кисимовъ (г. I и г. II, бр. 1—30) и Добри Войниковъ (г. II, бр. 30—35). Букурещъ, 1869—1871, 2 год.
 27. Свобода, вѣстникъ политически и книжовни. Ред. Л. Каравеловъ, Букурещъ, 1869—1874, 4 год. Отъ бр. 23,

- г. III, излиза подъ име *Независимостъ*; презъ г. II (1872) издава притурка на ромънски езикъ *Liberitatea*.
28. *Пътникъ*, листъ за книжевност, търговіж и полезнѣ забавж. Ред. Т. Запряновъ, Болградъ (бр. 1—4), Браила (бр. 5—10), 1870, 10 бр.
 29. *Хитъръ-Петъръ*, малъкъ листъ за много работи. Ред. Дивъ-дѣдо [Д. Паничковъ], Браила, 1870—1874, 4 год.
 30. *Остенъ*. Ред. неизвестенъ, Виена, 1870, нѣма запазени броеве.
 31. *Думана българскити емигранти*. Ред. Д. Чавдаръ [Хр. Ботйовъ], Браила, 1871, 5 бр.
 32. *Таралежъ*. Ред. неизвестенъ, Букурещъ, 1872, нѣма запазени броеве.
 33. *Будилникъ*, вѣстникъ сатирически и юмористически. Ред. Х. Б. Петковъ [Хр. Ботйовъ], Букурещъ, 1873, 4 бр.
 34. *Звѣнчата Глумчо*. Ред. П. Р. Славейковъ, Цариградъ, 1873, 4 бр. Отъ бр. 2 се нарича само *Звѣнчата*.
 35. *Шутошъ*, листъ за шегж и сатирж. Ред. П. Р. Славейковъ (бр. 1—5) и Стаматъ Даскаловъ (бр. 6—37), Цариградъ, 1873—1874, 37 бр.
 36. *Вѣкъ*, политический, книжовенъ и търговскій вѣстникъ. Ред. Марко Балабановъ, Цариградъ, 1874—1876, 3 год. Отъ бр. 3, год. III, излиза подъ име *XIX-ый вѣкъ*.
 37. *Источно време*. Българско издание на *The Levant Times*. Ред. единъ следъ другъ: Др. Цанковъ, Хр. Ваклидовъ, В. Мачуковски, Д. Минковъ, Цариградъ, 1874—1877, 4 год.
 38. *Костурка*. Ред. П. Р. Славейковъ, Цариградъ, 1874, 1 бр.
 39. *Истурка* на вѣстникъ *Костурка*. Ред. П. Р. Славейковъ, Цариградъ, 1874, 1 бр.
 40. *Жаба*. Ред. А. Савичъ, Браила, 1874, нѣма запазени броеве.

41. *Знаме*, вѣстникъ политически и книжевни. Ред. Хр. Ботйовъ, Букурещъ, 1874—1875, 27 бр.
42. *Ступанъ*, земедѣлско-экономически листъ. Ред. Дим. Храновъ, Букурещъ, 1874—1876, 3 год.
43. *Гражданинъ*. Ред. А. Савичъ. Браила, 1 бр. Има и ромънско издание *Ugbanul*.
44. *Балканъ*. Ред. К. Цанковъ, Букурещъ, 1875, 2 бр.; има и ромънско издание *Balkanul*.
45. *Михалъ*, сатирически и юмористически вестникъ. Ред. Ст. Заимовъ, Браила, 1875, нѣма запазени броеве.
46. *Зорница*, седмиченъ вѣстникъ. Ред. Т. Л. Байнингтонъ, Цариградъ, 1875—1877, 2 год.
47. *Нова Бѫлгария*, вѣстникъ за политика и народно свѣтстване. Ред. Хр. Ботйовъ (бр. 1), Р. И. Бълсковъ (бр. 2—52), С. Стамболовъ (бр. 53—75), Букурещъ (бр. 1—3), Гюргево (бр. 4—75), 1876—1877, 2 год.
48. *Бѫлгарски гласъ*, вѣстникъ политически и книжевни. Ред. К. Тулешковъ, Болградъ, 1876—1877, 2 год.
49. *Бѫлгарски лъвъ*. Ред. неизвестенъ, Браила, 1876, 1 бр.
50. *Вѣзражданье*. Ред. Св. Миларовъ, Т. Пѣевъ и Ив. Драсовъ, Браила, 1876, 30 бр.
51. *Стара-Планина*, *Stara-Planina* (*L' Hemus*). Ред. С. Бѣжанъ [С. С. Бобчевъ], Букурещъ, 1876—1877, 1 год.
52. *Endependent nationalâ*. Ред. Ив. Кършовски, Плоещъ, 1876, 12 бр.
53. *Vultigul*, diar cotidian politc. Ред. Ив. Кършовски, Плоещъ, 1876—1877, 2 год.
54. *L'Etoile d'Oriente*. Ред. К. Цанковъ, Букурещъ, 1877, нѣма запазени броеве.
55. *Сутрена*, вѣстникъ за народны, политическо и научни новини. Ред. Д. К. Поповъ, Цариградъ, 1877, 10 бр.
56. *Цариградъ*. За политически, народни и книжовни новини. Ред. В. Мачуковски, Цариградъ, 1877, 24 бр.
57. *Бѫлгаринъ*. Ред. Хр. Г. Бѫчеваровъ и Д. К. Поповъ, Гюргево, 1877—1878, 1 год.
58. *Сѣкидневний новинаръ*. Ред. Павелъ С. Бобековъ, Букурещъ, 1877, 50 бр.

БЕЛЕЖКИ

Стр. 3. — Любословие е първото българско периодично списание, редактирано отъ Константинъ Фотиновъ (1787—1858). То излиза въ гр. Смирна, Мала Азия, където е имало печатница съ черковнославянски букви, доставени отъ Британското библейско общество за издаване Новия заветъ. Парично го подкрепялъ цариградскиятъ търговецъ Ралли хаджи Мавруди. Презъ 1842 г. Фотиновъ издава една пробна книжка „Любословие или периодическо списание разнихъ ведении“ съ цель да покаже на българитѣ, какъвъ характеръ ще има списанието му, и така да събуди любопитството имъ. Две години следъ пробната книжка Любословие започва да излиза редовно всъки месецъ. Въ продължение на две години излизатъ 24 книжки и следъ тъхъ списанието спира по липса на срѣдства. Негови сътрудници сѫ: Г. Кръстевичъ, Ст. Изворски, В. Априловъ и др. Съдѣржанието на Любословие се отличава съ разнообразния си характеръ. Цельта на списанието е да научава и затова повечето статии сѫ научно-популярни изъ всички области на знанието: история, география, филология, стопанство, религия, земедѣлие и пр. Най-слабо е застѣженъ обществено-политическиятъ отдѣлъ. Фотиновъ урежда списанието си по образецъ на гръцкото списание „Съкровище за полезни знания“, което излизало въ Смирна още отъ 1836 г.

Стр. 20. — Мирозрение е месечно списание, което редактира и издава въ Виена презъ 1850—1851 г. Иванъ Добровски (1812—1896). Отъ списанието излѣзатъ само 5 книжки. Презъ 1870 г. въ Букурещъ Добровски се опитава да продължи издаването му, като попромѣня само името на „Мирозрение или Български Инвалидъ“, но и то не успѣва — излѣзатъ само 2 книжки. Списание Мирозрение се занимава предимно съ езикови и исторически въпроси, поставя си за цель да работи за взаимното

опознаване на славянитѣ. Общественитѣ и общопросвѣтнитѣ статии въ него сѫ на второ място. При списването на Мирозрение Добровски има предъ очи първото новогръцко литературно списание „Учениятъ Ермесъ“.

Стр. 23. — Български книжици е полумесечно списание, издавано въ продължение на 4 години (1858—1861) отъ Българското книжовно дружество въ Цариградъ подъ редакцията на Дим. Мутевъ (1818—1864), Ив. Богоровъ (1818—1892), Г. Кръстевичъ (1820—1898), Т. С. Бурмовъ (1834—1906), Сава Филаретовъ (1825—1863) и при сътрудничеството на Сп. Палаузовъ, П. Р. Славейковъ, Г. Кръстевичъ, Д. Поповичъ, Н. Касапски, Т. Шишковъ, Г. Теохаровъ, Партений Зографски и др. Списанието се отличава съ разнообразния си и добре подхранъ материалъ. Отначало въ него сѫ повече езиково-историческитѣ статии, но по-сетне, особено при редакторството на Ив. Богоровъ и Т. Бурмовъ, тѣ отстѣжватъ предъ общественитѣ. Сп. Бълг. книжици взема дейно участие въ черковната борба и иска самостоятелна българска черква. Интересно е неговото приложение Съ времена лѣто писъ, въ което се разглеждатъ всички по-важни съвремени обществени, стопански, педагогически и литературни въпроси. Като притурка сѫ напечатани и нѣколко повести и романи: Нещастна фамилия, Чичовата Томова колиба, Стоянъ и Англица, Гладъ на корабъ и пр.

Стр. 42. — Сп. Братски трудъ излиза неопределено — за 3 години (1860—1862) излизатъ 4 книжки. Издавано съ срѣдствата на московските българи, то събира около себе си всички млади български книжовници въ Русия: Райко Жинзифовъ, Л. Каравеловъ, К. Миладиновъ, Н. Бончевъ, В. Д. Поповичъ и Г. Теохаровъ — първиятъ отъ тъхъ се грижи за уредбата му. Братски трудъ е литературно списание — чрезъ поезията и миналото иска да събуди и да запази народностното чувство у българина.

Стр. 46. — Читалище е полумесечно списание, издавано 5 год. (1870—1875) отъ Българското читалище въ Цариградъ. Негови редактори сѫ М. Балабановъ (1837—1921), Лазаръ Йовчевъ (1839—1914), П. Р. Славейковъ, (1827—1895), Т. Икономовъ (1838—1892) и С. С. Боб-

чевъ (1853), а сътрудници—Ив. Вазовъ, Т. Шишковъ, Г. Кръстевичъ, Н. Начовъ, д-ръ Чомаковъ и др. По съдържанието си Читалище се явява продължение на Бълг. книжичи и е едно отъ най-разпространените и най-добре списваните списания преди Освобождението. Покрай чистонаучните си статии, то поднася на читателите си и популярно четиво, осведомява ги за европейския общественъ животъ и следи всички по-значителни български прояви. Читалище първо установява широка програма за обществена дейност и се старае да я разработва систематически въ редица статии. Печата важни документи изъ нашето минало, отдѣля доста място на оригинални и преводни литературни творби — помѣстя стихове отъ П. Р. Славейковъ, Ив. Вазовъ, Р. Жинзифовъ, Шевченко и пр. Презъ IV. си годишнина има приложение Ръководител на основното учение, редактирано отъ Др. Цанковъ (1828—1911), въ което се разглеждатъ въпроси, свързани съ образоването.

Стр. 61. — Периодическо списание е замислено като месечно издание, но поради материални затруднения излиза само една годишнина (12 кн.) въ продължение на 7 год. — отъ 1870 до 1876 г. Издавано е отъ Българското книжовно дружество въ Браила, което следъ Освобождението се обръща на Бълг. академия на науките, подъ редакцията В. Д. Стояновъ (1839—1910) и Т. Пълевъ (1838—1904). Периодическо списание е най-значителното наше предосвобожденско списание, което застъпва истинска наука, проповѣдайки че тя е единственото срѣдство за народно благополучие. То събира около себе си всички по-значителни български учени — главно историци, езиковеди и литератори като М. Дриновъ, Р. Кароловъ, В. Друмевъ, Н. Бончевъ, Ив. Вазовъ, Р. Жинзифовъ. Пер. списание обръща голѣмо внимание на фолклора; то се отличава и съ своята добросъвестна, обективна и добре аргументирана критика.

Стр. 74. — Знание е полумесечно списание, издавано въ Букурешъ презъ 1875—1876 г. отъ Дружеството за разпространение на полезни знания подъ редакцията на Л. Каравеловъ (1839—1879). То има за цель да пръска просвета. Подъ влияние на руските утилитаристи редакто-

рѣтъ му дава място само на разумното и полезното знание, т. е. на знанието, което даватъ положителните науки. Затова списанието е пълно съ статии изъ областта на земедѣлието, стопанството, хигиената, възпитанието, ботаниката, физиката и пр. — повечето написани или преведени лично отъ Каравеловъ. Художествениятъ отдѣл е застъпенъ също само съ Каравелови стихове и повести (Мамино детенце, Стана и пр.).

Стр. 87. — Български орелъ е първиятъ български вестникъ, издаванъ и редактиранъ въ Лайпцигъ презъ 1846 г. отъ Ив. Богоровъ (1818—1892). Богоровъ е желалъ да издава вестника си два пъти месечно, а ако се запиша повече абонати — и три пъти, но по липса на срѣдства вториятъ брой е излиза 5 месеца следъ първия съ промѣнено име Български народенъ извѣстникъ. Богоровъ правилно схваща, какъвъ характеръ трѣбва да има единъ вестникъ, затова иска неговиятъ да е съ разнобразно съдѣржание, съ много отдѣли, като дава широко място на политическата, стопанска и културната информация. Запазениятъ два броя, обаче, нѣматъ особено богато съдѣржание. Помѣстени сѫ само едно политическо съобщение, описание на Котель, Самоковъ и Рилски манастиръ, приказки, басни, анегдоти и занаятчийски известия.

Стр. 93. — Цариградски вестникъ е първиятъ български вестникъ въ предѣлите на Турската държава. Основанъ отъ Ив. Богоровъ, той излиза въ Цариградъ съ малки прекъсвания 13 години и е единъ отъ най-трайните и най-важните български вестници; негови редактори сѫ Ив. Богоровъ (1818—1892) и Алек. Екзархъ (1810—1891), а сътрудници — П. Р. Славейковъ, Йор. х. Константиновъ, К. Петковичъ, С. Филаретовъ, Н. Палаузовъ, Н. Геровъ, Н. Изворски, Ботю Петковъ, Н. Михайловски и др. Цариградски вестникъ е предимно информационенъ вестникъ; въздържа се да се изказва по голѣмите политически и обществени въпроси, но печата множество дописки изъ всички крайща на българските земи, които рисуватъ много добре положението на българския народъ презъ 50-те години на миналия векъ. Тоя вестникъ отдѣля много място и на стопански известия, печата статии изъ областта на географията,

историята, училищното дѣло, езикознанието и етнографията, обнародва народни умотворения, литературни творби и критични бележки върху новоизлѣзли български книги. По времето на Екзарха вестникът получава помощъ отъ гръцката патриаршия и затова често я защищава. Въ подлистника си печата романи като Робинзонъ Крузо, Павелъ и Вергиния, Кавказкитѣ пленици и др.

Стр. 98. — Българска дневница е седмиченъ вестникъ, който излиза подъ редакцията на Г. С. Раковски (1821—1867) презъ 1857 год. въ Нови Садъ. Неговъ издателъ е видниятъ сръбски възродител и вестникарь д-ръ Данило Медаковичъ, редакторъ на в-къ „Српски дневник“. Отъ вестника излизатъ само 18 броя, понеже австрийските власти го спиратъ по искане на Турското правителство. Българска дневница си поставя за цель да защищава граждансkitѣ, политическитѣ и религиознитѣ права на българския народъ. Отначало, позовавайки се на Хати-Хумаона, тя иска независима бълг. черква, признаване на българитѣ за отдѣленъ етнически елементъ и се задоволява само да изнася произволитѣ на мѣстнитѣ турски власти и гръцкото духовенство. По-късно, като вижда нежеланието на Турското правителство да обнови държавата си, силно го напада, поставя исканията на българитѣ за по-сносенъ животъ и се обръща къмъ западно-европейските сили съ молба да се намѣсятъ. Бълг. дневница отбелязва и всички обществени и културни прояви въ България, печата много дописки, насочени главно срещу гръцкото духовенство.

Стр. 104. — Дунавски лебедъ е седмиченъ вестникъ, издаванъ и редактиранъ отъ Г. С. Раковски (1821—1867) въ Бълградъ презъ 1860—1861 год. Това е първиятъ български програменъ вестникъ, който има строго опредѣлени задачи и стремежи. Въ редица статии той изнася българските искания за политическа и културна свобода, защищава борбата за независима черква и разкрива плановете на патриаршията да претопи българския народъ. Особено яростно напада униятъ и масовитъ преселвания въ Русия, защото вижда, колко опасни могатъ да бѫдатъ последиците отъ тѣхъ. Въ множество дописки този вестникъ разкрива положението на

народа. Въ него сѫ напечатани отломъкъ отъ втората часть на Горски пътникъ, житието на Софрония и редица исторически паметници. Отъ бр. 16 печата статии и на френски езикъ съ цѣль да осведомява чужденците за положението въ българските земи. Дунавски лебедъ е и първиятъ революционенъ вестникъ, защото пръвъ посочва революцията като срѣдство за разрешение на спорните въпроси, щомъ като миролюбивите методи не даватъ резултатъ. Списванъ почти изключително отъ Раковски, той вестникъ носи всички белези на неговата борческа и страстна природа и е единъ отъ най-умѣло списваните български вестници.

Стр. 113. — В-къ България излиза въ Цариградъ презъ 1859—1863 год. въ две издания: малко — въ понедѣлникъ и срѣда, и голѣмо — въ сѫбота. Неговъ издателъ и редакторъ е Драганъ Цанковъ (1828—1911); презъ III-та годишнина известно време е редактиранъ и отъ Х. Р. Ваклидовъ (1841—1891). Парично подкрепянъ отъ католишката пропаганда, България е първиятъ програменъ вестникъ въ Турция, чиято главна тема е уреждане на черковния въпросъ. Още отъ първия си брой този вестникъ започва решителна и безогледна борба срещу гръцкото духовенство, иска независима българска черква, напада русите, русофилството, православието и логично доказва, че униятъ е единствениятъ путь, по който може да се разреши черковниятъ въпросъ благоприятно за българитѣ. Печата редица исторически документи, отъ които се вижда, че българитѣ на два пъти сѫ се обръщали къмъ Римъ. Въобще България се мѣчи да насочи вниманието на българина къмъ западната култура, съветва го да учи латински и френски езикъ. Въ многото дописки се даватъ сведения за развода на черковната борба и училищното дѣло.

Стр. 120. — Съветникъ е седмиченъ вестникъ, издаванъ въ Цариградъ презъ 1863—1865 г. отъ тамошната българска община. Отначало го редактира Н. Михайловски (1818—1892), а по него Т. Бурмовъ (1834—1906); главни сътрудници сѫ: Г. Крѣстевичъ, Ив. Богоровъ, М. Балабановъ, д-ръ Струмски, В. Друмевъ, П. Р. Славейковъ и др. Като органъ на българските представители и дейци по-

черковния въпросъ въ Цариградъ, Съветникъ се занимава най-вече съ черковната борба. Отличава се съ своя умъренъ тонъ и въздържано разглеждане на всички въпроси; симпатизира на умъреното течение, което не иска да се скъса съ патриаршията, но същевременно се старае да събере въ едно всички българи. Съветникъ е предимно програмън вестникъ съ опредѣлена задача: да помога на църковните представители въ борбата имъ. Затова въ него става иматъ господствуващо значение.

Стр. 125. — Гайда е полумесеченъ вестникъ, издаванъ и редактиранъ въ Цариградъ отъ П. Р. Славейковъ (1827—1895) презъ 1863—1867 год. Отначало е „сатирически вестникъ за свѣстяване на българитѣ“, който духовито разглежда текущите събития, като отдѣля най-много място на черковния въпросъ. Съ статии, бележки и фейлетони Славейковъ бичува порочното гръцко общество и осмива недостатъците на българина. Презъ втората си годишнина (отъ бр. 21) по искане на турската цензура Гайда става „вестникъ за наука и забавка“, изоставя сатирата и хумора, но запазва целта си да се бори срещу гърцизма и отдѣля много място на черковни, училищни и просвѣтни въпроси. Гайда е единъ отъ най-четенитѣ български вестници преди Освобождението.

Стр. 133. — Турция е седмиченъ вестникъ, който излиза въ Цариградъ презъ 1864—1873 год. подъ редакцията на турския чиновникъ Никола Геновичъ (1835—1912); подкрепяне отъ Турското правителство той е донѣкъде неговъ органъ. По духъ и списване Турция продължава до известна степенъ традицията на Цариградски вестникъ, но се отличава отъ него, че взема участие въ решението на голѣмите обществени въпроси, ако и не винаги въ съгласие съ желанията на народа. По повечето вътрешни въпроси подкрепя становището на турското правителство и постоянно подчертава, че е въ интересъ на българитѣ да съществува Турската държава. Опълчва се срещу панеленизма и панславизма, подкрепя унията въ черковната борба и иска да се скъса съ патриаршията. Турция печата също много статии върху столански, прѣтни и педагогически въпроси.

Стр. 139. — Македония е седмиченъ вестникъ, издаванъ и редактиранъ отъ П. Р. Славейковъ (1827—1895) презъ 1866—1872 год. въ Цариградъ. Негови сътрудници сѫ най-видните български обществени дейци презъ 60-тѣ и 70-тѣ години на миналия вѣкъ: Т. Икономовъ, Св. Миларовъ, Л. Йовчевъ, М. Балабановъ, Г. Нѣмцовъ и др. Македония, „вестникъ за народа“, е първиятъ български вестникъ, който си поставя важна и пълна съ отговорности задача да внушава на народа нравствено-политически принципи и да създава срѣдъ българитѣ обществено мнение. Той взема дѣйно участие въ черковната борба, противопоставя се както на патриаршията, така и на унията и става органъ на напредничавото течение, което вижда единственъ изходъ въ създаване независима българска църква. Въ Македония черковниятъ въпросъ е разгледанъ съ всичката му дѣлбочина; за нея това не е само вѣрски проблемъ, но проблемъ за българското народностно съществуване, за българската култура. Македония е единъ отъ най-умѣло списванитѣ вестници преди Освобождението, съ силно съзнатие за потрѣбноститѣ и интереситѣ на българската народност. Покрай статийте по черковния въпросъ и по устройство на учебното дѣло, печата множество дописки изъ разните краища на българските земи, които даватъ обиленъ материалъ за характеристика на духовния и обществения животъ у насъ по време на черковната борба. Нѣкои статии, писани на гръцки езикъ, убедително доказватъ справедливостта на българските искания; тѣ сѫ предназначени за гърци и гърчеещи се българи. Турската цензура спира вестника за статията на Миларовъ. „Дветѣ касти и власти“.

Стр. 156. — В-къ Дунавска зора излиза единъ път седмично въ Браила презъ 1867—1870 г. Неговъ издавател и редакторъ е Добринойниковъ (1833—1878), а главни сътрудници — П. Кисимовъ, Д. Великсинъ, Ив. Кършовски. Дунавска зора е революционенъ вестникъ въ пълния смисъл на думата — изъ статийте му лъха борчески духъ и желание българитѣ сами, съ оржие въ ръка, да разрешатъ политическия си въпросъ; тѣ трѣба да се на-

дяватъ на собствените си сили, а не да чакатъ помощъ отъ вънъ. Този вестникъ се занимава почти изключително съ български въпроси; редко отбелязва събития, които нѣматъ връзка съ освободителното ни движение. Отдѣля доста място и на поезията — печата стихове отъ Великсинъ, Войниковъ и Кършовски.

Стр. 164. — Седмичниятъ в-къ Право излиза въ Цариградъ презъ 1869—1877 г. подъ редакцията на И. В. Найденовъ (1834—1910) като продължение на Гайдада. Презъ четвъртата годишнина Турското правителство спира вестника заради свободолюбивия му духъ, но следъ 6 месеца той продължава да излиза, като промѣня само името си на Напредъкъ. Негови сътрудници сѫ: Хр. Стояновъ, Св. Милarovъ, С. С. Бобчевъ, Н. Михайловски, М. Балабановъ. Съдържанието на Право се отличава съ общопросвѣтния си характеръ. Повечето отъ статиите разглеждатъ общи и принципни въпроси изъ образоването, възпитанието, черковното устройство, чуждите пропаганди и пр. Право се бори за обнова въ черквата и общините, иска на чело на всички обществени институти да бѫдатъ поставени достойни и нравствено издигнати лица.

Стр. 170. — Свобода е седмиченъ вестникъ, издаванъ и редактиранъ отъ Л. Каравеловъ (1839—1879) въ Букурещъ презъ 1869—1874 г. Ромънските власти по искане на Турското правителство спиратъ вестника презъ третата годишнина, но Каравеловъ подновява издаването му скоро, като смѣнява само името на Независимостъ. Свобода си поставя за цель да защищава българските интереси, да се бори за политическо освобождение на българския народъ и да съдействува той да се опознае съ съседите си. Съдържанието на вестника е твърде разнообразно. Въ всѣки брой има уводна статия съ политически характеръ, дописки изъ България, въ които се рисуватъ турските звѣрства, новини изъ чужбина. Свобода не е изключително политически вестникъ; доста място отдѣля и на всички културни и общообразователни проблеми, но ги разглежда отъ свое революционно-utilitarистическо гледище. Застжпени сѫ също художествената литература, главно съ Каравелови

стихотворения и повести (Българе отъ старо време, Богатиятъ сиромахъ, Неда, Тука му е краятъ, Отмъщение), и критиката. Свобода, сетне Независимостъ, е най-важниятъ нашъ емигрантски вестникъ преди Освобождението.

Стр. 185. — Дума на българските емигранти е седмиченъ вестникъ, издаванъ и редактиранъ отъ Хр. Ботйовъ (1848—1876) презъ 1871 г. въ Браила. Вестникъ спира по липса на срѣдства на 5 си брой. Дума е чисто политически вестникъ, който открыто проповѣдва революцията като единствено срѣдство, което може да разреши политическия въпросъ. Тя засъга още панславизма и балканската федерація. Уводните статии, писани отъ Ботйова, се отличаватъ съ силната си омраза къмъ всичко потискащо.

Стр. 196. — Седмичниятъ в-къ Знаме излиза въ Букурещъ презъ 1874—1875 г. подъ редакцията на Хр. Ботйовъ (1848—1876). Знаме е политически вестникъ, който става органъ на революционно настроената емиграция, следъ като Каравеловъ спира „Независимостъ“. Въ него постоянно се подчертава, че политическата свобода е първо условие за напредъкъ на българския народъ.

Стр. 206. — Доста трудно е да се установи точниятъ брой на нашите предосвобожденски периодични издания. Узнаниетъ автори той е различенъ: Д. Мишевъ (България 1000 години, София, 1930, стр. 660—663) наброява 104 издания (37 списания и 67 вестника), Б. Андреевъ (Българскиятъ печатъ презъ Възраждането, София, 1932) — 90 (34 списания и 56 вестника), а въ Описа на българските пер. издания въ Народната библиотека въ София (София, 1909) сѫ 94. У менъ периодичните издания сѫ 86 (28 списания и 58 вестника), защото, изхождайки отъ Мишева, правя следните промѣни:

1. Смѣтамъ за едно всѣко периодично издание, което е прекъснало излизането си или което е промѣнило името си и мястоизлизането си. Такива сѫ: Мирозрение или Български инвалидъ (продъл. на Мирозрение), XIX-и вѣкъ (продъл. на Вѣкъ), Напредъкъ (продъл. на Право), Звѣнчатий (продъл. на Звѣнчатий Глумчо),

Независимостъ (продъл. на Свобода), Востокъ (продъл. на Въстокъ), Училище (започнало въ Букурещъ и продължило въ Русе).

2. Смѣтамъ за едно издание вестници, които излизатъ едновремено на български и на чуждъ езикъ: The Levant Times и Източно време, Libertatea и Свобода, Uravanul и Гражданинъ, Balkanul и Балканъ.

3. Изхврлямъ издания, за които нѣма никакви достовѣрни сведения, че сѫ излизили: Книженъ имотъ на децата (1872), Български вестникъ (1857), Момче (1872).

4. Изхврлямъ изъ списанията календаритѣ Месецъ словъ (1857—1858) и Лѣтоструй (1866—1876), а сѫщо така и Книжици за народа (1872—1874), които сѫ самостоятелни книжки приведени отъ Иоакимъ Груевъ. Изъ вестниците изхврлямъ Presse d' Orient, понеже е турско издание.

5. Ръководителъ на основното учение слагамъ при Читалаще, защото е негово приложение.

6. Читалище (1869) и Стопанъ (1875) слагамъ между вестниците, защото като такива ги означаватъ самите имъ редактори.

РЕЧНИКЪ НА ПО-НЕПОЗНАТИ ДУМИ

алащи съмъ, свиквамъ
безвходно, безизходно
Бечъ, Виена
благочаяние, очакване
болже, повече
весма, твърде
вигода, изгода
грядуще, вървейки
денеженъ, париченъ
дозволявамъ, позволявамъ
дѣлая, правя

Едрене, Одринъ
забвение, забрава
задатъкъ, задача
ибо, впрочемъ
иждивение, разноски
Измиръ, Смирна
имадие, помощь
ираде, указъ
исти, сѫщъ
истъщяване, издигане
ища, искаамъ

касканджилъкъ, завистъ катадневно, всѣкидневно кевшъ парасж, пжти и дневни	подавникъ, поданикъ потръсякъ, земетресение
кнутъ, камшикъ	расматрямъ, разглеждамъ
кроме, освенъ	ратъ, война
кръмска, кримска	сие, това
лексиконъ, речникъ	скудость, бедностъ
лела, хубава	сличавамъ, съединявамъ
Липиска, Лайпцигъ	смотрямъ, гледамъ
любословенъ, филологи-	соответникъ, дописникъ
чески	такожде, сѫщо
намурено, намръщено	ти ся щкратно, хиляди пжти
неведение, незнание	томрукъ, затворъ
неожидано, неочеквано	трѣбование, нужда
неустомимъ, неуморимъ	тщаю се, грижа се
нине, сега	угалатвание, угнетение
питая, храня	уже, вече
повседневни, всѣки-	улучшение, подобрене
дневенъ	учвѣрствувамъ, утвѣр-
повсюду, навсѣкжде	ждавамъ
попечитель, управителъ	учрѣдничество, редакция
предстанувамъ, грижа се	халкография, изрѣзване
приглядъ, примѣръ	образи на медь за печатане
прилежаю, залѣгамъ	фармакопия, приготовля-
примечание, забележка	ване лѣкарства
припознавамъ, признавамъ	харосвамъ, успѣвамъ
прошедше, минало	членъ, статия
прощение, молба	щампа, печатна икона
	щение, желание

БИБЛИОГРАФИЯ

- Ю. Ивановъ. Българский периодически печать отъ възраждането му до днесъ (отъ 1844—1900 г.). Томъ I. София, 1893, 8⁰, 587 стр.
- С. С. Бобчевъ. Прегледъ на българский печать (1844—1894 г.г.). Пловдивъ, 1894, 8⁰, 112 стр. Юбилеенъ сбор-

никъ по случай петдесетъгодишнината на българската журналистика. София, 1894.

[В. Пундевъ]. Периодически печатъ преди Освобождението. Първа част — списание. София, 1927, 8⁰, 176 стр.
Втора част — вестници. София, 1930, 8⁰, 204 стр.

Б. М. Андреевъ. Българскиятъ печатъ презъ възраждането (заченки и развой). София, [1932], 8⁰, 193 стр.

Д. Михевъ. Възраждане чрезъ печата. България 1000 години. [София, 1930], стр. 601—663.

Описъ на българските периодични издания въ Народната библиотека въ София, 1844—1900. София, 1903, 8⁰, 145 стр.

А. Теодоровъ — Баланъ. Български книгописъ за 100 години 1806—1905. Материалы. София, 1909, 4⁰, 1667 стр.

В. Пундевъ. За наименованията въ периодичния ни печатъ. Вестникъ на вестниците, бр. 35 отъ 24. V. 1928.

Н. Начовъ. Новобългарската книга и печатното дѣло у насъ отъ 1806 до 1877 год. Сборникъ на Българ. академия на науките, кн. XIX, 1925, XIV-206 стр.

Н. Начовъ. Цариградъ като културенъ центъръ на българите до 1877 г. Сборникъ на Българ. академия на науките, кн. XV, 1921, 102 стр.

Б. Пеневъ. Периодически печатъ презъ време на черковната борба. История на новата българска литература, т. IV, ч. I, София, 1936, стр. 155—181.

П. Николовъ. Възраждане на българския народъ. Църковно-национални борби и постижения. София, [1929], 8⁰, 253 стр.

Г. Николовъ. История на българския всѣкидневенъ печатъ, 1877—1932. Приносъ. Кн. I. София, 1932, 8⁰, 215 стр.

Д. Казасовъ. Вестникътъ на идеята и вестникътъ на новината. София, 1933, 16⁰, 27 стр.

Йор. Мечкаровъ. Печатъ, общество и държава. София, 1936, 16⁰, 36 стр.

СЪДЪРЖАНИЕ

Българскиятъ периодиченъ печатъ преди Освобождението

Списания

1. Любословие

Предисловие любочитателемъ	3
Обявление	11
Кое е срѣдството за просвѣщението	13
Девическо училище въ Враца	16
Желѣзниятъ путь	17

2. Мирозрение

Предизвестие	20
За българските работи	21

3. Български книжици

Уводни думи	23
Просвѣщение и книжната на българети	25
Съвременна лѣтописъ	34

4. Братски трудъ

Две думи къмъ читателитѣ	4
------------------------------------	---

5. Читалище

Обявление	46
Предговоръ	53
Трѣба да работимъ	55

6. Периодическо списание

Отъ страна на „Българското книжовно дружество“	61
За новобългарското азбуке	69

7. Знание

Предисловие	74
Книжевность	80

Вестници

1. Български орелъ

Свикване	87
Новини	90
Рилски манастиръ	91

2. Цариградски вестникъ

Къмто четцитъ на вестникъти ни	93
Дописка отъ Татар-Пазарджикъ	94
Дописка отъ Търново	95
Български вести	96

3. Българска дневница

Спомоществование на българский листъ „Дневница“	98
Дописка отъ Пловдивъ	100
Дописка отъ Ломъ	101

4. Дунавски лебедъ

Известие	104
Лудостъта за преселението въ Русия	102
Дописка отъ Охридъ	109

5. България

Програмна статия	113
Молба за уния	117

6. Съветникъ

Къмъ българитѣ	120
Българскиятъ черковенъ въпросъ	122

7. Гайда

Развестие	125
Къмъ слушателитѣ	126
Нѣщо като развестие	126

Шарени новини	129
Известие	130
Де сме и какъ сме	131

8. Турция

Къмъ читателитѣ	133
Българскиятъ народъ	135

9. Македония

Известие	139
Къмъ съотечествениците ни българи	140
Въпросътъ	141
Всичца наши за насъ си	142
Тръба да работимъ	147
Дветѣ кости и власти	150

10. Дунавска зора

Програма	156
Къмъ българитѣ	159
Должностъ къмъ отечеството и народа ни	159

11. Право

Къмъ читателитѣ	164
Напредъкътъ	165
28. февруари 1870	167

12. Свобода

Къмъ читателитѣ	170
Нашата задача	171
Тръба да бждемъ полезни на отсрецнитѣ наши братя	175
Писмо до ромънските българи	178
Друго спасение за насъ нѣма	182
Прошаване	184

13. Дума на българските емигранти

Намѣсто програма	185
Народътъ вчера, днесъ и утре	188

14. Знаме

Източниятъ въпросъ	196
Празникътъ на Кирила и Методия	201
Предосвобожденски периодични издания	
Списания	206
Вестници	208
Бележки	212
Речникъ на по-непознати думи	222
Библиография	223

2, 28

КОВЪ

НОДИЧ.
ЧАТЬ

18.

Б.
Н.В.
У.

Г.443
159911